

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

**ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Монографія

Київ 2015

УДК 002:001.891:[026:37](477–25)

ББК 78.347.57(4Укр)+78.65

I-74

Рекомендовано до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки
України імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 12 від 24.12.2014 р.)

Авторський колектив:

*Воскобойнікова-Гузєва О. В., Рогова П. І., Заліток Л. М., Зозуля С. М., Букишина Т. Ф.,
Вараксіна Н. В., Вербова В. В., Коваленко І. Й., Литовченко О. В., Пономаренко Л. О., Самчук Л. І.,
Янюк С. С.*

Наукові редактори:

Воскобойнікова-Гузєва О. В., доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, завідувач відділу комплексних наукових та науково-інформаційних проєктів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Заліток Л. М., кандидат педагогічних наук, заступник директора з наукової роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Бібліографічний редактор

Самчук Л. І., завідувач відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Рецензенти:

Василенко О. М., кандидат історичних наук, директор Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Артемюв Ю. І., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник науково-технічного забезпечення та впровадження комп'ютерних технологій ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Інформаційна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського: перспективи розвитку: монографія / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [автори: Воскобойнікова-Гузєва О. В., Рогова П. І., Заліток Л. М., Зозуля С. М., Букишина Т. Ф., Вараксіна Н. В., Вербова В. В., Коваленко І. Й., Литовченко О. В., Пономаренко Л. О., Самчук Л. І., Янюк С. С.; наук. ред.: Воскобойнікова-Гузєва О. В., Заліток Л. М.; бібліогр. ред. Самчук Л. І.; літ. ред.: Деревянко Т. М., Редько-Шпак Л. В.]. – Київ, 2015. – 240 с.

У монографії узагальнено теоретичні, науково-методичні, організаційні й технологічні засади інформаційної діяльності. Зокрема висвітлено результати дослідження інформаційних потреб користувачів, що дало змогу відстежити інтереси та потреби читачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; охарактеризовано досвід довідково-бібліографічного обслуговування користувачів у бібліотеці та дистантних користувачів; проаналізовано доцільність упровадження нових форм довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування, а також окреслено шляхи підвищення якості послуг, які надаються; сформовано перспективні напрями наукової організації інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як галузевого бібліотечного комплексу, передусім щодо створення автономної «Віртуальної бібліографічної довідки», удосконалення форм і методів інформаційного забезпечення освітньої галузі бібліографічною, реферативною та аналітичною інформацією, формування електронних інформаційно-аналітичних ресурсів та електронної реферативної бази даних, розвитку науково-видавничої та інформаційно-аналітичної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Видання адресовано бібліотекознавцям, бібліографам, книгознавцям, бібліотекарям, працівникам архівних установ, студентам і всім, хто цікавиться питаннями інформаційної діяльності.

УДК 002:001.891:[026:37](477–25)

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, 2015

©Автори розділів, 2015

ЗМІСТ

Передмова (П. І. Рогова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва)		5
Розділ 1. Інформаційна діяльність галузевої наукової бібліотеки як бібліотекознавча проблема		12
1.1.	Соціальні завдання Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в період впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і модернізації національної освіти (П. І. Рогова)	13
1.2.	Стан розробки проблеми у вітчизняному та зарубіжному бібліотекознавстві. Аналіз терміносистеми (С. М. Зозуля)	21
1.3.	Стратегічні напрями науково-дослідної діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (Л. М. Заліток).....	33
Розділ 2. Інформаційні потреби як вирішальний фактор розвитку галузевих наукових досліджень		51
2.1.	Інформаційна потреба користувачів наукової бібліотеки: теорія і практика вивчення (Л. О. Пономаренко)	52
2.2.	Дослідження інформаційних потреб освітян та їх забезпечення галузевим бібліотечним комплексом Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (І. Й. Коваленко, Л. І. Самчук)	67
Розділ 3. Формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені імені В. О. Сухомлинського		81
3.1.	Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: методологія дослідження, практика формування (Н. В. Вараксіна)	82
3.2.	Електронні ресурси бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (Н. В. Вараксіна)	86
3.3.	Формування галузевої бази даних «Періодика» (Л. І. Самчук, С. С. Янюк)	99
3.4.	Формування галузевої реферативної БД (І. Й. Коваленко)	110
Розділ 4. Інноваційні засади формування системи інформаційного забезпечення освітянської галузі з актуальних питань педагогіки та психології		117
4.1.	Інформаційно-аналітична діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (С. М. Зозуля)	118
4.2.	Розвиток форм і методів інформаційного забезпечення реферативною інформацією (І. Й. Коваленко)	124
4.3.	Довідково-бібліографічне обслуговування, підготовка та видання бібліографічних покажчиків (В. В. Вербова, Л. О. Пономаренко)	129

4.4.	Науково-бібліографічне інформування абонентів-членів Президії НАПН України та науковців НАПН України по системі вибіркового розповсюдження інформації (В. В. Вербова)	146
4.5.	Віртуальна бібліографічна довідка як складова комплексного інформаційного забезпечення (О. В. Литовченко)	151
Розділ 5. Перспективи розвитку інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у сучасних соціокомунікативних умовах		167
5.1.	Сутність Концептуальної моделі системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України та її впровадження в педагогічну практику України (Т. Ф. Букшина)	168
5.2.	Перспективи розвитку науково-видавничої діяльності бібліотеки (С. М. Зозуля)	182
5.3.	Розвиток професійних компетентностей персоналу (С. М. Зозуля)	188
5.4.	Перспективні напрями координації та кооперації з установами бібліотечно-інформаційної сфери, психолого-педагогічними та освітянськими закладами (І. Й. Коваленко)	192
Післямова		202
Список використаних джерел		206
Список використаних скорочень		230
Глосарій		233
Додатки		235

ПЕРЕДМОВА

Сучасна наукова бібліотека – це універсальний багатофункціональний інформаційний центр, який має власні стратегічні завдання щодо підтримки національної науки й культури, освіти та виробництва, що реалізуються з урахуванням світових і національних тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, специфіки галузевої бібліотечно-інформаційної діяльності, реалій соціально-економічної дійсності. Інформаційна діяльність у всій різноманітності форм і засобів стає провідною для наукової бібліотеки та потребує наукового, методичного й організаційного забезпечення, осмислення здобутків та визначення перспектив її розвитку.

Проблеми розвитку інформаційної діяльності галузевої наукової бібліотеки загальнодержавного значення, розглянуті в колективній монографії науковців Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського), надзвичайно актуальні. Монографія є теоретичним результатом наукового проекту «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (2012–2014) (науковий керівник – кандидат історичних наук О. В. Воскобойнікова-Гузєва). Разом з тим певною мірою її автори презентують також розробки, здійснені та апробовані в процесі виконання науково-дослідних робіт (НДР) попередніх років, зокрема «Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України» (науковий керівник – кандидат історичних наук В. І. Лутовинова, кандидат історичних наук Т. В. Добко) (2003–2007), «Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України» (науковий керівник – кандидат історичних наук О. М. Яценко) (2008–2011), «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній

науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» (науковий керівник – кандидат історичних наук П. І. Рогова) (2011–2013).

Метою дослідження 2012–2014 рр. став розвиток теоретико-методологічних і науково-організаційних засад інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Особливу увагу приділено науковій організації продуктивної інформаційно-аналітичної діяльності, що передбачає підготовку різних інформаційних видань та формування електронних науково-інформаційних ресурсів, які останнім часом набувають особливої актуальності в усіх сферах наукової й практичної діяльності та посідають помітне місце в наукових розробках багатьох країн світу.

З використанням теоретичних та емпіричних методів дослідження авторським колективом розглянуто низку методологічних, теоретичних і практичних проблем розвитку науково-інформаційної діяльності сучасної бібліотеки. Теоретичні методи – вивчення та аналіз джерел, концептуальне моделювання, структурно-кількісний аналіз – дали змогу виявити, визначити та вмотивувати принципи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти й практики України, запропонувати та обґрунтувати структуру процесів підготовки й надання інформації для забезпечення фахових потреб користувачів. Емпіричні методи, зокрема вивчення досвіду управління різними системами інформаційно-аналітичного забезпечення, спостереження, опитування експертів, анкетування учасників освітнього процесу, тестування, сприяли визначенню шляхів подальшого практичного вдосконалення процесів задоволення інформаційних потреб користувачів. Дослідження теми передбачило використання й поєднання різних дослідницьких методів соціогуманітарних наук, а також методів, пов'язаних із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Значна увага в роботі приділяється вивченню та аналізу вітчизняного й світового досвіду побудови та функціонування інформаційних ресурсів, ефективності інформаційної діяльності тощо.

Результати НДР підтвердили висновок щодо пріоритетності інформаційної діяльності бібліотечного комплексу на сучасному етапі суспільного розвитку. Здобуті протягом 2012–2014 рр. теоретичні результати висвітлено в наукових публікаціях та представлено на сторінках цієї монографії. Зазначено, що головним вектором подальшого розвитку всього комплексу інформаційної діяльності галузевої наукової бібліотеки має бути виконання завдань Національної доктрини розвитку освіти (2002), орієнтованої на прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій, інтеграцію вітчизняної освіти до європейського й світового освітніх просторів, та Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні до 2020 р. (2013), основні вектори якої сконцентровано в напрямках е-культура, е-освіта, е-урядування, відповідно до яких бібліотеки, архіви, музеї, освітні заклади створюватимуть і розвиватимуть електронні інформаційні продукти та послуги, у кооперативній взаємодії забезпечуватимуть наукові, освітні й творчі суспільні потреби.

Визначення перспективних напрямів розвитку інформаційної (реферативної, інформаційно-аналітичної) діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснювалося з урахуванням теоретичних і методичних напрацювань та на основі фактичних моніторингів ефективності використання створюваних ресурсів, вивчення досвіду такого виду діяльності в інших бібліотечно-інформаційних установах України та світу. Результати НДР довели необхідність подальшого формування галузевої реферативної бази даних (РБД) ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, розширення кола учасників корпоративного реферативного проекту, активного впровадження новітніх форм науково-інформаційного забезпечення потреб освітянської галузі, зокрема створення спеціалізованого галузевого інформаційно-аналітичного періодичного видання. Виконавцями НДР звернуто увагу на необхідність організаційно-методичного забезпечення нових видів робіт та

підвищення кваліфікації співробітників бібліотечних установ, що беруть участь у корпоративних проектах.

У напрямі виявлення та опрацювання документальних джерел із метою формування комп'ютерних баз даних (БД) інформаційно-аналітичних матеріалів із психолого-педагогічної тематики проводилося бібліографічне опрацювання первинних документних ресурсів із питань педагогіки та психології, здійснювалося науково-бібліографічне інформування (індивідуальне й групове) абонентів – членів Президії та науковців Національної академії педагогічних наук України (НАПН України). На веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розміщено бібліографічні посібники, підготовлено реферативні огляди та аналітичні (оглядові) матеріали за актуальною тематикою з питань педагогіки, психології та освіти. Здійснені заходи сприяли забезпеченню потреб фахівців освітянської галузі бібліографічними, реферативними й аналітичними (оглядовими) матеріалами.

Відповідно до основних завдань продовжено науково-координаційну роботу з книгозбірнями мережі освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України (МОН України) та НАПН України, визначено подальші перспективи корпоративної взаємодії з питань обміну електронними бібліографічними записами (БЗ) та створення галузевої реферативної інформації як важливого напрямку інформаційно-комунікаційної взаємодії (ІКВ). Співробітники ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, залучені до виконання цього дослідження, брали активну участь у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних заходах, де оприлюднювали результати НДР. Усе це сприяло впровадженню здобутих результатів у практику роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, мережі бібліотек освітянської галузі, поширенню досвіду для впровадження в бібліотечно-інформаційних установах інших систем і відомств.

Своєчасність і нагальність дослідження зумовлені також необхідністю розв'язання суперечності між наявністю значних практичних результатів діяльності різних структур бібліотек (реферативних, бібліографічних, науково-аналітичних) зі створення та використання первинної й вторинної наукової інформації та недостатністю теоретичних узагальнень й обґрунтувань практичного досвіду діяльності з цього питання в сучасному бібліотекознавстві. Особливого значення та актуальності ця проблема набуває в період оновлення концептуальних засад бібліотечно-інформаційної діяльності, що стимулюються соціальними змінами в суспільстві, процесами оптимізації державного сектору економіки, активним розвитком ІКТ.

Структура монографії відповідає логіці системного дослідження, що зумовило виклад результатів у межах п'яти розділів. Авторами висвітлено результати дослідження інформаційних потреб (ІП) користувачів, що дало можливість відстежити інтереси та потреби читачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, охарактеризовано досвід довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО) користувачів у бібліотеці й дистантних користувачів, проаналізовано доцільність впровадження нових форм довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування, а також окреслено шляхи підвищення якості послуг. Обґрунтовано перспективні напрями наукової організації інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як галузевого бібліотечного комплексу, зокрема щодо створення автономної «Віртуальної бібліографічної довідки», удосконалення форм і методів інформаційного забезпечення освітянської галузі бібліографічною, реферативною та аналітичною інформацією, формування електронних інформаційно-аналітичних ресурсів й електронної РБД, розвитку науково-видавничої та інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки.

Монографія складається з передмови, п'яти розділів, післямови, списку використаних джерел, додатків. Видання об'єктивно презентує актуальні

соціальні завдання бібліотечно-інформаційного закладу, рівень наукового забезпечення визначеної для дослідження проблематики (розділ 1) й основні напрями інформаційної діяльності, що здійснюються науковою бібліотекою – дослідження ІІ освітян та їх забезпечення галузевим бібліотечним комплексом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (розділ 2), особливості формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГР) (розділ 3), розвиток системи інформаційного забезпечення освітянської галузі з актуальних питань педагогіки та психології (розділ 4).

Досліджуючи в монографії великий спектр питань, пов'язаних із виконанням соціальних завдань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в період впровадження ІКТ і модернізації національної освіти, автори переконливо обґрунтовують досвід та перспективи впровадження концептуальної моделі системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки освіти і практики України й розвитку науково-видавничої діяльності бібліотеки (розділ 5).

До переваг монографії слід віднести активне використання авторським колективом результатів маркетингових і соціологічних досліджень, проведених учасниками НДР, завдяки чому аргументація та наукові висновки ілюструються відповідними даними. Робота є перспективною у розв'язанні проблем розвитку інформаційної сфери й інформаційної діяльності провідних бібліотек України та визначенні напрямів розвитку інформаційно-аналітичної й науково-видавничої діяльності бібліотек як універсальних інформаційних центрів.

Концептуальні положення монографії можуть стати методологічним підґрунтям для подальших досліджень проблематики розвитку бібліотек, окремих напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності, розробок відповідних проектів і програм.

Монографія може бути корисною для науковців, викладачів вищих навчальних закладів (ВНЗ), аспірантів і студентів, а також для керівників бібліотечно-інформаційних установ і систем.

П. І. Рогова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва

Розділ 1.

Інформаційна діяльність галузевої наукової бібліотеки як бібліотекознавча проблема

1.1. Соціальні завдання Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в період впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і модернізації національної освіти

Активний інформаційний розвиток суспільства сприяв зміні концептуальних основ діяльності бібліотечно-інформаційної системи України. Як зазначає президент НАПН України В. Г. Кремінь, «Перехід від індустріального виробництва до суспільства інформаційних технологій, а далі – до суспільства знань, глобалізаційні процеси, що охоплюють усі сфери життя і діяльності, – це ті зміни, без урахування яких на національному рівні країна не може обрати правильний напрямок розвитку» [1].

Шлях європейської інтеграції, обраний Україною, зумовлює процеси модернізації національної освіти, спрямовані на досягнення шляхом реалізації національних стандартів освіти світового рівня. Нова парадигма освіти передбачає орієнтацію на новий тип навчально-виховного процесу, виховання покоління молоді, здатного робити особистісний духовно-світоглядний вибір, мати необхідні знання, навички й компетентності для навчання протягом усього життя. Сучасні напрями модернізації національної освіти потребують педагогів нового типу та відповідно нових засобів і нових пріоритетів бібліотечно-інформаційного забезпечення наукових досліджень у педагогіці й освіті.

У таких умовах визначення соціального завдання ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головної науково-дослідної установи з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства й книгознавства, національного галузевого книгосховища, всеукраїнського науково-інформаційного, координаційного та науково-методичного центру бібліотек освітянської галузі України стає запорукою ефективного розвитку педагогічної науки та освіти України.

Соціальне завдання – ключове поняття низки таких концептів, як соціальна функція, місія, роль і місце бібліотеки в сучасному суспільстві.

Беручи до уваги специфічні умови діяльності сучасної наукової бібліотеки, дамо визначення поняттям «завдання» і «функції».

Завдання – це, з одного боку, проблема, що виникла, а з іншого – доручення, яке звернено до певного суб'єкта діяльності для усунення проблеми, що виникла. При цьому суб'єктом діяльності можуть бути соціальне або професійне співтовариство, галузь, установа або навіть окрема особа.

Функція – це вид діяльності, спрямованої на розв'язання певного завдання, досягнення результату, що визначається статусом, роллю й призначенням конкретного суб'єкта діяльності.

Розв'язання завдання або реалізація функції передбачає наявність ресурсу. Для реалізації функції використовуються ресурси, що вже є в розпорядженні суб'єкта діяльності, а виконання завдання потребує пошуку або створення нових ресурсів. Крім того, відмінність між завданням і функцією полягає в тому, що функція виконується постійно, а завдання передбачає обмеження щодо термінів виконання, наявність конкретного рішення. Для розв'язання конкретного завдання використовуються кілька функцій, а в результаті його виконання можуть з'явитися нові функції. Функція припускає алгоритм дій та засоби для оцінки якості її виконання. У літературі трапляються твердження, що завдання містить фабулу (опис ситуації, що виникла), проблему та рішення. Проте можна визначити сутнісні властивості завдання як сукупність гіпотези (до чого треба прагнути), диспозиції (що сприяє і що заважає) і, в окремих випадках, санкції.

Соціальні завдання перед суб'єктом діяльності ставить суспільство, наприклад, на глобальному, національному або галузевому рівні. Соціальні функції – це такі функції, які забезпечують розв'язання соціальних завдань.

На думку Р. С. Мотульського [2], бібліотекознавці ще не дійшли єдиного висновку щодо складу сутнісних соціальних функцій і завдань бібліотеки. Він вважає, що в цьому питанні є дві тенденції: одні автори (І. М. Фрумін, Л. А. Шилов, А. Н. Хропач та ін.) називають виховну, освітню й виробничу функції як сутнісні, інші (Ю. М. Столяров, О. В. Соколов, В. Р. Фірсов, К. Т. Селіверстова, В. К. Джерелієвська, Н. В. Жадько) – кумулятивну, меморіальну й комунікативну.

Можна запропонувати ще один підхід. Він заснований на тому, що людство у своїй життєдіяльності має справу з речовиною, енергією та інформацією й відповідно з їх видобутком, переробкою та транспортуванням. Бібліотека є такою унікальною установою, яка в інтересах людства забезпечує транспортування інформації в часі. Разом з тим, протягом останніх років у зв'язку з розвитком інформаційно-комунікаційної техніки бібліотеки почали забезпечувати транспортування інформації ще й у просторі. Це означає, що соціальною функцією бібліотек стає доставка інформації користувачеві. А будь-яка доставка пов'язана з логістикою, тобто формуванням шляхів, вузлів зберігання та перенаправлення інформаційних потоків. Саме таким чином бібліотеки вбудовуються в мережеве суспільство, яке поступово формується в сучасному світі.

Оскільки сутнісні соціальні функції зумовлені суспільним призначенням бібліотеки, то для наукової бібліотеки ними слід вважати доставку інформації на робоче місце науковця й взагалі кожного, хто зацікавлений в науковій інформації. Користувач, перебуваючи біля комп'ютера далеко за межами бібліотеки, може вважати, що інформацію доставляє не бібліотека, а комп'ютерна мережа. Проте доставка інформації пов'язана із логістикою, ключовою ланкою якої є бібліотека і бібліотекар. Елементами цієї логістики є кумулятивна, меморіальна й комунікативна діяльність. З огляду на це виникає проблема. Р. С. Мотульський, як і багато інших бібліотекознавців, вважає, що незалежно від того, як здійснюється

доставка інформації, що цікавить користувача, йдеться насамперед про комунікацію між користувачем і документом. Бібліотекар виконує лише посередницькі функції.

Насправді все не зовсім так. У сучасному бібліотечному світі відбуваються три латентних процеси. Перший полягає в тому, що, не маючи можливості одержати у володіння всі публікації, які цікавлять користувачів, наукові бібліотеки розвинених країн світу від ідеї «володіння» документом переходять до ідеї «доступу» до нього. Це зумовлено тим, що нині постійно поновлюється простір наукових знань, який створюється зусиллями багатьох теоретиків і практиків в усьому світі. У нових умовах змінюється й характер наукової діяльності. Поряд з дисциплінарними дослідженнями дедалі частіше застосовуються міждисциплінарні та проблемно-орієнтовані форми дослідницької діяльності, що є характерним для освітянської галузі, адже педагогіка й освіта становлять основу всіх знань – гуманітарних, природничих і технічних.

В Україні перехід освітянських бібліотек від ідеї «володіння» до ідеї «доступу» особливо актуальний. Це пов'язано, по-перше, з тим, що бібліотеки майже не забезпечуються обов'язковими примірниками видань. Держава не може брати на себе цей витратний процес. По-друге, різко збільшилася кількість видавців. Зросла кількість індивідуальних авторів, які шляхом публікацій за свій рахунок рекламують і просувають власні наукові розробки. Тому наукові бібліотеки змушені докладати більше зусиль для відстеження джерел інформації. Це зумовлює другий латентний процес, який полягає в тому, що в бібліотеках дедалі більша увага приділяється роботі не з документом як матеріальним об'єктом, а з джерелом, з якого можна отримати оригінал або його копію для користувача. Такий вид діяльності не є новим для бібліотек, але саме у зв'язку з переходом від політики «володіння» до політики «доступу» у бібліотеках він набуває особливого соціального статусу й соціального значення.

Третій латентний процес ще більш істотно впливає на соціальний статус бібліотек. Працюючи з джерелами інформації, бібліотекарі можуть виконувати замовлення користувачів, тобто йти позаду їхніх запитів. Але можуть і, навпаки, відкривати й пропонувати користувачам нові джерела й нові горизонти знань. Це потребує перетворення галузевої наукової бібліотеки в справжній науковий центр, від її працівників – глибоких наукових знань, а отже, ставить перед бібліотекою нові соціальні завдання.

На жаль, до цього часу остаточно не визначено роль галузевих наукових бібліотек. Серед бібліотечних працівників поширеною є думка, що завданням бібліотек є задоволення ІІ користувачів. Не заперечуючи цієї точки зору, слід зауважити, що вона не повністю відповідає тим викликам, які сьогодні висуває перед науковими бібліотеками. Частково ця точка зору може бути прийнята для бібліотек, у яких переважає гедонічна складова частина, тобто коли користувач приходить до бібліотеки для того, щоб отримати насолоду від спілкування безпосередньо з книжкою. Але там, де на першому місці стоїть когнітивний складник, де бібліотека бере участь в інформаційному обслуговуванні професійної, наукової або науково-технічної діяльності, формуванні освіти й культури громадян, вона має інше завдання. Це не означає, що в бібліотеках не слід робити моніторингу або опитування користувачів – зворотний зв'язок корисний у будь-якій діяльності. Проблема в тому, що постановки наукових завдань і результати наукових досліджень виявляються на основі аналізу великої кількості видань. Цілісної картини галузевих знань не існує. І тільки наукові бібліотеки, володіючи величезним досвідом систематизації знань, набуваючи досвіду застосування новітніх технологій, зокрема бібліометрії і, можливо, інженерії знань, з часом можуть забезпечити розв'язання цієї проблеми. Це матиме істотний вплив на соціальний статус бібліотеки, посилить її роль в інформаційному забезпеченні науки. З огляду на це бібліотеки можуть перетворитися на ініціаторів інноваційних досліджень у науці.

Важливим є такий напрям, як інтеграція, що стосується соціальних завдань сучасної наукової бібліотеки. Поняття «інтеграція» тісно пов'язано з поняттям «ресурс». Поняття «ресурс» прийшло в бібліотеки разом з електронними документами (ЕД). До цього часу використовувалося поняття «фонд». Згодом у бібліотечне середовище прийшло розуміння того, що поєднання документів у традиційній та електронній формах перетворює фонд у ресурс. На нашу думку, поняття «ресурс» не скасовує поняття «фонд». Ресурс – це більш широке поняття. З певних причин бібліотекарі вважають недоцільним включати до складу бібліотечно-інформаційного ресурсу такий вид бібліотечної діяльності, як послуги. Раніше, коли в бібліотечній практиці використовувалося лише поняття «фонд», включити до його складу послуги було неможливо. На тому етапі розвитку бібліотекознавства бібліотечні послуги вважалися чимось другорядним. Оскільки бібліотечно-інформаційний ресурс – це головне, що надає бібліотека користувачеві, цілком виправданим є включення послуг до складу ресурсу. Тим більше, що в наш час послуги набувають особливого значення. Бібліотека володіє різними ресурсами – інтелектуальними, кадровими, матеріальними, технічними, фінансовими, але соціальна роль належить, безумовно, бібліотечно-інформаційним.

У зв'язку з цим з'являється нова проблема. Бібліотекарі завжди мали справу з книжкою та іншими видами видань. Протягом певного часу виникло й закріпилося поняття «документ», яке асоціюється з поняттям «матеріальний об'єкт», тобто такий об'єкт, який можна брати до рук, ставити на ньому інвентарний номер, вести матеріальний облік. Документом можна вважати й будь-який сучасний електронний носій (диск, флеш-карту тощо) з нанесеною на ньому інформацією. Зовсім інша справа, коли йдеться про інформацію в локальних і віддалених інформаційних мережах. У разі локальної мережі мова може йти про ЕД. Ним є вихідні, початкові диски, флеш-карти, з яких завантажено інформацію в локальну мережу. Саме вони

підлягають матеріальному обліку. Але коли вони вже завантажені в мережу, за їх цілісність відповідає комп'ютерна мережа, її програмні засоби. У разі віддаленої мережевої інформації, засобом доставки якої є Інтернет, доцільно говорити про джерела інформації. Адже поняття «джерело інформації» є більш загальним, воно поглинає поняття «документ». Зрештою, книга – це теж джерело інформації. Робота з документом і робота з джерелом інформації потребує різних рівнів та різних засобів інтелектуальної підготовки бібліотекарів. Саме це є підставою для використання поняття «джерело інформації» в ужитку сучасного бібліотекаря-фахівця.

Поняття «бібліотечно-інформаційний ресурс» дає можливість включити до його складу не тільки послуги, а й ті надзвичайно цікаві для користувача інформаційні об'єкти, які поширюються в мережах шляхом або тиражування для багатьох користувачів, або розміщення на якомусь сервері, або відображення на екранах моніторів.

Інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів є однією з головних складових частин соціальних завдань сучасних галузевих наукових бібліотек. Завдяки інтеграції користувачі можуть ознайомитися із станом і напрямками руху сучасної науки, що забезпечує бібліотека, обслуговуючи інтереси науковців у різних галузях сучасної науки, яка характеризується міждисциплінарністю, широким охопленням усебічних знань, активним міжнародним співробітництвом.

Що ж являє собою інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів? Деякі бібліотекознавці обмежують процес інтеграції об'єднанням інформаційних ресурсів різних типів: традиційних текстових на різноманітних носіях, аудіо-, відео- й графічних матеріалів і файлів. Інші вбачають інтеграцію в процесах об'єднання територіально розподілених ресурсів, ресурсів бібліотек, що розташовуються в різних містах і країнах.

На нашу думку, інтеграція – це складний багаторівневий процес, що забезпечує об'єднання як на рівні видів і типів документів, так і на рівні

територіально розподілених ресурсів. Процес інтеграції передбачає створення різноманітних баз даних, зокрема повнотекстових, на корпоративних і кооперативних засадах. Цей процес потребує здійснення дорогого масового сканування, електронного копіювання традиційних документів. Тому процес на цьому рівні, який умовно назвемо фізичним, не розв'язує проблем інтеграції. У загальній теорії інформаційних систем процес інтеграції гетерогенних даних пропонується здійснювати шляхом створення метаданих. Цей рівень називається логічним [3]. У бібліотеках метадані – це вторинні документи: бібліографічні, реферативні, аналітичні. Саме, у бібліотеках найбільш вагомим є людський фактор. З огляду на це необхідним у процесах інтеграції стає організаційно-методичний рівень. Таким чином, інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів стає іманентною властивістю галузевих наукових бібліотек, їхнім важливим соціальним завданням.

Однією з форм інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів є ІКВ. Цей термін увійшов до наукового обігу та понятійно-категоріального апарату бібліотекознавства завдяки науковим обґрунтуванням І. О. Давидової та О. Ю. Мар'їної [4; 5]. Зокрема, О. Ю. Мар'їною зазначено, що ІКВ у регіональній бібліотечній системі являє собою складну форму соціокомунікаційної взаємодії – процесу налагодження взаємозв'язків між її учасниками, що спричинює трансформаційні зміни як в окремій бібліотеці, так і в усій бібліотечній системі. Такий інноваційний розвиток бібліотечних систем зумовлений загальними кардинальними змінами, що відбулися в соціоінформаційній сфері суспільства, зокрема бібліотечно-інформаційному середовищі, а ІКВ стає інтерактивною, мережевою формою комунікаційної взаємодії, що відображає багатогранність комунікації в інформаційному середовищі й сприяє модернізації та активізації роботи бібліотек держави.

Налагодження інформаційно-комунікаційної взаємодії є досить складним процесом, який потребує чіткої координації діяльності та

розроблення стратегічних напрямів взаємодії бібліотек, що забезпечується створенням бібліотечних корпорацій, мережі або асоціацій. Для мережі освітянських бібліотек України, наймолодшої з мереж в Україні (існує 10 років), актуальним є питання вивчення й визначення напрямів, форм і методів організації ІКВ між бібліотеками мережі, що сприятиме реалізації їх головної мети – повноцінного науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку науки й освіти, формуванню єдиного галузевого інформаційного ресурсу (ЄГІР), розвитку партнерства, співробітництва, інтеграції матеріальних, інтелектуальних зусиль у бібліотеках мережі для розв'язання актуальних проблем сьогодення та стратегічних завдань.

П. І. Рогова

1.2. Стан розробки проблеми у вітчизняному та зарубіжному бібліотекознавстві. Аналіз терміносистеми

За останні десятиріччя кількість досліджень у бібліотечно-інформаційній сфері стрімко зросла. Актуальними стали бібліотекознавчі форуми (конференції, семінари, круглі столи), захищається значна кількість дисертацій із бібліотечної проблематики. Особливо збільшилася кількість монографічних досліджень, що сприяло якісним зрушенням у ресурсному, кадровому й комунікаційному розвитку такої наукової галузі, як бібліотечно-інформаційна. Нині теоретичні й прикладні бібліотекознавчі (поспіль із документознавчими, архівознавчими, музеєзнавчими) дослідження набули пріоритетного значення в діяльності наукових бібліотек. Тож сьогодні рівень розроблення проблеми інформаційної діяльності сучасних бібліотек України є досить значним.

До розв'язання проблем національного реформування бібліотечно-інформаційної сфери та формування стратегічних орієнтирів розвитку

бібліотек залучено ключові в цій галузі установи України: Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Національну парламентську бібліотеку України (НПБУ), ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Науково-педагогічну бібліотеку м. Миколаєва, Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека» (ЛОНПБ) та ін.

Перше десятиліття XXI ст. означене появою великої кількості комплексних кваліфікаційних наукових праць докторів або кандидатів наук, монографічних розвідок [6]. Предметом їхнього дослідження дедалі частіше постають проблеми інтеграції системного, структурного, функціонального й модельного підходів до трансформації сучасних бібліотек (М. С. Слободяник, А. С. Чачко), методологічні засади та особливості історичних досліджень у бібліотекознавстві й документознавстві (Л. А. Дубровіна), загальнонаукові підходи пізнання бібліотеки (Н. М. Кушнарєнко, Л. Г. Петрова), теоретичні засади розвитку сучасного бібліотекознавства (І. О. Давидова, В. І. Ільганаєва), бібліометричний аналіз розвитку українського бібліотекознавства та актуалізації бібліометричних технологій (О. М. Кобелєв, Л. Й. Костенко) тощо.

Важливими для вивчення розвитку інформаційної діяльності сучасних бібліотек стали фундаментальні дослідження провідних фахівців НБУВ з аналізу проблем функціонування бібліотечних установ у системі сучасних інформаційних комунікацій, удосконалення технологій їх діяльності на основі комп'ютеризації, шляхів піднесення їх суспільної значущості в умовах розвитку інформатизації українського суспільства, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у практиці інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек (В. М. Горовий, Л. А. Дубровіна, О. О. Онищенко) [7; 8], актуалізації ролі бібліотечної діяльності в інформатизації, активізації міжнародних інформаційних обмінів, забезпечення суспільно значущою інформацією наукових установ у контексті

інноваційного розвитку України (В. М. Горовий, О. О. Онищенко, В. І. Попик) [9], структуризації міжнародних бібліотечних систем та інших великих центрів концентрації інформаційних ресурсів, включення в цей процес вітчизняних бібліотек (В. М. Горовий, Л. А. Дубровіна, О. О. Онищенко) [10], участі бібліотек та їхніх інформаційно-аналітичних підрозділів у забезпеченні інформаційного супроводу процесів управління суспільним розвитком, функціонування бібліотечних структур у системі політико-комунікаційних взаємодій у різних соціально-економічних і суспільно-політичних умовах, можливостей бібліотек у забезпеченні інформаційного підґрунтя прийняття управлінських рішень (Т. Ю. Гранчак) [11; 12], особливостей розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек у забезпеченні ІІ органів державної влади, розвитку інформаційної функції сучасних бібліотек та її трансформації в інформаційно-аналітичну, узагальнення організаційно-методичних засад бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади відповідними структурами бібліотек (В. Е. Пальчук, Л. А. Чуприна) [13; 14], проблем використання інтернет-ЗМІ в практиці бібліотечної діяльності, роботі з інформування всіх категорій користувачів про зміст наявних інформаційних ресурсів бібліотечних фондів та наявність суспільно корисної інформації в масивах сучасної інтернет-інформації (С. В. Горова) [15], дослідження процесів розвитку й трансформації бібліотечно-інформаційної сфери України в період 1990–2010-х рр. (О. В. Воскобойнікова-Гузєва) [16].

Розвиток соціальних комунікацій в Україні ефективно позначився й на функціонуванні галузевих наукових фахових видань. Поширенню наукових ідей, концепцій, публікацій, оприлюдненню актуальної інформації, підтримки наукової комунікації, об'єднанню вузько орієнтованих фахівців із метою широкого обговорення результатів наукових досліджень у бібліотечно-інформаційній сфері сприяла низка спеціальних видань, зокрема: «Вісник Книжкової палати» (видається з 1996 р., Державна наукова установа

«Книжкова палата України імені Івана Федорова»), «Бібліотечний вісник» (із 1993 р., НБУВ), «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» (із 1994 р., Інститут рукопису НБУВ), «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (із 2004 р., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв), «Бібліотечна планета» (із 1998 р., НПБУ), «Бібліотечний форум України» (із 2003 р., ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Ідея»), науковий щорічник «Студії з архівної справи та документознавства» (із 1996 р., Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства), «Архівні та бібліографічні джерела української історичної думки» (із 1998 р., Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства) тощо.

Канали наукової комунікації в галузі бібліотечно-інформаційної сфери ефективно виконують свою функцію, однак у деяких аспектах потребують оновлення. З огляду на це, провідні галузеві бібліотеки, які виконують функції науково-методичних центрів, посилили підготовку аналітичної продукції, передусім – періодичних інформаційно-аналітичних видань. Зазначимо, що в Україні утвердилося сприйняття інформаційно-аналітичної діяльності як невід’ємної складової науково-інформаційної роботи бібліотек. Інформаційно-аналітична продукція стала важливим засобом комунікації, своєрідним посередником між книгозбірнею й читачем. Сьогодні підготовка інформаційних продуктів на випередження є одним із пріоритетних і перспективних напрямів інформаційно-аналітичної діяльності сучасних бібліотек. Такі матеріали можуть містити експертні оцінки, аналітичні довідки та прогнози розвитку ключових проблем суспільства, що, можливо, стануть актуальними найближчим часом [17]. Зокрема, створена в НБУВ Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) заснувала інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі» (із 1998 р.). Заслуговує на увагу інформаційно-аналітичний

бюлетень «Соціологічні дослідження в бібліотеках» (із 1992 р., НПБУ). Це видання адресовано, у першу чергу, працівникам галузевої соціологічної служби, разом із тим, воно може бути корисним і для бібліотекарів, оскільки містить актуальні статті про досвід інноваційної бібліотечної роботи в НПБУ, а також правову інформацію щодо роботи книгозбірень і функціонування бібліотечної системи.

Останнім часом перспективним напрямом інформаційної діяльності освітянських бібліотек стало створення та розповсюдження ними аналітичних продуктів: інформаційний бюлетень «Освітянин» (із 1999 р., Науково-педагогічна бібліотека м. Миколаєва), інформаційний вісник «Бібліотечні вісті» (із 2010 р., Наукова бібліотека Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини), інформаційний бюлетень «Бібліотека в освітньому просторі» (із 2004 р., Наукова бібліотека Хмельницького національного університету), «Книжкова скарбниця» (із 2011 р., Наукова бібліотека Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького) тощо.

Фахові видання психолого-педагогічного спрямування використовуються працівниками бібліотечно-інформаційної сфери з метою популяризації бібліотечних ресурсів, фондів, баз даних, наукового доробку на відповідну тематику, оприлюднення галузевих аналітичних оглядів: «Порівняльно-педагогічні студії» (із 2009 р., Інститут педагогіки НАПН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини), «Директор школи, ліцею, гімназії» (із 2004 р., НАПН України), «Педагогіка і психологія» (із 1993 р., НАПН України), «Сучасна школа України» (із 2001 р., ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ») та ін.

Отже, періодичні видання є вагомими інформаційними джерелами, що сприяють розвитку теоретичної бібліотекознавчої думки, є каталізаторами інноваційної думки, віддзеркаленням особливостей новітнього розвитку бібліотечної справи та бібліотекознавства.

Важливе значення для розвитку теоретичних, науково-методичних та організаційних засад бібліотечно-інформаційної сфери й інноваційного розвитку бібліотек на сучасному етапі мають збірники наукових праць. Із-поміж значного масиву цього різновиду наукової періодики, підготовленої бібліотеками, вирізняються видання, що характеризуються системністю підготовки й розповсюдження: «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (із 1998 р.), «Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (із 2008 р.), а також збірники матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій Національної академії керівних кадрів (НАКККіМ) «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (із 2006 р.).

Так, на сторінках зазначених та інших видань тривають наукові дискусії щодо інноваційного розвитку українських бібліотек, зокрема у контексті наукового забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності й бібліотечних трансформацій (О. В. Воскобойніков-Гузєва, В. М. Горовий, Т. Ю. Гранчак, М. С. Слободяник), створення електронних бібліотек, формування електронних галузевих інформаційних ресурсів та упровадження електронних інформаційних технологій (Н. В. Вараксіна, Н. С. Вітушко, В. М. Горовий, Л. І. Костенко, М. Н. Цивін), зберігання бібліотечного фонду (О. В. Саприкіна, М. І. Сенченко, Є. О. Копанєва, Н. Е. Кунанець, Н. Г. Мацібора, Н. М. Христова), основ корпоративної взаємодії книгозбірень (І. Й. Коваленко, Л. І. Самчук, Т. О. Судіна), модернізації компетентності бібліотечних фахівців (І. В. Захарова, С. М. Зозуля, О. В. Карпенко, Л. М. Петренко), організації ІКВ бібліотек для розширення спектра послуг, що надаються книгозбірнями (О. Ю. Мар'їна), актуалізації аналітичної діяльності сучасних бібліотек та підготовки інформаційно-аналітичного продукту (В. В. Бондаренко, І. Г. Вишневська, Н. С. Вітушко, С. М. Зозуля, О. М. Кобелев, В. Е. Пальчук, Л. О. Пономаренко, Л. В. Присяжна,

Л. А. Чуприна), розвитку поняттєвого апарату системи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності управлінців бібліотечної сфери (О. В. Карпенко, О. М. Кобєлев, О. В. Пархоменко, Г. В. Сїлкова, Л. Я. Фїліпова), перспектив розвитку бібліотечно-інформаційного забезпечення педагогічної науки й освіти в Україні в контексті інформатизації (Ю. І. Артемов, П. І. Рогова, О. М. Яценко).

Теоретичні та практичні засади інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів висвітлено в наукових студіях П. І. Рогової. Передусім дослідницею запроваджено до наукового обїгу термін *«інтегрований галузєвий інформаційний ресурс»* у значенні сукупності джерел інформації (вітчизняних і зарубїжних електронних ресурсів із питань педагогіки, психології та освіти) й інформаційних послуг, яка організована з метою відображення структури знань у даній галузі людської діяльності на трьох рівнях інтеграції – організаційно-технологічному, логічному й фізичному, доступ до якої надається користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню (ПЗ) [18, с. 11].

Наукові дискусії щодо феномену ІГІР також відбулися на міжнародній науково-практичній конференції «Інтегрований галузєвий інформаційний ресурс: стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу», проведеної ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на базі бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2013) та однойменному всеукраїнському науковому семінарі Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки (2014) [14].

Колективному обговоренню окремих теоретичних і науково-методологічних питань термінотворення, упорядкування, уніфікації, стандартизації спеціальних систем термінів, створення модерного, якісного лексикографічного продукту, написання відповідних навчальних посїбників із бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства, книгознавства та інших сумїжних галузей знань сприяв започаткований на

базі Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) постійний (щорічний) термінологічний семінар із документознавства та наук документально-комунікаційного спрямування «Термінологія документознавства та суміжних галузей знань» (із 2007 р.) [20]. Термінологія – основна складова теорії науки, динамічної частини лексики, що реагує на виклики практики. Тому інтерпретація галузевого поняттєво-термінологічного апарату є значущим показником продуктивного наукового діалогу, динаміки науки, увиразнення міждисциплінарного контексту. Особливість термінології бібліотечно-інформаційної сфери полягає в її міждисциплінарності, взаємозв'язках із багатьма науковими дисциплінами [21].

Активну участь в обговоренні проблем унормування бібліотечнознавчої термінології беруть фахівці кафедри бібліотечнознавства й бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету. Так, проблеми співвідношення термінів «метабібліографія», «метаінформація» та «метадані» в сучасному українському бібліографознавстві вивчала О. Л. Промська [22], зміст понять «електронне довідково-бібліографічне обслуговування» та «довідково-бібліографічний апарат», а також інноваційні особливості вебліографічних посібників досліджували Л. Ф. Трачук [23], З. В. Романуха [24; 25], інноваційні продукти та послуги наукових бібліотек аналізувала О. М. Грогуль [26] та ін.

Чільне місце в дослідженні поняттєво-термінологічного апарату бібліотечно-інформаційної сфери посідають наукові публікації в періодичних виданнях відомих українських учених: Г. І. Солоіденко [27–33], М. В. Сташко [34–36], Н. В. Стрішенець [37–41], А. С. Чачко [42; 43], Г. М. Швецової-Водки [44–50] та ін. Автори досліджують проблеми термінологічного позначення бібліологічних дисциплін, особливості термінології нових стандартів у бібліотечній справі, аспекти упорядкування бібліотечної термінології, ключові засади міжнародної термінологічної

діяльності в галузі бібліотечної справи, зокрема комплексно вивчався сучасний стан американської бібліотечно-інформаційної термінології, розглядалися історичні етапи формування бібліотекознавчої термінології в Україні, розвиток словникових проектів та довідково-енциклопедичних видань бібліотек.

Важливим результатом дослідження поняттєво-категорійного апарату сучасної сфери інформаційних ресурсів України стало започаткування лексикографічної роботи в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [51–54]. Зокрема, упорядкування термінологічного тлумачного словника «Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології» (2012) [55], за який авторів було нагороджено дипломами I ступеня в конкурсі НАПН України на кращі наукові роботи. Основним його призначенням є систематизація існуючої термінології в інформаційній сфері в контексті окремого напрямку: формування, зберігання, оброблення та використання інформаційних ресурсів українського суспільства. Серед інших видань, що вийшли за останнє десятиріччя, слід назвати «Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики» (Київ, 1999) [56], «Словник книгознавчих термінів» (Київ, 2003) [57], «Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології» (Київ, 2004) [58] та ін.

Аналіз термінографічної діяльності в бібліотечно-інформаційній сфері варто продовжити сучасними виданнями, що вийшли за кордоном останніми роками: «Американський бібліотечний довідник», «Всесвітня енциклопедія з бібліотечного і інформаційного обслуговування», «Британський бібліотечний щорічник», «Енциклопедія бібліотекознавства і інформатики», «Міжнародна енциклопедія з інформатики і бібліотекознавства» та ін. Найбільше бібліотечних енциклопедій видають у провідних зарубіжних країнах – Великобританії, Німеччині, США. Значна частина цих видань має міждисциплінарний характер. Це передусім суміжні з бібліотечною справою

наукові галузі – архівна, книжкова та музейна справи, документознавство, інформатика, культурологія.

Однією з найновіших фундаментальних видань із міждисциплінарною домінантою є енциклопедія «Българска книга» (2004), в якій означено підходи до книги з боку бібліотекознавців, книгознавців, філологів, культурологів, мистецтвознавців. У виданні комплексно подано відомості про болгарські бібліотеки, книгознавчі організації, видавців, відомих діячів книги [59]. У 2007 р. побачила світ «Библиотечная энциклопедия» (Росія), яка відображає понад 2000 статей, присвячених бібліотечній справі, різним аспектам теорії і практики забезпечення суспільства документною інформацією. У виданні представлено статті з усіх аспектів бібліотечної науки, зокрема з історії й теорії бібліотечної справи, організації бібліотечних систем, комплектування фондів, бібліотечного обслуговування, роботи з читачами, науково-інформаційної діяльності, професійного друку тощо. Статті з теорії бібліотечної справи присвячено визначенню базових бібліотекознавчих понять, формуванню термінологічної системи галузі, розробленню методології бібліотекознавчих досліджень у контексті сучасної соціокультурної ситуації, взаємодії бібліотекознавчої науки з суміжними дисциплінами [59].

Сучасні напрями розвитку зарубіжного термінознавства впродовж останнього десятиріччя ґрунтовно досліджує Н. В. Стрішенець. Вона вперше в українському бібліотекознавстві здійснила ґрунтовний аналіз основних понять американської бібліотечно-інформаційної терміносистеми, які визначають тенденції розвитку сучасної бібліотеки, що нині трансформуються під потужним впливом електронної революції. Як уважає дослідниця, суттєвий вплив на сучасне термінознавство має розвиток таких наукових галузей, як інформаційні технології, когнітивна й комп'ютерна лінгвістика, онтологічна інженерія та семантичний веб [60]. Досить виразною тенденцією в бібліотечно-інформаційній сфері є запозичення наукових

лексем іншомовного походження. Так, відчутною є тенденція до заміни поняття «віддалений користувач» на «дистантний користувач», що тлумачиться як споживач бібліотечних ресурсів і послуг, який комунікує з бібліотекою дистанційно [61].

На сучасному етапі розвитку бібліотекознавства та бібліотечної справи уточнюється поняття «інноваційна діяльність бібліотек». Зокрема, фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського запропоновано трактувати його як діяльність, що спрямовується на активізацію та перспективність розвитку нововведень у певній науковій галузі, заснована на використанні досягнень науки й передового досвіду [18]. У результаті сформувався нове поняття – «бібліотечна інноватика», яке визначили як «процес ефективних змін у бібліотечній діяльності, починаючи від розробки ідей і до кінцевого результату, який сприяє продуктивному розвитку бібліотечної справи в нових умовах суспільного розвитку» [62; 63].

Одним із ключових є термін «фонд». Реалії розвитку інформаційного суспільства потребують наукового підходу до формування системи інформаційних ресурсів у книгозбірні. Характеристику окремих термінів цієї категорії, таких як «відбір фонду», «критерії відбору фонду», «комплектування фонду», «розвиток фонду», «управління фондом» докладно представлено в монографічному дослідженні Н. В. Стрішенець [60]. Дослідниця також розглядає узагальнюючі поняття «організація інформації» та «організація знання» у бібліотеках і зазначає, що до їх змісту в американській бібліотечно-інформаційній сфері відносять каталогізацію, класифікацію, предметизацію, укладання покажчиків і тезаурусів та інші поняття, які означають упорядкування та забезпечення доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки.

Дедалі більшої ваги набуває питання ІКВ – термін, який увійшов до наукового обігу та понятійно-категоріального апарату бібліотекознавства завдяки науковим обґрунтуванням І. О. Давидової [64–67] та О. Ю. Мар'їної

[68; 69]. Зокрема, О. Ю. Мар'їною відзначено, що ІКВ у регіональній бібліотечній системі являє собою складну форму соціокомунікаційної взаємодії, яка розглядається як процес налагодження взаємозв'язків між її учасниками, що призводить до трансформаційних змін як в окремій бібліотеці, так і в усій бібліотечній системі. Такий інноваційний розвиток бібліотечних систем зумовлений загальними кардинальними змінами, що відбулися в соціоінформаційній сфері суспільства, зокрема бібліотечно-інформаційному середовищі, а ІКВ стає інтерактивною мережевою формою комунікаційної взаємодії, яка відображає багатогранність комунікації в інформаційному середовищі й сприяє модернізації та активізації роботи бібліотек держави.

Нині вкрай важливими є питання бібліотечної кооперації. Під поняттям «корпоративна взаємодія» зазвичай мають на увазі об'єднання кількох бібліотек для реалізації спільних цілей і завдань, пов'язаних зі створенням і комплексним використанням інформаційних ресурсів. Функціонування бібліотек у межах корпорацій передбачає тісні професійні зв'язки між учасниками, обов'язкове виконання єдиних правил та норм, узгодження рішень і дій, спрямованих на якісний кінцевий результат.

Одним із інноваційних напрямів розвитку сучасних бібліотек стала актуалізація інформаційно-аналітичної діяльності та відповідно формування нового ядра працівників бібліотечно-інформаційної сфери – компетентних фахівців-аналітиків, здатних до здійснення аналітичної діяльності на сучасному рівні розвитку ІКТ та глобального нарощення обсягів інформації. Нині в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського активно запроваджується дистантне інформаційно-аналітичне обслуговування з метою забезпечення користувачів галузевою інформацією шляхом надання доступу до синтезованих наукоємних інформаційних продуктів.

Отже, починаючи з першої половини ХХІ ст. відчутними є принципові зміни не лише в структурі бібліотечної діяльності. Модернізувалася

професійна наукова лексика цієї сфери: оновилися термінологія наукового опрацювання документів, передусім каталогізації та систематизації, багато нововведень упроваджено в терміносистему типології бібліотек, з'явилися нові розділи, пов'язані зі зберіганням фондів, консервацією та реставрацією документів [70]. Сформовано значну кількість нових термінів, пов'язаних із використанням комп'ютерних технологій, новими методами предметизування та реферування літератури, сучасними засобами передавання інформації, актуалізації інформаційно-аналітичної діяльності.

С. М. Зозуля

1.3. Стратегічні напрями науково-дослідної діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

З метою розв'язання основних завдань і відповідно до напрямів діяльності бібліотеки, зокрема щодо створення системи інформаційного забезпечення освітянської галузі держави, фахівці бібліотеки впродовж 15 років розробили сім наукових проектів, у яких досліджувалися теоретичні, наукові, науково-методичні й організаційні засади інноваційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та спеціальних педагогічних і навчально-педагогічних бібліотек як системи, що має забезпечувати III освіти й науки на сучасному етапі.

До таких проектів належать:

- *Концепція Державної науково-педагогічної бібліотеки України (науковий керівник – П. І. Рогова, кандидат історичних наук) [2000];*
- *Створення, становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X–XX ст.) (науковий керівник – П. І. Рогова, кандидат історичних наук) [2001–2005];*

- *Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України (науковий керівник – В. І. Лутовинова, кандидат історичних наук, професор) [2003–2007];*
- *Теоретичні засади формування всеукраїнського єдиного інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (науковий керівник – П. І. Рогова, кандидат історичних наук, с. н. с.) [2006–2010];*
- *Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України (науковий керівник – О. М. Яценко, кандидат історичних наук, с. н. с.) [2008–2011];*
- *Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського (науковий керівник – П. І. Рогова, кандидат історичних наук, с. н. с.) [2011–2013];*
- *Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (науковий керівник – О. В. Воскобойнікова-Гузева, кандидат історичних наук, с. н. с.) [2012–2014].*

За кожним із проектів досягнуто вагомих результатів, що змінили уявлення про педагогічні бібліотеки. Розглянемо науково-дослідні роботи, результати яких сприяли вдосконаленню науково-інформаційного напрямку діяльності бібліотеки. Серед них – науковий проект «*Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України*». Метою проекту було визначено розроблення теоретико-методичних, організаційних засад та створення моделі системи науково-інформаційного забезпечення, що складається з трьох напрямів – бібліографічного, реферативного та інформаційно-аналітичного. Цей проект здійснювався впродовж 2003–2007 рр., у результаті

чого розроблено й втілено в практику наукові, методичні та організаційні основи системи науково-інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти й практики та розпочато цілеспрямоване формування в Україні вищезазначених напрямів за участю і під керівництвом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [71; 72]. Згідно з цією системою колектив бібліотеки активно почав розвивати її першу складову частину – бібліографічну, яку як систему цього виду вторинної інформації з питань педагогіки й психології не було сформовано в Україні. Фахівцями бібліотеки розпочато системну підготовку й видання різних видів бібліографічних посібників з актуальних питань педагогіки і психології, що розміщувалися на веб-сайті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для вільного доступу та надсилалися до національних, державних і провідних освітянських книгозбірень, розвивалася координація й кооперація щодо активного розвитку цього напрямку в бібліотеках мережі [73]. Системно здійснювався інформаційний супровід наукових досліджень інститутів НАПН України: співробітники брали участь у виконанні державних, комплексних і галузевих програм, інформували вчених НАПН України в режимі вибіркового розповсюдження інформації (BPI), проводили тижні інформації, круглі столи, презентації книжок і зустрічі з педагогами-новаторами. Активізувалася співпраця з МОН України та Інститутом інноваційних технологій МОН України, ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю, обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти та ін. На базі читального залу Фонду В. О. Сухомлинського, що діє в ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського України з 2003 р., розпочато широку інформаційну роботу щодо впровадження гуманістичних ідей видатного українського педагога-гуманіста В. О. Сухомлинського в практику діяльності навчальних закладів нашої держави.

Реферативна продукція є ваговою складовою частиною науково-інформаційного забезпечення фахових потреб науковців і практиків. Згідно із

завданнями вперше в Україні з 2006 р. бібліотекою розроблено науково-методичні й організаційні засади цього напрямку роботи в бібліотеці та розпочато підготовку для загальнодержавної РБД «Україніка наукова» рефератів із питань психології й педагогіки, що одночасно друкуються в паперовому вигляді – в українському реферативному журналі «Джерело» (УРЖ «Джерело») Серія 3. «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво» [74]. Водночас з 2007 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започаткувала формування галузевої РБД з актуальних психолого-педагогічних питань на своєму веб-сайті, яка станом на кінець 2014 р. налічувала більше 10 000 рефератів і ведеться трьома мовами – українською, російською й англійською. Змінено структуру бібліотеки: створено нові відділи. З метою розширення й поглиблення галузевого сегмента в загальнодержавній РБД з ініціативи директора книгозбірні та її колективу з 2009 р. у його створенні беруть участь наукові бібліотеки ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю (15 бібліотек), завданням яких є популяризація науково-педагогічних досягнень закладів освіти, у яких вони діють, що є вагомим інноваційним кроком цих книгозбірень. Нині триває корпоративна робота бібліотеки з 18 провідними бібліотеками мережі. Реферується 40 видань, зокрема 20 назв періодичних і продовжуваних видань із психолого-педагогічних питань, що надходять до фондів бібліотек ВНЗ, і 20, що надходять до фондів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

За 6 років спостерігається позитивна динаміка зростання всіх показників у цьому напрямі: збільшилася кількість бібліотек-учасниць кооперативної співпраці, оприлюднених продовжуваних видань, прореферованих статей і рефератів.

Інформаційно-аналітичний напрям роботи в системі науково-інформаційного забезпечення розвитку науки й освіти є одним із найважливіших у роботі бібліотек і найскладнішим у своїй реалізації, формування якого розпочато шляхом розроблення науково-методичних та

організаційних засад науковим керівником теми та фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [75]. У зв'язку з цим у структурі бібліотеки відбулися зміни: створено відділ науково-аналітичної обробки й поширення інформації в сфері освіти, підготовлено низку необхідних документів, дібрано кадровий склад. Інформаційно-аналітичні документи з актуальних питань педагогіки, психології та освіти як України, так і зарубіжжя почали оприлюднюватися на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в рубриці «Науково-інформаційна діяльність» та в інших джерелах. Цей напрям є одним із пріоритетних у роботі бібліотеки.

Упродовж 2008–2011 рр. колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розроблено науково-дослідний проект *«Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України»*, метою якого було поглиблення теоретичних, науково-методичних та організаційних засад системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти й практики в Україні. Згідно із завданнями науково-дослідної роботи для формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти й практики України підготовлено «Концептуальну модель інформаційно-аналітичного забезпечення освітянської галузі України» [76], науково-методичний посібник з укладання оглядово-аналітичних документів для бібліотекарів мережі освітянських книгозбірень [77], проводилася підготовка реферативних, аналітичних документів з актуальних питань педагогіки й психології. У межах наукового проекту впроваджувалися інноваційні методи роботи щодо формування електронного каталогу (ЕК) ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, зокрема БД «Періодика» [78]; розпочато обмін електронними записами (ЕЗ) із бібліотеками мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. З метою повноцінного інформаційного забезпечення розвитку науки й освіти та висвітлення наукових досягнень регіональних ВНЗ в електронній

загальнодержавній РБД «Україніка наукова» продовжувалася корпоративна робота ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з провідними педагогічними та науковими бібліотеками вищих навчальних закладів III–IV р. а. щодо формування сегмента галузевого реферативного ресурсу в БД та в УРЖ «Джерело» Серія 3 «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво». Реферати оприлюднюються також у галузевій реферативній базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на веб-порталі в рубриці «Ресурси» [79].

Важливість подальшого вдосконалення інформаційного забезпечення освітянської галузі в Україні, потреба суб'єктів національної освіти й вітчизняної педагогічної науки в якісному та ефективному інформаційному супроводі відповідно до пріоритетних напрямів їх розвитку зумовили вибір науково-дослідної роботи *«Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»*. Основними науковими результатами дослідження стали: теоретичне обґрунтування наукових підходів до розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення освіти в Україні шляхом аналізу кращого світового й вітчизняного досвіду інформаційної діяльності, досвіду співпраці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з книгозбірнями мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України щодо обміну ЕЗ аналітичного розпису періодичних видань та створення реферативної інформації, вивчення специфіки інформаційно-аналітичної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [80; 81]; розроблення методичних та організаційних засад започаткування наукового інформаційно-аналітичного періодичного видання з питань освіти, педагогічної та психологічної наук; розв'язання проблеми обміну аналітичними БЗ із періодичних видань, поповнення загальнодержавної РБД «Україніка наукова», її паперового варіанта УРЖ «Джерело» та галузевої РБД, розміщеної на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, матеріалами з питань педагогіки,

психології та освіти через корпоративні зв'язки ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з провідними освітянськими бібліотеками [82; 83]; удосконалення поняттєво-термінологічного апарату, зокрема визначення сутності та виокремлення структурних складових частин (передусім аналітичної) професійної компетентності працівників бібліотечно-інформаційної сфери в умовах розвитку інформаційного суспільства [84; 85]; формування комп'ютерних БД «Періодика» та галузевої РБД шляхом виявлення та опрацювання документальних джерел; розвиток дистантних інформаційних послуг «Віртуальна бібліографічна довідка» [86].

Напрацьовані результати наукового проекту дали змогу на теоретико-методологічному рівні розширити наявні можливості галузевого бібліотечно-інформаційного комплексу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України в науково-інформаційному забезпеченні потреб національної освіти та психолого-педагогічної науки. Поглибилося розуміння змісту інформаційної діяльності галузевого бібліотечно-інформаційного комплексу, що сприяло визначенню перспективних напрямів розвитку інформаційної діяльності відповідно до модернізаційної моделі (технологічна, соціальна, інституційна модернізація) та сучасних потреб освітянської сфери. Дані досліджень інформаційних потреб освітян та моніторингу ефективності використання бібліографічної, реферативної й аналітичної інформації на науково-практичному рівні чітко окреслюють орієнтири підвищення ефективності інформаційної діяльності.

Важливим елементом наукових досліджень є оприлюднення їх результатів шляхом проведення відповідних наукових заходів та опублікування наукових праць.

Так, протягом зазначеного періоду результати наукових досліджень оприлюднено під час проведення наукових заходів, зокрема *Міжнародних науково-практичних конференцій* («Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і

практики України: стан та перспективи» (2011), «Інформаційна діяльність галузевих бібліотечних комплексів в умовах розвитку суспільства знань» (2014)), *Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стан та перспективи розвитку системи науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України» (2007), Всеукраїнських науково-практичних семінарів («Модернізація діяльності бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів – важливий чинник в реалізації програми рівного доступу до якісної освіти» (2009), «Науково-дослідна діяльність спеціальних бібліотек України – важлива складова розвитку сучасного бібліотекознавства» (2009), «Формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки та освіти: сучасний стан та шляхи розвитку» (2010), «Формування єдиного галузевого інформаційного ресурсу шляхом кооперативного аналітико-синтетичного опрацювання документів галузевої тематики» (2011), «Наукова організація інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» (2013)), *семінару-практикуму «Стан та перспективи розвитку системи кооперативного галузевого реферування» (2009) та ін.**

Результати науково-дослідної роботи відображено у видавничій продукції бібліотеки, а саме: *«Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» 4 випуски; «Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології» (2012); «Укладання оглядових документів: практичний посібник» (2011); бібліографічні покажчики; інформаційні видання; інформаційно-бібліографічні списки; реферативні огляди; інформаційно-аналітичні огляди.* У цілому результати вищезазначених науково-дослідних робіт було представлено в *наукових фахових статтях* виконавців.

Отже, науково-дослідна діяльність головної освітянської книгозбірні має істотний вплив на динаміку розвитку національного галузевого бібліотекознавства та бібліографознавства, системну діяльність мережі

освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, фаховий рівень освітян і бібліотечних працівників, що, у свою чергу, дає позитивний результат у головному – здійсненні повноцінного науково-інформаційного забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти й практики, фахових ІІІ науковців і практиків України, які, реформуючи й модернізуючи вітчизняну освіту, сприяють створенню суспільства знань і входженню нашої держави у світовий інформаційний простір.

Подальший розвиток науково-інформаційного напрямку передбачає:

– розроблення актуальних науково-дослідних тем, що сприятимуть розвитку системи науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України;

– поліпшення координації та кооперації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з науковими книгозбірнями мережі щодо науково-інформаційного забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти й практики;

– розширення та активізацію підготовки науковими бібліотеками галузі різних видів наукової продукції – бібліографічної, реферативної, аналітичної із психолого-педагогічних питань як у традиційній, так і в електронній формах;

– подальшу трансформацію бібліотек освітянської галузі України в сучасні науково-інформаційні центри з психолого-педагогічних питань.

Л. М. Заліток

Список використаних джерел

1. *Кремень, В.* Освіта в контексті сучасних соціокультурних змін / В. Кремень // *Філософія освіти.* – 2008. – № 1/2. – С. 15–20.
2. *Мотульський, Р. С.* Библиотека в социуме: предназначение и функции / Р.С. Мотульський // *Библиотековедение.* – 2002. – № 5. – С. 19–24.
3. *Дейт, К. Дж.* Введение в системы баз данных / К. Дж. Дейт. – [8-е изд.]. – М. : Вильямс, 2006. – С. 1328.
4. *Давидова, І. О.* Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві : дис. ... д-ра наук із соц.

комунікацій : 27.00.03 / Давидова Ірина Олександрівна ; Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2008. – 444 с.

5. *Мар'їна, О. Ю.* Інформаційно-комунікаційна взаємодія як фактор розвитку регіональних бібліотечних систем : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Мар'їна Олена Юріївна ; Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2011. – 273 с.

6. Бібліотечна справа і бібліотекознавство України (2006–2010) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Нац. парлам. б-ка України ; [уклад. О. А. Політова ; наук. ред. І. О. Негрейчук]. – Київ : [б. в.], 2014. – 272 с.

7. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2011. – 248 с.

8. *Медведєва, В.* Становлення інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності інформаційно-аналітичних служб бібліотек (на прикладі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади НБУВ) : монографія / Валентина Медведєва ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2013. – 180 с.

9. Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2012. – 254 с.

10. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2011. – 224 с.

11. *Гранчак, Т.* Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект : монографія / Тетяна Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2014. – 184 с.

12. *Гранчак, Т.* Бібліотека і політична комунікація : монографія / Т. Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2012. – 481 с.

13. *Пальчук, В.* Бібліотеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні органів державної влади : монографія / В. Пальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2014. – 314 с.

14. *Чуприна, Л.* Оперативна інтернет-інформація в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек України : монографія / Л. Чуприна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2014. – 208 с.

15. *Горова, С. В.* Інтернет-ЗМІ як об'єкт бібліотечної інформаційної діяльності / С. В. Горова ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2013. – 208 с.

16. *Воскобойнікова-Гузева, О. В.* Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / Олена Вікторівна Воскобойнікова-Гузева ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Г. І. Ковальчук. – К. : Академперіодика, 2014. – 362 с.

17. *Грогуль, О. М.* Інформаційний продукт інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек / О. М. Грогуль // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. / Одес. нац. політехн. ун-т [та ін.]. – Одеса, 2011. – С. 82–84.

18. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / [Рогова П. І., Артемов Ю. І., Вараксіна Н. В., Лобановська І. Г. ; наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 20 с.

19. [23–24 жовтня 2014 року Національною науковою сільськогосподарською бібліотекою НААН проведено семінар «Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу»] [Електронний ресурс] // Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України : [офіц. сайт]. – Текст. дан. – Київ, 2014. – Режим доступу: http://dns.gb.com.ua/2014-10-23-24_podii-konf.html. – Назва з екрана.

20. *Бездрабко, В. В.* Перший термінологічний семінар із документознавства та суміжних галузей знань / В. В. Бездрабко // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 6. – С. 45–47.

21. *Солоіденко, Г. І.* Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку : монографія / Г. І. Солоіденко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2010. – 204 с.

22. *Промська, О.* Метаінформація, метадані, метабібліографія: співвідношення понять / Олександра Промська // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 184–188.

23. *Трачук, Л.* Вебліографічні посібники у структурі електронного довідково-бібліографічного апарату бібліотеки / Людмила Трачук // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 199–204.

24. *Романуха, З.* Довідково-бібліографічне обслуговування: термінологічний підхід / Зоя Романуха // Термінологія документознавства та

суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2012. – Вип. 6. – С. 158–170.

25. *Романуха, З.* «Інформаційна робота бібліотеки» та «інформаційне обслуговування»: термінологічний підхід / Зоя Романуха // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 95–101.

26. *Грогуль, О.* Інформаційні продукти та послуги наукової бібліотеки / Олена Грогуль // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2012. – Вип. 6. – С. 130–139.

27. *Солоіденко, Г. І.* Розвиток бібліотечної термінології в Україні у другій половині ХХ століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Солоіденко Галина Іванівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2006. – 20 с.

28. *Солоіденко, Г. І.* Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку : монографія / Г. І. Солоіденко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2010. – 204 с.

29. *Солоіденко, Г.* Бібліотечна термінологія: проблеми упорядкування / Г. Солоіденко // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2007. – С. 87–97.

30. *Солоіденко, Г.* Ефективний засіб упорядкування бібліотечної термінології / Г. Солоіденко // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 2. – С. 30–36.

31. *Солоіденко, Г.* Міжнародна термінологічна діяльність у галузі бібліотечної справи: словникові проекти та довідково-енциклопедичні видання бібліотек / Г. Солоіденко // Бібл. вісн. – 2005. – № 2. – С. 23–31.

32. *Солоіденко, Г. І.* Бібліотечна термінологія як наукова проблема і виклик часу / Г. І. Солоіденко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / [редкол.: Г. В. Боряк та ін.]. – Київ, 2007. – С. 87–89.

33. *Солоіденко, Г. І.* Деякі аспекти дослідження бібліотечної термінології / Г. І. Солоіденко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 4. – С. 13–27.

34. *Сташко, М. В.* До історії формування української бібліотечно-бібліографічної термінології / М. В. Сташко // Українська термінологія і сучасність : тези доп. Всеукр. наук. конф. / НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ, 1996. – С. 48–52.

35. *Сташко, М. В.* Російсько-український словник бібліотечно-бібліографічних термінів : близько 67 000 термінів / М. Сташко. – 2-ге вид. перероб. і допов. – Львів : [б. в.], 1996. – 197 с.

36. *Сташко, М. В.* Формування української бібліотечно-бібліографічної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Сташко Марія Василівна ; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ : [б. в.], 1999. – 19 с.

37. *Стрішенець, Н.* Особливості термінології нового стандарту каталогізації «опис та доступ до ресурсу» («Resource Description and Access») / Надія Стрішенець // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 102–105.

38. *Стрішенець, Н.* Американська бібліотечно-інформаційна термінологія (огляд публікацій) / Н. Стрішенець // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2007. – С. 97–100.

39. *Стрішенець, Н. В.* Полісемія бібліотечних термінів / Н. В. Стрішенець // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / [редкол.: Г. В. Боряк та ін.] – Київ, 2007. – С. 89–92.

40. *Стрішенець, Н. В.* Розвиток бібліотечно-інформаційної терміносистеми США (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Стрішенець Надія Володимирівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2012. – 39 с.

41. *Стрішенець, Н. В.* Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект : монографія / Н. В. Стрішенець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2011. – 502 с.

42. *Чачко, А.* До сучасного термінологічного словника з українського бібліотекознавства 2002 рік / А. Чачко // Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2002. – Вип. 4. – С. 13–26.

43. *Чачко, А.* Своєчасність підтримки гуманістичного напрямку в українському бібліотекознавстві: термінологічний конспект / А. Чачко // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 3. – С. 12–14.

44. *Швецова-Водка, Г.* Термінологічні проблеми бібліології / Галина Швецова-Водка // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 106–112.

45. *Швецова-Водка, Г.* Наукова термінологія під загрозою бюрократичної і псевдоінноваційної термінотворчості / Галина Швецова-Водка // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб.

наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін.; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 90–94.

46. *Швецова-Водка, Г.* Теорія документування як особливий напрям науки про документ / Галина Швецова-Водка // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін.; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2012. – Вип. 6. – С. 97–103.

47. *Швецова-Водка, Г.* Співвідношення понять «документ» та «історичне джерело» / Г. Швецова-Водка // Архіви України. – 2001. – № 4/5. – С. 33–56.

48. *Швецова-Водка, Г. М.* Комп'ютерна бібліографія: термінологічні роздуми / Г. М. Швецова-Водка // Вісн. Кн. палати. – 1996. – № 5. – С. 8–10.

49. *Швецова-Водка, Г. М.* Типологія документа : навч. посіб. для студентів ін-тів культури / Г. М. Швецова-Водка / Рівнен. держ. ін-т культури. – Київ : Кн. палата України, 1999. – 68 с.

50. *Швецова-Водка, Г. Н.* К определению понятия «технотронные документы» / Г. Н. Швецова-Водка // Библиотечное дело – 2001: рос. б-ки в мировом информ. и интеллектуал. пространстве : тез. докл. VI Междунар. науч. конф. (Москва, 26–27 апр. 2001 г.) / Моск. гос. ун-т культуры и искусств [и др.]. – Москва, 2001. – Ч. 1. – С. 51–52.

51. *Зозуля, С.* Термінологічний словник з інформаційних ресурсів: розроблення та шляхи впровадження [Електронний ресурс] / С. Зозуля // Формування єдиного галузевого інформаційного ресурсу шляхом кооперативного аналітико-синтетичного опрацювання документів галузевої тематики : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару, 3 берез. 2011 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Текст. дані. – Київ, 2011. – С. 49–53. – Режим доступу. – http://www.dnpb.gov.ua/research_activity/personal_lib_products/ (дата звернення: 18.02.14). – Назва з екрана.

52. *Зозуля, С.* Українське словникарство: лексикографічний досвід у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / Світлана Зозуля // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін.; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 81–88.

53. *Зозуля, С. М.* Вихід у світ термінологічного словника / С. М. Зозуля // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2013. – № 4. – С. 97–100.

54. *Зозуля, С.* Термінологічний словник «Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології» / С. Зозуля // Бібл. планета. – 2014. – № 2. – С. 38–40.

55. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ;

[уклад.: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська]. – Київ : Нілан-ЛТД, 2012. – 283 с.

56. Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / [упоряд.: Г. М. Швецова-Водка та ін.]. – Київ : Кн. палата України, 1999. – 115 с.

57. Словник книгознавчих термінів / В. Я. Буран, В. М. Медведєва, Г. І. Ковальчук, М. І. Сенченко. – Київ : ТОВ «Видавництво Аратта», 2003. – 160 с.

58. *Стрішенець, Н. В.* Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології / Н. В. Стрішенець ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2004. – 329 с.

59. *Солоіденко, Г. І.* Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку : монографія / Г. І. Солоіденко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2010. – 204 с.

60. *Стрішенець, Н. В.* Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект : монографія / Н. В. Стрішенець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2011. – 502 с.

61. *Бондаренко, В.* Бібліотечне дистантне обслуговування: розвиток термінологічно-понятійного апарату в умовах поширення інтернет-технологій / В. Бондаренко // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 10. – С. 63–73.

62. *Рогова, П. І.* Роль Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського у формуванні та розвитку системи інформаційних ресурсів для забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики / П. І. Рогова, В. І. Лутовина, Т. В. Добко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 16–36.

63. *Рогова, П. І.* Інформаційна діяльність бібліотек України – важливий напрям у розвитку суспільства знань / Рогова П. І. // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 9–13.

64. *Давидова, І. О.* Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра наук з соц. комунікацій : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Давидова Ірина Олександрівна ; Харків. держ. акад. культури. – Харків : [б. в.], 2008. – 51 с.

65. *Давидова, І. О.* Бібліотечно-інформаційне виробництво: технології інтелектуалізації та гуманізації / І. О. Давидова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 2. – С. 38–45.

66. *Давидова, І. О.* Бібліотека як складова інформаційної культури держави / Ірина Давидова // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 6. – С. 19–22.

67. *Давидова, І. О.* Інституційний зміст інноваційної політики розвитку бібліотек України / І. О. Давидова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / МОН України, М-во культури і туризму України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтва, Ін-т держ. упр. та інформ. діяльності. – Київ, 2007. – С. 66–68.

68. *Мар'їна, О. Ю.* Інформатизація бібліотек України: стратегії опанування медіапростору / О. Ю. Мар'їна // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2012. – Вип. 37. – С. 105–113.

69. *Мар'їна, О.* Розвиток корпоративних бібліотечних проєктів в Україні / Олена Мар'їна // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 1. – С. 22–25.

70. *Солоіденко, Г. І.* Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку : монографія / Г. І. Солоіденко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2010. – 204 с.

71. *Рогова, П. І.* Система науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України: стан та перспективи / П. І. Рогова // Педагогічна і психологічна науки в Україні : [зб. наук. пр.] до 15-річчя АПН України / АПН України ; [ред. рада: В. Г. Кремень (голова) та ін.]. – Київ, 2007. – Т. 1 : Теорія та історія педагогіки. – С. 195–208.

72. *Лутовинова, В. І.* Новий рівень інформаційного забезпечення освітян / В. І. Лутовинова // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 4. – С. 133–140.

73. *Пономаренко, Л. О.* Потреби освітян у інформаційних документах психолого-педагогічної тематики / Л. О. Пономаренко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / М-во культури і туризму України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв України [та ін.]. – Київ, 2007. – С. 116–119.

74. *Коваленко, І. Й.* Організаційно-методичні засади створення реферативної інформації з психолого-педагогічних питань Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського / І. Й. Коваленко // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. – Кам'янець-Подільський, 2008. – Вип. 1. – С. 320–326.

75. *Судіна, Т. О.* Галузевий інформаційно-реферативний ресурс: шляхи створення і використання [Електронний ресурс] / Т. Судіна // Освітянські бібліотеки України в реалізації програми рівного доступу до якісної освіти : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. семінару, Черкаси, 20–22 жовт. 2008 р. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,

Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. – Текст. дані. – Київ, 2008. – С. 131–145. – Режим доступу: <http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/cherkacy08.pdf>. – Назва з екрана.

76. Концептуальна модель системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України / [уклад. О. М. Яценко ; наук. ред П. І. Рогова]. – Київ : [Ін-т обдар. дитини НАПН України], 2010. – 28 с.

77. Яценко, О. М. Укладання оглядових документів : практич. посіб. / О. М. Яценко ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ : Нілан-ЛТД, 2011. – 84 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 7).

78. Самчук, Л. І. Кооперативна діяльність освітянських бібліотек України з формування електронних каталогів [Електронний ресурс] / Л. І. Самчук // Формування єдиного галузевого інформаційного ресурсу шляхом кооперативного аналітико-синтетичного опрацювання документів галузевої тематики : матеріали всеукр. наук.-практич. семінару, 3 берез. 2011 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]. – Текст. дані. – Київ, 2011. – С. 66–73. – Режим доступу: www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/316310512.doc. – Назва з екрана.

79. Букшина, Т. Ф. Періодичні й продовжувані видання з питань педагогіки, психології та освіти педагогічних і класичних університетів України: стан кооперативного реферування / Тамара Букшина // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 11. – С. 7–10.

80. Воскобойнікова-Гузєва, О. В. Визначальні світові стратегії для розвитку інформаційно-бібліотечного комплексу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) / Олена Воскобойнікова-Гузєва // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 9. – С. 17–22.

81. Воскобойнікова-Гузєва, О. В. Всеукраїнський галузевий інформаційний ресурс з питань педагогіки, психології та розвитку освіти / Олена Воскобойнікова-Гузєва // Бібл. вісн. – 2013. – № 6. – С. 30–31.

82. Букшина, Т. Ф. Відображення галузевої науково-реферативної інформації в УРЖ «Джерело» – важливий аспект кооперативної взаємодії освітянських бібліотек України / Тамара Букшина // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 12. – С. 12–14. – Бібліогр.: 10 назв.

83. Коваленко, І. Й. Формування галузевої реферативної бази даних провідними освітянськими бібліотеками: стан та перспективи [Електронний ресурс] / І. Й. Коваленко // Перспективи, проблеми та інновації корпоративного співробітництва бібліотек : матеріали міжнар. наук.-практич. інтернет-конф., 16 листоп. 2012 р., м. Чернігів / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Наук. б-ка. – Текст. дані. – Чернігів, 2012. – Режим доступу: http://www.chnpu.edu.ua/lib/_files/expert/report2012/kovalenko.pdf. – Назва з екрана.

84. Зозуля, С. М. До проблеми формування термінологічної компетентності бібліотечних фахівців / С. М. Зозуля // Шк. б-ка плюс. – 2013. – Січ. (№ 1/2). – С. 7–11.

85. Зозуля, С. М. Професійна компетентність працівників бібліотечно-інформаційної сфери: до проблеми визначення поняття / С. М. Зозуля // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв ; [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2014. – Вип. 8. – С. 218–230.

86. Карамішева, К. Л. Онлайнві послуги у діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: сучасні підходи та перспективи / Ксенія Карамішева // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 6. – С. 14–18.

Розділ 2.
Інформаційні потреби як вирішальний фактор розвитку
галузевих наукових досліджень

2.1. Інформаційна потреба користувачів наукової бібліотеки: теорія і практика вивчення

Розвиток теорії ІІІ припадає на другу половину ХХ ст. Перехід від «малої» науки університетського типу до «великої» науки з індустріальною організацією праці, що відбувся в 50-х рр. ХХ ст., змінив умови її функціонування, пов'язані з екстенсивним розвитком [1].

У зв'язку з бурхливим розвитком науки у цей період постала потреба в створенні системи оперативної галузевої (тематичної) інформації, що й зумовило виникнення передумов для появи спеціалізованих інформаційних закладів для здійснення аналітико-синтетичної переробки потоків опублікованих документів. Під егідою Академії наук СРСР було організовано інститут для аналізу й переробки потоку науково-технічної літератури в галузі природничих наук і техніки – Всесоюзний інститут наукової і технічної інформації (ВІНІТІ). У Державному комітеті з науки та техніки створено Управління науково-технічної інформації, що в подальшому спричинило розвиток мережі органів, побудованих за галузевим ієрархічним принципом, що здійснювали інформаційне обслуговування. ВІНІТІ та галузеві інформаційні центри почали готувати диференційовані інформаційні видання, розраховані на певне коло користувачів. Водночас з'явилися наукові розвідки щодо сутності та відмінності інформаційних потреб споживачів інформації – науковців та інженерів. Ці дослідження виокремилися в окремий напрям – теорію ІІІ.

Центральним поняттям в теорії науково-інформаційної діяльності є «інформаційні потреби». Аналіз наукових публікацій свідчить про наявність різних визначень цього поняття, його змістовну трансформацію протягом останніх 50 років. Увага дослідників зосереджувалася на виявленні сутності й властивостей ІІІ, факторах, що їх формують, і розробці методик їх вивчення та задоволення.

Перші дослідження ІІ були проведені в кінці 1940 – на початку 1950-х рр. переважно в США. Здебільшого це було бібліометричне виявлення найбільш використовуваних джерел інформації, що давало можливість зробити висновки про напрям інформаційних запитів різних груп користувачів та їх ставлення до різних джерел інформації. У цей період вивчення ІІ мало епізодичний, поверхневий, випадковий характер. Такі дослідження не давали змоги здобути точні відомості про ІІ, оскільки вони переважно проводилися на основі запитів спеціалістів, не піднімаючись до рівня комплексного дослідження ІІ [2, с. 5].

На основі контент-аналізу відповідних вітчизняних публікацій 1950–1970-х рр. (близько 1000 назв) було визначено пріоритети досліджень із проблеми ІІ – від дослідження загальнотеоретичних і методичних питань, виявлення та аналізу ІІ до шляхів удосконалення роботи щодо їх задоволення [3].

За підрахунками Е. Масавічуте, яка здійснила бібліометричний аналіз публікацій Росії (зокрема колишнього СРСР) та Литви за 1965–2003 рр., найбільшу кількість наукових праць з проблеми опубліковано в 1990 р. та 1992 р. Детальний аналіз засвідчив, що в 1990 р. велику кількість статей щодо ІІ у фундаментальній науці підготовлено Сибірським відділенням РАН. Результати цього дослідження викладено в тринадцяти ґрунтовних статтях. Чергове дослідження ІІ здійснено в 1992 р. у галузі педагогіки та освіти [4]. Кількість дисертацій і монографій з теми є досить незначною – 22 у Росії та 8 у Литві [5].

Учений М. С. Слободяник визначає два основних підходи до вивчення ІІ – психологічний і наукознавчий. Прихильники психологічного підходу розглядають ІІ як певний стан свідомості суб'єкта. Представниками цього напрямку є Д. І. Блюменау, С. Д. Коготков, М. С. Міріманова. ІІ належать до суб'єктивної реальності, оскільки вони являють собою акт індивідуальної свідомості, психічний образ, констатацію неузгодженості між наявними й

необхідними, недостатніми знаннями суб'єкта [6]. Згідно з наукознавчим підходом ІІ розглядаються як необхідність використання всіх нагромаджених людством знань для розв'язання конкретних творчих і професійних завдань, на чому наголошують Е. Бернштейн, Д. Є. Шехурін [7, с. 58]. На думку Т. С. Федорової, ІІ є внутрішнім станом суб'єкта, що відображає дефіцит наукової інформації, необхідної для використання в науковій або науково обґрунтованій діяльності [8, с. 54].

Найбільшого поширення в сучасній теорії ІІ здобув діяльнісний підхід: основою виникнення потреб є діяльність людини, що виражає потребу в знаннях. Розуміння діяльності як основи формування ІІ, яка визначає їх природу і зміст, уперше висвітлено в працях Е. Бернштейна, Д. Є. Шехуріна, а в подальшому розвинуто в працях С. Д. Коготкова, Т. С. Федорової, Г. І. Щербицької.

Д. Є. Шехурін, виходячи із сутності ІІ та враховуючи, що їх зміст переважно визначається характером виконуваних інститутом творчих завдань, дійшов висновку, що ІІ виявляються у відповідності з функціональною структурою діяльності інституту [9, с. 11]. У результаті було проаналізовано професійну діяльність фахівців НДІ та виявлено ділянки, що входять у сферу діяльності інформаційної системи. Структурно-функціональний аналіз набув подальшого розвитку в дослідженнях Г. М. Вапне, С. Д. Коготкова, Р. А. Хлебнікова, М. С. Слободяника, Т. С. Федорової. На думку С. Д. Коготкова, формування професійних ІІ детерміновано двома факторами: професійною діяльністю, з одного боку, та виробництвом інформації й засобами її доведення до користувачів – з іншого. При цьому між професійною діяльністю, виробництвом інформації та формуванням ІІ існує нерозривна єдність [10, с. 2]. Структурно-функціональний аналіз ІІ викладено також в колективній монографії [11, с. 121–124.]. М. С. Слободяник, поглиблюючи теорію Д. Є. Шехуріна, виділив сім основних функцій: адміністративну, планування, прогнозування,

творчу участь у дослідженні, організаційно-технічне забезпечення дослідження, впровадження та інформаційну, вплив яких на ІІ фахівців розглянуто під час виконання трьох інформаційно значущих етапів НДР: підготовчого, основного та заключного [7]. За влучним визначенням Р. С. Мотульського, характер людської діяльності визначає характер ІІ [12]. За теорією Д. Є. Шехуріна, ІІ з'являється під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів. Об'єктивні фактори – це мета розвитку суспільства, завдання різних напрямів розвитку науки й техніки. Об'єктивні фактори створюють об'єктивні ІІ суспільства та соціальних груп. Водночас фактичні проблеми розв'язують люди – учені та фахівці, які повинні знайти оптимальні рішення. Їхні психологічні особливості, знання, цінності тощо є суб'єктивними факторами, що впливають на формування суб'єктивних потреб в інформації. Об'єктивні й суб'єктивні ІІ утворюють діалектичну єдність і можуть бути виділені лише умовно. З часом у науці відбулося ототожнення ІІ з умовами діяльності людини (суб'єкта), що не залишилося поза увагою Д. Я. Коготкова. Учений обґрунтував специфічні властивості ІІ – об'єктивні й суб'єктивні. Суб'єктивними властивостями ІІ є та частина змісту потреб, яка відповідає інформації, що необхідна для виконання завдань діяльності. Суб'єктивною властивістю ІІ є та частина змісту інформації, яка, навпаки, не відповідає необхідній інформації. Ці властивості визначають, наскільки уявлення суб'єкта про необхідну інформацію є повними й точними (адекватними) [13, с. 49–50].

Як зазначає А. В. Соколов, відсутність єдиного розуміння вихідних понять теорії ІІ працівниками інформаційних служб і бібліотек спричинили тривалі дискусії навколо об'єктивності й суб'єктивності потреб, змішування суспільного, колективного та індивідуального в потребах й інтересах і самих понять «потреба», «інтерес», абсолютизацію психологічних та соціальних аспектів.

Д. Є. Шехурін пропонує таке визначення сутності ІІ: «Інформаційні потреби виражають необхідність раціонального використання всіх накопичених людством знань для розв'язання конкретних творчих і виробничих завдань, що впливають із інтересів суспільства, колективу та окремих особистостей при визначальній ролі суспільних інтересів» [14, с. 6]. А. Д. Громов визначає ІІ як різновид суспільних потреб, сутність яких полягає в необхідності оптимального використання потенційної та актуальної інформації з урахуванням структури, сутності й динаміки цілей, що стоять перед суспільством. На думку В. І. Бородиня, «інформаційні потреби – це усталена форма ставлення людини до предмета потреб – інформації, що виявляється в прагненні використовувати її як відтворюваний продукт праці, так і відображення об'єктивної дійсності навколишнього світу для підтримки та розвитку матеріальних і духовних основ суспільного процесу життя» [15, с. 10]. М. С. Слободяник запропонував своє розуміння ІІ як об'єктивно виникаючого у фахівця в результаті постановки або в ході розв'язання наукового завдання дефіциту в інформації, без ліквідації якого важко чи навіть неможливо здобути нове наукове знання [7, с. 59].

ІІ безпосередньо пов'язані з інформаційним інтересом, запитом. У працях І. К. Кірпічової, С. Д. Коготкова, А. І. Остапова, Е. Л. Шапіро, Д. Є. Шехуріна вказується на взаємозв'язок між цими поняттями. С. Д. Коготков зазначає: «Активними формами існування інформаційних потреб є інформаційний інтерес, мотив і настанова. При цьому інформаційний інтерес виконує пошукову функцію, настанова передає ставлення користувача до існуючої інформації у відповідній ситуації, мотив відіграє спонукальну, керуючу роль в інформаційній активності суб'єкта» [10, с. 6].

Типи ІІ найчастіше пов'язують з типами користувачів або типами інформаційних ресурсів. Відомою є наукова класифікація користувачів інформації за професійною приналежністю, характером діяльності та

посадою. Л. Л. Попілова та О. Висоцький були першими, хто запропонував два способи групування ІІ відповідно до того, як запитувана інформація використовувалася (теоретичні, технологічні, організаційні, методологічні, наукові), або відповідно до типу запитуваної інформації (про предмет, факти, теорії) [16]. Інший поширений спосіб групування потреб ґрунтується на хронологічній ознаці: потреба в ретроспективній інформації та потреба в поточній інформації (іноді включає потребу в імовірній інформації).

На потреби фахівців у бібліотечних ресурсах впливає сукупність різноманітних факторів: спеціальність, характер діяльності, кваліфікація, посада, досвід дослідницької, наукової, літературної, винахідницької та раціоналізаторської роботи, лінгвістична та бібліографічна підготовка, а також особливості інформаційних потоків у різних галузях знання [17, с. 48]. Розрізняють дві групи факторів – зовнішні й внутрішні. Зовнішні фактори по відношенню до спеціаліста виступають у формі «соціального замовлення». До зовнішніх факторів відносять тип і вид наукового дослідження, вид наукового напрямку, в межах якого здійснюється дослідження, стратегічне значення та передбачуваний вид реалізації результатів наукового дослідження [18, с. 7]. Внутрішні фактори – це суб'єктивні якості самого спеціаліста (або групи спеціалістів). До цієї групи факторів відносять рівень накопиченої ним раніше інформації та власних ідей, роль спеціаліста у проведенні наукового дослідження та рівень його зацікавленості [18, с. 11].

Частина наукових розвідок 70–80-х рр. ХХ ст. була спрямована на виявлення різниці між ІІ учених, керівників НДР та спеціалістів – інженерів. Зокрема, дослідження О. Е. Бурого-Шмар'яна та К. Н. Морозової довели, що є істотна різниця між ІІ керівників НДР і спеціалістів, не зайнятих адміністративною роботою, за такими характеристиками, як вид інформаційних матеріалів та їх тематична спрямованість.

Розпад СРСР та поява нових незалежних держав мали як негативні, так і позитивні наслідки. До негативних наслідків слід віднести руйнування

єдиного інформаційного простору та наукових зв'язків, появу інформаційних бар'єрів, до позитивних – здійснення наукових досліджень на національному ґрунті, відкриття невідомих і заборонених сторінок історії в усіх галузях науки.

Останнім часом вивчаються ІІІ спеціалістів різних галузей, зокрема: учителів (Л. О. Черепуха, О. М. Чорна), бібліотекарів (Л. В. Ляшенко), керівників органів і установ здоров'я (Т. С. Монько), юристів (О. В. Васюк), студентів ВНЗ юридичного профілю (Н. П. Пасмор), спеціалістів сільського господарства (В. В. Дерлеменко, Г. В. Шемаєва), фахівців галузі фізичної культури та спорту (О. А. Андрющенко).

Структуру користувачів інформації психолого-педагогічної тематики в інформаційно-методичних матеріалах Федеральної державної наукової установи «Наукова педагогічна бібліотека імені К. Д. Ушинського» (ФДНУ «НПБ ім. К. Д. Ушинського») визначають як трирівневу. На першому рівні здійснюється поділ на колективних та індивідуальних користувачів. Другий рівень класифікації враховує сферу діяльності – управлінську, наукову та практичну. Подальша класифікація являє собою перелік певних професійних груп [19].

О. М. Чорна виявила, що на формування змісту ІІІ учителів впливають певні фактори, зокрема соціально-демографічні, зміст предмета, що викладається, додаткові обов'язки вчителів, специфіка різноманітних видів занять, позакласна й позашкільна виховна робота, самоосвіта вчителя, рівень інформаційної культури [20, с. 16].

В. П. Мозговою в дисертаційному дослідженні «Бібліотеки ліцеїв України: становлення та розвиток (XIX–XX ст.)» шляхом обробки формалізованих інтерв'ю встановлено фактори, що формують ІІІ учителів ліцею. Найважливішими факторами виявилися самоосвіта (98%), зміст науково-пошукової діяльності вчителя (94%) та зміст предмета, що викладається (83%) [21].

Отже, ІІ відображають насамперед стан реальних фахових знань суб'єкта та потребу в поповненні їх новою інформацією, його інформаційну культуру та ступінь доступності й комфортності використання сукупних інформаційних документів. ІІ динамічні й залежать від об'єктивних і суб'єктивних факторів. При виборі методу вивчення потреб слід враховувати як об'єктивні властивості інформаційних потреб, що залежать від галузі діяльності споживача, виконуваних ним функцій, так і суб'єктивні властивості, що пов'язані з індивідуальністю споживача, його здібностями, рівнем знань, освітою.

Щодо методів дослідження ІІ, то в середині 20-х рр. ХХ ст. видатний український бібліотекознавець Н. Я. Фрідьева розробила схему вивчення читацької аудиторії з використанням таких методів: спостереження (за групою та індивідуально), бібліотечна статистика (облік попиту на певні розділи фонду), збір анкетних даних про читача, експеримент (природний, лабораторний та з використанням тестів). Д. А. Балика, аналізуючи методи вивчення читачів політосвітніх і наукових бібліотек, звертав увагу на їх спільність (необхідність застосування синтетичного підходу) і відмінність (неможливість для наукових бібліотек використання таких методів, як індивідуальні бесіди, запис думок про прочитану книжку, голосні читання). Найбільш доцільними методами вивчення читачів у науковій бібліотеці дослідник вважав анкетування та облік виконаного–невиконаного попиту на літературу за певний проміжок часу. А. І. Остапов у своїх працях розглядає такі методи виявлення ІІ, як інтерв'ю, аналіз запитів, аналіз документів, що відображають перспективні й поточні завдання. Основними критеріями ефективності використовуваних методів дослідник називає кількісний, швидкісний та вартісний [22]. Обґрунтовуючи систему методів вивчення читачів, Б. В. Банк наголошував на неможливості дослідження читача за допомогою лише одного методу, необхідності уточнення, перевірки здобутих відомостей за допомогою інших способів для запобігання помилок.

Г. М. Добров та О. О. Коренной виділяють дві принципово різні групи методів дослідження ІІ: 1) методи, що ґрунтуються на масовому опитуванні споживачів за допомогою анкетування, інтерв'ю, спостережень тощо та 2) методи, що ґрунтуються на статистичному аналізі потоку запитів на інформацію, відсилок та інших формалізованих «індикаторів» ІІ [23, с. 26].

М. С. Слободяник здійснив класифікацію методів вивчення ІІ, виділивши три групи: документні (аналіз інформаційних потоків, читацьких вимог, читацьких формулярів, бібліографічних посилань), соціологічні (анкетування, інтерв'ю, бесіди, експертні оцінки) та аналітичні (аналіз закономірностей розвитку об'єктів інформування професійної діяльності фахівців, сутності та характеру завдань, виконуваних фахівцями, синтезування ситуації).

С. Д. Коготков у своєму дисертаційному дослідженні зазначає, що в практиці роботи бібліотек та органів інформації вивчення ІІ здійснювалося здебільшого методами опитування користувачів та аналізу бібліотечно-бібліографічної інформації, тобто шляхом вивчення інформаційної діяльності та її результатів.

Окремі дослідники виділяють критерії вивчення ІІ (А. Д. Громов, А. І. Остапов та ін.), які зводяться до питань:

- 1) що? (що за інформація);
- 2) навіщо? (мета отримання інформації);
- 3) яка? (якість інформації);
- 4) скільки? (кількість інформації);
- 5) як? (способи отримання інформації);
- 6) коли? (термін отримання інформації);
- 7) кому? (категорія споживачів і дані про нього);
- 8) яка оцінка? (оцінка інформації споживачем).

Для кожного критерію запропоновано систему запитань, яку покладено в основу оптимізованих варіантів анкет, що використовувалися в органах НТІ та наукових бібліотеках.

ІІ слід вивчати в межах певних проблем, структура яких дає можливість упорядковувати, систематизувати потоки інформації з урахуванням об'єктивно існуючих закономірностей реальної дійсності. Для цього розроблено методику синтезування ситуації [24].

Складний характер ІІ зумовлює необхідність застосування комплексу методів їх вивчення. Анкетний метод є найбільш поширеним і традиційним для виявлення ІІ різних груп користувачів. Позитивними властивостями цього соціологічного методу є масштабність в охопленні респондентів, що дає можливість проаналізувати великий масив даних та визначити колективні ІІ користувачів одного профілю, застосувати статистичну обробку даних. Використання аналізу запитів має певні недоліки: великі трудовитрати для його здійснення (автоматизація значно полегшує цей процес), суб'єктивність тлумачення результатів, ретроспективний характер ІІ. Для дослідження поточних і перспективних потреб аналізуються документи програмного (галузеві довготривалі програми) та концептуального характеру (наприклад, Національна доктрина розвитку освіти, Концепція розвитку дистанційної освіти). На практиці, як правило, застосовують різні методи, що в сукупності уможлиблює отримання об'єктивних даних. Так, у дослідженні «Библиотека и научная информация» (1971) застосовано комплексний метод вивчення ІІ різних груп спеціалістів, зокрема викладачів, який включав прямі та опосередковані методи, комплексний підхід – у вивченні ІІ учителів загальноосвітніх шкіл (О. М. Чорна) та вчителів історії (Л. О. Черепуха), аналітичний – у процесі вивчення ІІ управлінського апарату та професорсько-викладацького складу ВНЗ (Н. І. Апшай), соціологічний – під час дослідження ІІ учителів ліцеїв (В. П. Мозгова).

Активно залучаються сучасні інформаційні технології і в сфері вивчення ІІ. Зокрема, розроблено комплексну методику вивчення ІІ користувачів публічних центрів правової інформації із залученням електронної форми анкетування [25].

ІІ педагогічних працівників як спеціалістів визначаються сучасною наукою як специфічний вид ІІ, пов'язаний із станом педагога, який з'ясовує необхідність отримання професійно-корисної інформації, що поповнює дефіцит відомостей, забезпечує прийняття ним оптимального педагогічного (організаційно-управлінського, методичного та ін.) рішення під час професійної діяльності [26, с. 65].

Диференціація ІІ зумовлює необхідність поділу споживачів інформації на певні категорії. З огляду на це доцільно врахувати «функціональний профіль споживачів» [27, с. 26]. На основі статистичних даних ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та виходячи із сутності фахових ІІ, експериментальним методом анкетування охоплено основні групи користувачів документами визначеної тематики, що досліджували в межах НДР «Науково-інформаційне-забезпечення освітянської галузі України» (наук. кер. канд. іст. наук – В. І. Лутовинова, Т. В. Добко; 2003–2007). У дослідженні визнано вирішальними факторами у формуванні фахових ІІ освітян вид педагогічної діяльності фахівця і тип установи, у якій він працює. Зокрема, застосовується поширений поділ ІІ у сфері науки й техніки на три основні види: ІІ вчених-дослідників, ІІ фахівців, ІІ керівників [28, с. 6]. Диференціацію користувачів здійснено з урахуванням сутності педагогічної діяльності. Педагогічна діяльність – це організована система різних видів діяльності: практична діяльність викладача з навчання й виховання людини, методична діяльність педагогічних працівників різних установ з викладання матеріалів педагогічної науки (пов'язана з методикою навчального предмета або з методикою проведення виховної роботи в школі), управлінська діяльність керівників освітньої системи, науково-педагогічна діяльність

(науково-дослідна). Педагогічна діяльність як професійна має місце в спеціально організованих суспільством освітніх установах [29]. У нашому дослідженні поділ основних груп читачів ґрунтувався на визначенні педагогічної інформації А. О. Малько, яка вважає, що до педагогічної інформації належать відомості про історію та розвиток педагогічної науки, систему управління, практику та інформаційну систему (освітнянські бібліотеки) [30, с. 118]. Кожній групі педагогічної інформації відповідає певна категорія споживачів. Тому основними категоріями цього дослідження названо управлінців, науковців, викладачів (залежно від рівня закладу освіти) і бібліотекарів мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Виходячи із зазначених засад, проанкетовано управлінців і науковців, які працюють в НАПН України, викладачів вищих, загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів. Крім того, для цілеспрямованого формування системи інформаційних документів досліджено реальні потреби у вторинних документах фахівців, які працюють в освітянських книгозбірнях. Для кожної групи складено окремий варіант анкет.

Л. О. Пономаренко представлено результати анкетного опитування користувачів [31]. Вибіркова сукупність складалася з 210 анкет. Опрацювання даних здійснювалося стандартно: дані групувалися за кількісними та атрибутивними ознаками й піддавалися статистичній обробці. Питання в анкетах згруповано в три блоки, що стосувалися особистих характеристик респондентів, специфіки їх ІІ та використання бібліографічних, реферативних й оглядово-аналітичних документів.

Для дослідження розповсюджено 210 анкет, адресованих трьома основним групам користувачів: 70 анкет – серед науковців та управлінців, 110 анкет – серед викладачів, що працюють у навчальних закладах різних рівнів освіти, 30 – серед фахівців, які працюють у бібліотеках освітянської галузі. Базою для дослідження фахових ІІ управлінців і науковців обрано НАПН України та її

науково-дослідні установи. III викладачів досліджувалися на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського серед її активних користувачів. В опитуванні взяли участь також фахівці бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, педагогічних університетів/коледжів, наукових бібліотек системи НАПН України, ЛОНПБ.

Анкети з відповідями одержано від 184 респондентів, зокрема: 7 управлінців, 52 науковці, 103 викладачі, 22 бібліотекарі освітянських бібліотек. У результаті подальшої класифікації серед науково-педагогічних кадрів НАПН України виділено групи науковців та управлінців наукової сфери. Деякі анкети заповнено респондентами частково.

На основі проведеного в 2003 р. аналізу анкетування освітян виявлено розглянуті нижче результати.

Тематична спрямованість III викладачів зумовлена сферою їх предметної практичної діяльності: існує потреба як в спеціальній педагогічній інформації, так і в інформації з певної галузі знань. III науковців здебільшого спрямовані на суто педагогічну інформацію. Спонукально-мотиваційним чинником фахових III науковців є наукова та самоосвітня діяльність, викладачів – навчально-виховна, освітня й самоосвітня діяльність. Пріоритетними видами вторинної продукції, що містять галузеву інформацію в зручному для використання вигляді, користувачі вважають реферативні й оглядово-аналітичні документи психолого-педагогічної тематики, яких бракує в Україні. Бібліографічна продукція поступово втрачає своє значення.

Анкетування засвідчило водночас недостатній рівень інформаційної культури науковців і практиків освітянської галузі [31].

У межах НДР «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (науковий керівник – канд. іст. наук П. І. Рогова) у 2007 р. здійснювалося комплексне анкетування, у процесі якого вивчалися III

користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у фахових виданнях. З цією метою в 2006 р. розроблено анкету, що використовувалася для дослідження фахових ІІ та фахових інформаційних запитів користувачів із педагогіко-психологічних питань на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й складалася з 20 питань, поділених на два блоки. Перший блок питань (6 пунктів) мав за мету охарактеризувати опитаних фахівців за параметрами, що впливають на ІІ: місце роботи, освіта, спеціальність, науковий ступінь, стаж за фахом, характер діяльності. Другий блок питань (16 пунктів) стосувався безпосередньо фахових потреб користувачів-освітян в інформаційних ресурсах і був спрямований на виявлення: тематики документів у галузі педагогіки та психології, що цікавить користувачів у їхній роботі, та прогалин в інформаційному ресурсі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, років видання документів, що найбільше цікавлять опитуваних, типово-видового складу документів з оцінкою респондентів їх важливості й доступності, джерел відомостей про інформаційний ресурс (ІР) бібліотеки, важливих форм розкриття ІР бібліотеки, відвідування користувачами різних бібліотек для задоволення своїх фахових ІІ.

Комплексне дослідження користувачів виявило специфіку ІІ різних спеціалістів освітянської галузі, що зумовлено науковою, управлінською, практичною (викладацькою, виховною), просвітницькою діяльністю. Виокремлено специфіку ІІ учених-дослідників та спеціалістів-практиків. Так, учені набагато самостійніші в пошуці, мають широкі інтереси й користуються різними ресурсами, крім їх профільної спеціальності цікавляться інформацією із суміжних знань та життя науки, працюють із різними джерелами інформації більше, ніж із бібліографічними покажчиками, схильні користуватися реферативними журналами й іншими інформаційними виданнями. Для фахівця бажано отримувати конкретну вузьку тематичну інформацію, він орієнтується на допомогу інформаційного

посередника для отримання відомостей у зручній формі та визначені терміни. Керівники потребують комплексної загальногалузевої інформації, що вирізняється великою динамічністю, а також оглядової інформації. Отже, з'ясувалася актуальність повноцінного за змістом універсально-педагогічного первиннодокументного та вториннодокументного галузевого ресурсу, а спеціалізація стосувалася методів обслуговування різних категорій користувачів. Анкетування засвідчило недостатній рівень інформаційної культури науковців і практиків освітянської галузі, недостатню обізнаність у бібліографічних ресурсах, некоректне користування вторинною бібліографічною продукцією, недостатність інформаційної грамотності, хоча проявилася тенденція до зниження попиту на традиційну бібліографічну продукцію та його зростання на електронні ресурси науково-довідкового характеру.

Здійснене дослідження спонукало розробити структурну модель системи бібліографічних ресурсів психолого-педагогічної тематики як у традиційному, так і в електронному вигляді, здійснити її реалізацію під час побудови такого ресурсу на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського із залученням ресурсів інших бібліотек та організувати виробництво актуальних інформаційних посібників і бібліографічних видань, провести низку заходів щодо підвищення кваліфікації бібліотечних працівників освітянської галузі, координувати цю діяльність на базі «Зведеного координаційного плану інформаційно-видавничої діяльності та основних заходів з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників освітянської галузі».

Л. О. Пономаренко

2.2. Дослідження інформаційних потреб освітян та їх забезпечення галузевим бібліотечним комплексом Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Дослідження особливостей ІІ розглядається як основа формування системи бібліотечно-інформаційного обслуговування. Знання про ІІ є важливими під час комплектування, організації зберігання інформаційних фондів, у процесі інформаційного, бібліотечно-бібліографічного обслуговування споживачів інформації та на інших важливих етапах діяльності інформаційно-бібліотечних систем. Саме потреби споживачів інформації визначають форми та види обслуговування, що сприятимуть задоволенню ІІ [32].

У бібліотеках переважно використовується метод опитування. Існує кілька його форм: анкетування, особисті інтерв'ю, інтерв'ю телефоном або поштою. Кожен із цих методів має свої переваги й особливості. Під час проведення дослідження залежно від його мети обирається інструментарій. Для більшої ефективності деякі бібліотеки поєднують різні методи, що сприяє кращому розумінню користувачів, інтерпретації ситуації й дає більшу користь під час розробки стратегії дій. Жодна бібліотека не матиме успіху, якщо її працівники переконані в тому, що всі користувачі однаковою мірою зацікавлені в її послугах. Процес визначення пропорції тих, хто зацікавлений і хто незацікавлений у бібліотечних послугах, називається сегментацією ринку. Досліджуючи цей ринок, бібліотека може визначити, хто є користувачами бібліотеки, якою мірою вони схожі, якою мірою їхні потреби й вимоги відрізняються, які групи серед користувачів є найбільш активними, які – найбільш пасивними тощо.

Як галузевий науково-дослідний і науково-інформаційний центр освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського забезпечує впровадження інноваційних методів у свою науково-інформаційну діяльність, розширення інформаційних послуг,

формування галузевого інтегрованого ресурсу для найбільш повного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі України. У своїй науково-дослідній діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського планомірно проводить роботу з дослідження ІІІ фахівців освітянської галузі. З 2003 р. започатковано науковий проект «Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України» (наукові керівники – кандидати історичних наук В. І. Лутовинова, Т. В. Добко). Здійснений у межах дослідження аналіз рівня задоволення ІІІ науковців і практиків України шляхом анкетування показав, що в освітянській галузі недостатньо вторинних інформаційних видань, які висвітлюють стан наукових розробок у сучасній світовій і вітчизняній педагогічній науці, а іноді про їх існування фахівці навіть не знають. Результати анкетування оприлюднювалися на наукових конференціях і семінарах, у фахових періодичних виданнях, під час заходів у бібліотеці. З урахуванням результатів аналізу розроблено наукові, науково-методичні й організаційні засади системи науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України, оприлюднено та втілено в практику модель системи вторинних документів [33]. Упродовж 2003–2013 рр. розроблено й успішно впроваджено в практику систему науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України, що складається з трьох напрямів: бібліографічного, реферативного та оглядово-аналітичного.

Процес формування всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу (ВГІР) на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на основі взаємодії та координації мережі освітянських книгозбірень здійснювався впродовж 2006–2010 рр. у межах НДР «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (науковий керівник – кандидат історичних наук П. І. Рогова) [34]. Протягом 2007–2013 рр. вивчалися шляхом анкетування ІІІ

науковців і практиків освітянської галузі. Результати дослідження висвітлено в публікаціях П. І. Рогової, Я. О. Чепуренко, О. В. Углової, Т. С. Павленко, висновки за якими вплинули на визначення напрямів та якість формування галузевого інформаційного ресурсу традиційними й інноваційними методами. З метою впровадження інноваційних методів у науково-інформаційну діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, розширення інформаційних послуг, формування галузевого інтегрованого інформаційного ресурсу для повноцінного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі України в межах наукового проекту «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» (науковий керівник – кандидат історичних наук П. І. Рогова) упродовж 2011–2013 рр. проаналізовано інформаційні запити користувачів шляхом анкетування. Визначено основні завдання анкетування, що полягали у виявленні мотивації звернень користувачів до галузевої бібліотеки, джерел отримання інформації читачами, видів ресурсів, яким надається перевага, тематики документів, яких не вистачає в бібліотеці, пропозицій щодо поліпшення сервісних послуг тощо.

Відділом наукового комплектування фондів бібліотеки щорічно проводиться моніторинг шляхів комплектування фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського неперіодичними виданнями, зокрема обов'язковим примірником документів психолого-педагогічного напрямку, виданнями інститутів НАПН України. Проведений аналіз та система заходів бібліотеки сприяли збільшенню надходжень обсягів наукових видань.

У межах вищезазначеного проекту за напрямом «Вивчення інформаційних потреб суспільства в інформаційному ресурсі з психолого-педагогічних питань» проводилося дослідження ІІ користувачів у документах іноземними мовами. Аналіз відповідей користувачів читального

залу щодо потреби в документах іноземними мовами показав, що бібліотека передплачує недостатню кількість періодичних видань, які могли б задовольнити ІІ користувачів у повному обсязі. Читачі визначили типи документів, до яких вони найчастіше звертаються у своїй професійній діяльності, назвали теми й проблеми, з яких бракує інформації в читальному залі. З усіх перерахованих тем і проблем зазначено конкретні назви документів. З урахуванням результатів дослідження запропоновано посилити роботу щодо поширення реклами читального залу документів іноземними мовами на веб-порталі, зокрема постійно оновлювати та поповнювати веб-сторінку читального залу інформацією про нові надходження до фонду, тематичні виставки, що представлені в залі, продовжувати створювати віртуальні книжкові виставки, збільшити передплату на зарубіжні періодичні видання.

Під час виконання завдань НДР «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» у 2012 р. фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснено дослідження щодо вивчення ІІ освітян та їх забезпечення галузевим бібліотечним комплексом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (бібліографічною, реферативною й аналітичною інформацією). Оскільки анкетування є найбільш поширеним і відпрацьованим методом, який охоплює велике коло користувачів і дає можливість отримати цінну інформацію про їхні ІІ, розроблено анкету, яка складається з 13 запитань та блоку запитань, що включають відомості про респондентів (додаток 1).

Анкетуванням було охоплено 375 респондентів. Серед них і науковці НАПН України та її установ – 39,5%, викладачі й студенти ВНЗ – 37%, вчителі загальноосвітніх середніх шкіл – 10,4%, працівники дошкільних навчальних закладів – 4%, працівники управлінь освіти й науки – 1,8%, менше одного відсотка – викладачі інститутів післядипломної освіти, учителі

середніх спеціальних навчальних закладів, освітніх центрів, науковці Національної академії наук України (НАН України), фахівці видавництва. Не надали інформацію про місце роботи або навчання 3,4% опитуваних.

На основі аналізу анкет виявлено тематику ІІ освітян, періодичність та мотивацію звернень опитуваних, види й типи документів, що мають найбільший попит, електронні бази, яким віддають перевагу респонденти, рівень використання в науковій діяльності бібліографічних, реферативних та аналітичних документів, що розміщені на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, найбільш ефективні форми інформаційно-бібліографічного обслуговування.

За результатами анкетування визначено найбільш пріоритетні теми, назви яких зазначали опитувані. Загальна кількість тем – 355, які були розподілені за 29 блоками (табл. 1).

Таблиця 1

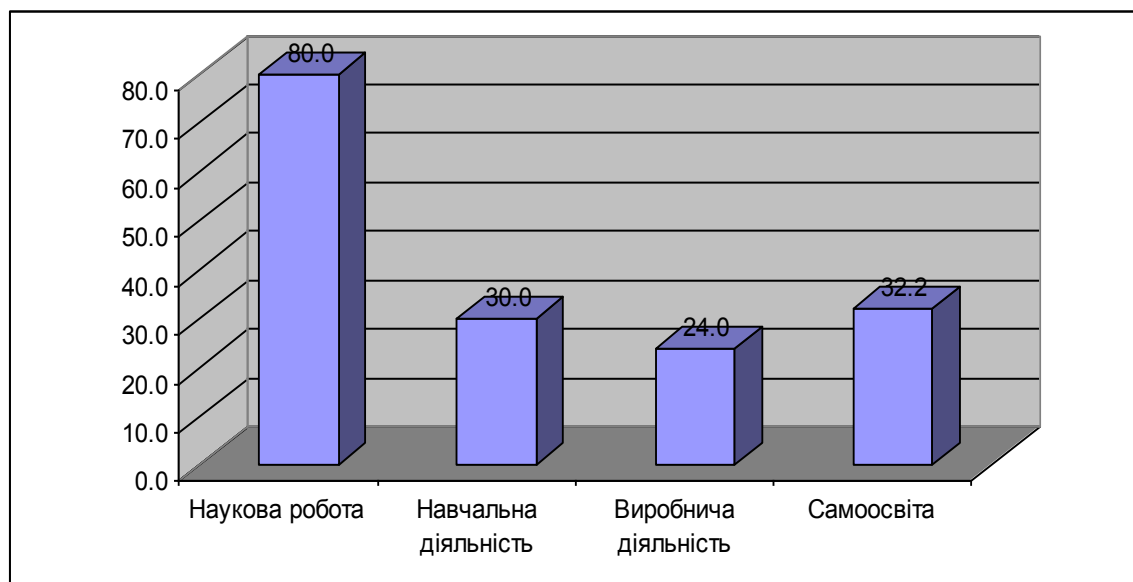
Розподіл тем за блоками

№№ п/п	Блоки	Усього тем у блоці	%
1	Історія освіти та педагогічної думки	19	5,4
2	Сучасний розвиток освіти	4	1,1
3	Дослідження у галузі педагогіки	4	1,1
4	Філософія освіти	1	0,3
5	Порівняльна педагогіка	6	1,7
6	Соціальна педагогіка	4	1,1
7	Управління освітою	5	1,4
8	Дошкільна освіта та виховання	32	9
9	Початкова освіта	9	2,5
10	Виховання учнів	44	12,4
11	Методика навчання	18	5,1
12	Навчання та виховання обдарованих дітей	22	6,2
13	Робота з батьками	2	0,6
14	Профорієнтація	6	1,7
15	Профільне навчання	1	0,3
16	Використання інноваційних технологій в освіті	17	4,8

17	Спеціальна педагогіка	13	3,7
18	Професійно-технічна освіта	10	2,8
19	Вища освіта	16	4,5
20	Підготовка вчителів	11	3,1
21	Освіта дорослих	1	0,3
22	Післядипломна педагогічна освіта	4	1,1
23	Молодіжний і дитячий рух	3	0,8
24	Психологія	44	12,4
25	Соціальна психологія	34	9,6
26	Бібліотечна справа	23	6,5
27	Літературознавство	2	0,6
28	Мовознавство	4	1,1
29	Не надали інформацію про тематику	20	5,6

Отже, найбільшу популярність серед респондентів мають теми з проблем виховання учнів, психології, дошкільної освіти й виховання, навчання та виховання обдарованих дітей.

Аналіз пріоритетності мети звернення за інформацією показав, що наукова діяльність є пріоритетною в цільовому рейтингу – 80%, самоосвіта – 32,2%, навчальна діяльність – 30%, виробнича діяльність – 24% (діагр. 1).

Діаграма 1. Пріоритетність мети звернення за інформацією (%)

Результати дослідження про періодичність звернення за інформацією свідчать, що 46,5% респондентів звертаються за інформацією епізодично, один раз на місяць – 20,7%, один раз на тиждень – 20,5%, щоденно – 19,2%,

не звертаються за інформацією – 0,5%. Серед інших відповідей такі: у міру виконання теми дослідження; Інтернет-ресурси забезпечують інформацією на 95%; за потребою – іноді часто, іноді – епізодично; кілька разів на тиждень, двічі-тричі на тиждень.

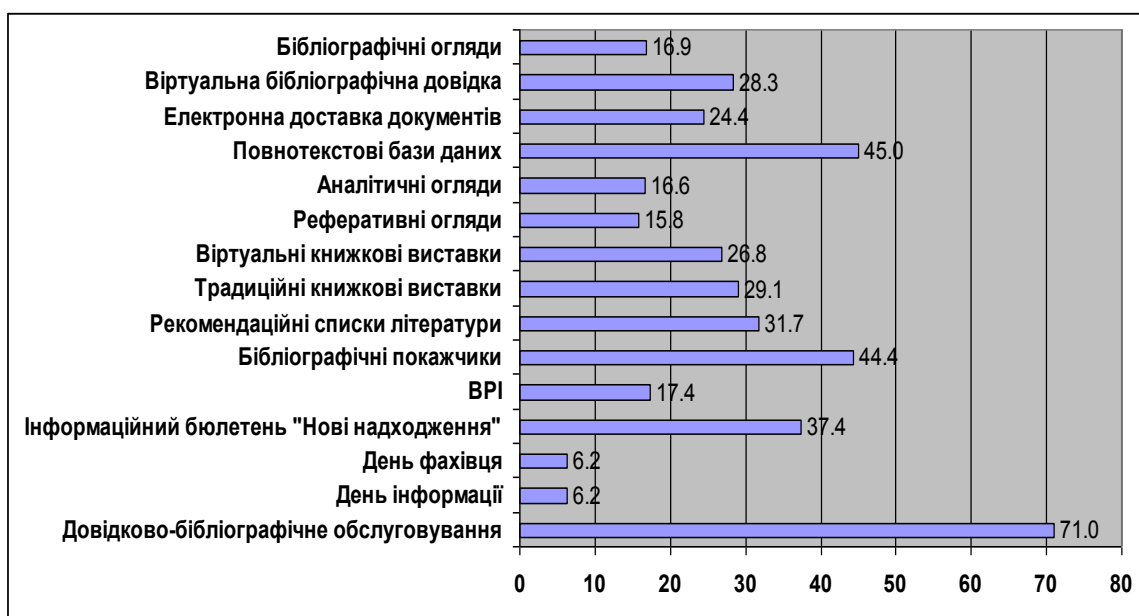
Пошук і замовлення необхідних документів не можливий без звернення до електронних БД, традиційних каталогів. Встановлено, що необхідну інформацію 75% респондентів отримують із карткових каталогів і картотек, 68,5% – з ЕК, 43,8% – із сайтів навчальних закладів, бібліотек, установ тощо, користуються порадами бібліотекаря – 38,9% респондентів, порадами викладачів, знайомих, друзів – 30,3%, інформацію про необхідні документи в результаті перегляду книжок на виставках нових надходжень отримують – 36,6%, з бібліографічних посібників – 25,1% опитуваних, з реферативних баз даних – 24,4%, з аналітичних матеріалів – 22,8%, з персональних сторінок науковців – 17,1%. Інші відповіді респондентів: шукаю інформацію через пошукові системи Інтернет, із періодичних видань, з усіх доступних джерел.

За даними анкетування щодо пріоритету типу ресурсів, 68% опитуваних користуються друкованими ресурсами, 63,8% – електронними. На запитання про те, до яких реферативних баз даних звертаються респонденти, відповіді розподілилися так: галузева реферативна база на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – 53,2%, загальнодержавна РБД «Україніка наукова» – 34,5%, EBSCO – 5,9%, Springer Link – 3,1%, Elsevier – 2,8%, HINARI – 1,8%. Не користуються базами даних 11,1% опитуваних. Отже, лише незначний відсоток користувачів звертається до міжнародних реферативних баз, що пояснюється недостатнім рівнем знання іноземних мов і низькою поінформованістю про ці бази.

Анкетування уможливило виявлення структури ІІ у виданнях за цільовим призначенням та аналітико-синтетичним опрацюванням інформації. Науковими виданнями користуються 81,2% опитуваних, довідковими – 48,3%, навчальними – 48%, науково-популярними – 38,2%,

бібліографічними – 68%, аналітичними – 45,7%, реферативними – 38,4%, дайджестами – 10,4%.

На запитання про те, які форми інформаційно-бібліографічного обслуговування є найбільш ефективними, відповіді респондентів розподілилися так: ДБО – 71% респондентів, доступ до повнотекстових баз даних – 45%, бібліографічні покажчики – 44,4%, інформаційний бюлетень «Нові надходження» – 37,4%, рекомендаційні списки літератури – 31,7%, традиційні книжкові виставки – 29,1%, віртуальна довідка – 28,1%, електронні книжкові виставки – 26,8%, електронна доставка документів – 24,4%, бібліографічне інформування в режимі ВРІ – 17,4%, бібліографічні огляди – 16,9%, аналітичні – 16,6%, реферативні – 15,8%, дні інформації та фахівця – 6,2% (діагр. 2).

Діаграма 2. Ефективність форм інформаційно-бібліографічного обслуговування (%)

Аналіз відповідей на запитання, чи використовують респонденти бібліографічні, реферативні й аналітичні матеріали, які розміщені на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, показав, що бібліографічними матеріалами користуються 63,4% опитуваних,

реферативними – 28,6%, аналітичними – 23,4%. Не використовують зазначені матеріали – 10,4%.

За результатами аналізу анкет виявлено, що більша частина респондентів іноді або постійно потребують допомоги під час пошуку та вибору інформації (відповідно 58,2% та 38,7%) і тільки незначна кількість опитуваних самостійно здійснює пошук та вибір інформації (2,9%). Респонденти стикаються з труднощами під час пошуку інформації: витрачають на це багато часу, оскільки потрібні видання є в обмеженій кількості – 38,2%, не можуть отримати електронну копію документа – 31%, не вміють користуватися пошуковими системами – 9,4%, не знаходять потрібної літератури через її відсутність у своєму місті – 15,8%. Не мають труднощів при отриманні інформації 5,5% опитуваних. Серед інших відповідей переважають такі: потрібні знання іноземних мов, проблема не розкривається в бібліографічних джерелах, немає часу на пошук інформації, усі наукові документи мають бути у вільному безкоштовному доступі, завжди можна знайти потрібну інформацію. На запитання про рівень задоволення запитів респонденти відповіли: 51% – задоволені на 75%, 26% – на 100%, 19,5% – на 50%, 1,06% – на 25%.

Таким чином, проведене дослідження дало можливість оцінити інтереси та потреби користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, доцільність впровадження нових форм довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування, визначити шляхи підвищення якості послуг.

За результатами аналізу ІІІ сформульовано висновки:

1. Анкетування дало змогу виявити найбільш актуальні теми для респондентів. У кожному блоці можна виділити пріоритетні теми, наприклад у блоці «Виховання» – це «Особистісний розвиток», «Моральне виховання» та «Естетичне виховання», у блоці «Психологія» – питання практичної психології: консультування, тренінги, тести, психотерапія, у блоці «Історія освіти та педагогічної думки» – це «Історія освіти України (кінець ХІХ –

початок ХХ ст.)», у блоці «Дошкільна освіта і виховання» перевага надається проблемам формування особистості дошкільника.

2. Викликає занепокоєння відповідь на запитання щодо періодичності звертання респондентів за інформацією: 46,5% опитуваних звертається за інформацією епізодично, хоча наукова діяльність є пріоритетною в цільовому рейтингу (80%).

3. У процесі дослідження виявлено фактичне зрівнення рейтингу карткових та електронних каталогів (відповідно 75% і 68,5%). Досить високий показник використання електронних ресурсів (ЕК, доступ до повнотекстових баз даних, сайти навчальних закладів, бібліотек, установ тощо, електронна доставка документів (ЕДД), віртуальна бібліографічна довідка), підтверджує, що комп'ютеризація набуває широкого розповсюдження.

4. За цільовим призначенням опитувані віддають перевагу науковим виданням (81,2%).

5. Встановлено, що респонденти використовують бібліографічні посібники, реферативні та аналітичні матеріали, розміщені як на традиційних, так і новітніх носіях інформації, зокрема на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Перевага віддається бібліографічним матеріалам – 68%, аналітичні матеріали використовують 45,7% опитуваних, реферативні – 38,4%. Щодо використання матеріалів, розміщених на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, то пріоритет надано бібліографічним – 63,4%; реферативні матеріали використовують 28,6% респондентів, аналітичні – 23,4%. Галузевою РБД на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського користуються 53,2% опитуваних. Незначна частина користувачів не володіють інформацією про наявність таких БД, як EBSCO, Elsevier, HINARI, Springer Link.

б. Аналіз відповідей на запитання про те, які форми інформаційно-бібліографічного обслуговування є найбільш ефективними, свідчить про те, що перевага надається ДБО (71% респондентів).

На підставі здобутих висновків запропоновано відповідні рекомендації:

– популяризувати бібліографічні, реферативні та аналітичні матеріали з питань педагогіки, психології та освіти, розміщені на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, серед споживачів інформації, використовуючи різні форми інформаційно-бібліографічного обслуговування (виступи на конференціях, семінарах, круглих столах, розміщення оголошень на головній сторінці порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в рубриці «Новини», активізація роботи читальних залів і чергових бібліографів щодо популяризації зазначених матеріалів);

– фахівцям відділів наукового комплектування, наукового опрацювання і каталогізації документів, науково-документного забезпечення, наукової бібліографії, наукової інформаційно-бібліографічної діяльності, наукової реферативної інформації, наукового формування фонду документів іноземними мовами, науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ознайомитися з результатами анкетування та використовувати у своїй НДР, зокрема готувати бібліографічні, реферативні й аналітичні матеріали, орієнтуючись на виявлену актуальну тематику ІІ освітян;

– зважаючи на те, що 31% опитуваних не можуть отримати електронну копію документа, запровадити в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ЕДД.

І. Й. Коваленко, Л. І. Самчук

Список використаних джерел

1. Михайлов, А. И. О будущем научной информации / А. И. Михайлов // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1985. – № 1. – С. 1–3.

2. Дрешер, Ю. Н. Изучение информационных потребностей и информационного поведения специалистов в структуре деятельности по

обеспечению комфортной информационной среды / Ю. Н. Дрешер, Т. А. Атланова // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 11. – С. 5–14.

3. *Кирпичева, И. К.* Информационные потребности : (проблемы и результаты науч. исслед.) / И. К. Кирпичева // Информационные потребности (изучение – удовлетворение) : сб. науч. тр. / М-во культуры РСФСР, Гос. публ. б-ка им. М. Е. Салтыкова-Щедрина ; ред. Н. А. Ефимова. – Ленинград, 1982. – С. 8–26.

4. Информационные потребности в области педагогики и народного образования на современном этапе и пути их оптимального обеспечения : сб. науч. тр. / НИИ теории и истории педагогики ; [редкол.: Л. Н. Склянина (отв. ред.) и др.]. – Москва : Рос. акад. образования, 1992. – 120 с. – Библиогр. в конце ст.

5. *Macevičiūtė, E.* Information needs research in Russia and Lithuania, 1965–2003 [Electronic resource] / Elena Macevičiūtė // Information research : an international electronic journal. – 2006. – Vol. 11, № 3. – Mode of access: <http://informationr.net/ir/11-3/paper256.html>. – Title from the screen.

6. *Блюменау, Д. И.* По поводу сущности коммуникационной потребности / Д. И. Блюменау // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1997. – № 5. – С. 38–43.

7. *Слободяник, М.* Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / Михайло Слободяник ; НАН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського. – Київ : Ред. журн. «Бібліотечний вісник», 1995. – 267 с.

8. *Федорова, Т. С.* Теория информационных потребностей и практика их удовлетворения в сфере исследований культуры / Т. С. Федорова // Информация и научные исследования культуры : сб. науч. тр. / АН СССР, НИИ культуры. – Москва, 1988. – С. 52–65.

9. *Шехурин, Д. Е.* Функциональный анализ информационных потребностей НИИ // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1974. – № 1. – С. 5–12.

10. *Коготков, С. Д.* Профессиональные информационные потребности и их роль в библиотечно-библиографической деятельности : автореф. дис. ... канд. ист. наук : специальность 05.25.03 «Библиотековедение, библиографоведение и книговедение» / Коготков Сергей Дмитриевич ; М-во культуры РСФСР, Моск. гос. ин-т культуры. – Москва, 1979. – 16 с.

11. Информация в научных исследованиях / С. Е. Злочевский [и др.]. – Киев : Наук. думка, 1969. – 288 с.

12. *Мотульский, Р. С.* Информационные потребности и сущность возникновения, развития и существования библиотек / Р. С. Мотульский // Библ. свет. – 2001. – № 3. – С. 27–30.

13. *Коготков, Д. Я.* Библиографическая деятельность библиотеки: организация, технология, управление : учебник / Д. Я. Коготков. – Санкт-Петербург : Профессия, 2003. – 304 с.

14. *Шехурин, Д. Е.* Природа и сущность информационных потребностей // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1970. – № 6. – С. 3–9.

15. *Бородыня, В. И.* Информационные потребности, их виды и основные свойства / В. И. Бородыня. – Киев : [б. и.], 1970. – 25 с.

16. *Попилова, Л. Л.* К вопросу о классификации потребителей информации / Л. Л. Попилова // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1967. – № 2. – С. 16–17.

17. *Карташов, Н. С.* Факторный анализ потребностей специалистов в библиотечных ресурсах / Н. Карташов // Науч. б-ки Сибири и Дальнего Востока. – 1972. – Вып. 12. – С. 5–59.

18. *Злочевский, С. Е.* Факторы, формирующие логическую структуру и динамику информационных потребностей специалистов / С. Е. Злочевский // Информационные потребности специалистов. – Киев : О-во «Знание» УССР, 1972. – С. 3–13.

19. Информационные потребности педагога : информ.-метод. материалы / РАО, Гос. науч. пед. б-ка им. К. Д. Ушинского ; [сост. Л. Е. Коршунова ; гл. ред. Б. Н. Сизов]. – Москва : [б. и.], 1999. – 44 с.

20. *Чорна, О. М.* Інформаційно-бібліографічне забезпечення вчителів загальноосвітніх шкіл в Україні : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Чорна Ольга Миколаївна ; Київ. держ. ін-т культури. – Київ : [б. в.], 1996. – 26 с.

21. *Мозгова, В. П.* Бібліотеки ліцеїв України: становлення та розвиток (XIX–XX ст.) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.08 / Мозгова Валентина Петрівна ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2000. – 20 с.

22. *Остапов, А. И.* Методы выявления информационных потребностей и их эффективность / А. И. Остапов // Науч. и техн. б-ки СССР. – 1976. – Вып. 3. – С. 27–31.

23. *Добров, Г. М.* Наука: информация и управление : (информационные проблемы управления наукой) / Г. М. Добров, А. А. Коренной. – Москва : Совет. радио, 1977. – 256 с.

24. *Голованов, А. В.* К методике изучения информационных потребностей / А. В. Голованов, А. Е. Викторов // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1975. – № 6. – С. 3–10.

25. *Алексеева, Ж. В.* Основные направления библиографической деятельности публичных центров правовой информации в России : автореф. дис. ... канд. пед. наук : специальность 05.25.03 «Библиотечковедение, библиографоведение и книговедение» / Жанна Владимировна Алексеева ; Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – Москва : [б. и.], 2005. – 24 с.

26. *Чорна, О. М.* Інформаційно-бібліографічне забезпечення вчителів загальноосвітніх шкіл в Україні : дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Чорна Ольга Миколаївна ; Київ. держ. ін-т культури. – Київ : [б. в.], 1996. – 202 с.

27. *Горькова, В. И.* Анализ документальных информационных потоков и изучение запросов потребителей информации : (лекции) / В. И. Горькова, Т. И. Гусева ; Ин-т повышения квалификации информ. работников. – Москва, 1974. – 58, [2] с.

28. *Агаджанян, С. А.* Анализ информационных потребностей пользователей научно-технической информации в Армении / С. А. Агаджанян, Л. М. Гарибян, И. С. Техмищан // Наук.-техн. інформація. – 2006. – № 1. – С. 5–10.

29. *Євтух, М. Б.* Педагогічна діяльність / М. Б. Євтух // Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – Київ, 2008. – С. 640.

30. *Малько, А. О.* Концепція розбудови шкільної бібліотеки в контексті інформатизації суспільства : дис... канд. пед. наук : 05.25.03 / Малько Алла Олександрівна ; Київ. ін-т культури. – Київ : [б. в.], 1995. – 214 с.

31. *Пономаренко, Л. О.* Потреби освітян у інформаційних документах психолого-педагогічної тематики / Л. О. Пономаренко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / М-во культури і туризму України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв України [та ін.]. – Київ, 2007. – С. 116–119.

32. *Коваль, Т. М.* Маркетингові дослідження – головний чинник оптимізації бібліотечно-інформаційного обслуговування / Т. М. Коваль // Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформ. технології / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2012. – Вип. 7. – С. 182–188.

33. *Рогова, П. І.* Інформаційна діяльність бібліотек України – важливий напрям у розвитку суспільства знань / Рогова П. І. // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 9–13.

34. *Рогова, П. І.* Стан і перспективи розвитку бібліотечно-інформаційного забезпечення педагогічної науки та освіти в Україні в контексті інформатизації / П. І. Рогова, Ю. І. Артемов // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 30–42.

Розділ 3.

Формування інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

3.1. Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: методологія дослідження, практика формування

На межі XX–XXI ст. людство вступило в нову інформаційну стадію свого розвитку, що характеризується розгортанням новітньої інформаційно-телекомунікаційної революції, швидким поширенням інформаційних технологій, глобалізацією суспільних процесів, формуванням інформаційного простору, а також виникненням інформаційних загроз і необхідністю забезпечення інформаційної безпеки [1]. Як зазначено в Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, що прийнята 2013 р., розвиток інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, на засадах широкого використання сучасних ІКТ дає можливість кожній людині створювати й накопичувати інформацію та знання, отримувати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяти суспільному й особистісному розвитку та підвищувати якість життя [2].

Формування освітнього інформаційного простору України, модернізація системи інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки й освіти потребує від освітянських бібліотек України оптимізації традиційних методів роботи з інформацією в бібліотечному середовищі й корегування їх із іншими методами організації інформації в електронному просторі.

З цією метою ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головний методичний і координаційний центр мережі освітянських бібліотек МОН України і НАПН України у своїх наукових проектах цілеспрямовано розробляє теоретичні, організаційні, методичні засади щодо запровадження у свою діяльність і діяльність бібліотек мережі інноваційних напрямів роботи, єдиних підходів, правових норм, лінгвістичного забезпечення. У зв'язку з цим актуальним завданням для мережі освітянських бібліотек на сучасному етапі є інтеграція інформаційних ресурсів. Тому впродовж 2011–2013 рр.

колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснювалася НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського», актуальність якої полягала в поглибленні теоретичних, методичних та організаційних засад формування галузевих електронних ресурсів та ефективної системи, що складається зі сформованого ІГР та єдиного вікна доступу до нього [3].

У межах науково-дослідної роботи підготовлено «Концепцію створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» [4], обґрунтовано поняття ІГР, його сутність, принципи, структуру, види, зміст і функції. Зазначено, що головною метою створення інтегрованого ресурсу є відображення структури знань із питань педагогіки й освіти та забезпечення рівного доступу до нього всім учасникам освітнього процесу незалежно від їхнього статусу й місця перебування. Визначено види інтегрованих ресурсів: електронні бібліотеки (ЕБ), зведені й розподілені бібліографічні та реферативні БД, корпоративна каталогізація, корпоративні бібліотечно-інформаційні системи. Таким чином, *інтегрований галузевий інформаційний ресурс – це акумульовані вітчизняні та зарубіжні електронні ресурси з питань педагогіки, психології й освіти, спеціалізовані, персоніфіковані БД наукової інформації, до яких буде надано доступ користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню* [3].

Фахівці зазначають, що сьогодні одним із найдоступніших для бібліотек України засобів інтеграції бібліотечних інформаційних ресурсів є система автоматизації бібліотек ІРБІС64 (САБ ІРБІС64). БЗ, створені бібліотечними фахівцями, можуть багаторазово використовуватися для службових й інформаційних цілей. Структура записів для всіх БД передбачає сумісність основних пошукових елементів опису (автори, назва, рік видання, ключові слова, предметні рубрики, індекси універсальної десяткової

класифікації (УДК)), що формує єдиний інформаційний простір бібліотеки, дає змогу розробляти комплексні профільні й спеціалізовані інформаційні ресурси з інтегрованим пошуковим апаратом і користувацьким інтерфейсом. ІРБІС пропонує засоби корпоративної каталогізації, інтегровані в модуль (автоматизоване робоче місце – АРМ) «Каталогізатор», і використовує Google-подібний інтерфейс для швидкого пошуку елементів бібліографічного опису [5]. Для підключення власного каталогу в систему корпоративної каталогізації бібліотеці необхідно мати доступ до Інтернету та онлайнвий каталог, реалізований засобами WEB-ІРБІС або J-ІРБІС. Крім того, система містить засоби розподіленого пошуку в каталогах бібліотек через протокол Z39.50 [6–7].

Комплексний підхід до формування інформаційно-бібліографічного сервісу надає значні переваги для користувачів, оскільки пошук здійснюється у всіх БД одночасно – на один пошуковий запит надходить пакет необхідної довідкової інформації: записи з ЕК про наявність джерел, зокрема повних текстів документів в ЕБ, посилання на відповідні веб-ресурси, записи зі зведених БД.

Із 2006 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснює роботу з комплексної автоматизації бібліотек на платформі ІРБІС. Так, ЕК головної педагогічної бібліотеки України систематично поповнюється новими БЗ і складається з: «Періодика» – 174905 БЗ, «Книги» – 79074, «Рідкісні книги» – 5005, «Бібліотечна справа» – 7701, «Електронна бібліотека» – 423, «Сухомліністика» – 204 тощо. Загальний обсяг БД на **01.01.2015** становить **290 601** БЗ, кількість відвідувань – **166 203**.

Спільно з провідними освітянськими бібліотеками мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 2013 р. формує зведені БД, що представлені на веб-порталі бібліотеки:

– зведена БД періодичних видань, на які підписуються освітянські бібліотеки України, зокрема ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,

бібліотеки установ НАПН України й ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю, станом на 01.01.2015 налічувала 822 БЗ;

– зведена БД дисертацій із питань освіти, педагогіки й психології, що зберігаються в бібліотеках України, зокрема ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, бібліотеках установ НАПН України й ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю, станом на 01.01.2015 налічувала 9 021 БЗ;

– зведена БД збірників наукових праць із питань освіти, педагогіки та психології, що зберігаються в провідних освітянських бібліотеках МОН України та НАПН України, станом на 01.01.2015 налічувала 2 050 БЗ.

РБД із питань педагогіки, психології й освіти, що формується як галузевий сегмент загальнодержавної РБД «Україніка наукова» під керівництвом Інституту проблем реєстрації інформації (ІПРІ) НАН України та НБУВ, містить реферати на 2120 статей із періодичних і продовжуваних видань. В її створенні з 2007 р. бере участь ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільно зі 17 провідними бібліотеками мережі, які надають реферативну інформацію з 20 періодичних і продовжуваних видань. Станом на 01.01.2015 вона налічувала 11 396 БЗ в ЕК бібліотеки.

З метою створення повноцінного ЕК бібліотека впродовж 2013 р. розпочала ретроспективну каталогізацію фондів шляхом створення імідж-каталогу, який розміщений на її веб-порталі і в якому відображено понад 300 тис. карток (станом на 01.01.2015 – понад 30 тис. відвідувань).

Для розширення можливостей інформаційного пошуку користувачів у 2013 р. на веб-порталі бібліотеки представлено «Розподілені БД ІРБІС-корпорація». Ця система здійснює пошук по БД ЕК інших бібліотек, що мають веб-модуль ІРБІС. Станом на 01.01.2015 підключено 13 бібліотек, зокрема ЕК НБУВ, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, ФДНУ «НПБ ім. К. Д. Ушинського» та ін.

Н. В. Вараксіна

3.2. Електронні ресурси бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Важливим інструментом забезпечення доступу до соціально значущої інформації наукового, освітнього та культурного характеру є ЕБ. Під нею розуміють «розподілену інформаційну систему, що дає змогу надійно зберігати й ефективно використовувати різномірні колекції ЕД (текст, графіку, аудіо, відео та ін.), поданих у вигляді цифрових наборів даних, через глобальні мережі передачі даних у зручному для кінцевого користувача вигляді» [8, с. 325].

З метою вивчення питання щодо створення науково-педагогічної електронної бібліотеки (НПЕБ) у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського проаналізовано праці, в яких висвітлено питання теорії ЕБ, їх організації, функціонування й використання, зокрема таких відомих українських науковців і практиків, як І. П. Антоненко, Ю. І. Артемов, О. В. Баркова, В. А. Вергунов, Л. Й. Костенко, Е. В. Лобузін, І. А. Павлуша, Н. Ф. Самохіна, О. М. Спирін, Г. В. Шемаєва, російських – О. Б. Антопольський, К. В. Вигурський, Є. А. Горний, А. І. Земсков, Т. А. Калюжна, М. Р. Когаловський, О. Л. Лаврик, Т. В. Майстрович, Т. С. Маркарова, Я. Л. Шрайберг, білоруських – Н. Ю. Березкіна, Р. С. Мотульський та інші. Учені вважають, що під час створення наукової ЕБ слід враховувати її основну функцію – забезпечення наукових досліджень й освіти. Крім того, обмін інформацією в багатомовному середовищі наукового співтовариства зумовлює потребу в перекладі метаданих різними мовами. ЕБ може містити неоднорідну інформацію: наукові публікації, бібліографічну інформацію, результати експериментів, спостережень, вимірювань, новинну, подієву інформацію. Специфічною особливістю є фактор старіння інформації, а достовірність відомостей, які вона містить,

може бути забезпечена лише досягнутим рівнем знань у розглянутій галузі науки.

Призначення будь-якої ЕБ, зазначають учені, полягає в задоволенні певного сегмента ПІ специфічними методами на основі організованого масиву ЕД, сформованого за відповідними критеріями, а галузевої – у створенні моделі предметної галузі [9, с. 90–91; 10, с. 35; 12].

У межах проведеного дослідження розроблено «Концепцію науково-педагогічної електронної бібліотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» [11], яка є теоретичним документом щодо перспектив її формування в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. У ній визначено поняття НПЕБ та обґрунтовано її мету, функції, завдання, методи їх розв'язання та пріоритетні напрями й шляхи формування, уточнено поняттєвий апарат. Концепція містить опис загальних принципів організації ЕБ та особливості її використання. У документі охарактеризовано ПЗ, систему забезпечення формування, зберігання та доступу до інформаційного ресурсу користувачів.

У концепції зазначено, що метою створення ЕБ є відображення структури сучасного знання з питань освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей, а також бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства й інформаційної діяльності для інформаційного забезпечення фахових потреб освітян, фахівців бібліотек галузі шляхом їх ознайомлення з повними текстами актуальної сучасної наукової продукції українських і зарубіжних авторів, надання вільного доступу до праць класиків педагогічної й психологічної наук, співробітників ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Основними функціями НПЕБ є: кумулятивна, інформаційна, науково-дослідна, когнітивна, комунікативна, пошукова, освітня, меморіальна, просвітницька, перетворююча, нормативна, знакова.

ЕБ виконує такі завдання:

- формує фонд ЕД та їх аналітико-синтетичне опрацювання;
- надає доступ до ЕД за допомогою ІКТ;
- забезпечує повноту, якість й оперативність інформаційного обслуговування користувачів;
- надає користувачам якісно нові можливості роботи з ЕД;
- розширює номенклатуру бібліотечно-інформаційних послуг;
- забезпечує тривале зберігання й захист ЕД.

ЕБ є складовою частиною ІГР ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, формується на її матеріально-технічній базі, функціонує в її локальній мережі, доступ до якої надається в режимі он-лайн, а також через веб-портал бібліотеки. НПЕБ складається з фонду електронних документів (ФЕД), довідково-пошукового апарату (ДПА) і програмно-технологічного комплексу (ПТК) (рис. 1).

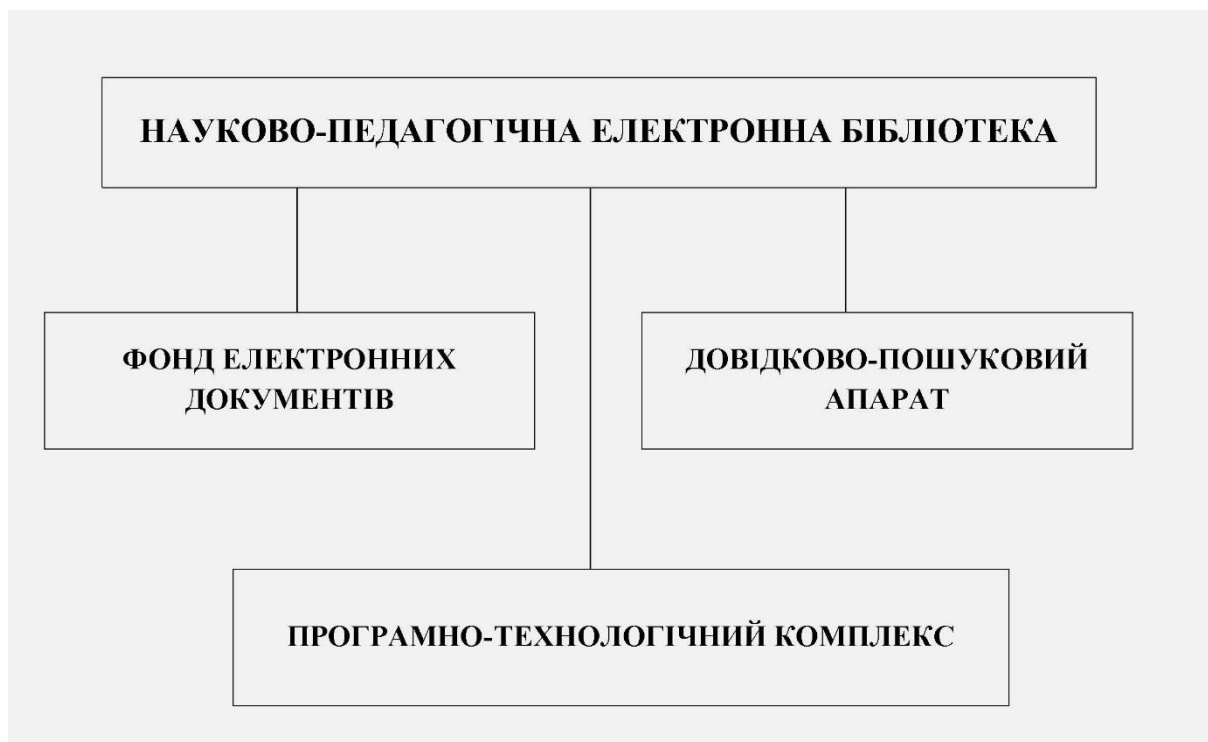

Рис. 1. Структура науково-педагогічної електронної бібліотеки

Фонд НПЕБ – це інтегрований інформаційний ресурс галузевого спрямування, який є сукупністю ЕД багатьма мовами світу і призначається для он-лайн використання.

ЕД – документ, інформацію в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні технічні засоби [13].

Фахівці вважають недоцільним переводити весь обсяг бібліотечного фонду в електронну форму, тому є потреба в ретельній експертизі й економічному розрахунку, виконаних з урахуванням активності передбачуваного попиту на документ та його використання як безпосередньо в бібліотеці, так і в системі міжбібліотечного абонементу (МБА) через службу ЕДД.

За формою власності у ФЕД розміщуються такі групи об'єктів:

– документи, що надходять або надаються ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського особами, які мають на них майнові права інтелектуальної власності (авторами й іншими правовласниками);

– документи, на які закінчився термін дії авторського права (суспільне надбання);

– документи, які не є об'єктами авторського права (твори народної творчості, офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру, видані органами державної влади в межах їх повноважень (закони, укази, постанови, судові рішення) та їх офіційні переклади тощо) [14, с. 10];

– документи, що створені працівниками бібліотеки під час виконання наукових досліджень (службові твори).

За джерелами формування до НПЕБ входять:

– ЕД, що надходять до бібліотеки як обов'язковий безоплатний примірник вітчизняних документів галузевої тематики;

– електронні аналоги друкованих видань галузевої тематики з фонду бібліотеки, створені з використанням сучасних технологій оцифрування документів;

– ЕД, підготовлені співробітниками бібліотеки відповідно до наукових планів із питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства та інформаційних технологій;

– ЕД, підготовлені співробітниками установ НАПН України, мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, а також інших установ України й зарубіжжя, зокрема психолого-педагогічного та гуманітарного профілю.

Є декілька методів комплектування ФЕД:

– генерація, тобто оцифрування фонду бібліотеки: книжкові пам'ятки, монографії, малотиражні публікації (матеріали конференцій, збірники статей співробітників бібліотеки та працівників установ НАПН України, дисертації, допоміжні документи);

– агрегація документів з уже існуючих електронних колекцій, що перебувають у відкритому або ліцензованому доступі;

– обмін з іншими організаціями, що забезпечує економію трудових і матеріальних ресурсів, тимчасових витрат, пов'язаних зі створенням однотипних ЕД, та виключає дублювання.

ФЕД комплектується:

– електронними аналогами друкованих видань із фонду Бібліотеки, створених із використанням сучасних технологій оцифрування документів;

– електронними аналогами друкованих видань, що надаються правовласниками Бібліотеці у безкоштовне користування;

– електронними виданнями, які не мають паперового носія та наданих правовласниками Бібліотеці у безкоштовне користування;

– ЕД, підготовленими співробітниками Бібліотеки відповідно до тематичних планів;

– ЕД, підготовленими співробітниками установ НАПН України, мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України й інших установ України та зарубіжжя, зокрема гуманітарного профілю;

– ЕД, розміщеними у вільному доступі в мережі Інтернет, якщо це не суперечить чинному законодавству України.

Отже, основний вміст НЕПБ становить література з питань освіти, педагогічних наук та психології, література із суміжних галузей знань і бібліотечної справи. В ЕБ передбачається представити такі види матеріалів: монографії, підручники та навчальні посібники, навчальні комп'ютерні програми, періодичні видання, окремі статті, довідкова література, дисертації й автореферати дисертацій, науково-дослідні звіти й аналітичні довідки тощо. До ФЕД входитимуть текстові, графічні, образотворчі, аудіо- та відеодокументи, мультимедійні ресурси тощо. За цільовим призначенням до фонду включатимуться такі ЕД: офіційні, наукові, довідкові, виробничо-практичні, навчальні й навчально-методичні, нормативні, інформаційні, науково-популярні, художні. ЕД для розміщення в ЕБ приймаються на будь-яких машинозчитуваних носіях.

Інтернет-ресурси можуть бути джерелом поповнення фонду бібліотеки, якщо вони відповідають тематичним, видовим критеріям відбору й бібліотека має програми-клієнти для їх використання. Об'єктами комплектування не можуть бути ресурси, що містять визначену чинним законодавством шкідливу інформацію, зокрема порнографію, заклики до насильства, розпалювання расової та міжнаціональної ворожнечі тощо.

Станом на **01.01.2015** ФЕД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського налічує **1799** документів, зокрема: книжок психолого-педагогічної тематики – 1052; окремих номерів періодичних та продовжуваних видань – 37; аналітичних статей із питань психології та педагогіки – 405.

ФЕД, розміщений в локальній мережі, структурно поділяється на дві частини: фонд для користування, що містить копії у форматі надання даних (pdf, djvu, mp3 тощо), та архівний фонд (електронний архів), що об'єднує архівні копії у форматі зберігання (tiff, jpg, wav тощо).

Організація інформаційного простору як сукупності об'єктів й однозначна ідентифікація останніх необхідні для забезпечення ефективної навігації та виконання певних видів інформаційних пошуків. Інструментом такої ідентифікації для документів є бібліографічний опис об'єкта.

ДПА ЕБ – це сукупність інформаційно-пошукових систем і програмних засобів, призначених для пошуку документів та інформації, що в них міститься.

З метою забезпечення формування, функціонування та зберігання ЕБ створюються комплекси описових (бібліографічних), структурних, адміністративних та інших метаданих. Основу формування масиву бібліографічних описів ЕД, що забезпечують багатоаспектний пошук, становлять записи бібліографічних БД ЕК у форматі RUSMARC, створені спеціалістами в різних підрозділах бібліотеки. Наукове опрацювання ЕД здійснюється відповідно до чинних стандартів, правил та інструкцій. Спеціальні комплекси метаданих забезпечують структурування, адміністрування ЕБ, взаємодію її елементів, підтримку сервісів і режиму доступу й можуть створюватись автоматично в процесі формування та використання фонду НПЕБ. Повнотекстовий пошук здійснюється тільки в окремому модулі ІРБІС64 «Повнотекстовий», який розташований у локальній мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Ця технологія потребує наявності ЕД у текстових форматах, тому документи повинні або надходити в електронній формі або бути оцифровані із розпізнанням. Таке подання інформації є найбільш трудомістким, оскільки операція вичитування розпізнаного тексту потребує ручної праці кваліфікованих фахівців.

ПТК НПЕБ виконує повний технологічний процес опрацювання інформації, зокрема: збирання, накопичення, опрацювання, зберігання й оновлення даних, а також керування цим процесом і складається з таких систем: система зберігання даних, система поширення інформації та система адміністрування. Основою ПТК є спеціалізоване ПЗ – САБ ІРБІС64 та веб-

модуль ІРБІС64, система керування електронними колекціями «Digitized Content Visualizer» (DC-Visu). Апаратно-технічне забезпечення – це розподілена мережа серверів, сховищ інформації й робочих місць для адміністраторів, співробітників і користувачів НПЕБ.

ФЕД формується як система, структурною одиницею якої є колекція, як поширена форма організацій ІР у таких системах.

Електронна колекція є систематизованою сукупністю ІР в ЕБ, що об'єднані за певним формальним критерієм належності, наприклад спільністю змісту, джерел, призначення, кола користувачів, способу доступу [15, с. 588]. Колекції організовані за тематичними, видовими або цільовими ознаками. Тематична або видова структура кожної колекції визначається її змістом, а кількісні характеристики – доцільністю повного розкриття тематики, хронологічними межами формованого масиву, наявністю контенту. У процесі формування колекції виконується низка завдань: забезпечення повноти й несуперечності ІР. Колекції є «відкритими», тобто з можливістю поповнюватися, або «закриті» – без можливості поповнюватися.

Для формування складу ІР колекції можливі різні підходи, а саме: шляхом визначення сукупності ІР, що безпосередньо належать колекції, тобто склад і стан ресурсів колекції є незмінними або змінюються не надто часто (статичні колекції), та шляхом специфікації пошукового запиту, тобто склад ІР динамічний і в кожний момент часу залежить від стану інформаційного простору – джерела колекції (динамічні колекції) [12].

Фонд НПЕБ, призначений для користування, складається з трьох тематичних напрямів: освіта й педагогічні науки, психологія та бібліотечна справа. ІР буде організовано у вигляді колекцій і рубрик, підпорядкованих колекціям. Структура є однією з основних складових частин навігаційної системи бібліотеки, що дає змогу читачеві переходити в цікаві для нього розділи, мати доступ до конкретних видань (рис. 2).

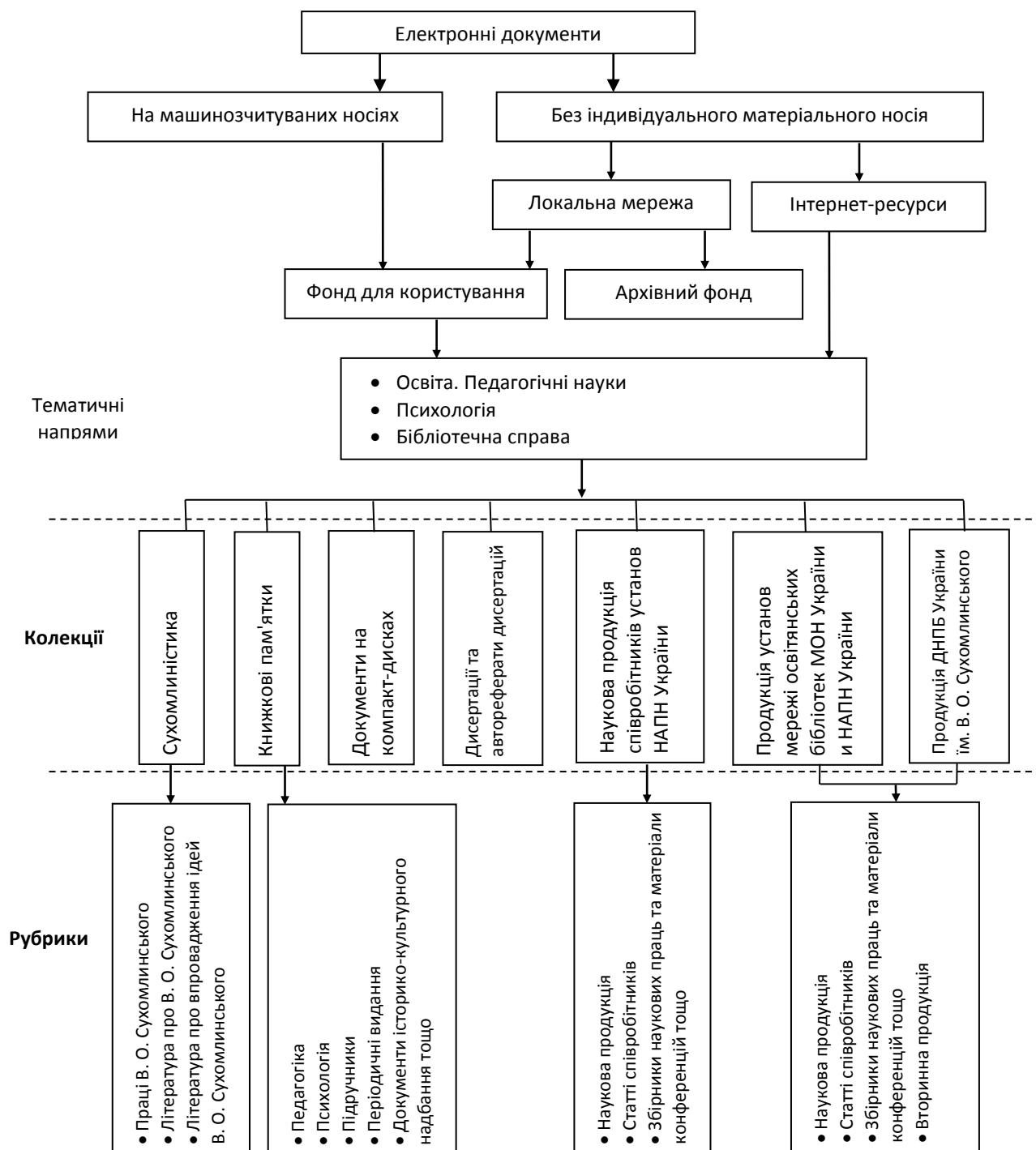

Рис. 2. Структура фонду електронних документів

У межах напрямів фонду формуються такі колекції іноземними мовами:

- сухомлинська (праці В. О. Сухомлинського та література про нього);
- книжкові пам'ятки – книжки й періодичні видання до 1917 р., що включають документи галузевого спрямування психолого-педагогічного

профілю, зокрема з історії народної освіти й педагогічної думки, організації народної освіти та реформи школи, організації й методів педагогічних досліджень, питань педагогічної психології, підручники тощо;

- дисертації та автореферати дисертацій галузевого спрямування;
- ЕД на компакт-дисках;
- продукція ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (інструктивно-нормативні й методичні матеріали, покажчики, наукові праці, статті);
- наукова продукція співробітників наукових установ НАПН України;
- продукція провідних книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України (покажчики, наукові праці, окремі статті).

Одним із найважливіших завдань під час створення ЕБ є надання користувачам доступу до інформації. Її використання здійснюється в режимі он-лайн через веб-інтерфейс користувача САБ ІРБІС64 на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, АРМ «Користувач» у локальній мережі бібліотеки, надання компакт-дисків у медіа-центрі головного приміщення й читальних залах (для перегляду на обладнаних робочих місцях) та через службу ЕДД у межах чинного законодавства.

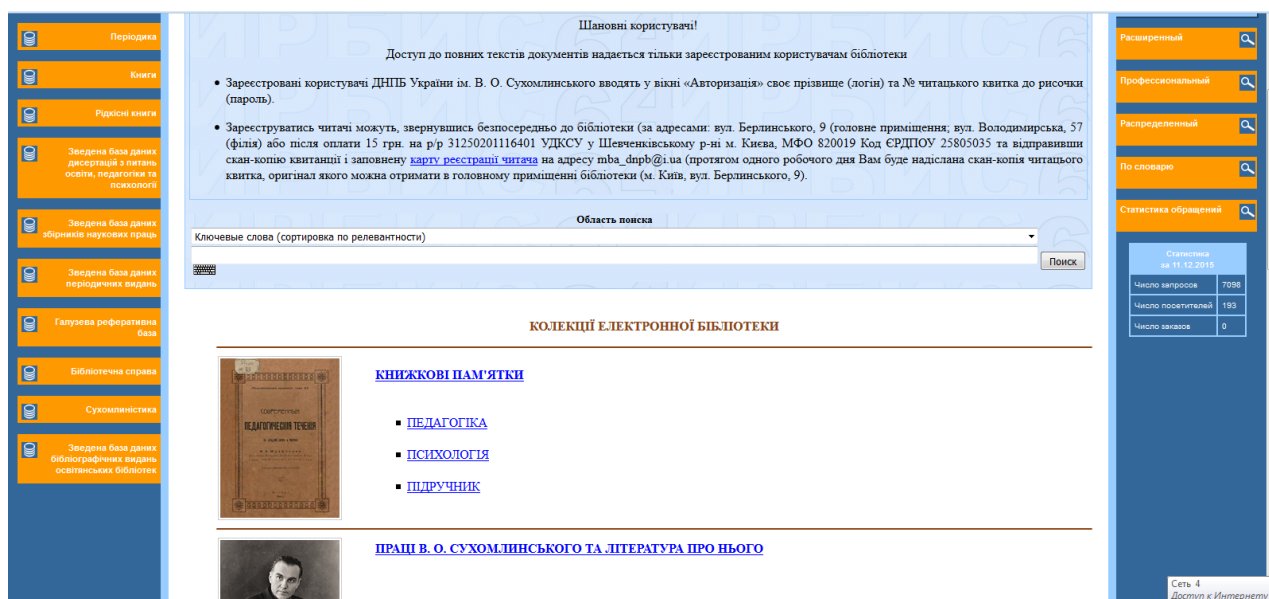

Рис. 3. Інтерфейс науково-педагогічної бібліотеки

Портал ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського представляється користувачеві у вигляді комплексу статичних і динамічних веб-сторінок двох типів: інформаційних та супровідних (службових) (рис. 3) (http://194.44.12.98/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?).

Комплекс інформаційних сторінок репрезентує власне контент бібліотеки (зміст усіх уведених до бібліотеки інформаційних об'єктів) і має структуру, що відповідає інформаційній структурі бібліотеки. Комплекс супровідних сторінок представляє навігаційний і сервісний апарат сайту. Кореневою в ієрархії веб-сторінок є головна сторінка. Вона є головним входом в ЕБ і виконує такі функції:

- репрезентація головних цілей НПЕБ;
- інформування про склад і структуру НПЕБ;
- доступ до головних функціональних можливостей (навігація, пошук, зворотний зв'язок);
- інформування щодо нових надходжень.

Основу НПЕБ утворюють сервіси пошуку й перегляду, що забезпечують навігацію за ІР. Пошук дає можливість виявити в системі ІР, їх властивості та/або зміст, використовуючи механізм побудови пошукових запитів. У найпростішому випадку – це фіксована множина пошукових запитів, до яких заноситься значення заданих користувачем параметрів із використанням бажано термінів із заданих списків (наприклад, мова документа, формат документа тощо). Стратегія пошуку виконується на основі стандартного й розширеного пошуку. За одним пошуковим запитом користувач отримує пакет необхідної довідкової інформації: записи з усіх БД ЕК про наявність джерел. Відвідувачі порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського мають можливість вільного пошуку й перегляду анотацій і рефератів документів. У бібліографічному описі кожного документа є посилання на його повний текст, доступ до якого надається авторизованим користувачам бібліотеки. Механізм аутентифікації для цієї

групи сервісів передбачає попереднє введення імені й пароля користувача. Обмеження на доступ до повних текстів та їх копіювання застосовується для забезпечення прав правовласників відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [14]. Режим перегляду повних текстів документів без можливості копіювання його користувачем здійснюватиметься відповідним ПЗ – «Digitized Content Visualizator» (рис. 4).

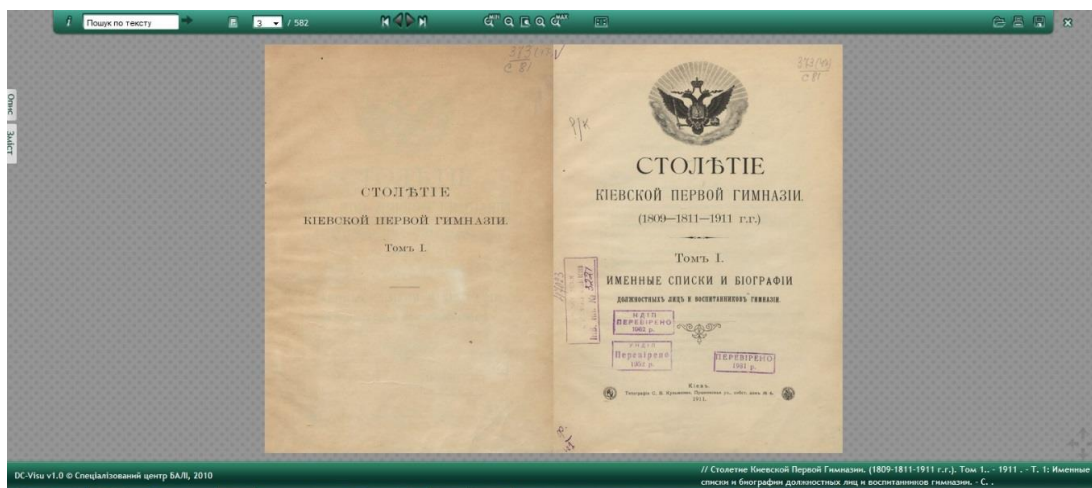

Рис. 4. Перегляд документів в DC-Visu

Формування ЕБ на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започатковано в другому півріччі 2013 р. Станом на **01.01.2015** створено чотири тематичні розділи з такими підрубриками:

- книжкові пам’ятки – **1052** документи, з них: педагогіка – 518, психологія – 71;
- праці В. О. Сухомлинського та література про нього – 210 документів, з них: 6 книжок та 204 статті;
- продукція бібліотеки – 32 документи, з них: збірники наукових праць і матеріалів наукових заходів – 7, вторинна продукція – 17;
- продукція провідних книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України – 210 документів, з них: 201 аналітична стаття та 9 монографій.

Станом на **01.01.2015** НПЕБ відвідало **7657** користувачів.

Створення НПЕБ на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського є актуальним інноваційним проектом, що сприятиме модернізації сучасної освіти на базі збереження й розвитку досвіду вітчизняної педагогіки.

Отже, створення НПЕБ у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського слугуватиме: збереженню наукової спадщини України та вітчизняного досвіду в галузі педагогіки, психології завдяки формуванню депозитарного фонду електронних копій друкованих оригіналів, комфортного середовища для активної, творчої роботи шляхом інтеграції галузевих ІР, підвищенню ефективності наукових досліджень, навчально-виховного процесу в закладах освіти України, інформаційної культури освітян – науковців, педагогів, аспірантів і студентів, забезпеченню ефективного зворотнього зв'язку з метою корекції розвитку бібліотеки й повнішого врахування інтересів користувачів.

У результаті створення інтегрованої інформаційної системи, забезпечуватиметься:

- адекватне відображення структури сучасного знання в галузі педагогіки, психології й освіти та суміжних галузей знань, а також бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства та інформаційної діяльності;

- доступ до повних текстів актуальних праць сучасних українських і зарубіжних педагогів (наукові статті, монографії, підручники, методичні матеріали тощо), надання вільного доступу до праць класиків педагогічної й психологічної наук, наукової продукції співробітників ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

- доступ до різних ЕД з однієї точки завдяки єдиному інтерфейсу, в єдиному пошуковому середовищі;

- досягнення якісно нового рівня повноти й оперативності задоволення ІІ фахівців освітянської галузі України, науковців НАПН України,

працівників бібліотечно-інформаційної сфери за рахунок використання сучасних ІКТ;

– підвищення рівня індексу цитованості праць співробітників установ НАПН України;

– координація наукової діяльності мережі освітянських бібліотек в організації інформаційного обслуговування користувачів;

– створення спільної корпоративної ЕБ ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з мережею освітянських бібліотек МОН України та НАПН України;

– подальший розвиток наукових зв'язків із провідними вченими освітянської галузі України та світу.

Н. В. Вараксіна

3.3. Формування галузевої бази даних «Періодика»

Головне в роботі сучасної бібліотеки – повнота й оперативність задоволення інформаційних запитів користувачів. Жодна бібліотека у світі ніколи не була й не буде самодостатньою. Особливо це очевидно зараз, у часи домінуючого розвитку Інтернету. І саме ЕК є одним із головних ІР бібліотеки та складовою частиною віртуального обслуговування, оскільки дає можливість користувачам мати комфортний та оперативний доступ до максимально повної інформації про документи традиційного (паперового) фонду й матеріалів в електронному вигляді.

ЕК будується на основі принципів науковості, інформативності, доступності, планомірності, економічності. ЕК повинен задовольняти такі вимоги: корисність (не тільки для внутрішніх, а й для зовнішніх користувачів), доступність (у будь-який час і в будь-якому місці), повнота на основі постійного оновлення, гнучкість (простота реорганізації), урахування індивідуальних побажань користувачів, формат, який забезпечує повноту надання даних, низькі затрати на введення даних.

ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – це машиночитний бібліотечний каталог, що є складовою частиною ДПА бібліотеки, працює в режимі реального часу, поєднує функції абеткового, систематичного й предметного каталогів і систематичних картотек, розкриває склад та зміст фонду друкованих, електронних, аудіовізуальних та інших документів, забезпечує вільний доступ до ІР бібліотеки, слугує для реалізації багатоаспектного інформаційного пошуку та надається в розпорядження користувачів.

Великий попит у користувачів, особливо наукових бібліотек, має БД «Періодика», бо саме періодичні видання найбільш оперативно інформують про передові досягнення в тій чи іншій сфері людської діяльності.

БД «Періодика», яку засновано в 2007 р., призначена для наукового розкриття змісту періодичних видань, що одержує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. БД відображає матеріали з питань освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей знань, бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства, а також із періодичних видань іноземними мовами, що мають теоретичну й практичну цінність та пізнавальне значення. Вона включає впорядкований перелік назв періодичних видань (станом на 01.01.2015 р. – понад 850 назв) з інформацією про надходження окремих номерів, аналітичні БЗ із цих видань та електронні ресурси з вільним доступом користувачів до повнотекстових документів у локальній мережі бібліотеки й мережі Інтернет. Паралельно здійснюється ретрокаталогізація періодичних видань.

БД «Періодика» поповнюється аналітичними БЗ зі 175 назв періодичних видань, з них 154 назви – з питань освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей знань, зокрема 27 назв видань іноземними мовами, 21 назва – бібліотекознавчої, бібліографознавчої та книгознавчої тематики. Станом на 01.01.2015 р. БД «Періодика» налічує 174905 записів. Серед них:

загальний опис газет – 102, загальний опис журналів – 757, бібліографічні аналітичні записи – 111843.

З метою вдосконалення процесу формування електронних ІР із питань освіти, педагогіки й психології та підвищення якості інформаційного забезпечення користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського проведено аналіз статистичних показників відвідування віддаленими користувачами БД «Періодика» за період з вересня 2013 р. по жовтень 2014 р. (табл. 1).

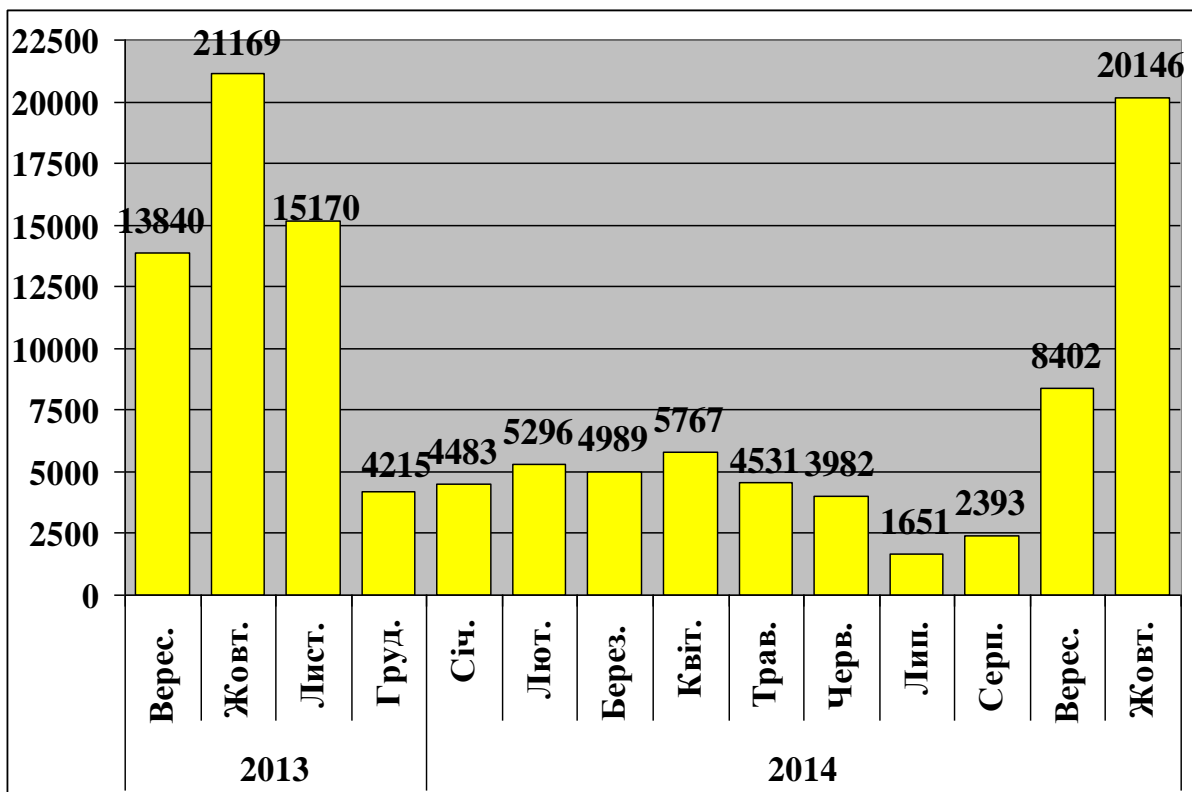
Таблиця 1

**Динаміка відвідування віддаленими користувачами ЕК і БД
«Періодика»**

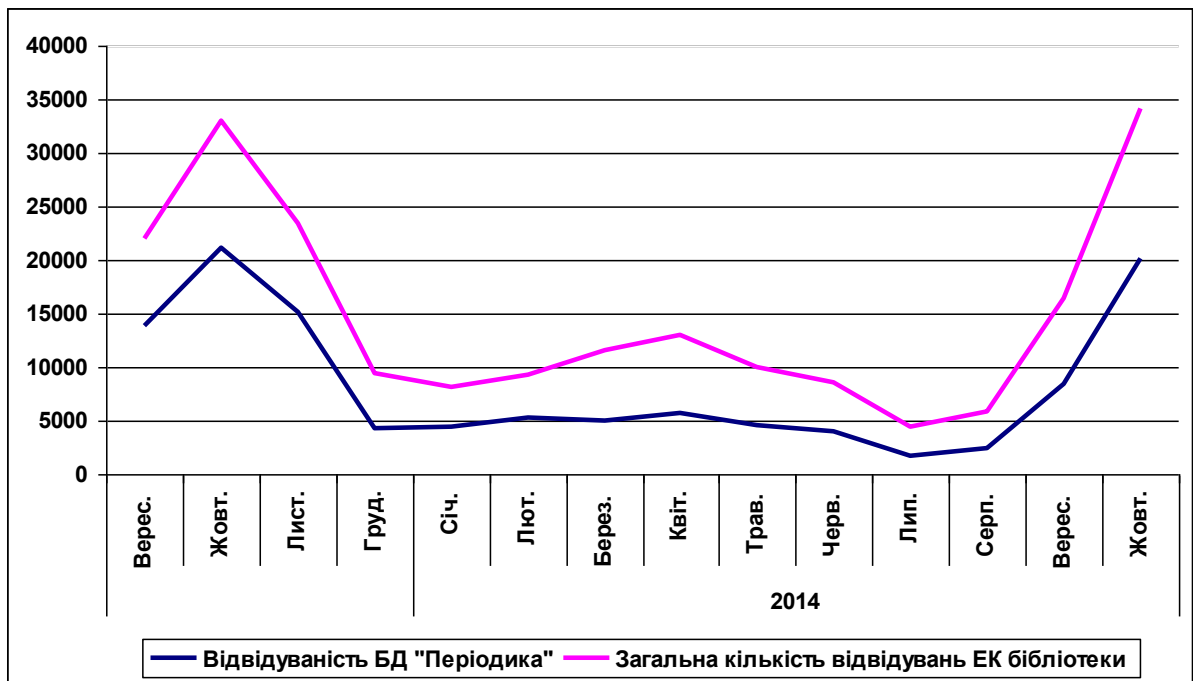
Рік	Місяць	Кількість відвідувань БД «Періодика»	Загальна кількість відвідувань ЕК	Частка відвідування БД «Періодика» від загальної кількості, %
2013	Вересень	13840	22023	63
	Жовтень	21169	32978	64
	Листопад	15170	23455	65
	Грудень	4215	9393	45
2014	Січень	4483	8188	55
	Лютий	5296	9256	57
	Березень	4989	11537	43
	Квітень	5767	13031	44
	Травень	4531	9945	46
	Червень	3982	8611	46
	Липень	1651	4448	37
	Серпень	2393	5871	41

	Вересень	8402	16408	51
	Жовтень	20146	34165	59
Усього за досліджуваний період		116034	209309	55

Дослідження динаміки відвідування віддаленими користувачами БД «Періодика» показало, що протягом року спостерігається тенденція до коливання кількості відвідувань (діагр. 1). В осінній період кількість відвідувань зростає у вересні й досягає максимального значення в жовтні (21169 – у 2013 р., 20146 – у 2014 р.). У листопаді цей показник починає спадати – 15170 (65%) і досягає мінімального значення в грудні. Така тенденція спостерігається як у відвідуванні БД «Періодика», так і ЕК бібліотеки (діагр. 2).

Діаграма 1. Динаміка відвідування віддаленими користувачами БД «Періодика»

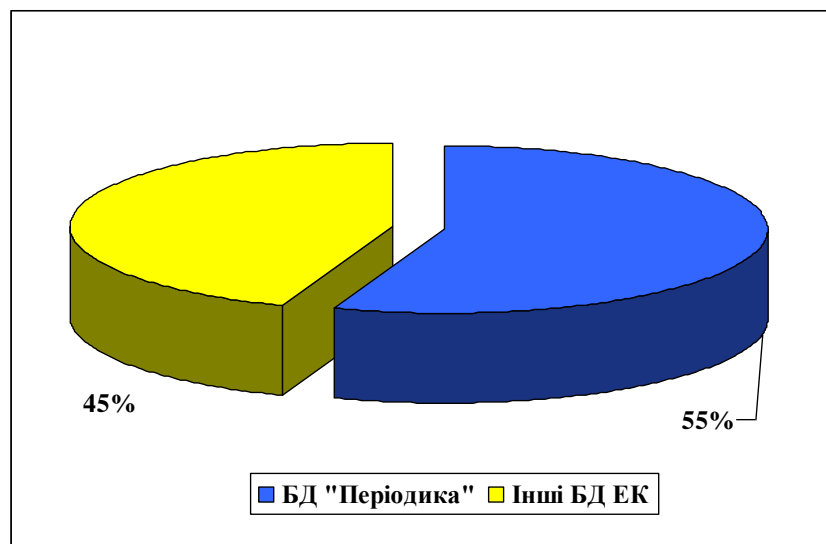
Діаграма 2. Порівняльна динаміка відвідування віддаленими користувачами БД «Періодика» та ЕК бібліотеки

Аналізуючи показники відвідування БД «Періодика» у зимовий період, виявлено, що з січня спостерігається поступове збільшення кількості звернень користувачів – 4483 (55% від загальної кількості відвідувань), яке тривало в лютому й досягло 5296 (57%).

Незважаючи на те, що в березні зафіксовано незначне зменшення кількості звернень – 4989 (43%), у квітні зростання кількості відвідувань тривало й досягло другого сезонного максимуму – 5767 (44%). Більш яскраво ця тенденція виявилась у динаміці відвідування ЕК бібліотеки (діагр. 2).

З травня спостерігається поступове зменшення кількості звернень користувачів (від 4531 (46%) до 2393 (41%) у серпні 2014 р.), що пов'язано з канікулярним періодом у навчальних закладах і періодом відпусток.

Як видно з діаграми 3, БД «Періодика» є найпопулярнішою серед користувачів, оскільки частка відвідування її за період із вересня 2013 р. по жовтень 2014 р. досягла 55% від загальної кількості відвідувань ЕК.

Діаграма 3. Співвідношення відвідування БД «Періодика» до інших БД ЕК за період із серпня 2013 р. по жовтень 2014 р.

Отже, протягом року можна виділити два періоди зростання відвідування віддаленими користувачами БД «Періодика». Перший період припадає на осінні місяці з максимальним показником у жовтні, другий – на весняні місяці з максимальним показником у квітні. Ця тенденція зумовлена активізацією наукової й навчальної діяльності. Після кожного зростання показника відвідування спостерігається період його спадання. Найменші показники зафіксовано протягом літніх місяців.

За результатами аналізу статистичних показників відвідування віддаленими користувачами БД «Періодика» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського доцільно надати такі пропозиції:

- продовжити роботу щодо активного формування БД «Періодика» ЕК галузевими бібліотечно-інформаційними ресурсами в традиційній та електронній формі, оскільки здійснений аналіз показав, що ця БД є найбільш затребуваною серед користувачів;
- популяризувати БД серед споживачів інформації на конференціях, семінарах, круглих столах тощо;
- підвищувати рівень інформаційної культури користувачів бібліотеки;

– провести повторний моніторинг відвідування віддаленими користувачами БД у 2016 р. із метою виявлення змін, що відбулися за досліджуваний період.

Формування БД «Періодика» є трудомістким процесом. Для отримання актуальної інформації з періодичних видань необхідно забезпечити оперативну їх обробку сучасними засобами. З метою забезпечення оперативності надходження інформації до користувачів більшість бібліотек здійснюють координаційну роботу з іншими бібліотеками. Процеси спільної діяльності не тільки є бажаними, а й необхідними. Бібліотечна спільнота сьогодні особливо гостро потребує найактивнішої корпоративної інформаційної взаємодії.

Бібліотечною корпорацією (кооперацією) є об'єднання кількох бібліотек для реалізації спільних цілей і завдань, пов'язаних насамперед зі створенням і комплексним використанням ІР. Функціонування бібліотек у межах корпорацій передбачає наявність тісних професійних зв'язків між учасниками, обов'язкове виконання єдиних правил та норм, узгодження рішень і дій, спрямованих на кінцевий результат.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головна бібліотека мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України одним із пріоритетних своїх завдань вважає формування повноцінного всеукраїнського галузевого ресурсу як сегмента інформаційного простору держави на базі бібліотеки в традиційній та електронній формах. З метою системного інформаційного забезпечення розвитку освіти й науки колективом бібліотеки в 2009 р. започатковано проект, що передбачає обмін ЕЗ аналітичного розпису періодичних видань з освітянськими бібліотеками України.

Основними завдання проекту є:

– спільне створення бібліографічних описів документів та поповнення БД «Періодика» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й мережі освітянських бібліотек;

– сприяння якісному інформаційному забезпеченню користувачів бібліотек;

– модернізація структури управління бібліотечними ресурсами;

– оперативне використання ІР віддалених бібліотек через Інтернет.

Цей проект ґрунтується на принципах кооперації та співпраці:

– *добровільне й відкрите членство* – кооперативи є добровільними об'єднаннями, відкритими для тих, хто може користуватись їх послугами та готовий взяти на себе відповідальність, пов'язану з членством;

– *демократичний членський контроль* – кооперативи є демократичними об'єднаннями, контролюються своїми членами, які беруть участь у розробці стратегії розвитку кооперативів та прийнятті рішень;

– *автономія й незалежність* – кооперативи є автономними об'єднаннями самопомоги;

– *освіта, підвищення кваліфікації, інформація* – кооперативи дбають про освіту та підвищення кваліфікації своїх членів, аби кожен із них міг робити ефективний внесок у розвиток кооперативу.

Перед початком роботи визначено етапи створення проекту – підготовчий, основний, заключний. На першому етапі визначалися учасники обміну, уточнювався перелік журналів для аналітичного опису та обов'язкові для заповнення поля. Першими учасниками обміну стали бібліотеки-користувачі програмного продукту «ІРБІС». ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського налагодила співпрацю з науково-педагогічними бібліотеками м. Миколаєва та м. Львова, сімома вишівськими бібліотеками: Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (НПУ ім. М. П. Драгоманова), Вінницького державного педагогічного університету

імені М. Коцюбинського, Кримського гуманітарного університету (м. Ялта), Кримського інженерно-педагогічного університету (м. Сімферополь), Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Житомирського державного університету імені Івана Франка; двома бібліотеками інститутів післядипломної освіти: Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» та Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Після проведення тестового обміну описами журналів складено перелік обов'язкових для заповнення полів: назва статті, автор, відомості про джерело, в якому опубліковано статтю, предметна рубрика, ключові слова, персоналія та анотація, якщо назва статті не розкриває її змісту.

Будь-яке корпоративне об'єднання незалежних бібліотек стикається з проблемами організаційного, технологічного або психологічного характеру. Головне при цьому виявити їх причини та знайти шляхи розв'язання. На першому етапі виникли проблеми, які постають перед освітянськими бібліотеками в процесі спільної діяльності: територіальна роз'єднаність, що зумовлює складності в спілкуванні й прийнятті рішень; використання різних версій САБ ІРБІС 32/64 та відсутність електронного тезаурусу предметних рубрик із питань педагогіки й психології, що потребує додаткового редагування, відмінності в підходах до бібліографічного опису (повнота записів тощо), що негативно впливає на якість БЗ, відсутність процесу автоматичного контролю якості БЗ на корпоративному рівні, що призводить до витрачання додаткового часу на виявлення й виправлення помилок. Усі БЗ, надіслані бібліотеками, у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського переглядаються й у разі необхідності редагуються. З метою досягнення належного рівня якості записів організовано взаємодію між бібліографами бібліотек-партнерів.

Перший етап співпраці показав, що в межах проекту мають постійно діяти такі органи:

- координаційна рада (забезпечує координацію внутрішніх і зовнішніх робіт проекту);
- програмно-технічна рада (консультує учасників про роботу з ПЗ);
- методична рада (працює над методикою створення аналітичного бібліографічного опису документа, консультує учасників проекту щодо правил заповнення полів БД);
- рада з підвищення кваліфікації (консультує фахівців бібліотек-учасниць щодо підготовки БЗ);
- служба ЕДД.

Другий етап розпочався з підготовки фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського нормативно-методичної бази проекту. Створенню нормативно-методичних документів приділяється особлива увага, оскільки записи, надіслані бібліотеками-учасницями, повинні відповідати певним вимогам. У 2011 р. підготовлено такі документи:

- договір, що регламентує спільну діяльність та обов'язки учасників;
- перелік журналів із зазначенням бібліотек, відповідальних за їх аналітичний розпис;
- інструкція щодо порядку заповнення полів для створення аналітичного запису в БД «Періодика», в якій наведено детальний опис заповнення кожного поля;
- інструкція щодо порядку заповнення полів для створення БЗ періодичного видання в цілому в БД «Періодика»;
- методичні рекомендації з координатного індексування документів і заповнення поля «Ключові слова» для ЕК, в яких докладно відображено правила описування основного змісту документа за допомогою вільного координатного індексування;

– методичні рекомендації щодо предметизації документів із питань освіти, педагогіки, психології, в яких розглядаються принципи складання й застосування предметних рубрик, їх синтаксичний склад, специфічні особливості предметизації різних видів документів.

У 2013 р. підготовлено такі документи: інструкція щодо обміну БЗ документів для створення ІГР на засадах кооперування, що регламентує технологічний процес використання File Transport Protocol (FTP)-сервера для здійснення обміну БЗ з ЕК, створених на базі САБ ІРБІС.

Вимоги інструкцій та рекомендації є обов'язковими до виконання всіма учасниками проекту.

Сьогодні можна підбити підсумки за результатами п'яти років співпраці. ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського поповнився на 10549 записів, зокрема: 2009 р. – 520, 2010 р. – 2088, 2011 р. – 2687, 2012 р. – 2878, перше півріччя 2013 р. – 2376.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського надіслала бібліотекам-учасницям обміну 30265 записів, з них: 2009 р. – 1974, 2010 р. – 4429, 2011 р. – 7648, 2012 р. – 10934, перше півріччя 2013 р. – 5280.

З другого півріччя 2013 р. обмін записами здійснюється шляхом використання File Transport Protocol (FTP)-сервера, що дає можливість кожній бібліотеці-учасниці обміну самостійно запозичувати потрібні записи. Спільними зусиллями учасників обміну здійснюється розпис 125 назв журналів України та Росії з питань педагогіки й психології.

Нині проблема кооперації набуває особливої актуальності. Слід зауважити, що досвід спільної роботи освітянських бібліотек наочно доводить перспективність кооперативного підходу, що забезпечує:

– вільний та широкий доступ усіх категорій користувачів до бібліотечно-інформаційних ресурсів;

- скорочення економічних і фізичних витрат учасників кооперативних робіт на створення й підтримку ЕК завдяки одноразовому введенню БЗ та його багаторазовому використанню всіма учасниками й користувачами;
- підвищення кваліфікації персоналу;
- обмін досвідом між учасниками проекту;
- підвищення ефективності й оперативності обслуговування;
- підвищення рейтингу бібліотек.

Координація й кооперація зусиль фахівців бібліотек забезпечує більш повне задоволення ІІ сучасного користувача та оперативний доступ до бібліотечно-інформаційних ресурсів. Тому співпраця й взаємодія бібліотек має надзвичайно важливе значення.

Л. І. Самчук, С. С. Янюк

3.4. Формування галузевої реферативної БД

Як галузевий науково-дослідний і науково-інформаційний центр освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 2006 р. проводить роботу із забезпечення потреб фахівців освітянської галузі реферативною інформацією про публікації з науково-методичних і науково-практичних періодичних видань. Бібліотека має статус науково-дослідної установи поряд із НБУВ, Львівською національною науковою бібліотекою України імені В. Стефаника, Національною науковою сільськогосподарською бібліотекою Національної академії аграрних наук України та Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова».

Реферативний напрям роботи в діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започатковано в межах НДР «Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України» (2003–2007 рр.) (науковий керівник – кандидат історичних наук В. І. Лутовинова).

Галузева РБД на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського містить усю галузеву реферативну інформацію з питань педагогіки, психології та освіти. З 2006 р. кількість періодичних та продовжуваних видань постійно зростає.

У зв'язку з вимогами часу інформаційна функція бібліотеки стає однією з пріоритетних і набуває ресурсно-орієнтованого й ресурсно-аналітичного характеру. Популярність дистанційного доступу до БД швидко зростає й випереджає всі види інших послуг завдяки оперативності та доступності, швидкому оновленню інформації, можливості одночасного використання кількома користувачами, доступу з робочого місця користувача, можливості копіювання необхідної інформації у свій персональний комп'ютер.

Як науково-методичний центр бібліотек освітянської галузі, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського виступила ініціатором створення кооперативного реферативного ресурсу психолого-педагогічної тематики спільними зусиллями освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, в якій вона виконує функції координатора розвитку й підтримки корпоративної мережі [17]. На створення галузевої корпорації спрямована «Програма спільної діяльності МОН України та АПН України на 2008–2010 рр.». Розробку проекту створення корпоративної мережі розпочато наприкінці 2008 р. із метою досягнення нового рівня повноти й оперативності інформування освітян про наукові напрацювання вітчизняних учених і фахівців-практиків [18]. Насамперед вивчено джерела, що розкривають досвід використання корпоративних технологій у формуванні реферативних ресурсів. Питання створення кооперативних РБД розглядаються в працях О. В. Баркової [19], В. А. Вергунова [20], Н. Я. Зайченко [21], М. Б. Сороки [22] та ін.

До реферативного опрацювання поступово залучаються бібліотеки 14 ВНЗ III–V р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, які з 2009 р. почали надавати реферативну інформацію про публікації з періодичних і продовжуваних видань, що публікуються у ВНЗ, дві бібліотеки НАПН України

та ЛОНПБ. Проте за межами реферативного ресурсу залишається велика кількість періодичних і продовжуваних видань наукових інституцій України, зокрема книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Якщо процес реферування починався з 11 назв науково-методичних і науково-практичних періодичних видань, то тепер реферується 40 назв періодичних і продовжуваних видань. З огляду на це формування й підтримка функціонування галузевої РБД є перспективною складовою частиною реферативної роботи як ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, так і книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України.

Для галузевої РБД, розміщеної на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, використовувався пакет прикладних програм Greenstone до червня 2013 р. Ця БД налічує **41045** реферативних записів на **18260** статей. З червня 2013 р. розпочалося переформування реферативної бази в програмний комплекс САБ ІРБІС64. Нині на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського паралельно існують дві частини галузевої РБД – у ПЗ Greenstone та ІРБІС64. Галузева РБД за вказаний період застосування ПЗ ІРБІС64 була доповнена рефератами на **9971** статтю.

Набутий ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського восьмирічний досвід організації реферативної діяльності, вивчення досвіду реферативної діяльності інших наукових установ як українських, так і зарубіжних, а головне – зростаючі ІП освітян України зумовлюють необхідність активного просування вже запропонованої реферативної послуги у вигляді галузевої РБД до споживача.

Існує два підходи до відбору публікацій для реферування. Відповідно до першого – реферуються статті з українських періодичних і продовжуваних видань психолого-педагогічної тематики, що містять матеріали, підготовлені науковцями й посадовцями керівної освітянської ланки, які несуть необхідну освітянам цінну наукову інформацію, що залишається поза межами як загальнодержавної РБД «Україніки наукової», так і галузевої РБД. Це також є

виправданим із позиції зацікавленості керівників ВНЗ (а отже, і підтримка з їх боку реферативного напряму діяльності наукових бібліотек відповідних закладів) у предсталенні своїх періодичних і продовжуваних видань у галузевій РБД та в загальнодержавній РБД «Україніка наукова», оскільки воно слугує підвищенню рейтингу ВНЗ і забезпечує оприлюднення їх практичних надбань. Запропонований підхід до відбору періодичних видань із питань психології, педагогіки та освіти для реферування сприятиме прискоренню процесу формування галузевої кооперації з реферування. Він пов'язаний із проведенням наукової роботи щодо вивчення спектра всіх періодичних і продовжуваних видань психолого-педагогічного спрямування, що видаються в Україні, та складання в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського їх повного переліку з метою визначення найбільш перспективних для реферування видань. Таке дослідження вже здійснюється в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського відділом наукової реферативної та аналітичної інформації у сфері освіти.

Відповідно до другого підходу реферуються статті, зорієнтовані на наукову громадськість, педагогічний склад ВНЗ, фахівців вищої управлінської ланки освіти. При формуванні галузевої РБД відкривається широка можливість виходу на педагогічних працівників усіх рівнів освіти – вищої, середньої та початкової шкіл, дошкілля, позашкільної освіти, яких приваблюють матеріали методичного характеру, досвід колег з інших регіонів України з багатьох аспектів організації навчального й виховного процесу. Враховуючи те, що викладацький склад омолоджується й більшість фахівців вільно володіють комп'ютером, можна сподіватися на їх інтерес до галузевої РБД. Отже, розширюється коло споживачів реферативної інформації кооперативної мережі України, яка досягає широкої освітянської громадськості.

Звичайно, реферування періодичних і продовжуваних видань психолого-педагогічної тематики України з метою їх розміщення в галузевій РБД, загальноукраїнській РБД «Україніка наукова» та УРЖ «Джерело» потребує часу, затрат як матеріальних, так й інтелектуальних ресурсів, однак

воно сприяє підвищенню рівня якості науково-інформаційного забезпечення освітян України.

І. Й. Коваленко

Список використаних джерел

1. Дятлов, С. А. Принципы информационного общества [Электронный ресурс] / С. А. Дятлов // Информ. общество. – Текст. дан. – Москва, 2000. – № 2. – С. 77–85. – Режим доступа: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/34a0170934d95e29c32569e5004d6643> (дата обращения: 12.12.13). – Загл. с экрана.
2. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні : схвалено розпорядженням Каб. Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386-р // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 44. – Ст. 1581.
3. Рогова, П. І. Інтеграційні процеси у діяльності освітянських бібліотек МОН України і НАПН України в умовах інформатизації [Електронний ресурс] / Рогова Павла Іванівна // Информ. технології і засоби навчання : електрон. наук. фах. вид. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Т. 38, № 6. – С. 217–233. – Бібліогр.: 24 назви. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/937#.VLUwJsm6-1s> (дата звернення: 20.12.13). – Назва з екрана.
4. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / [Рогова П. І., Артемов Ю. І., Вараксіна Н. В., Лобановська І. Г. ; наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 20 с.
5. Соколинский, К. Е. Новые подходы к каталогизации заимствованием в ИРБИС-корпорации / К. Е. Соколинский // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 1. – С. 96–102.
6. Система автоматизации библиотек ИРБИС64: общее описание системы / Гос. публич. науч.-техн. б-ка России. – Москва : ГПНТБ России, 2004. – 259 с.
7. Лобузина, Е. В. Интернет-комплекс научной библиотеки как средство интеграции информационных ресурсов / Е. В. Лобузина // Науч. и техн. б-ки. – 2012. – № 12. – С. 20–27. – Бібліогр.: 14 назв.
8. Тлумачний словник з інформатики = Computerscienceglossary / [Г. Г. Півняк, Б. С. Бусигін, М. М. Дівізінюк та ін.] ; за заг. ред. Г. Г. Півняк ; Нац. гірн. ун-т. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – Донецьк : Нац. гірн. ун-т, 2010. – 600 с.
9. Антопольский, А. Б. Электронные библиотеки: принципы создания : науч.-метод. пособие / А. Б. Антопольский, Т. В. Майстрович. – Москва : Либерей-Библинформ, 2007. – 288 с. – (Библиотекарь и время. XXI век ; вып. 56).

10. Земсков, А. И. Электронные библиотеки : учебник для студентов вузов культуры и искусств и др. высш. учеб. заведений / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – Москва : Либерия, 2003. – 352 с.

11. Вараксіна, Н. В. Концепція науково-педагогічної електронної бібліотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / Н. В. Вараксіна ; [наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 24 с.

12. Когаловский, М. Р. Научные коллекции информационных ресурсов в электронных библиотеках [Электронный ресурс] / М. Р. Когаловский // Электронные библиотеки: перспективные методы и технологии, коллекции электронных ресурсов : сб. тр. Первой Всерос. науч. конф., Санкт-Петербург, окт. 1999. – Текст. дан. – Санкт-Петербург, 1999. – Режим доступа: <http://rcdl.ru/doc/1999/02.pdf> (дата обращения: 24.09.11). – Загл. с экрана.

13. ДСТУ 7157:2010 Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості / Держспоживстандарт України. – Вид. офіц. – Чинний від 2010.07.01. – Київ, 2010. – 17 с.

14. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України від 12.12.1993 р. № 3792-12 : [станом на 16.10.2012 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2014. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>. – (дата звернення: 04.11.14). – Назва з екрана.

15. Ковальчук, Г. І. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах : монографія / Г. І. Ковальчук. – Київ : НБУВ, 2004. – 643 с.

16. Лутовинова, В. І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практич. посіб. / В. І. Лутовинова ; [наук. ред. Г. М. Швецова-Водка] ; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ : Четверта хвиля, 2007. – 72 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 4).

17. Коваленко, І. Реферативна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського / І. Коваленко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2008. – Вип. 22. – С. 46–54.

18. Коваленко, І. Перспективи розвитку галузевого реферативного ресурсу / І. Коваленко, Т. Судіна // Сучасний стан та перспективи наукового реферування : матеріали Міжнар. семінару-практикуму, 29 трав. 2009 р., присвяч. 10-річчю вид. РЖ «Агропромисловий комплекс України» / Укр. акад. аграр. наук, Держ. наук. с.-г. б-ка УААН. – Київ, 2009. – С. 66–71.

19. Баркова, О. В. Технологія інтеграції і використання електронних ресурсів у рамках міжгалузевої кооперації (досвід взаємодії Національної

бібліотеки України імені В. І. Вернадського і Державної наукової медичної бібліотеки України) / О. Баркова // Наукові медичні бібліотеки – пріоритети розвитку і перспективи : матеріали наук.-практ. конф. / Держ. наук. мед. б-ка. – Київ, 2006. – С. 31–38.

20. *Вергунов, В. А.* Сучасний стан та перспективи наукового реферування / В. А. Вергунов // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 2. – С. 80–83.

21. *Зайченко, Н. Я.* Стан та перспективи розвитку системи кооперативного реферування в Україні / Н. Я. Зайченко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2001. – Вип. 6. – С. 255–262.

22. *Сорока, М.* Інформаційні продукти бібліотек: проблеми кооперативного формування та суспільного використання / М. Сорока // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 27–30.

Розділ 4.

Інноваційні засади формування системи інформаційного забезпечення освітянської галузі з актуальних питань педагогіки та психології

4.1. Інформаційно-аналітична діяльність ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського

Нині книгозбірні вважаються одним із найважливіших сегментів наукової комунікації та освіти, які не лише забезпечують широкий доступ до оперативної й повноцінної інформації, національних і зарубіжних ресурсів, різноманітних інформаційних БД, а й виконують функції наукових установ. Аналітична діяльність стала одним із інноваційних напрямів роботи сучасних українських бібліотек. Специфіка інформаційно-аналітичних досліджень полягає в доцільності пошуку й опрацювання не окремих документів, а вихідної інформації, що відповідає фаховим потребам і запитам користувачів із застосуванням сучасного аналітичного інструментарію. Це насамперед використання методів поаспектного аналізу текстів (аналітичного методу¹, аналітико-синтетичної обробки науково-технічної інформації², контент-аналізу³, класифікації⁴, кластерного аналізу⁵ тощо). До того ж, аналітична функція в роботі книгозбірні реалізовується під час таких бібліотечних процесів, як: складання бібліографічного опису, систематизація книжково-

¹ **Аналітичний метод** – збирання значеннєвих термінів природної мови в певній предметній галузі за допомогою аналізу змісту документів (ДСТУ 2398-94 «Інформаційні мови. Терміни та визначення»).

² **Аналітико-синтетична обробка науково-технічної інформації** (також використовується термін «наукова обробка інформації») – це процес обробки інформації шляхом аналізу й синтезу змісту документів із метою одержання необхідних відомостей, а також шляхом їх класифікації, оцінки, співставлення й узагальнення (Закон України «Про науково-технічну інформацію», ст.1; ДСТУ 5034:2008 «Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення»).

³ **Контент-аналіз** – якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає в подальшій інтерпретації результатів. Предметом контент-аналізу можуть бути як проблеми соціальної дійсності, що висловлюються або навпаки приховуються в документах, так і внутрішні закономірності самого об'єкта дослідження. Популярність контент-аналізу ґрунтується на тому, що цей метод дозволяє виміряти людську поведінку (якщо вважати, що вербальна поведінка є її формою). На відміну від опитувань контент-аналіз вимірює не те, що людина говорить, що зробила або зробить, а те, що вона справді зробила.

⁴ **Класифікація; класифікування** – спосіб розподілу множини об'єктів на підмножини на підставі їхньої схожості чи несхожості об'єктів, на угруповання за певними ознаками (ДСТУ 5034:2008 «Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять»).

⁵ **Кластерний аналіз** (англ. *Data clustering*) – багатовимірна статистична процедура, завдання якої упорядкувати об'єкти в порівняно однорідні групи – кластери. Основна мета кластерного аналізу – виявлення груп схожих об'єктів у вибірці. Спектр застосувань кластерного аналізу дуже широкий: його використовують в археології, антропології, медицині, психології, хімії, біології, державному управлінні, філології, маркетингу, соціології та інших наукових галузях. Однак універсальність застосування призвела до появи великої кількості несумісних термінів, методів і підходів, що ускладнюють однозначне використання й несуперечливу інтерпретацію кластерного аналізу.

документного потоку, каталогізація, індексування рукописів та друкованих видань, класифікація документів на основі певних наукових систем, анотування, реферування документальних джерел, бібліографічна евристика⁶ тощо.

Важливим кроком інноваційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського є активізація роботи зі створення інформаційних продуктів за допомогою аналітико-синтетичної переробки як форми реалізації інформаційно-аналітичної діяльності. Сучасна бібліотечна аналітика формується не лише на основі накопичення галузевих IP та організації доступу до них, а й завдяки підготовці інформаційно-аналітичних документів, здійсненню моніторингу, реалізації бібліометричних спостережень, розробленню інформаційних моделей. У ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського запроваджено систему інформаційного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі України, що складається з бібліографічного, реферативного та аналітичного напрямів. Ключовим суб'єктом аналітичної діяльності бібліотеки є відділ науково-аналітичної обробки та поширення інформації у сфері освіти (сформований у 2006 р.), основну діяльність якого спрямовано на реалізацію інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку освітньої галузі шляхом підготовки й розповсюдження інформаційно-аналітичних продуктів [2].

Інформаційно-аналітична діяльність бібліотеки впродовж 2012–2014 рр. здійснювалася в межах НДР «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (наук. керівник – канд. іст. наук, старш. наук. співроб. О. В. Воскобойнікова-

⁶ **Бібліографічна евристика** – бібліографознавча дисципліна, що розробляє історію, теорію і методику інформаційного пошуку [1, с. 3].

Гузева). Відповідно до основних напрямів цієї теми аналітичне забезпечення освітньої галузі України здійснювалося в розрізі:

- реалізації науково-дослідної, інформаційно-аналітичної та науково-видавничої діяльності з питань сучасного стану й розвитку освітньої сфери;
- проведення систематичного моніторингу якості освіти, аналізу наукової думки та поточної інформації в контексті реформування навчального процесу в Україні та зарубіжних країнах;
- вивчення динаміки й синтезу інформації науково-педагогічного характеру, пов'язаної з реалізацією національних освітніх концепцій шляхом щодавнього огляду галузевих ЗМІ національного та регіонального рівнів;
- підготовки інформаційно-аналітичної продукції, документів оглядово-довідкового характеру з актуальних питань із їх подальшим оприлюдненням засобами друкованих або електронних ЗМІ, на веб-порталі бібліотеки;
- забезпечення оперативного та змістовного інформаційного наповнення інформаційно-аналітичних сторінок і рубрик веб-порталу бібліотеки.

Як результат у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського налагоджено технологію щодавнього моніторингу ЗМІ з актуальних питань освіти й науки [3–8], систематично укладаються та оприлюднюються інформаційно-аналітичні довідки щодо інноваційної діяльності сучасних педагогів-новаторів України, здійснюються аналітичні дослідження з питань реформування освітньої галузі в Україні та зарубіжних країнах [9–13]. Розроблено методичні та організаційні засади створення моделі галузевого інформаційно-аналітичного періодичного видання, сформовано електронний інформаційно-аналітичний ресурс із питань освіти, упроваджено науково-методичний супровід системи інформаційно-аналітичного забезпечення фахових потреб освітян [14; 15].

Підґрунтям для реалізації цих завдань є попередній досвід у підготовці аналітичної продукції, зокрема:

- відпрацьовано методика й технологію укладання окремих видів оглядових й аналітичних документів. Цей матеріал відображено в практичному посібнику «Укладання оглядових документів» (2010) [16];

- досліджено методика макро- і мікроаналітичного згортання інформації, описано теорію й практику реферування документів психолого-педагогічної тематики. Основні засади висвітлено в практичному посібнику «Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації (2007)» [17];

- розроблено концептуальну модель системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України [18].

Основні результати інформаційно-аналітичної діяльності представлено на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у формі електронних інформаційно-аналітичних ресурсів. Як видно зі схеми (рис. 1), їх систематизовано за розділами: «Аналітичні огляди», «Аналітичні публікації», «Моніторинг ЗМІ з питань освіти й науки», «Результати наукової діяльності установ НАПН України», «Тематичні реферативні огляди», «Бібліографічні матеріали з актуальних питань педагогіки та психології».

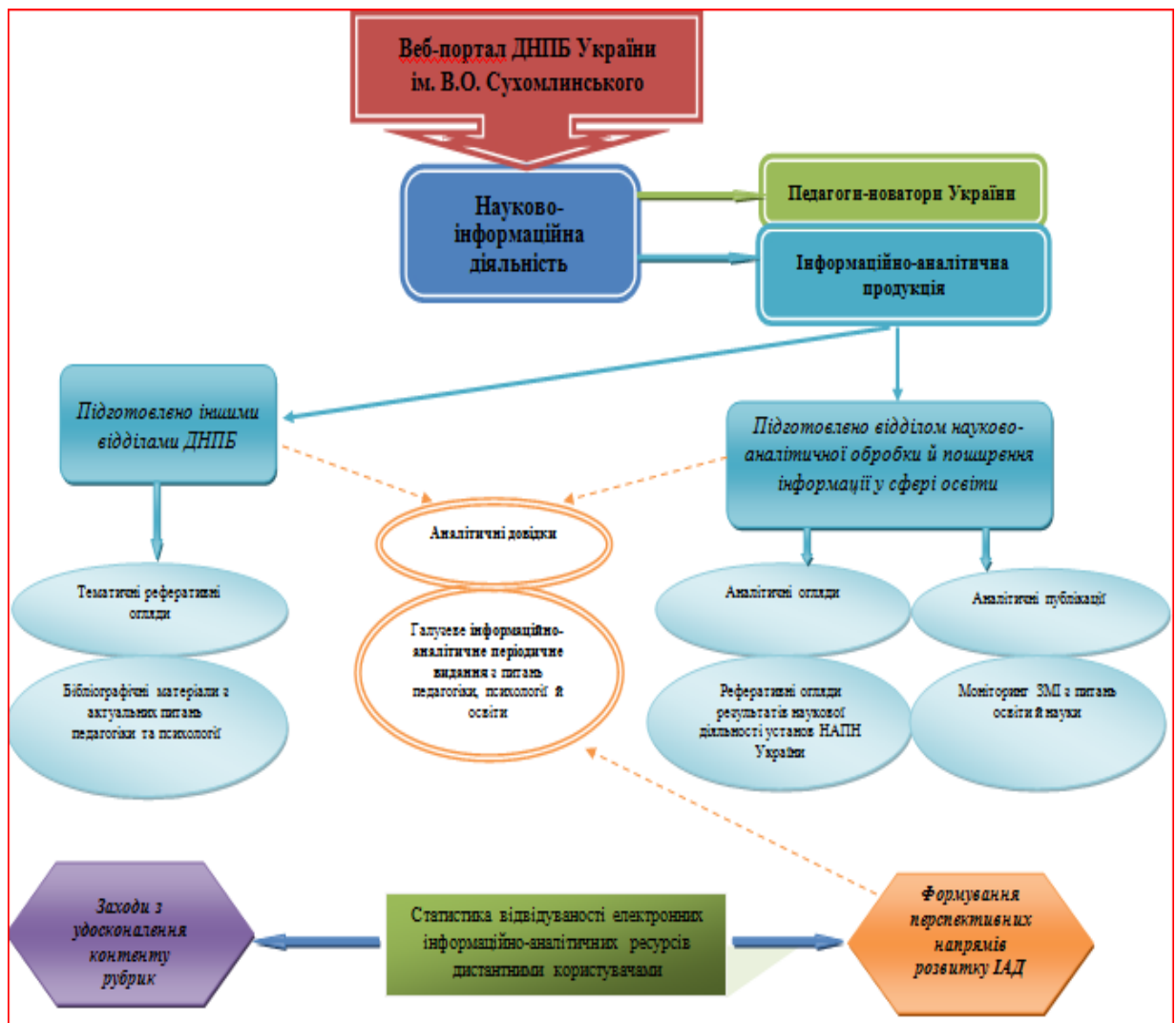

Рис. 1. Структура електронних інформаційно-аналітичних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Окремо представлено віртуальний інформаційно-бібліографічний ресурс «Педагоги-новатори України». Інформаційно-аналітичні матеріали цієї рубрики висвітлюють здобутки сучасних українських педагогів, сприяють осмисленню науковою та освітянською спільнотою актуальності й важливості новаторського поступу, розширюють IP із питань реформування та модернізації сучасної освіти. Проект «Педагоги-новатори України» призначено для широкого кола фахівців, котрі цікавляться передовими здобутками національної педагогічної науки, освіти й практики.

Безперервний аналіз головних подій в освітній сфері, результати якого представлено в рубриці «Моніторинг ЗМІ з питань освіти і науки»

(здійснюється щодавно), дає змогу дистантним користувачам швидко отримати інформацію про відображення конкретної теми в системі соціальних комунікацій без ознайомлення з повними текстами статей, а також слугує основою для подальших статистичних та аналітичних досліджень. Рубрику запроваджено з 2009 р. та оприлюднено понад 100 аналітичних оглядів на зазначену тематику.

Із 2008 р. на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського запроваджено інформаційно-аналітичну рубрику *«Результати наукової діяльності установ Національної академії педагогічних наук України»*, де висвітлюються результати науково-інформаційної діяльності відділень академії та щорічні підсумки загальних зборів НАПН України. Оприлюднено шість аналітичних оглядів з цієї тематики.

Підготовлення інформаційно-аналітичних матеріалів у контексті рубрики *«Аналітичні дослідження з реформування освіти: статті та огляди»* започатковано в 2010 р. Представлені тут аналітичні матеріали висвітлюють проблемні аспекти реформування зарубіжної освітньої системи. У рубриці оприлюднено понад 20 оглядів. Ці дослідження опубліковано також у віснику НАПН України *«Педагогіка і психологія»*, що входить до переліку друкованих видань, затвердженого Вищою атестаційною комісією України (ВАК України), та інформаційно-аналітичному журналі СІАЗ НБУВ *«Україна: події, факти, коментарі»* [19].

З-поміж інноваційних напрямів науково-інформаційної діяльності, які упроваджує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (корпоративні проекти, формування ЕБ, ЕДД, упровадження новітніх ІКТ тощо), активно модернізується бібліотечний сервіс. Зокрема, запроваджується дистантне інформаційно-аналітичне обслуговування, що сприятиме налагодженню повноцінного забезпечення дистантних користувачів⁷ галузевою

⁷ *Дистантні користувачі* (від лат. *distantia* – відстань) – це користувачі бібліотечних ресурсів і послуг, які комунікують із бібліотекою дистанційно [20].

інформацією через надання доступу до синтезованих наукоємних інформаційно-аналітичних продуктів, створюваних фахівцями різних структурних підрозділів бібліотеки (відділами наукової реферативної інформації, наукової інформаційно-бібліографічної діяльності, науково-аналітичної обробки та поширення інформації у сфері освіти) [21].

Отже, за результатами аналізу інформаційно-аналітичної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як галузевого бібліотечного комплексу можна констатувати, що реорганізація інформаційної функції спрямувала розвиток бібліотеки на створення аналітичної продукції й послуг для задоволення фахових потреб споживачів. Сучасна бібліотечна аналітика формується не лише на основі накопичення ІР та організації доступу до них, а й завдяки підготовці інформаційно-аналітичних документів, здійсненню моніторингу, реалізації бібліометричних спостережень. Інформаційно-аналітична продукція, передусім електронні інформаційно-аналітичні ресурси, які забезпечують доступ до оперативної інформації, є одним із актуальних засобів створення комфортного інформаційного середовища, що привабить до книгозбірні якісно нового читача.

С. М. Зозуля

4.2. Розвиток форм і методів інформаційного забезпечення реферативною інформацією

Головними концептуальними засадами побудови системи реферування є поєднання принципів розподіленої аналітико-синтетичної обробки потоку наукових видань кооперативними зусиллями суб'єктів вітчизняної системи документальних комунікацій та централізованої кумуляції кооперативно створеного масиву реферативної інформації з формуванням загальнодержавної РБД й УРЖ «Джерело». У реферативних збірниках

публікуються лише найбільш цікаві праці, і на відображення всього довідково-інформаційного фонду галузі вони не претендують. Особливо велике значення має реферативна інформація для науково-дослідної діяльності. Реферати можуть складатися за одним джерелом, оглядові – на одну тему за декількома джерелами. Зміст документа викладається в рефераті в такій послідовності: мета роботи; методика та її порівняльна точність; переказ змісту документа; принципово нові висновки; шляхи практичного застосування результатів роботи; посилання на ілюстративний матеріал.

Систему реферування нової наукової вітчизняної літератури в Україні започатковано ІПРІ України та НБУВ у 1998 р.

Галузева РБД, розміщена на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в рубриці «Електронні ресурси», містить усю галузеву реферативну інформацію з питань педагогіки, психології та освіти з 2006 р., причому коло періодичних і продовжуваних видань постійно розширюється.

Відповідно до результатів експериментального дослідження за ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було закріплено сегмент наукової періодики для реферативного опрацювання 20 періодичних видань із питань психології, педагогіки та освіти, що входять до переліку фахових видань, затверджених ВАК України. Серед перспективних форм використання Національної системи реферування визначено:

- включення вітчизняної наукової інформації до світової системи документальних комунікацій;
- виділення галузевого сегмента з питань педагогіки, психології та освіти РБД «Україніка наукова» та його подальша передача до відповідних міжнародних РБД;
- підготовка оглядово-аналітичних, оглядово-реферативних і прогностичних матеріалів, підґрунтям яких є наукові дослідження й розробки вітчизняних учених і фахівців;

– проведення бібліометричних, інформетричних і наукометричних досліджень для виявлення кількісних закономірностей, що сприятимуть удосконаленню бібліотечно-бібліографічної, інформаційної й наукової діяльності.

На допомогу референтам вийшов друком практичний посібник В. І. Лутовинової «Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації» [22], в якому висвітлено сутність аналітико-синтетичного опрацювання інформації, основні загальнонаукові методи, що використовуються під час макро- й мікроаналітичного згортання інформації, теорію, методику й практику реферування.

Основний метод побудови матеріалу, який використовується під час написання реферату, – формалізоване екстрагування, тобто вилучення з первинного документа найцінніших у змістовому плані фрагментів тексту. Особливостями реферату, виконаного за формалізованою методикою, є виявлення основних семантичних характеристик тексту первинного документа на основі уявлення про цінність, новизну, значущість інформації автора первинного документа, а не суб'єктивних суджень референта.

Закладені напрями науково-дослідної роботи бібліотеки поглибились у новій темі «Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики» (науковий керівник – О. М. Яценко, канд. іст. наук). На заключному етапі наукового проекту вийшли друком два дослідження О. М. Яценка: «Концептуальна модель системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України», що висвітлює загальні принципи побудови, впровадження й розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти й практики України як складової частини системи науково-інформаційного забезпечення галузі, спрямованої на раціональне використання інформаційного та науково-технічного потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів. Автором побудовано

структурно-логічну схему системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки України, яка поєднує процеси й операції, що здійснюються на корпоративних засадах освітянськими бібліотеками. Система передбачає оприлюднення бібліографічної та реферативної інформації, створення відповідних БД, моніторинг періодичних видань й інтернет-ресурсів із проблем педагогіки, психології та освіти й підготовку оглядово-аналітичних матеріалів на основі зібраної інформації для задоволення ІІІ галузі, науково-дослідних установ НАПН України, ВНЗ і користувачів мережі освітянських бібліотек України. У результаті реалізації «Концептуальної моделі системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України» створюються умови для інтенсифікації науково-дослідної діяльності, навчально-виховного процесу в освітянській сфері України шляхом надання принципово нових можливостей для пошуку й використання наукової інформації, відображення в освітянському сегменті інформаційного простору інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів, а також надання вільного доступу до них незалежно від статусу та місця перебування користувачів.

Друге дослідження – практичний посібник «Укладання оглядових документів», який містить стислі теоретичні відомості про один із видів інформаційних документів – оглядовий, де представлено характеристику бібліографічних, реферативних та аналітичних документів, їхню структуру, загальну методику, технологічні процеси їх укладання. На веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в рубриці «Інформаційно-аналітична продукція» представлено вісімнадцять реферативних оглядів з питань педагогічної науки, освіти й практики, про актуальність яких свідчать результати вивчення ІІІ користувачів на основі анкетування науковців НАПН України й користувачів бібліотеки. Огляди містять узагальнену інформацію про стан розроблення та шляхи розвитку проблеми без їх критичної оцінки автором огляду (див. веб-портал ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського).

Під час підготовки оглядів використовувалися матеріали за певний період із загальнодержавної РБД «Україніка наукова», галузевої РБД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, каталогів бібліотеки та мережі Інтернет.

Характеризуючи галузеву РБД, слід зазначити, що цей ІР функціонує на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вже вісім років. Спостерігається позитивна тенденція збільшення кількості прореферованих видань за рахунок залучення до спільної роботи фахівців наукових бібліотек освітянської мережі. Якщо в 2007 р. працівниками відділу наукової реферативної інформації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського реферувалося лише одинадцять назв періодичних видань із питань педагогіки, психології та освіти теоретико-методологічного й практичного спрямування, то в 2014 р. спільними зусиллями бібліотек освітянської мережі реферувалося вже сорок назв галузевих періодичних і продовжуваних видань. Цю систему, що призначена для формування й поширення електронних фондів бібліотек, створено в межах проекту Новозеландської цифрової бібліотеки в Університеті Вайкато за сприяння ЮНЕСКО та бельгійської Гуманітарної інформаційної неурядової організації Human Info (NGO). З червня 2013 р. галузеву реферативну базу даних переведено на нову інформаційно-пошукову систему САБ «ІРБІС64», розроблену Державною публічною науково-технічною бібліотекою Росії. Реферати на статті, що надсилаються науковими бібліотеками освітянської галузі, доповнюються перекладами на трьох мовах, вводяться в галузеву РБД і надсилаються до загальнодержавної РБД, яка також працює в програмі ІРБІС64. Це дещо ускладнює роботу відділу, оскільки в бібліотеках мережі використовуються інші робочі програми.

Отже, при формуванні галузевої реферативної бази даних відкривається широка можливість виходу на педагогічних працівників усіх рівнів освіти. Сектор реферативної інформації щорічно проводить моніторинг відвідування галузевої РБД. Як свідчить статистика, коло споживачів реферативної

інформації розширюється, тобто галузева реферативна інформація досягає широкої освітянської громадськості.

І. Й. Коваленко

4.3. Довідково-бібліографічне обслуговування, підготовка та видання бібліографічних покажчиків

Довідково-бібліографічна діяльність (ДБД) як складова частина науково-інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського охоплює такі напрями:

- здійснення пріоритетного ДБО керівного складу НАПН України та провідних науковців вітчизняної педагогічної науки;
- бібліотечно-інформаційна орієнтація користувачів в ІР, використання ІР для задоволення потреб користувачів;
- наукове розроблення питань інформаційно-бібліографічної роботи та ДБО користувачів бібліотеки.

Одним із головних завдань бібліотеки є створення системи інформаційного забезпечення освітянської галузі України та, зокрема, наукових досліджень НАПН України й МОН України. У системі інформаційно-бібліографічного забезпечення освітян України важливий напрям роботи являє собою науково-інформаційний супровід вітчизняних педагогічних досліджень, започаткований у 2002 р. Основною формою представлення бібліографічної інформації обрано структуровані бібліографічні списки (СБС) [23, с. 79], метою створення яких була підтримка науково-дослідних робіт підрозділів НАПН України. Відтоді в тісній співпраці з науковцями упорядковано понад 20 СБС. Матеріали посібників використовуються під час підготовки навчальних програм, підручників, навчально-методичних комплектів для початкової школи (2003),

Концепції профільної школи (2003). Практичним втіленням результатів теоретичного пошуку науковців стало видання практико зорієнтованих посібників: «Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати» (2003) [24], «Соціальна і життєва практика учнів 12-річної школи» (2006) [25], «Інновації в сучасній школі в контексті діалогу педагогічних культур» (2012) [26], науково-методичного посібника «Життєва компетентність особистості: від теорії до практики» (2005) [27], науково-допоміжного покажчика «Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку» (2005) [28], збірників матеріалів Всеукраїнських науково-практичних конференцій: «Компетентнісно спрямована освіта: перший досвід, порівняльні підходи, перспективи» (2011) [29], «Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти: ретроспектива і перспектива» (2013) [30].

В умовах постійного зростання кількості інформації та усвідомлення того, що своєчасний ефективний інформаційний супровід всебічно сприяє підвищенню якості управління педагогічною наукою, у роботі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського велика увага приділяється інформаційному забезпеченню керівного складу НАПН України та провідних науковців галузі. Формою реалізації цього напряму обрано бібліографічне інформування в режимі ВРІ [31].

Під час виконання завдань НДР «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» визначено перспективні напрями розвитку інформаційної діяльності установи. Пріоритетними в науковій діяльності бібліотеки були дослідження, спрямовані на вивчення ІІ освітян та забезпечення їх галузевим бібліотечним комплексом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (бібліографічною, реферативною та аналітичною інформацією), і дослідження «Моніторинг ефективності використання бібліографічних,

реферативних та оглядово-аналітичних матеріалів. Визначення перспективної тематики» (2012 р.). З метою підвищення ефективності інформаційного забезпечення педагогічної науки в Україні, зокрема із застосуванням комп'ютерних технологій, здійснено моніторинг використання «Віртуальної бібліографічної довідки» віддаленими користувачами (квітень 2009 р. – жовтень 2013 р.) та «Моніторинг відвідуваності віддаленими користувачами бази даних „Періодика” електронного каталогу ДПНБ України ім. В. О. Сухомлинського», проаналізувано стан надання послуг довідковою службою «Запитай бібліотекаря» (червень 2013 р. – жовтень 2014 р.).

Одним із напрямів роботи бібліотеки є підготовка довідково-інформаційних і фактографічних матеріалів на запити МОН України та НАПН України. Створено 184 бібліографічні письмові довідки, зокрема «Наративний підхід до навчання і виховання», «Стратегія розвитку вищого навчального закладу», «Інженерна освіта в Україні», «Педагогічні музеї: історія та сучасність», «Політична педагогіка», «Видання і поширення підручників в Україні (кінець 50-х – початок 60-х рр. ХІХ ст.)» та ін.

З 2009 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започатковано щоквартальне проведення виїзних тижнів інформації для науковців Інституту педагогіки НАПН України. Головною метою заходу є ознайомлення науковців із новою літературою, що надійшла до фонду бібліотеки. У програмі заходу – виставка нових надходжень, усні бібліографічні огляди, бесіди, консультації. Результати діяльності Тижня інформації щорічно узагальнюються в аналітичних довідках та висвітлюються у фахових періодичних виданнях [32].

Працівниками бібліотеки підготовлено інформаційне видання «Науково-інформаційна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», в якому розкрито систему інформаційного забезпечення фахових потреб науковців і практиків

освітянської галузі України вторинними документами, що складається з науково-бібліографічного, реферативного та інформаційно-аналітичного напрямів. В інформаційному виданні представлено різнобічну діяльність бібліотеки як науково-дослідного центру з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства й всеукраїнського науково-інформаційного центру з питань педагогіки та психології, координаційного й науково-методичного центру мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Видання активно розповсюджується серед користувачів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Для висвітлення здобутків сучасних українських педагогів і створення інформаційного банку ефективних науково-педагогічних рішень щодо реформування й модернізації сучасної освіти ініційовано проект «Педагоги-новатори в Україні», метою якого є інформування фахівців у галузі освіти про інноваційні досягнення в сучасній педагогічній науці, освіті й практиці України. Для інформаційно-бібліографічного ресурсу «Педагоги-новатори України» підготовлено бібліографію публікацій про життя та педагогічну діяльність українського педагога, народного вчителя СРСР М. М. Палтишева, директора Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ ім. Т. Г. Шевченка) Г. С. Сазоненко, директора Лисичанської багатопрофільної гімназії (Луганська обл.) С. В. Белухи, директора Техніко-економічного ліцею (м. Дніпропетровськ) С. А. Гавриш, директора загальноосвітнього навчального закладу «Гуманітарна гімназія „Гармонія”» О. І. Чинок (м. Київ) та ін.

Бібліотека брала участь у виконанні державних програм, спрямованих на модернізацію та вдосконалення системи вітчизняної освіти, зокрема таких, як Державна програма «Вчитель», Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004–2006 рр., Програма розвитку

системи дистанційного навчання на 2004–2006 рр., Державна програма інформування громадськості з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України (2004–2007 рр). За результатами діяльності підготовлено та оприлюднено у фахових виданнях цикл списків із тем «Для вчителів початкової школи, вчителів-предметників та вихователів», «Українська мова – мова державна», «Україністика: історія, сучасний стан і перспективи», «Теорія і практика викладання і навчання української мови в загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти», «Євроінтеграційний курс освіти в Україні», «Розвиток і використання дистанційної форми навчання в системі вищої та післядипломної освіти», «Забезпечення дистанційної професійної підготовки з психологічною підтримкою окремих груп населення», «Організація дистанційного навчання в системі загальної середньої та професійно-технічної освіти».

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України з 2011 р. розпочалася підготовка рекомендаційних бібліографічних списків до Всеукраїнського уроку «Права людини» із нагоди проголошення Загальної декларації прав людини, який проходить у межах Всеукраїнського тижня права.

З 2003 р. згідно з рекомендаціями МОН України готуються рекомендаційні бібліографічні списки до проведення першого уроку в загальноосвітніх навчальних закладах, серед яких: «Знання – це скарб, а вміння вчитись – ключ до нього» (2003), «Українська мова – мова державна» (2005), «Книга – це джерело освіти, знання і якщо збагачення, то збагачення культурного і душевного» (2007), «Україна – наш спільний дім» (2011), «Тарас Шевченко – гордість українського народу» (2013), «Україна – єдина країна» (2014).

У 2011 р. започатковано рубрику «Рекомендує Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського» у газеті «Освіта»,

у якій висвітлювалися такі актуальні проблеми, як: «Реформування освіти: зарубіжний досвід», «Інформатизація освіти», «Сучасний урок: традиційні та інноваційні підходи» тощо.

Отже, з метою оперативного інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах України за період 2000–2014 рр. фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено близько 200 бібліографічних списків.

Одним із провідних напрямів діяльності бібліотеки є ДБО користувачів, яке передбачає надання різних видів усних бібліографічних довідок (адресних, уточнювальних, тематичних, фактографічних) – відповідь на разовий запит, що орієнтує в IP, порада щодо самостійного використання шляхів, засобів і методів бібліографічного пошуку, бібліографічної або фактографічної інформації, релевантної запиту, із зазначенням бібліографічних відомостей. Активно застосовується така форма бібліографічного обслуговування, як консультування щодо користування довідково-бібліографічним апаратом (ДБА), що сприяє підвищенню рівня інформаційної культури читачів. Інформаційне обслуговування передбачає й навчання користувачів, що реалізується в процесі індивідуальних консультацій.

Останнім часом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розширює ДБО користувачів, поєднуючи традиційний пошук з автоматизованим, що дає можливість мінімізувати відсоток незадоволеного попиту (табл. 1).

Таблиця 1

**Виконання бібліографічних довідок за період
2000–2014 рр.**

Довідки/консультанції	2000-2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Всього
Усні	10234	3593	4025	5079	9427	10306	11215	10697	12386	11906	10064	8426	10147	117505

Консуль тації	4304	1334	1558	2043	4793	4000	7596	6040	3834	2522	1619	2818	2667	45128
Консуль тації з викорис танням ІКТ							1388	2762	3238	3351	2705	2494	366	18304

Донедавна інформаційно-бібліографічне обслуговування надавалося лише користувачам, які безпосередньо зверталися до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. З часом виникла потреба в удосконаленні й розширенні можливостей бібліографічного інформування шляхом надання інформаційних послуг віддаленим користувачам. Це стало можливим завдяки запровадженню нової послуги – віртуальної бібліографічної довідки. З листопада 2007 р. бібліотека приєдналася до проекту «Об'єднана віртуальна довідкова служба „Віртуальна бібліографічна довідка”», головне призначення якої – надання бібліографічної інформації віддаленим користувачам через Інтернет у режимі «запит-відповідь». У бібліотеці відкрито також нову послугу «Запитай бібліотекаря» – онлайн-довідка в режимі реального часу через скайп або за телефоном, яка відразу стала затребуваною. Послуга передбачає виконання конкретних тематичних довідок, запитів щодо наявності конкретних видань у фонді, режиму роботи бібліотеки, відділів, роботи з ЕК тощо.

У 2013 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського приєдналася до мережі Пунктів доступу громадян до офіційної інформації, започаткованої Українською бібліотечною асоціацією в червні 2009 р. у рамках гранту Програми сприяння Парламенту України II за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). У бібліотеці спеціально облаштовано комп'ютерне місце з підключенням до Інтернету, де користувачі можуть самостійно або за допомогою бібліографа отримати доступ до інформації органів влади будь-якого рівня.

Для найбільш повного та якісного забезпечення галузевою інформацією користувачів бібліотеки бібліографічне опрацювання первинних документних ресурсів із питань педагогіки й психології здійснюється в традиційній та електронній формі. Для обох форм аналітико-синтетичної обробки документів характерним є врахування особливостей галузевої інформації, її жанрової специфіки та ІП користувачів.

Щорічно ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського передплачує близько 400 назв періодичних видань. БД «Періодика» поповнюється аналітичними БЗ зі 175 назв періодичних видань, з них 154 назви – з питань освіти, педагогіки, психології та суміжних галузей знань, зокрема 27 назв видань іноземними мовами, 21 назва – бібліотекознавчої, бібліографознавчої та книгознавчої тематики. Фахівцями бібліотеки підготовлено інструкцію «Правила заповнення полів у базі даних „Періодика”» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (модуль «Каталогізатор» САБ ІРБІС).

Загальна кількість БЗ із питань педагогіки, психології та суміжних галузей у БД «Періодика» становить 174905. Розширенню наповнення БД сприяє розпочатий у 2009 р. обмін записами з 11 книгозбірнями мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Паралельно з впровадженням у дію САБ ІРБІС у 2007 р. бібліотека придбала модуль веб-ІРБІС, що уможливило надання доступу до ЕК віддаленим користувачам інформації. Переваги використання ЕК є очевидними – оперативність і багатоаспектність пошуку, зручність та простота. Пошук за БД «Періодика» можливий із таких позицій: вид документа, назва журналу, автор, ключові слова, предметна та географічна рубрики, рік видання, індекс УДК, місце роботи автора, персоналія.

Поряд з інноваційною формою роботи фахівці бібліотеки продовжують ведення традиційного ДБА. У нашому разі – це систематична картотека статей (СКС), сформована на основі УДК. Нині картотека налічує близько

482 тисяч карток, має алфавітно-предметний покажчик, створення якого розпочато в 2006 р.

Формування БД «Періодика» не призвело до консервації профільного розділу в СКС. З метою скорочення трудовитрат прийнято рішення про консервацію непрофільних розділів картотеки, проте розділ «Освіта. Виховання. Навчання» та розділи таких суміжних галузей знань, як «Філософія», «Психологія», «Соціологія», «Соціальна допомога» забезпечуються в повному обсязі. Усвідомлення того, що комп'ютерна мережа не має стовідсоткової надійності, а перебої з електропостачанням також не дають впевненості в чіткій роботі техніки, спонукає ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського до ведення традиційної СКС, яка є своєрідним страхуванням користувачів від «технічних колапсів» та забезпечує постійний доступ до галузевої інформації.

З кожним роком підвищується рівень науково-інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Гармонійне поєднання традиційних бібліотечних форм роботи із сучасними комп'ютерними технологіями дає можливість наблизити ІР бібліотеки до якомога більшої кількості користувачів. Зі зміною організації доступу до галузевих ІР закладається базис майбутніх трансформацій роботи бібліотеки, що сприятиме її просуванню на ринку інформаційних послуг в Україні та виходу у світовий інформаційний простір.

Ефективність довідково-бібліографічної роботи в автоматизованому режимі повністю залежить від її матеріально-технічного забезпечення. Цей процес потребує постійного розширення й оновлення комп'ютерного парку та робочих місць співробітників і користувачів, їх модернізації, придбання ліцензійних програм, принтерів, сканерів, витратних матеріалів.

Перспективи розвитку ДБО полягають у координації та кооперації з інформаційно-бібліографічною роботою, залучення в цей процес суміжних відділів бібліотеки.

Бібліографічні покажчики – це основна вторинна продукція ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [23; 33–35]. Покажчики оперативно розміщують на веб-порталі бібліотеки одночасно або навіть раніше за друковану версію в спеціальних розділах рубрики «Бібліографічна продукція ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського». Слід зазначити, що протягом 15 років існування книгозбірні її співробітниками здійснювалася підготовка різних видів інформаційно-бібліографічних видань, перевага серед яких віддавалася науково-допоміжним, рекомендаційним, поточним і ретроспективним посібникам, що за змістом поділяються на тематичні й персональні. Зокрема, підготовлено й видано понад 100 ґрунтовних науково-допоміжних і рекомендаційних покажчиків [23; 33–35].

Важлива складова частина системи бібліографічних видань для освітянської галузі – науково-допоміжні посібники, що є джерелом інформаційного забезпечення наукових досліджень установ НАПН України, зокрема опрацювання нової методології педагогіки й філософії освіти на засадах людиноцентризму, створення теорії цілісного розвитку особистості, забезпечення якісного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу на різних освітніх рівнях, вивчення актуальних проблем загальної, дитячої й педагогічної психології. Відповідно до наукових досліджень НАПН України науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено 20 ретроспективних науково-допоміжних видань – фундаментальних тематичних покажчиків з актуальних питань педагогіки та психології для інформаційного забезпечення всіх ланок освіти: дошкільної, загальної середньої й вищої. Активний попит у фахівців і науковців освітянської галузі мають тематичні науково-допоміжні й рекомендаційні бібліографічні покажчики: «Сучасні освітні технології» (вип. 1–3, 2001–2003), «Загальноосвітня школа України за роки незалежності (1991–2001)» (2002), «Формування активної життєвої позиції молодого громадянина України» (2002), «Бібліотека навчального закладу в контексті

інформатизації суспільства» (2003), «Професійна освіта України за роки незалежності» (2004), «Сучасні технології в освіті» (ч. 1–2, 2005–2007), «Розвиток професійної орієнтації в Україні» (2009), «Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку» (вип. 2, 2010), «Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007–2011 рр.» (вип. 2, 2012) та ін. Незамінним для педагогів у їхній виховній, просвітницькій діяльності є рекомендаційний посібник «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки на рік». Найбільш вагоме серед цих видань – науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007–2011 рр.» (вип. 2), який хронологічно й тематично продовжує покажчик із такою ж назвою, випущений у 2008 р. Ці видання комплексно відображають бібліографію публікацій із різних аспектів вищої освіти, що вийшла у світ в Україні впродовж 1991–2011 рр. Бібліографічні покажчики мають поглиблену й деталізовану структуру.

Бібліографічний покажчик «Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського: п'ять років діяльності (2000–2004)» (Київ, 2005) максимально повно відображає діяльність бібліотеки як національного галузевого книгосховища, головного науково-інформаційного центру забезпечення педагогічної науки, освіти й практики, координаційно-методичного центру мережі освітянських бібліотек, науково-дослідної установи з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства й книгознавства. До покажчика ввійшли відомості про опубліковані праці (бібліографічні посібники – галузеві, тематичні, персональні), бібліографічні списки, друковані каталоги, календарі знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти й педагогічної науки, методичні розробки з проблем бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства, наукові статті та рецензії в тематичних збірниках, матеріалах конференцій, часописах), неопубліковані матеріали (архів виконаних бібліографічних довідок). У

підготовці бібліографічних посібників активну участь беруть учені НАПН України, які є науковими консультантами та науковими редакторами зазначених видань.

З метою науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, теорії та практики освіти, поширення передового досвіду в діяльності навчальних закладів держави, підвищення професійного рівня педагогічних і науково-педагогічних кадрів та компетентності учнівської й студентської молоді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 2001 р. започаткувала в Україні підготовку інформаційних видань про життя й діяльність видатних педагогів світу, відомих учених педагогічної науки України в трьох серіях: «Видатні педагоги світу», «Академіки НАПН України» та «Ювіляри НАПН України». Уперше в Україні бібліотекою створено серію «Майстри бібліотечної справи України», в якій розкривається творчий шлях і здобутки вітчизняних бібліотекознавців.

З нагоди 10-річчя НАПН України ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започатковано серію біобібліографічних посібників «Академіки НАПН України», у межах якої впродовж 2002–2013 рр. вийшло друком 21 видання. Ці покажчики об'єднано спільним задумом, тематикою, цільовим і читацьким призначенням. Серія відображає весь комплекс наукових досліджень академіків НАПН України, літературу про їхнє життя й діяльність, внесок у розвиток вітчизняної та світової науки.

Важливим внеском у бібліографічне забезпечення педагогічної науки є біобібліографічні видання з серії «Ювіляри НАПН України», яку започатковано в 2001 р. Нині вона налічує 32 випуски. Упродовж 2011–2013 рр. у цій серії вийшли покажчики «Духовний світ Василя Миколаївни Хайруліної», який присвячено творчому доробку й науково-педагогічній діяльності В. М. Хайруліної, директору єдиного в Україні Українського колежу імені В. О. Сухомлинського, кандидату педагогічних наук, члену-

кореспонденту НАПН України, відміннику народної освіти, заслуженому працівнику освіти України, та «Павла Іванівна Рогова – вчений-бібліотекознавець, педагог, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського».

Головною метою серії «Майстри бібліотечної справи України», започаткованої ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, є відображення внеску визначних бібліотечних фахівців у розвиток національного бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, сприяння здійсненню фундаментальних і прикладних досліджень із питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства. Перше видання, що відкриває серію «Майстри бібліотечної справи України», присвячено директору ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – кандидату історичних наук, старшому науковому співробітнику, доценту НПУ ім. М. П. Драгоманова, заслуженому працівнику культури України П. І. Роговій. У біобібліографічному покажчику представлено науковий доробок ученої, а також літературу про її наукову, практичну, педагогічну й громадську діяльність. Посібник складається з чотирьох розділів, матеріали яких розкривають постать Павли Іванівни як багатогранну особистість: науковця, бібліотекознавця, бібліографа, педагога, талановитого організатора та керівника. Бібліотечній справі України вона віддала 40 років свого життя, зокрема розвитку педагогічних бібліотек України як спеціальних, дослідженню їх історії, актуалізації діяльності, розбудові після 20 років складування спеціальної педагогічної книгозбірні Київського будинку вчителя, створенню в Україні двох бібліотек – Центральної освітянської бібліотеки МОН України та Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України. Додатком до покажчика є фотолітопис професійної й громадської діяльності П. І. Рогової, що доповнює життєву палітру цієї неординарної особистості та розкриває багатогранність її таланту.

Біобібліографічні покажчики висвітлюють педагогічну спадщину та творче використання ідей педагогів України й зарубіжних країн, які жили та творили в період від найдавніших часів до сьогодення. Основними завданнями цих серій є популяризація наукового, науково-педагогічного, публіцистичного й літературного доробку педагогів, кумуляція біографічних і бібліографічних відомостей про їхні життя та діяльність, сприяння здійсненню галузевих біобібліографічних досліджень із питань розвитку педагогіки й психології; підвищення професійної майстерності педагогічних і бібліотечних працівників. З метою вдосконалення діяльності щодо створення біобібліографічних видань розроблено нормативний документ «Положення про біобібліографічні серії Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», у якому визначено мету, основні завдання серій «Видатні педагоги світу», «Академіки НАПН України», «Ювіляри НАПН України», «Майстри бібліотечної справи України», функції, права й обов'язки ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як засновника серій, порядок підготовки біобібліографічних покажчиків, особливості інформування про випуски серій та їх впровадження в практику роботи закладів освіти шляхом розповсюдження на безоплатній основі серед провідних освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, державних і національних бібліотек.

Творчий доробок учених-педагогів активно вивчається та поширюється серед освітянського загалу, що відображено в структурі покажчиків. Повнота біобібліографічного покажчика досягається шляхом вивчення та залучення певного кола джерел: особової справи, біографічних та біобібліографічних словників, галузевих та спеціальних енциклопедій, галузевих бібліографічних покажчиків, державних бібліографічних покажчиків, реферативних видань, відомчих видань, традиційних та електронних каталогів і картотек, прикнижкової, внутрішньокнижкової та пристатейної

бібліографії, ювілейних видань, персональних сайтів і сайтів організацій, у яких працював або працює вчений.

Для аналізу життя й діяльності вченого, крім його праць і матеріалів про наукову роботу, використовуються документи, що висвітлюють стан науки та історичні події, на тлі яких розгорталася персональна наукова діяльність.

У межах серії «Видатні педагоги світу» уже підготовлено та видано десять біобібліографічних видань, зокрема про життя й діяльність В. О. Сухомлинського (2001, 2008, 2014), Я. Корчака (2003), А. С. Макаренка (2008), К. Д. Ушинського (2010), С. Ф. Русової (2010), М. І. Пирогова (2011), С. Х. Чавдарова (2012), Я. Ф. Чепіги (Зеленкевича) (2013). Показчики цієї серії об'єктивно висвітлюють історико-педагогічний процес, надають інформацію про розвиток фундаментальних і прикладних досліджень із питань педагогіки, психології, представляють всесвітньо відомі наукові школи, уможливають проведення досліджень із історії педагогічної науки, освіти й практики.

Електронні версії біобібліографічних показників серії «Видатні педагоги світу» розміщено також на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на сторінках інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (http://www.dnpb.gov.ua/scientific_information_work/suhomlynskiy/), де створюється комплекс матеріалів – повнотекстових, бібліографічних, іконографічних тощо – про визначних і незаслужено забутих у радянський час вітчизняних і зарубіжних педагогів. За період 2008–2014 рр. в інформаційно-бібліографічному ресурсі представлено 42 персоналії, присвячених, зокрема В. О. Сухомлинському, Х. Д. Алчевській, С. А. Ананьїну, О. М. Астрябу, Г. Г. Ващенко, Б. Д. Грінченку, М. П. Драгоманову, В. Ф. Дурдуківському, О. А. Захаренку, В. Н. Каразіну, К. Д. Ушинському, Я. Ф. Чепізі (Зеленкевичу) та ін.

Структура інформаційно-бібліографічного ресурсу про вчених передбачає біографію вченого, бібліографію його праць, список публікацій про нього, повні тексти найбільш значущих його творів, а також матеріали, що висвітлюють втілення ідей видатних дослідників у навчально-виховний процес закладів освіти, відомості про їх вшанування в незалежній Україні та у світі, фотодокументи тощо. Подібну структуру мають електронний інформаційно-аналітичний ресурс «Педагоги-новатори України», який створено з метою висвітлення здобутків сучасних українських педагогів і формування інформаційного банку ефективних науково-педагогічних рішень щодо реформування й модернізації сучасної освіти, та інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу», який засновано в Україні для поширення досягнень бібліотечної науки й практики, популяризації праць відомих діячів бібліотечної справи, висвітлення їхнього життя, діяльності, творчої спадщини та втілення їхніх ідей у практику. Нині в ресурсі «Педагоги-новатори України» представлено творчі здобутки 12 педагогів-новаторів: В. Ф. Шаталова, М. М. Палтишева, М. П. Гузика, Л. Б. Донської, М. І. Босенко, І. Г. Осадчого, І. Д. Гончаренка та ін. У ресурсі «Видатні бібліотекознавці, бібліографознавці, книгознавці та документознавці України та світу» розміщено матеріали про 12 осіб: Л. У. Биковського, М. П. Гуменюка, М. Ф. Комарова, Ф. І. Каратигіна, Н. К. Крупську та ін. Ресурси знаходяться в розділі «Науково-інформаційна діяльність», постійно поповнюються. Важливою складовою частиною цих ресурсів є бібліографічна інформація про праці дослідників та публікації про їхній життєвий і творчий шлях.

Рекомендаційні бібліографічні посібники ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського представлено трьома випусками покажчика «Сучасні освітні технології». Логічним продовженням перших трьох випусків є покажчик «Сучасні технології в освіті», що складається з двох частин:

«Сучасні технології навчання» (ч. 1, 2005) та «Сучасні технології виховання» (ч. 2, 2007). Серед рекомендаційних бібліографічних посібників, які готує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, важливе місце займає «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки на рік», який започатковано в 2002 р. Це щорічне видання, мета якого – допомогти педагогічним і науково-педагогічним кадрам, студентам, бібліотекарям освітянських книгозбірень у плануванні роботи, надати компетентну інформацію про ту чи іншу подію або особу. У Календарях подається хронологічний перелік визначних дат вітчизняної й світової історії освіти, педагогіки, психології, філософії, ювілейні дати народження видатних письменників, дослідників із різних галузей науки, основні міжнародні, державні та церковні свята. Календарі містять окремий розділ, присвячений ювілейним датам сучасних учених-педагогів НАПН України і вчителів-новаторів.

Бібліографічна продукція бібліотеки представлена також у НПЕБ, доступ до якої здійснюється на єдиній платформі САБ ІРБІС64. Акцентуючи увагу на впровадженні нових інформаційних технологій, слід наголосити на важливості створення ЕБ як системи, що реалізує уніфікований підхід до накопичення, збереження та організації різної інформації й надання доступу до неї. Ресурс НПЕБ організовано у вигляді колекцій і рубрик, що дає змогу користувачеві переходити від колекцій до рубрик та конкретних видань. У структурі фонду НПЕБ є розділ «Вторинна продукція ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського».

В. В. Вербова, Л. О. Пономаренко

4.4. Науково-бібліографічне інформування абонентів-членів Президії НАПН України та науковців НАПН України по системі вибіркового розповсюдження інформації

Важлива функція наукової бібліотеки – «забезпечення наукового пізнання, яке реалізується шляхом кумуляції, збереження та надання користувачам інтегрованого й систематизованого знання» [36, с. 98]. Однією зі складових частин цього процесу є бібліографічне інформування – систематичне забезпечення бібліографічною інформацією абонента відповідно до його тривалого запиту.

Розвиток сучасної науки зумовлює зростання документного потоку, що ускладнює процес пошуку й використання нової інформації. З огляду на це пріоритетне значення в інформаційно-бібліографічній діяльності має бібліографічне обслуговування науковців із використанням методу диференційованого інформування, що підвищує рівень інформаційного забезпечення педагогічної науки завдяки впровадженню системи ВРІ.

Інформування в режимі ВРІ в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснюється з 2000 р. Бібліотека розробила комплексну методику щодо реалізації ВРІ, яка має кілька етапів: визначення кола абонентів обслуговування, їх ІІ, систематичний пошук, відбір і згортання інформації, підготовка сигнальних повідомлень і передача їх абоненту, отримання й обробка талонів зворотнього зв'язку, аналіз ефективності обслуговування, облік роботи.

Споживачами інформації є керівний склад НАПН України та провідні науковці вітчизняної педагогічної науки. Нині обслуговується дев'ять індивідуальних і два групових абоненти. Серед індивідуальних абонентів: президент НАПН України В. Г. Кремень, віце-президент НАПН України А. М. Гуржій, головний науковий співробітник відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України О. Я. Савченко, учений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих В. П. Тименко, академік-

секретар Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти НАПН України Н. Г. Ничкало, директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України М. М. Слюсаревський, начальник науково-організаційного відділу Президії НАПН України І. Ю. Регейло, ректор Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди І. Ф. Прокопенко, ректор Київського національного університету технологій та дизайну І. М. Грищенко. Серед групових абонентів – Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України (академік-секретар – О. В. Сухомлинська), відділ підтримки обдарованості та міжнародного співробітництва Інституту обдарованої дитини НАПН України (завідувач відділу – Н. І. Поліхун).

Виявлення запитів абонентів проводиться за допомогою анкети (додаток 2), яка містить блок запитань щодо відомостей про абонентів, тематики наукових досліджень і виду документів, за якими здійснюватиметься інформування, періодичність інформаційних повідомлень, e-mail тощо. На основі даних анкетування складається картотека абонентів індивідуального й групового бібліографічного інформування. На кожного абонента заведено облікову картку із зазначенням особистих даних і переліком питань, що цікавлять фахівця.

Аналіз ІІ, за якими проводиться інформування, свідчить про те, що тематика запитів пов'язана переважно зі специфікою діяльності абонентів і змінюється залежно від характеру досліджень, які здійснюють структурні підрозділи НАПН України та окремі науковці. Один із напрямів НДР Відділення педагогіки і психології вищої школи за 2003–2005 рр. визначався, як «Філософські засади модернізації вищої школи». Щомісяця готувалися інформаційні бібліографічні списки «Філософські засади модернізації управління і організації вищої освіти (зокрема педагогічної) в Україні та за кордоном». Протягом 2000–2004 рр. колектив співробітників Південного наукового центру виконував дослідження «Психолого-педагогічні основи

особистісного розвитку в навчально-професійній діяльності». Інформаційним супроводом цього проекту слугували списки за темами: «Психічний та емоційний розвиток особистості», «Аспекти сучасної педагогіки та психології». Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України в 2004–2006 рр. здійснювалася НДР «Проблеми розвитку системи соціальної психології в контексті суспільних та освітніх реформ». У зв'язку з цим бібліографами готувалися повідомлення за темами: «Загальні (теоретичні) питання соціальної та політичної психології», «Психологічні проблеми соціалізації (зокрема політичної) особистості». У 2002–2006 рр. Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України проводило дослідження «Теоретичні засади розвитку педагогічної та історико-педагогічної науки в Україні» з інформаційним забезпеченням за темою «Історія вітчизняної та зарубіжної педагогіки». У 2001–2003 рр. фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснювалося інформування дослідження «Становлення та розвиток сурдопедагогіки як науки». Упродовж 2001–2005 рр. Відділенням дидактики, методики та інформаційних технологій в освіті НАПН України проводилося дослідження «Теоретичне обґрунтування змісту освіти у 12-річній школі» із використанням списків за темою «Теорія відбору змісту освіти». У 2007 р. започатковано дослідження теми «Науково-методичне забезпечення запровадження технологічної освіти в 12-річній середній загальноосвітній школі», яке забезпечувалося списками за темою «Політехнічні основи поєднання навчання з продуктивною працею». З 2008 р. Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України розпочато дослідження «Історіогенез і методологічний простір побудови соціально-психологічних теорій» з аналогічним інформаційним забезпеченням. У 2010 р. Відділенням загальної педагогіки та філософії освіти започатковано дослідження теми «Модернізація освітньо-виховних технологій у підготовці вчителя» із забезпеченням інформування за темою «Педагогічні, включаючи інформаційні технології навчання». Відділення

загальної педагогіки та філософії освіти в 2011 р. проводило дослідження проблеми «Наукова організація праці – провідна ідея філософії освіти України в 20-х роках ХХ століття», яке підтримувалося списками «Філософія освіти» та «Історія педагогіки України в 20-х роках ХХ століття». Відділення вищої освіти в 2012 р. розпочало дослідження теми «Теоретико-методологічне обґрунтування ефективних фінансово-економічних моделей розвитку вищої школи» із використанням списків за темою «Економіка вищої освіти». Лабораторією літературної освіти Інституту педагогіки НАПН України в 2012 р. розпочато наукове дослідження за темою «Зміст і методика навчання української літератури на засадах компетентнісного підходу в основній школі» із використанням списків у 2013–2014 рр. за аналогічною темою [37–42].

ВРІ здійснюється співробітниками відділу наукової інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотеки. За кожним працівником закріплено певну кількість тем (від 1 до 6). ВРІ реалізовується в ручному режимі на основі поточних надходжень до фондів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Фахівцям щомісяця переглядаються книжки, збірники наукових праць, періодичні видання українською та російською мовами. Джерела відбору охоплюють також УРЖ «Джерело» і покажчики поточної національної бібліографії: «Літопис авторефератів дисертацій», «Літопис книг», «Літопис журнальних статей», «Літопис газетних статей». Крім того, з метою підвищення ефективності відбору інформації для абонентів систематично аналізувалися власні публікації абонентів. За період 2000–2014 рр. фахівцями підготовлено 2571 інформаційний бібліографічний список, із них – 2255 для індивідуальних абонентів і 316 для групових.

**Діяльність бібліотеки щодо вибіркового розповсюдження
інформації в 2000–2014 рр.**

Абоненти/списки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Усього
Абоненти	4	16	16	18	18	19	19	19	16	13	10	9	9	10	12	–
індивідуальні	4	13	12	14	14	15	15	15	15	12	9	8	8	8	10	–
групові	–	3	4	4	4	4	4	4	1	1	1	1	1	2	2	–
Списки	20	207	274	346	134	267	208	182	107	156	142	119	113	131	265	2571
індивідуальні	20	175	233	302	109	233	174	148	107	144	130	107	101	115	157	2255
групові	–	32	41	44	25	34	34	34		12	12	12	12	16	8	316

У перші роки інформування в бібліотеці використовувалися талони зворотного зв'язку, але не всі абоненти повертали їх. Практичний досвід показав, що найкращою та найефективнішою формою зворотного зв'язку є особиста бесіда з науковцями, під час якої вони оцінюють надану інформацію та в разі потреби надсилають додаткові пояснення щодо своїх тем. Перехід на спілкування з абонентами в режимі онлайн забезпечив більш ефективний зворотний зв'язок і сприяв поліпшенню якості релевантної інформації.

У ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського напрацьовано певний досвід організації бібліографічного обслуговування абонентів. Разом з тим для вдосконалення роботи в цьому напрямі необхідно забезпечити:

- створення в установі підрозділу на базі діючого бібліографічного відділу для виконання таких функцій: відбір й обробка нових надходжень, підготовка сигнальних повідомлень та їх розсилання, надання абонентам першоджерел, аналізування ефективності системи ВРІ, її планування й облік;
- поліпшення якості формування фонду вітчизняними й зарубіжними виданнями, що забезпечить повноту бібліографічного інформування, а отже, сприятиме створенню більш якісної інформації;

– підвищення інформаційної культури абонентів, оскільки неухвалене ставлення абонентів до цієї форми інформування призводить до їх формального спілкування з бібліографами;

– поступовий перехід до інноваційних технологій за допомогою програми САБ ІРБІС64 надасть можливість інформувати абонентів у підсистемі ВРІ, що призначена для ведення постійних запитів користувачів і виконання на їх основі пакетних пошуків у нових надходженнях БД ЕК із розсилкою результатів електронною поштою.

Отже, ВРІ як одна з найефективніших форм інформаційного забезпечення дає можливість швидко, якісно довести до відома користувачів необхідну їм інформацію, тому в подальшому це джерело буде одним із головних шляхів інформування фахівців педагогічної галузі.

В. В. Вербова

4.5. Віртуальна бібліографічна довідка як складова комплексного інформаційного забезпечення

Пошук інформації – одне з найбільш поширених і водночас найбільш складних завдань, з яким доводиться мати справу в мережі будь-якому користувачеві. Невпорядкованість, стихійність та екстенсивність розвитку Інтернету створює труднощі для багатьох читачів і змушує їх користуватися послугами досвідчених посередників. Нині роль бібліотек різко зростає, оскільки вони не тільки зберігають інформацію, а й організують і систематизують її, а також навчають читача грамотно її отримувати. Якщо враховувати, що процеси ДБО впроваджуються в електронне середовище, то необхідність забезпечення доступу до інформації для віддалених користувачів сприяє створенню в бібліотеках нових видів послуг, що поєднують сучасні технології з традиційними формами обслуговування.

Функціонування віртуальних довідкових служб у бібліотеках – це не тільки новий вид віртуальної ДБД, а й показник того, наскільки успішно книгозбірні використовують можливості, які надає нове інформаційне середовище.

Про актуальність ДБО в електронному режимі як сучасного напряму бібліотечної діяльності свідчить постійно зростаючий обсяг публікацій у фахових виданнях, у яких висвітлюється це питання. Окремі дослідження зарубіжних і вітчизняних бібліотекознавців присвячено функціонуванню віртуальних довідок на сайтах бібліотек. Зокрема, Н. Є. Андреева, С. С. Смиреннова, Є. Л. Найдіна досліджували сучасний стан та перспективи розвитку віртуальних довідкових служб у бібліотеках Росії [43; 44]. Т. В. Добко проаналізувала зміст понять віртуальна (електронна, автоматизована, цифрова, онлайнвова) довідка в працях зарубіжних і вітчизняних учених [45]. Основні форми онлайнвої бібліотечної діяльності у своїй праці розглянула К. В. Лобузїна [46]. Роботу віртуальних довідкових служб бібліотек ВНЗ розкрито в публікаціях С. О. Чуканової та З. В. Романухи [47; 48]. У праці О. О. Ісаєнка й Н. Ю. Калїберди представлено документи та проекти (положення, правила), які визначають основні напрями роботи й регламентують діяльність НБУВ у новому для неї сегменті – комплексному інформаційному обслуговуванні віддалених користувачів за допомогою інтернет-технологій, зокрема сервісу «Віртуальна бібліографічна довідка» [49]. У праці В. І. Черкашиної розкрито сутність корпоративної віртуальної довідкової служби як моделі об'єднання бібліотечних комплексів регіону (на прикладі роботи наукових бібліотек Харкова) [50].

З листопада 2007 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського долучилася до Об'єднаної довідкової служби бібліотек України «Віртуальна бібліографічна довідка», започаткованої в 2005 р. Національною бібліотекою України для дітей, що охоплює 19 бібліотек України.

Служба виконує запити віддалених користувачів щодо пошуку політематичної бібліографічної інформації та керується у своїй роботі такими принципами: загальнодоступність і безкоштовність для всіх користувачів незалежно від місця проживання, вікового та соціального статусу, універсальність запитів, що приймаються до виконання, оперативність виконання запитів, обов'язковість надання відповідей навіть у випадку, коли інформацію не знайдено, відповідність мови відповіді мові запиту, лаконічність і ввічливість у спілкуванні з віддаленими користувачами.

На запити користувачів відповіді надають 50 фахівців зазначених книгозбірень. Працівники ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського самі визначають, які довідки виконувати, а які – ні. Перевага віддається запитам із питань педагогіки, психології, освіти та суміжних галузей, виконуються також довідки негалузевої тематики. Абсолютна більшість запитів мають тематичний характер і пов'язані з підготовкою списків літератури та посилань на ресурси Інтернету за темою наукової роботи (реферату, курсової роботи, дипломного проекту, дисертації тощо). Відповіді на запити надаються у вигляді тематичних бібліографічних списків, посилань на електронні адреси повнотекстових мережевих документів, комбінацій списків та адрес посилань. Наповнення списку залежить від ступеня складності теми, характеру роботи й інших факторів.

Під час виконання довідок використовуються традиційні каталоги та картотеки, ЕК бібліотеки, що дає можливість популяризувати не тільки фонди книгозбірні, а й її послуги, зокрема ЕДД. Бібліограф також звертається до ЕК інших бібліотек – НБУВ, Наукової бібліотеки НПУ ім. М. П. Драгоманова, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича КНУ ім. Т. Г. Шевченка та ін.

З метою підвищення ефективності інформаційного забезпечення педагогічної науки в Україні, зокрема шляхом застосування комп'ютерних

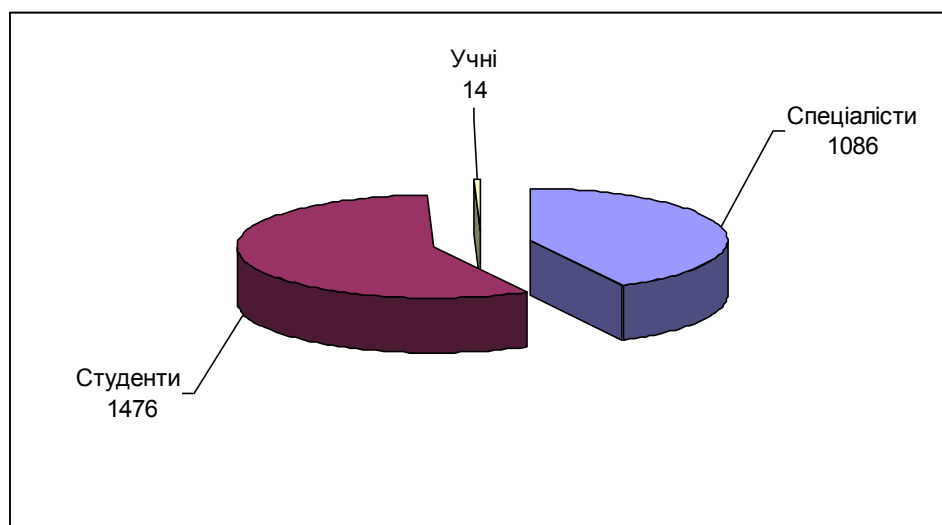
технологій, у межах НДР «Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України» (2008–2011) у 2010 р. здійснено аналіз використання «Віртуальної бібліографічної довідки» віддаленими користувачами з екстраполяцією результатів на перспективний розвиток зазначеної служби в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Під час виконання наукового проекту «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (2012–2014) у 2013 р. фахівцями бібліотеки здійснено моніторинг використання «Віртуальної бібліографічної довідки» віддаленими користувачами (2009–2013 рр.).

Розглянемо результати останнього дослідження. Аналіз архіву виконаних запитів проводився з квітня 2009 р., оскільки в цей період почалося систематичне ведення статистики службою в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. В аналізі не використовувалися довідки з питань освіти, педагогіки, психології, виконані фахівцями інших бібліотек-учасників Об'єднаної довідкової служби бібліотек України «Віртуальна бібліографічна довідка».

Оскільки при реєстрації користувачів передбачено тільки три категорії: спеціалісти, студенти, учні, немає можливості здійснити більш детальний аналіз запитів спеціалістів і студентів. Адже до довідки звертаються викладачі, вчителі, вихователі, психологи, соціальні працівники, студенти ВНЗ різних профілів та ін. Такий аналіз дав би змогу прослідкувати тематику запитів вищезазначених категорій користувачів.

Аналіз диференційованого зрізу користувачів показав, що в період з квітня 2009 р. по жовтень 2013 р. надано відповіді 2576 користувачам. Серед користувачів переважає студентська молодь (57,3%), її пов'язані з виконанням навчальних завдань, зокрема підготовкою дипломних, курсових

робіт, рефератів тощо. 1086 відповідей надано спеціалістам (42,1%), 1476 – студентам (57,3%), 14 – учням (0,6%) (діагр. 1).

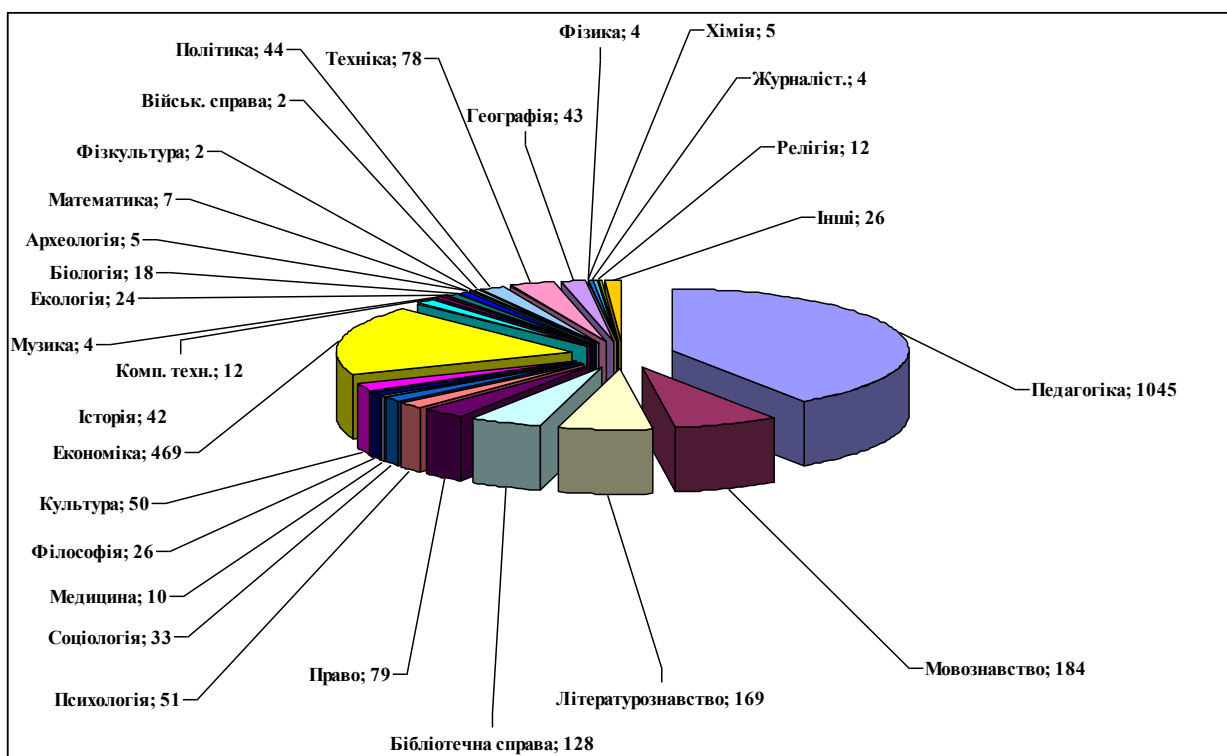
Діаграма 1. Диференційований зріз користувачів

У процесі аналізу всі запити розподілено за окремими блоками. З 28 блоків детально проаналізовано 10 блоків: «Педагогіка», її суміжні галузі та блок «Бібліотечна справа». За досліджуваний період надано відповіді на 2576 запитів, значну частину яких становлять запити з проблем педагогіки – 1045 (40,6% від загальної кількості запитів), адже ця тематика є пріоритетною для бібліотеки.

Оскільки сучасні рейтингові дослідження професій свідчать про стабільну популярність економічних спеціальностей серед студентського загалу, запити з економічних питань посідають друге місце в архіві виконаних фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського віртуальних довідок – 469 (18,2% від загальної кількості виконаних довідок).

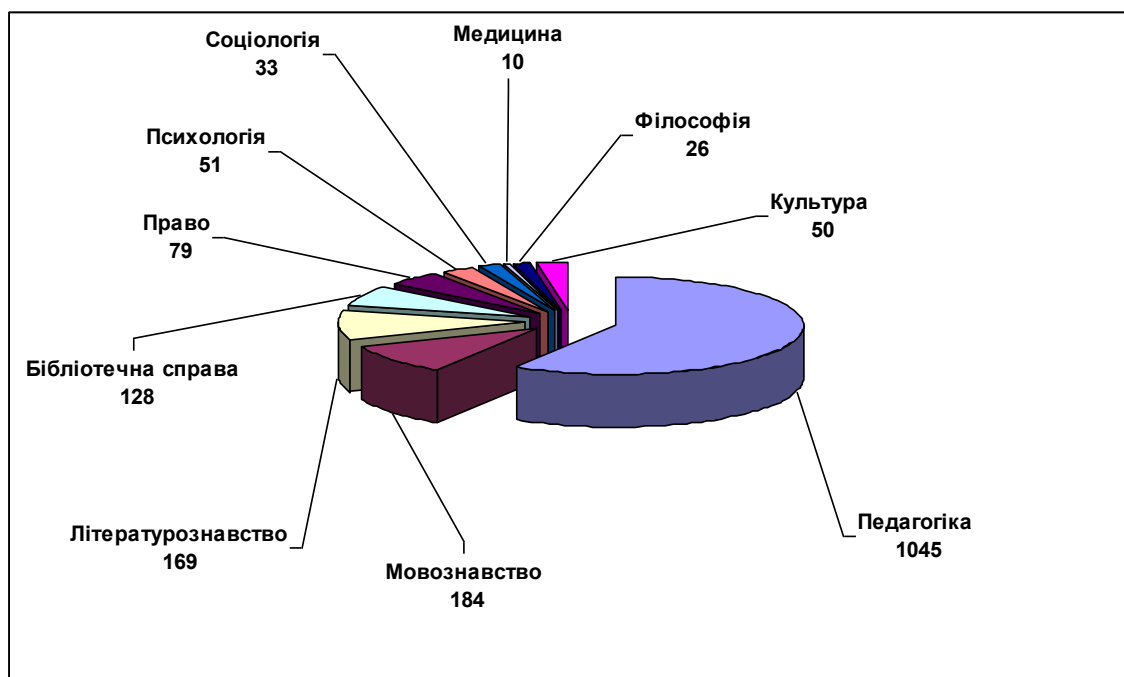
Кількість відповідей на запити з мовознавства й літературознавства становлять менше 10% від загальної кількості виконаних довідок – відповідно 184 і 168. Не більше 5% – це запити з питань бібліотечної справи – 128, правознавства – 79, техніки – 78. Запити, що становлять менше 2% розподілилися так: з питань психології – 51, культури – 50, політики – 44,

історії – 42 тощо. Менше 1% надано відповідей віддаленим користувачам на запити з філософії – 26, екології – 24, біології – 18 (діагр. 2).

Діаграма 2. Диференційований зріз тематики запитів

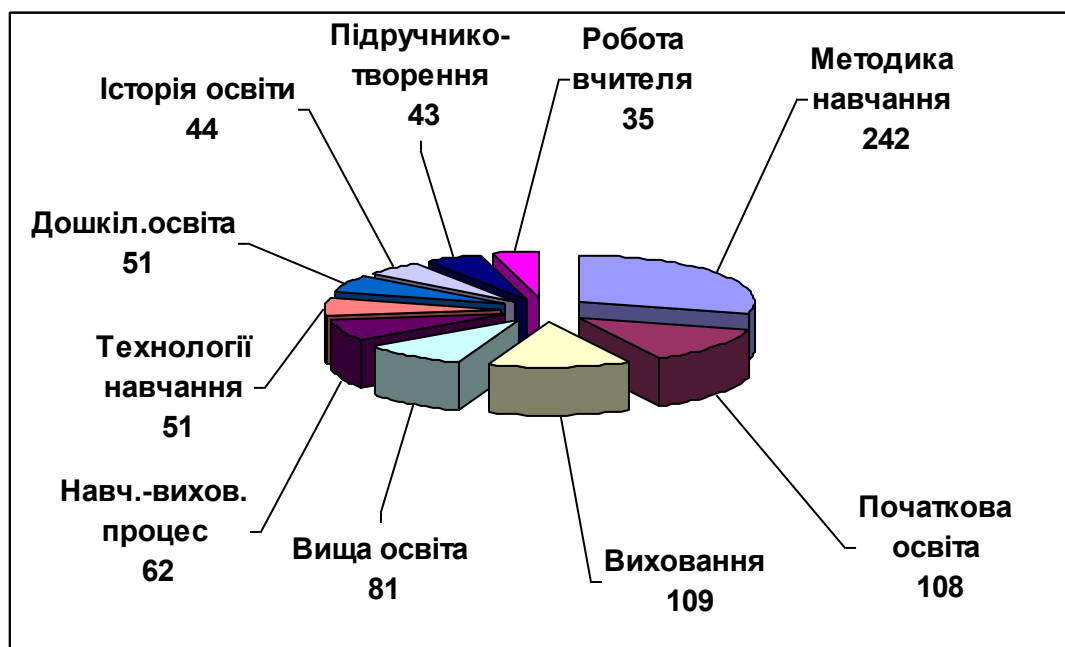
Проаналізовано запити з питань педагогіки, освіти та суміжних галузей.

Діаграма 3. Диференційований зріз галузевої тематики запитів

Блок «Педагогіка» містить 1045 запитів користувачів (40,6% від загальної кількості запитів), блок «Мовознавство» – 184 (7,2%), «Літературознавство» – 169 (6,6%), «Бібліотечна справа» – 128 (5%), «Право» – 79 (3%), «Психологія» – 51 (2%), «Культура» – 50 (1,9%), «Соціологія» – 33 (1,3%), «Філософія» – 26 (1%), «Медицина» – 10 (0,4%) (діагр. 3).

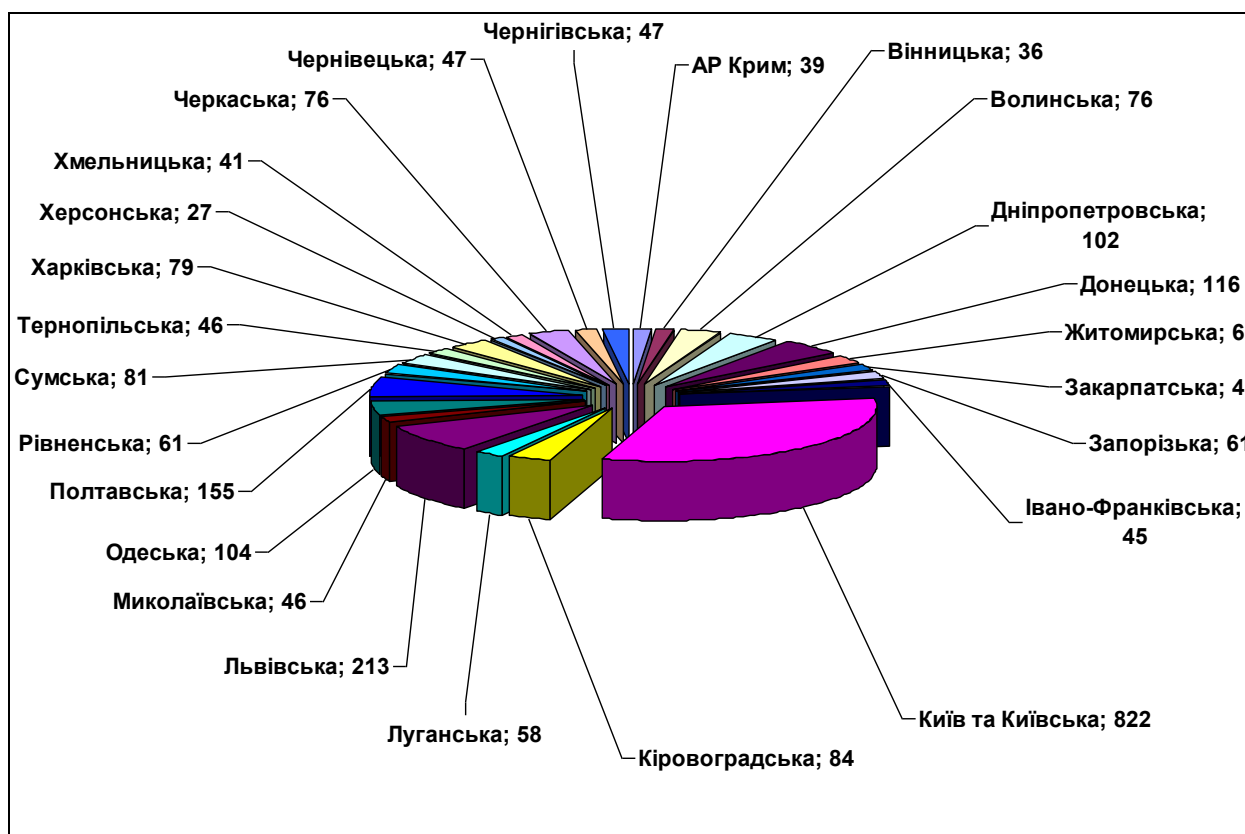
Розглянемо тематику запитів блоку «Педагогіка»: методика викладання предметів у навчальних закладах – 242 запити (23% від загальної кількості запитів блоку), виховання учнів – 109 (10,4%), проблеми початкової освіти – 108 (10,3%), вища освіта – 81 (8%), організація навчально-виховного процесу – 62 (6%), сучасні технології навчання – 51 (5%), дошкільна освіта та виховання – 51 (5%), історія освіти та педагогічної думки – 44 (4,2%), проблеми сучасного підручникотворення – 43 (4,1%), організація роботи вчителя – 35 (3,3%). Можна виділити такі пріоритетні теми, на які було надано відповіді (діагр. 4).

Діаграма 4. Диференційований зріз тематики блоку «Педагогіка»

Менше 3% припадає на питання позашкільної освіти, методичної роботи школи, підготовки вчителів, спеціальної та соціальної педагогіки. Менше 1% становлять відповіді на запити з таких тем: післядипломна освіта, профорієнтація, філософія освіти, неперервна освіта.

Топографічний аналіз віддалених користувачів (діагр. 5) засвідчив, що найактивнішими користувачами довідкової служби є жителі Києва та Київської області (31,91%). Незважаючи на те, що переважна більшість користувачів служби є жителями столиці, обласних центрів, інших великих міст, вони не бажають звертатися за матеріалами до бібліотек свого міста, і оператори змушені нагадувати їм про це.

Діаграма 5. Топографічний зріз користувачів

У 2014 р. довідкова служба продовжувала свою роботу. Протягом року надано відповіді на 290 запитів віддалених користувачів. Пріоритет надавався запитам із питань педагогіки, освіти, психології та суміжних галузей знань, зокрема з педагогічних – 211 запитів, з питань

літературознавства – 18, психології – 15, бібліотечної справи – 11, мовознавства – 8 тощо. Моніторинг використання послуги «Віртуальна бібліографічна довідка» віддаленими користувачами в 2014 р. здійснювався шляхом накопичення, узагальнення статистичних даних щодо категоріальної, тематичної та топографічної диференціації запитів.

Вважаємо за необхідне:

– продовжувати популяризувати Об'єднану довідкову службу бібліотек України «Віртуальна бібліографічна довідка» серед споживачів інформації (виступи на конференціях, семінарах, круглих столах тощо);

– надавати пріоритет запитам із питань педагогіки, освіти, психології та суміжних галузей знань;

– забезпечити створення автономної «Віртуальної бібліографічної довідки», теоретико-методологічні засади якої окреслено в «Концепції веб-порталу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського як єдиної точки доступу до галузевих інтегрованих ресурсів» [51], а надалі – Об'єднаної довідкової служби освітянських бібліотек України «Віртуальна бібліографічна довідка».

Діяльність довідкової служби ґрунтуватиметься на принципах:

– рівноправності й незалежності членів довідкової служби, що мають ступінь свободи, достатньої для визначення пріоритетів, характеру й основної спрямованості власної діяльності з обслуговування користувачів у межах конкретної бібліотеки;

– різного ступеня відповідальності за кінцевий результат роботи довідкової служби. Рівень відповідальності визначається з огляду ресурсної, програмно-технологічної та кадрової забезпеченості кожної бібліотеки;

– добровільності участі в довідковій службі, що сприятиме забезпеченню гнучкості структури й складу служби;

– розподілу спільної діяльності з виконання запитів, за якого запити розподілятимуться між бібліотеками-учасницями, при цьому зберігатиметься загальний координаційний орган, що прийматиме основні рішення;

– багаторівневості взаємодії учасників довідкової служби. Кожний учасник безпосередньо співпрацюватиме один з одним, що забезпечуватиме максимальну ефективність взаємодії в межах об'єднання.

Система запитів у базі довідкової служби складатиметься з трьох рівнів:

– запити від користувачів надходитимуть в адміністративну базу координатора служби;

– координатор розподілятиме запити між базами адміністраторів-бібліографів бібліотек з урахуванням принципу профілювання (спеціалізації) комплектування фонду, можливостей бібліотеки, наявного ресурсу, кадрового потенціалу;

– адміністратори бібліотек виконуватимуть запити самостійно або розподілятимуть їх між бібліографами залежно від кадрових можливостей конкретної бібліотеки-учасниці.

Виконані запити перевірятимуться адміністраторами бібліотек і затверджуватимуться координатором служби, після чого вони надходитимуть до архіву виконаних запитів, який є доступним для користувачів.

Визначимо особливості, які враховуватимуться під час підготовки правил користування послугою «Віртуальна бібліографічна довідка»:

– відсутність посилань на готові навчальні матеріали (реферати, курсові, дипломні) у відповідях на запити користувачів, що запобігатиме розвитку плагіату, особливо у вузівському середовищі;

– наявність у відповідях на запит користувача методичних консультацій щодо самостійного пошуку літератури в ЕК бібліотек і БД, що

сприятиме формуванню інформаційної культури користувачів, оволодінню ними елементарними навичками самостійної науково-дослідної роботи;

– надання бібліографічних описів друкованих документів за чинними в Україні стандартами.

Об'єднання освітянських бібліотек України у віртуальну бібліографічну службу в межах онлайн-ового ДБО сприятиме:

– створенню єдиного, ефективно функціонуючого довідкового середовища бібліотек, що проектується в Інтернет;

– підвищенню попиту на використання фондів, традиційного та електронного довідково-предметного апарату освітянських бібліотек України;

– підвищенню статусу бібліотек як основного джерела надання інформації, документів і послуг в електронному середовищі;

– залученню до бібліотек потенційних користувачів;

– підвищенню рівня інформаційної культури користувачів.

О. В. Литовченко

Список використаних джерел

1. *Гречихін, А. А.* Бібліографічна евристика: історія, теорія і методика інформаційного пошуку : конспект лекцій [Електронний ресурс]. – М. : МПІ, 1984. – 48 с. – Режим доступу: <http://www.hi-edu.ru/x-books/xbook020/01/index.html>. – Назва з екрана.

2. *Зозуля, С.* Електронні інформаційно-аналітичні ресурси Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України з актуальних питань педагогіки, психології й освіти // Порівняльно педагогічні студії. – 2014. – № 2-3. – С. 169–184.

3. *Галах, В.* Інформаційно-аналітичний огляд головних подій у сфері освіти (жовтень 2014 р.) / В. Галах // Україна: події, факти, коментарі. – № 20. – 2014. – С. 55–62.

4. *Зозуля, С.* Актуальні події в освіті, науці, культурі: аналітичний огляд інформації (лютий 2014 р.) / С. Зозуля // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 5. – С. 75–79.

5. *Зозуля, С.* Законотворчі новації у сфері освіти та науки: аналітичний

огляд нормативно-правових актів та інформації / С. Зозуля // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 2. – С. 51–54.

6. *Зозуля, С.* Новації у сфері освіти й науки: аналітичний огляд нормативно-правових актів та інформації (квітень-травень 2014 р.) // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 11. – С. 59–65.

7. *Зозуля, С.* Освітні новації: інформаційно-аналітичний огляд (березень 2014 р.) / уклад. С. Зозуля // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 7. – С. 74–79.

8. Моніторинг ЗМІ з питань освіти і науки [Електронний ресурс] : [ресурс містить аналітичний огляд висвітлення ЗМІ головних подій у сфері педагогічної науки, освіти та практики України] ; [2009-2014] / [матеріали підгот.: В. В. Галах, С. М. Зозуля та ін.] / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2014. – Режим доступу : http://www.dnrb.gov.ua/monitor_cmi/. – Назва з екрана.

9. *Галах, В.* Тенденції розвитку системи вищої освіти України (1991–2014) / В. Галах // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 12. – С. 67–78.

10. *Галах, В. В.* Аналітичний огляд реформ середньої освіти в Україні у 1991–2014 рр. / В. Галах // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 23.

11. *Карпенко, О. В.* Децентралізація надання освітніх послуг школами Фінляндії / О. В. Карпенко, Є. Ф. Демида // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 2.

12. *Карпенко, О. В.* Тенденції надання освітніх послуг в контексті реформування вищої школи Республіки Білорусь поза межами Болонського процесу / О. В. Карпенко, Л. І. Самчук, Е. Є. Бжеська // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 3.

13. *Карпенко, О. В.* Реформування системи надання освітніх послуг: досвід Фінляндії / О. В. Карпенко, Є. Ф. Демида // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 1. – С. 88–98.

14. *Зозуля, С. М.* Інформаційно-аналітична діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: специфіка, здобутки, перспективи [Електронний ресурс] / С. М. Зозуля // Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського : матеріали міжнародної наук.-практ. конференції «Інформаційна діяльність галузевих бібліотечних комплексів в умовах розвитку суспільства знань», 17–19 вересня, 2014, Київ. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://www.dnrb.gov.ua/research_activity/seminar_konf/. – Назва з екрана.

15. *Зозуля, С. М.* Специфіка інформаційно-аналітичної діяльності як інноваційного напрямку бібліотечної роботи (досвід відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації у сфері освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського) [Електронний ресурс] / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського : матеріали міжнар. наук. конференції «Місце і роль бібліотек у формуванні

національного інформаційного простору», 21-23 жовтня 2014, Київ. – Електрон. текст. дані. – НБУВ. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/341>. – Назва з екрана. – Дата звернення 04.06.2014.

16. *Яценко, О. М.* Укладання оглядових документів : практич. посіб. / О. М. Яценко ; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – К. : Нілан-ЛТД, 2011. – 84 с.

17. *Лутовинова, В. І.* Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практич. посіб. / В. І. Лутовинова ; наук. ред. Г. М. Швецова-Водка ; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К. : Четверта хвиля, 2007. – 72 с.

18. Концептуальна модель системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. О. М. Яценко]. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2010. – 28 с. – Відомості доступні також із Інтернету: http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/konceptualnaya_model.pdf.

19. *Зозуля, С. М.* Моніторинг відвідуваності віддаленими користувачами інформаційно-аналітичних рубрик веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2014. – № 1. – 4. – С. 114–120.

20. *Бондаренко, В.* Бібліотечне дистантне обслуговування: розвиток термінологічно-понятійного апарату в умовах поширення інтернет-технологій / В. Бондаренко // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 10. – С. 63–73.

21. *Зозуля, С. М.* Аналіз відвідуваності інформаційно-аналітичних рубрик веб-порталу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 9. – С. 28–31.

22. *Лутовинова, В. І.* Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практич. посіб. / В. І. Лутовинова ; [наук. ред. Г. М. Швецова-Водка] ; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ : [Четверта хвиля], 2007. – 71 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 4).

23. *Пономаренко, Л. О.* Формування системи бібліографічних посібників у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / Лариса Пономаренко // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2006. – С. 75–83. – Бібліогр.: 12 назв.

24. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати : практико зорієнт. зб. / АПН України, Ін-т педагогіки, ДНПБ України [та ін. ;

ред. рада: С. М. Шевцова (голова), І. Г. Єрмаков, О. В. Углова, О. В. Яковлева та ін.]. – Київ : [б. в.], 2003. – 504 с.

25. Соціальна і життєва практика учнів 12-річної школи : практико зорієнт. зб. / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Хортиц. навч.-реабілітац. багатопроф. центр; [за наук. ред. І. Г. Єрмакова, Г. Г. Ковганич]. – Запоріжжя : [б. в.], 2006. – 268 с. – Бібліогр.: с. 251–257.

26. Інновації в сучасній школі в контексті діалогу педагогічних культур : практико зорієнт. посіб. / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]. – Київ : [б. в.], 2012. – 351 с.

27. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. / Ін-т педагогіки АПН України, Наук.-метод. центр серед. освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.; наук. ред. І. Г. Єрмаков]. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с.

28. Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку : наук.-допом. бібліогр. показч. Вип. 1 / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Пономаренко Л. О., Ніколюк Л. І., Самчук Л. І. та ін.; наук. консультант Кизенко В. І.; наук. ред. Т. Ф. Букшина; відп. за вип. Рогова П. І.; бібліогр. ред. Бабич Є. К.; рецензент Бібік Н. М.] // Освіта України. – 2004. – 6–9 груд. (№ 90/91). – С. 1–63.

29. Компетентнісно спрямована освіта: перший досвід, порівняльні підходи, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 28 квіт. 2011 р. / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Федоренко О. А. та ін.; заг. ред.: Єрмаков І. Г. та ін.]. – Київ, 2011. – 643 с.

30. Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти: ретроспектива і перспектива : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 21 листоп. 2013 р. / МОН України, Ін-т обдар. дитини НАПН України. – Київ : [б. в.], 2013. – 291 с.

31. *Вербова, В. В.* Система вибіркового розповсюдження інформації: теоретичні підходи та досвід її упровадження в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 2 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 289–298. – Бібліогр.: 16 назв.

32. *Углова, О.* Тиждень інформації в Інституті педагогіки / Ольга Углова // Пед. газета. – 2009. – Трав. (№ 5). – С. 8.

33. *Пономаренко, Л. О.* Інновації та досвід Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського у створенні електронних бібліографічних ресурсів / Пономаренко Л. О. // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали

міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2014. – С. 485–489.

34. *Пономаренко, Л. О.* Науково-бібліографічна система видань з психолого-педагогічної тематики у контексті реформування освіти України / Лариса Пономаренко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2008. – Вип. 22. – С. 55–62. – Бібліогр.: 13 назв.

35. *Пономаренко, Л. О.* Теоретичні та практичні засади створення системи науково-бібліографічних документів із психолого-педагогічних питань у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / Л. О. Пономаренко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 160–172. – Бібліогр.: 21 назва.

36. *Слободяник, М.* Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / Михайло Слободяник ; НАН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського. – Київ : Ред. журн. «Бібліотечний вісник», 1995. – 267 с.

37. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2014 рік / НАПН України, Ін-т педагогіки. – Київ : Пед. думка, 2013. – 319 с.

38. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2002 рік / АПН України ; [упоряд.: О. І. Ляшенко, Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2003. – 275 с.

39. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2003 рік / АПН України ; [упоряд.: О. І. Ляшенко, Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2004. – 357 с.

40. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2004 рік / АПН України ; [упоряд. Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2005. – 245 с.

41. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2005 рік / АПН України ; [упоряд. Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2006. – 292 с.

42. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2006 рік / АПН України ; [упоряд. Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2007. – 259 с.

43. *Андреева, Н. Е.* Виртуальные справочные службы в библиотеках: тенденции развития / Н. Е. Андреева, С. С. Смиреннова // Библиография. – 2012. – № 2. – С. 47–49.

44. *Найдина, Е. Л.* Библиографическое обслуживание в виртуальной среде: современное состояние и перспективы / Е. Л. Найдина // Науч. и техн. б-ки. – 2011. – № 3. – С. 15–22.

45. *Добко, Т.* Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне / Тетяна Добко // Бібл. вісн. – 2011. – № 4. – С. 11–23.

46. *Лобузiна, К.* Шляхи iнтеграцiї бiблiотечної дiяльностi до онлайнового середовища / Катерина Лобузiна // *Вiсн. Кн. палати.* – 2012. – № 7. – С. 30–34. – Бiблiогр.: 21 назва.

47. *Романуха, З.* Вiртуальне довiдково-бiблiографiчне обслуговування у провiдних унiверситетських бiблiотеках захiдного рeгiону України / Зоя Романуха // *Вiсн. Кн. палати.* – 2013. – № 7. – С. 30–33. – Бiблiогр.: 14 назв.

48. *Чуканова, С.* Довiдкова служба: шлях вiд традицiйного до вiртуального / Свiтлана Чуканова // *Бiбл. форум України.* – 2012. – № 4. – С. 8–11.

49. *Исаєнко, О.* Комплексне iнформацiйне обслуговування вiддалених користувачiв НБУВ: концепцiя, регламентувальна документацiя / О. Исаєнко, Н. Калiберда // *Вiсн. Кн. палати.* – 2012. – № 11. – С. 16–21.

50. *Черкашина, В. I.* Корпоративна вiртуальна довiдкова служба : модель об'єднання бiблiотек рeгiону / В. I. Черкашина // *Короленкiвськi читання 2012. Взаємодiя та партнерство бiблiотек у рeгiональному iнформацiйному просторi: матерiали XV всеукр. наук.-практ. конф. (Харкiв, 11 жовт. 2012 р.) / Харкiв. держ. наук. б-ка iм. В. Г. Короленка.* – Харкiв, 2013. – С. 140–148.

51. *Артемов, Ю. I.* Концепцiя веб-порталу Державної науково-педагогiчної бiблiотеки України iменi В. О. Сухомлинського як єдиної точки доступу до галузевих iнтегрованих ресурсiв / Ю. I. Артемов ; [наук. ред. Рогова П. I.]. – Київ : [б. в.], 2013. – 36 с.

Розділ 5.

Перспективи розвитку інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у сучасних соціокомунікативних умовах

5.1. Сутність Концептуальної моделі системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України та її впровадження в педагогічну практику України

Концептуальна модель [1] висвітлює загальні засади побудови, впровадження й розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти й практики України як складової частини системи науково-інформаційного забезпечення галузі, спрямованої на раціональне використання інформаційного та науково-технічного потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів. Підґрунтям для розроблення цієї моделі слугувала науково-інформаційна діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в межах двох наукових проектів: «Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України» (наукові керівники – кандидати історичних наук В. І. Лутовинова, Т. В. Добко) (2003–2007 рр.) і «Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України» (науковий керівник – кандидат історичних наук О. М. Яценко) (2008–2011 рр.).

В основі запропонованої моделі лежить стратегія виконання програми інформатизації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек МОН України і НАПН України. Побудовано структурно-логічну схему системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти й практики України, яка поєднує процеси та операції, що здійснюються на корпоративних засадах з освітянськими бібліотеками.

У концептуальній моделі системи закладено три групи функцій: пошуку та опрацювання інформації; виконання інформаційно-аналітичної діяльності; організаційно-технологічного забезпечення. Визначено структурні підрозділи бібліотеки, що готують відповідні оглядово-аналітичні матеріали. Наголошено на основних завданнях галузевої корпоративної бібліотечної мережі, питаннях корпоративного наповнення БД ЕК,

виокремлено шляхи реалізації корпоративного проекту. Розкрито питання забезпечення інтеграції програмно-апаратних засобів діяльності бібліотек-учасниць у вигляді трирівневої системи, кожний рівень якої є основою для забезпечення відповідних технологічних процесів та операцій.

Цінність дослідження полягає в тому, що воно розкриває перспективи розвитку ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й системи інформаційно-аналітичного забезпечення галузі, зокрема в двох основних напрямках: корпоратизації зусиль та інформатизації процесів зі створення інформаційно-аналітичної продукції для забезпечення фахових потреб користувачів освітянської галузі. Важливим є розкриття питання корпоративного наповнення галузевих БД та технічного рівня апаратної бази бібліотек, що охоплює комп'ютерну техніку й засоби комунікації. Документ дає можливість розробляти програми дій окремо до кожного підпункту визначених напрямів.

Концептуальна модель є вагомим внеском у науковий доробок ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України, визначає основні напрями формування системи:

- упровадження електронного документообігу як необхідної умови впровадження засобів автоматизації;
- збір і первинне опрацювання інформації, що концентрується в ЕК (зокрема аналітичній БД «Періодика»), БД реферативної інформації та інших БД бібліотеки;
- систематичне поповнення джерел інформації, зокрема електронних;
- моніторинг сучасного стану педагогіки, психології та освіти України на основі вироблених критеріїв і показників роботи за допомогою автоматизованих засобів та технологій;
- здійснення фундаментальних досліджень спільно з науковими установами, що передбачає розроблення предметної галузі знань і створення інформаційних моделей діяльності;

– налагодження підготовки та публікації оглядово-аналітичних матеріалів (бібліографічних, реферативних, аналітичних оглядів, дайджестів, аналітичних записок, аналітичних довідок тощо) у друкованій та електронній формах для задоволення ІІ керівництва галузі, науково-дослідних установ НАПН України, ВНЗ України та користувачів мережі освітянських бібліотек України;

– активна й взаємовигідна співпраця різних аналітичних центрів, інформаційних служб, бібліотек тощо.

В основу діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського протягом 2012–2014 рр. щодо реалізації концептуальної моделі системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України було покладено:

– впровадження елементів документообігу, який забезпечує рух, пошук, зберігання й використання ЕД;

– технології бібліографічного й реферативного опрацювання галузевої інформації на кооперативних засадах із представниками мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України з подальшим зберіганням її в БД «Періодика» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та галузевій РБД на порталі бібліотеки;

– моніторинги використання бібліографічних, реферативних та інформаційно-аналітичних матеріалів, підготовлених науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;

– моніторинги сучасного стану педагогіки, психології та освіти України за матеріалами періодичних видань, інтернет-ресурсів;

– пошук, аналіз, порівняння та систематизування зібраної інформації з актуальних проблем педагогіки, психології й освіти;

– підготовку оглядово-аналітичних матеріалів (на основі зібраних даних укладання й видання різних видів оглядових та аналітичних документів).

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з перших років діяльності послідовно впроваджує новітні інформаційно-телекомунікаційні технології в практику роботи, зокрема в організацію документообігу в бібліотеці.

Термін «документообіг» відповідає процесам діяльності щодо надсилання документів, інформації та розподілення завдань між учасниками організації (або підприємства) для досягнення цілей щодо їх обробки. Електронне подання документа як образу є джерелом для його надсилання різним учасникам процесу, які можуть надати документу форму, необхідну для аналізу, корегування та розрахунків. Ідентифікація учасників процесу документообігу й документів здійснюється за допомогою електронної пошти (ім'я, місто, призначення, час приймання тощо) [2].

Як приклад можна навести діяльність відділу наукової реферативної інформації, який організував такий документообіг з провідними бібліотеками мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України для формування загальнодержавної РБД «Україніка наукова» та галузевої РБД на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Відділ отримує електронною поштою реферативну інформацію від учасників кооперативного проекту в ПЗ САБ ІРБІС, редагує її та надсилає електронною поштою у відповідний відділ НБУВ, а також зберігає цю інформацію на персональному комп'ютері у відділі.

У діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського використовуються й елементи електронного документообігу. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» (ст. 9) визначає поняття «електронний документообіг», «обіг електронних документів» як сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення ЕД, що виконуються із застосуванням перевірки цілісності й у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів. Порядок

електронного документообігу згідно із законом України визначається державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності [3].

Для створення й опрацювання документів електронними засобами застосовують системи електронного документообігу (СЕД), які забезпечують процеси створення, управління доступом і розповсюдження великих обсягів документів у комп'ютерних мережах, а також контролюють потоки документів в організації.

Як правило, термін «системи електронного документообігу» використовується тим чи іншим розробником ПЗ для свого позиціонування на ринку програмних продуктів і визначає переважно комерційність систем, що використовуються в ролі платформи для документообігу. Тому власне терміном «електронний документообіг» можна називати інформаційну систему, що забезпечує, як мінімум, автоматизоване діловодство та документообіг і підтримує електронний цифровий підпис. Фундаментальну основу технології електронного документообігу являє собою система реалізації повідомлень і спільна робота з БД. Тому важливим питанням є організація взаємодії користувачів в інформаційній системі.

Як приклад реально функціонуючих систем можна назвати загальнодержавну інформаційно-виробничу систему «Освіта» (<http://www.osvita.net/index.php>), частиною якої є автоматизована система керування вищим навчальним закладом (АСК «ВНЗ»). З кожним роком ця система охоплює нові навчальні заклади України, постійно розширюється коло завдань, які вона розв'язує. Система «Освіта» розвивається в напрямі формування повної бази загальноосвітніх шкіл України та забезпечення певного рівня автоматизації інформаційних потоків у галузі освіти України [2].

З 2012 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського запровадила електронний документообіг результатів своєї наукової діяльності в інформаційній системі НАПН України «Наукові дослідження», метою якої є забезпечення організаційної, інформаційної та технологічної підтримки документообміну з менеджменту наукових досліджень. Система виконує завдання автоматизації процесів менеджменту наукових досліджень через корпоративний портал. Програмна платформа MS SharePoint забезпечує централізоване сховище документів, роботу клієнтів у середовищі Microsoft Office, ефективні й зручні інструменти для керування контентом сайту. Засобами клієнта є MS Office та Internet Explorer. Доступ користувачів до документів і сервісів забезпечується через програми-браузери. Формування й обробка документів здійснюється за допомогою типів контенту, експрес-блоків в інтегрованій системі Windows SharePoint Services – Microsoft Word, Microsoft Excel. Для автоматизованої обробки та синхронізації даних у документах розроблено обробники подій (Handler). Це перший етап створення СЕД у НАПН України. На наступному етапі проектування інформаційної системи «Наукові дослідження» передбачається реалізувати робочі процеси менеджменту, які діятимуть на основі стану документів, що дасть можливість відслідковувати стан НДР у динаміці й відповідно відображати його на порталі. Поточна версія інформаційної системи відображає тільки статичний стан документів. Перспективним напрямом розвитку інформаційної системи є забезпечення фінансового менеджменту наукової діяльності, що передбачає формування планової калькуляції кошторисної вартості робіт із розрахунками витрат за різними статтями видатків, виходячи із загального бюджету наукової установи [4].

Досвід роботи бібліотеки в цій інформаційній системі сприятиме не тільки вдосконаленню організації звітності про результати науково-дослідної роботи перед вищою організацією (НАПН України), а й виробленню навичок із застосування ІКТ в організації обігу ЕД у головній книгозбірні галузі.

Отже, впровадження електронного документообігу в практику роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського перебуває на початковому етапі. Потребує подальшого дослідження питання щодо визначення моделі СЕД у бібліотеці та її застосування на рівні формування ІГР на її базі.

У напрямі виявлення та опрацювання документальних джерел із метою формування комп'ютерних БД інформаційно-аналітичних матеріалів з актуальних психолого-педагогічних проблем проводилося бібліографічне та реферативне опрацювання первинних документних ресурсів із питань педагогіки та психології. Контент веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського поповнювався бібліографічними посібниками, зокрема інформаційними бібліографічними списками, анотованими бібліографічними списками, рекомендаційними бібліографічними списками, бібліографічним оглядами, там же представлено нові видання з актуальних проблем педагогіки, психології та освіти, що надійшли до фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. На порталі розміщено реферативні огляди та аналітичні (оглядові) матеріали з питань педагогіки, психології та освіти за актуальною тематикою.

З цією ж метою продовжувалася науково-координаційна робота ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі щодо обміну аналітичними БЗ для створення БД «Періодика» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й електронного галузевого реферативного сегмента. Здійснені заходи сприяли забезпеченню потреб фахівців освітянської галузі бібліографічними, реферативними та аналітичними (оглядовими) матеріалами.

З метою визначення перспективних напрямів розвитку інформаційної діяльності бібліотеки та подальшого формування ІР із питань педагогіки, психології та освіти на базі бібліотеки в 2012–2014 рр. проводилися моніторинги ефективності використання бібліографічних, реферативних та оглядово-аналітичних матеріалів, під час яких аналізувалися статистичні дані

звернень до них користувачів веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, читальних залів головного приміщення та філії № 1, кабінету бібліотекознавства. Підготовлено аналіз публікацій за період 2009–2011 рр. про діяльність НАПН України та її наукових установ у журналах «Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України», «Рідна школа», «Директор школи, ліцею, гімназії», газетах «Педагогічна газета» і «Освіта». Проведено моніторинг використання «Віртуальної бібліографічної довідки» віддаленими користувачами за період із квітня 2009 р. по жовтень 2013 р. Аналіз статистичних даних дав можливість виявити категоріальну, тематичну й топографічну диференціацію запитів до довідкової служби, зокрема з педагогічної тематики, виконаних співробітниками ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, та відобразити їх динаміку. Протягом 2013 р. здійснювався моніторинг відвідування віддаленими користувачами веб-порталу бібліотеки за рубриками: «Педагоги-новатори України», «Моніторинг ЗМІ з питань освіти і науки», «Аналітичні дослідження з реформування освіти: статті та огляди». За результатами моніторингу підготовлено статистичні таблиці відвідування зазначених рубрик, зроблено відповідний аналіз, підготовлено рекомендації.

З метою виявлення повноти щорічного опублікування реферативної інформації з питань педагогіки, психології й освіти проведено моніторинги масиву реферативної інформації та динаміку її друку в чотирьох серіях УРЖ «Джерело» протягом 2011–2012 рр. Виявлено незначне, але стабільне нарощування обсягу реферативної інформації з питань педагогіки, психології й освіти, що публікується в зазначеному інформаційному виданні. Досліджено стан реферування наукових періодичних і продовжуваних видань, засновником або співзасновником яких є НАПН України та її підвідомчі установи.

Нині відбуваються динамічні зміни в суспільному та економічному житті країни, які не можуть не позначитися на освіті, зокрема на її

дошкільній, початковій та середній ланках як важливих чинниках виховання, навчання й розвитку дитини в новому тисячолітті. Серед ІР, що ознайомлюють із результатами наукової педагогічної діяльності, чільне місце посідає реферативна інформація, яка є загальноприйнятою формою обміну науковими досягненнями та спілкування вчених у всьому світі, допомагає зорієнтуватися в потоці наукової літератури, одержати найновіші відомості щодо наукових досліджень у певних галузях знання.

У зв'язку з цим підвищується роль одного з найвагоміших вітчизняних електронних ресурсів – РБД «Україніка наукова», заснованої в 1998 р. НБУВ спільно з ІПРІ НАН України, де фіксується реферативна інформація про наукові видання, зокрема монографії, підручники для ВНЗ, матеріали конференцій, автореферати дисертацій та статті з періодичних і продовжуваних видань. РБД «Україніка наукова» – це не тільки ефективний інструмент пошуку необхідної наукової інформації, а й джерело для оцінки стану науки нашої країни, визначення перспектив розвитку досліджень за напрямом знань, зокрема й із питань педагогіки та освіти.

З метою визначення тенденцій розвитку педагогічної науки й освіти в Україні в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського 2013 р. проведено перші бібліометричні дослідження щодо відображення в загальнодержавній РБД «Україніка наукова» наукових видань освітньої тематики, зокрема документо-інформаційного потоку з питань сухомлиністики. Визначено перелік типів і видів документів, список авторів, які мають найбільшу кількість публікацій із розглянутої тематики, встановлено коло періодичних видань, у яких представлено документи й матеріали з сухомлиністики, визначено проблеми та шляхи їх розв'язання [5].

Здійснювалася науково-дослідна робота щодо виявлення в РБД «Україніка наукова» повноти опублікування протягом 1998–2012 рр. реферативної інформації з питань дошкільної, початкової та середньої освіти й виховання. Досліджено реферативну інформацію щодо захисту дисертацій

на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук за такими критеріями: належність до певної наукової галузі, наукова спеціальність, місце захисту. Обґрунтовано тезу щодо наявності кореляційних зв'язків показників кількості авторефератів дисертацій і регіональної належності публікацій, які здебільшого були підготовлені у великих адміністративних, наукових і культурних центрах України. Наведено кількісні характеристики досліджуваних ІР, зокрема згруповано й охарактеризовано науково-дослідні установи НАПН України й МОН України за кількістю авторефератів дисертацій, встановлено взаємозв'язки між хронологічними та географічними ознаками досліджуваних об'єктів. Доведено, що активізація наукових досліджень із питань дошкільної та початкової освіти й виховання спостерігалася протягом п'яти років (2008–2012 рр.). Дослідження в ці роки здійснювалися майже на одному рівні, зростаючи в певний період залежно від збільшення кількості досліджень у деяких установах і навчальних закладах та викликів суспільства, що знайшло відображення в РБД «Україніка наукова». За допомогою бібліометричного методу виявлено реферативну інформацію з питань дошкільної й початкової освіти не тільки щодо найбільш активно досліджуваних тем і лакун у цій сфері та інтенсивності їх відображення в окремі роки, а й організацій, які є лідерами в науковій діяльності з цих питань. Аналіз широко відображає географію міст написання й захисту дисертацій, найбільш і найменш активні ВНЗ та наукові центри, що дає змогу визначити кращі виші й організації та рекомендувати їх співробітникам, науковцям освітянської галузі, аспірантам і докторантам [6–8].

Важливим результатом розвитку аналітичного напрямку науково-інформаційної діяльності ДНПБ України ім. В. О.Сухомлинського стало розроблення моделі галузевого інформаційно-аналітичного періодичного видання з психолого-педагогічних питань. Сформовано теоретичні засади створення моделі інформаційно-аналітичного періодичного видання на базі бібліотеки, зокрема здійснено порівняльну характеристику традиційних та

електронних періодичних видань, проведено аналіз окремих інформаційно-аналітичних видань провідних освітянських бібліотек та установ НАПН України, обґрунтовано мету та завдання галузевого інформаційно-аналітичного періодичного видання.

Таким чином, визначення перспективних напрямів розвитку інформаційної (бібліографічної, реферативної, інформаційно-аналітичної) діяльності бібліотеки здійснювалося з урахуванням теретичних і методичних напрацювань та на основі фактичних моніторингів ефективності використання створюваних ресурсів, вивчення досвіду організації такого виду діяльності в інших бібліотечно-інформаційних установах України та світу. Результати досліджень свідчать про необхідність подальшого формування БД «Періодика» ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, загальнодержавної РБД «Україніка наукова» та галузевої РБД на порталі бібліотеки, розширення кола учасників кооперативного проекту з питань аналітичного опрацювання та реферування документів, активного впровадження новітніх форм науково-інформаційного забезпечення потреб освітянської галузі, зокрема створення спеціалізованого галузевого інформаційно-аналітичного періодичного видання. Важливим є організаційно-методичне забезпечення нових видів робіт та підвищення кваліфікації співробітників бібліотечних установ, які беруть участь у кооперативних проектах ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Концептуальною моделлю передбачено, що успішна реалізація корпоративної технології наповнення галузевих ІР здебільшого залежить від технічного рівня апаратної бази бібліотек, яка охоплює комп'ютерну техніку й засоби комунікації. Визначено три рівні апаратної бази бібліотек, кожний з яких забезпечує відповідні технологічні процеси та операції, а саме: перший рівень – комп'ютеризація робочих місць, другий – серверний, який підтримує функціонування та збереження даних, третій – засоби телекомунікацій, які

забезпечують зв'язок між серверами, а також доступ до Інтернету для демонстрації власних ІР.

У ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського використовуються такі типи операційних систем (ОС) та прикладного ПЗ: – Windows 7, Windows XP, Windows Server 2003, Linux, САБ ІРБІС64 для створення ЕК, DC-Visu (розробник – ТОВ «Спеціалізований центр Балі») для перегляду оцифрованих документів та «Парус-Консолідація» для бухгалтерських розрахунків.

У межах боротьби з нелегальним ПЗ придбано 10 ліцензійних ОС Win 7, 5 ліцензійних Microsoft Office 10; 10 ліцензійних ESET NOD32 Antivirus. Комп'ютерний парк бібліотеки налічує 88 комп'ютерів, з них: 84 персональні комп'ютери (ПК) (83 робочі станції та 1 нетбук) та 4 мережеві машини: 1 контролер домену, 2 файли-сервери та шлюз. Інформаційно-комп'ютерна мережа (ІКМ) головного приміщення об'єднує 79 ПК, філії № 1 – 8 ПК. Із загальної кількості ПК надано для використання: співробітникам – 74 ПК, користувачам – 9 ПК. Бібліотека має 24 принтери, 4 сканери та 3 багатофункціональні пристрої. Для проведення масових заходів бібліотека має 1 відеопроєктор, 2 екрани та радіосистему з двома мікрофонами.

Доступ головного приміщення бібліотеки (вул. М. Берлінського, 9) до мережі Інтернет здійснюється через виділену лінію: оптоволоконне підключення до академічної телекомунікаційної мережі (УАРНЕТ), провайдер – державне підприємство «Науково-телекомунікаційний центр «Українська академічна і дослідна мережа» Інституту фізики конденсованих систем НАН України. Швидкість передачі даних – 30 Мб/с. У філії № 1 (вул. Володимирська, 57) провайдером є «Укртелеком», швидкість передачі даних – 14 Мб/с. Зв'язок між ІКМ головного приміщення та філії № 1 здійснюється через Інтернет, до мережі якого підключені всі робочі ПК.

З метою вдосконалення організаційних і технологічних процесів із формування електронного й традиційного ресурсів фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вперше розроблено організаційні й науково-методичні засади формування ІГР, зокрема підготовлено понад 60 важливих документів: практичні посібники, методичні рекомендації, інструкції, технологічні карти, які надсилалися до бібліотек мережі для впровадження їх в практику роботи освітянських книгозбірень.

Теоретичним підґрунтям реалізації мети й завдань щодо створення ІГР було розроблення в межах наукового проекту 3-х концепцій, в яких обґрунтовано поняття ІГР, мету, головні принципи, шляхи, основні напрями його створення, визначено учасників формування ресурсу, а також зазначено, що для створення ІГР та надання доступу до нього в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й бібліотеках мережі важливо забезпечити єдині умови формування та функціонування ресурсів, зокрема єдину технічну платформу, правові норми, єдині методики та технології, матеріально-технічні засоби. На базі нового веб-порталу бібліотеки створюється єдине вікно доступу до ІГР, сформованого головною педагогічною бібліотекою країни спільно з книгозбірнями мережі, що є запорукою рівного доступу освітян до сучасних знань незалежно від їх статусу й місцезнаходження.

Спільно з провідними книгозбірнями мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України розпочато інтегрування ресурсів і розміщення їх на порталі бібліотеки такими методами: створення централізованих зведених БД із провідними освітянськими бібліотеками, створення розподіленої системи локальних каталогів провідних освітянських бібліотек, проведення інтеграції ресурсів бібліотеки на базі єдиної платформи – САБ ІРБІС (ЕК, РБД, ЕБ).

Під час реалізації організаційних засад щодо надання доступу до ІГР здійснено науково-організаційну роботу з оновлення та наповнення

електронними адресами розділу порталу бібліотеки «Навігатор в Інтернет», завдяки чому створено оптимальну структуровану систему пошуку, що забезпечує користувачам зручність орієнтування серед освітніх інформаційних систем і сайтів. У Навігаторі створено також нову веб-сторінку ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського «Повнотекстові електронні журнали іноземними мовами».

Для розширення можливостей інформаційного пошуку користувачів у 2013 р. на веб-порталі бібліотеки представлено «Розподілені БД ІРБІС-Корпорації». Ця система пропонує засоби пошуку по БД ЕК інших бібліотек, але тільки тих, які мають веб-модуль ІРБІС. До системи було підключено 13 бібліотек, зокрема ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, НБУВ, ФДНУ «НПБ ім. К. Д. Ушинського» та інших освітянських бібліотек.

Отже, у результаті створення ІГР, відображення його в інформаційному просторі держави, надання до нього вільного доступу незалежно від статусу та місця перебування користувачів шляхом реалізації принципово нових можливостей пошуку й використання буде сформовано умови для інтенсифікації науково-дослідної діяльності, навчально-виховного процесу в освітній сфері України, що сприятиме побудові суспільства знань, розвитку науки й освіти.

Формування та впровадження системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти й практики є складним процесом, який потребує значних матеріальних, інтелектуальних і фінансових ресурсів та вимагає подальшого розв'язання комплексу організаційних і технологічних проблем. Концептуальна модель стала стратегією для організації координаційних організаційно-технологічних заходів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та провідних книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, сприяла створенню інформаційної інфраструктури освітньої галузі країни й реалізації нагальних поточних і перспективних завдань щодо формування нового інформаційного

середовища, нового інформаційного устрою системи управління бібліотекою та нових методів у професійній діяльності бібліотекарів.

Т. Ф. Букшина

5.2. Перспективи розвитку науково-видавничої діяльності бібліотеки

Видавнича діяльність наукових бібліотек набуває широкомасштабних ознак із середини ХХ ст. Нині цей напрям є одним із важливих складників бібліотечно-інформаційної сфери. Українські дослідники виокремлюють такі напрями видавничої діяльності бібліотек: підготовка й видання друкованої продукції згідно з тематичним планом, інформаційних матеріалів і службових документів для потреб бібліотеки, поширення знань серед користувачів про бібліотеку та книгу, просування видавничої продукції бібліотеки [9].

Інформатизація потребує нових підходів до видавничої діяльності наукових бібліотек. Тож на сучасному етапі стрімкого збільшення обсягів різноманітної інформації на зміну друкованій продукції приходять електронні видання.

Досвід ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з видавничої діяльності свідчить про досить широкі можливості підготовки видавничої продукції. Упродовж 15 років наукової діяльності бібліотека як національне галузеве книгосховище, всеукраїнський науково-інформаційний, координаційний та науково-методичний центр бібліотек освітянської галузі України видає збірники наукових праць, довідкові, бібліографічні та біобібліографічні видання, практичні посібники, концепції, організаційно-управлінські, нормативно-інструктивні й методичні документи для освітянських бібліотек, які є практичною реалізацією результатів науково-дослідної роботи установи (понад 100 назв видань).

Незважаючи на те, що бібліотека не має власної поліграфічної бази, відчутною є тенденція до збільшення випуску друкованої продукції, зокрема підготовки монографічних досліджень та наукових електронних видань. З огляду на це актуалізувалася роль аналітичної діяльності. Зазначимо, що нині в Україні утвердилося сприйняття інформаційно-аналітичної діяльності як невід'ємної складової частини науково-інформаційної роботи бібліотек. Інформаційно-аналітична продукція стала важливим засобом комунікації, своєрідним посередником між бібліотекою й читачем.

Досліджуючи проблеми науково-видавничої діяльності освітянських бібліотек, зауважимо, що найпоширенішим видом інформаційної діяльності книгозбірень є інформаційні бюлетені. Важливим етапом у підготовці цих видань є аналітична обробка, що передбачає детальне вивчення й аналіз первинних документів, порівняння та узагальнення інформації, унаслідок чого відокремлюється застаріла або неінформативна змістова частина. Підготовка інформаційних продуктів на випередження є одним із пріоритетних і перспективних напрямів інформаційно-аналітичної діяльності сучасних бібліотек. Такі матеріали можуть містити експертні оцінки, аналітичні довідки та прогнози розвитку ключових проблем суспільства, що, можливо, стануть актуальними найближчим часом [10]. Зокрема, створена в НБУВ, СІАЗ запровадила випуск щоденного інформаційного бюлетеня «Вісті з регіону», інформаційно-аналітичного журналу «Україна: події, факти, коментарі», інформаційних бюлетенів «Резонанс» та «Національна безпека: геополітичні, соціально-економічні та інші фактори». Фонд Президентів України НБУВ випускає два інформаційно-бібліографічних бюлетені: «Україна у відгуках зарубіжної преси» та «Науково-інформаційні ресурси про президентів та інститут президентства». Це досить корисний досвід, який може використовуватися провідними освітянськими бібліотеками.

Незважаючи на значні зусилля у сфері реформування стратегічних орієнтирів розвитку бібліотек, створення ними електронних інформаційних

БД, що передбачають наявність реферативної, бібліографічної та аналітичної складової, відчутною є потреба в започаткуванні ефективного інформаційно-аналітичного видання з психолого-педагогічних питань, яке забезпечувало б сучасного користувача відповідною інформацією.

Нині склалася ситуація, коли фактично жодна з освітянських бібліотек системно не займається інформаційно-аналітичним забезпеченням освітньої галузі. Тому, на наш погляд, створення інформаційно-аналітичного періодичного видання з психолого-педагогічних питань сприятиме системному дослідженню тенденцій розвитку бібліотек та впровадженню ними системи інформаційно-аналітичного забезпечення освітньої галузі України, яку розробляє ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського⁸.

Зауважимо, що однією з причин гальмування освітніх реформ є відсутність оперативного поширення важливої аналітичної інформації в повному її обсязі. Саме тому потреба започаткування періодичного галузевого інформаційно-аналітичного видання з психолого-педагогічних питань на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як науково-методичного центру мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України є очевидною. У результаті науковці та практики отримуватимуть не лише затребувану, а й оперативну інформацію з актуальних проблем галузі. Виходячи з цього, у 2013 р. у межах НДР «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» розроблено модель⁹ наукового галузевого інформаційно-аналітичного

⁸ Метою побудови та впровадження системи інформаційно-аналітичного забезпечення освітньої галузі України є подальший розвиток науково-інформаційного забезпечення потреб освітян шляхом сприяння в забезпеченні наукових установ, управлінців, а також окремих практиків цієї сфери якісними оглядово-аналітичними документами, які підготовлено на основі впровадження сучасних ІКТ у бібліотечно-бібліографічні процеси, інноваційних підходів щодо представлення інформації, формування та використання в бібліотечних установах сучасних електронних інформаційно-аналітичних ресурсів [1, с. 10].

⁹ Термін «модель» у створенні й виробництві періодичних видань уперше було введено російським дослідником О. Кисельовим. Він відзначає, що на відміну від літературних творів періодичні видання існують у множині номерів, де модель поєднує всі номери за ознаками оформлення. Про модель періодичної продукції можна сказати, що вона є принциповою, оскільки на її основі вирішують питання оформлення кожного номера в подальшому [11].

періодичного видання як одного з важливих напрямів науково-видавничої та інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки.

Першим кроком у створенні цього інформаційно-аналітичного продукту стало обговорення проекту та вироблення концептуальних положень інформаційно-аналітичного бюлетеня. Для функціонування такого видання на сучасному інформаційному ринку необхідно:

- створити якісний професійний дизайн, визначити структуру;
- розвивати потужну читацьку аудиторію серед освітян, зокрема управлінців освітніх закладів, працівників бібліотечно-інформаційної сфери тощо;
- передбачити перекладну версію видання іноземними мовами;
- передбачити функцію тематичного пошуку інформації за ключовими словами, урахуваючи потреби користувачів у швидкому пошуку, «видимості» у мережі та безкоштовному доступі до IP;
- здійснювати індексацію видання в міжнародних БД і пошукових системах, що сприятиме інтеграції в глобальні IP;
- підвищувати рейтинг видання, популяризувати його як елемент документної комунікації бібліотеки.

Розгортання повномасштабної загальнодержавної системи наукометричного моніторингу ІІІ та інтеграція наукових періодичних видань України в престижні міжнародні БД потребують упровадження реєстрації не лише наукових видань, а й галузевої періодики на основі сучасних технологічних платформ, наприклад Open Journal Systems.

Для випуску конкурентоспроможного, якісного наукового галузевого інформаційно-аналітичного періодичного видання важливим є висвітлення гострих, актуальних питань у галузі, забезпечення належного редагування матеріалів, залучення до співпраці провідних вітчизняних і зарубіжних фахівців відповідної сфери, налагодження спілкування зі своєю аудиторією. У цілому базові критерії якісного галузевого інформаційно-аналітичного

періодичного видання залишаються незмінними: повнота й усебічність висвітлення актуальних питань, аналітична інтерпретація інформації в цікавій та доступній формі, логічний виклад матеріалу, поміркований неагресивний стиль, неупередженість та високоетичний підхід до справи, зацікавленість у загальнолюдських проблемах. Тож створення бібліотекою такого аналітичного продукту, як галузеве інформаційно-аналітичне періодичне видання, забезпечить можливість будь-якій книгозбірні бути навігатором у необмеженому масиві інформації, що вигідно відрізнятиме її серед інших комунікативних структур.

Основні переваги створення подібного інформаційного продукту на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського вбачаємо в реалізації таких **функцій**:

- забезпечення інтегрування IP бібліотеки в європейську світову інформаційну інфраструктуру та підвищення їх ролі в реалізації національної інформаційної й освітньої політики;
- інформаційно-аналітичний супровід фахової діяльності різних категорій користувачів у найбільш сприйнятному, доступному вигляді;
- популяризація науково-аналітичної інформації та результатів наукових досліджень ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- розширення й удосконалення активних форм інформаційно-аналітичного обслуговування користувачів;
- адаптація інформації (знань), що розкриватиме та розширюватиме інформаційний потенціал бібліотеки.

Із урахуванням фахових потреб управлінців і науковців освітньої галузі можна виокремити такі **перспективні напрями** створення інформаційно-аналітичної продукції:

- моніторинг ЗМІ з актуальних питань педагогіки, психології та освіти;

- підготовка оглядово-аналітичних документів для науково-дослідних проєктів, здійснюваних НАПН України;
- формування галузевої аналітичної БД із психолого-педагогічних питань;
- вивчення, узагальнення та застосування інноваційного досвіду роботи вітчизняних і зарубіжних інформаційно-аналітичних структур, передусім провідних бібліотек України;
- залучення науковців НАПН України як експертів із проблем теорії педагогіки з метою створення якісних оглядово-аналітичних документів;
- налагодження партнерства та кооперації з аналітичної діяльності, що сприятиме підвищенню професійного рівня підготовки й кваліфікації працівників бібліотечно-інформаційної сфери та впровадженню інноваційних методів роботи в практику діяльності фахівців освітянських бібліотек [12; 13].

Отже, аналіз інформаційно-аналітичної діяльності освітянських книгозбірень, зокрема їхніх інформаційних продуктів, дає змогу стверджувати, що сьогодні цей напрям роботи бібліотечних установ перебуває в процесі становлення. Відсутність інформаційно-аналітичного періодичного видання з психолого-педагогічних питань призводить до зниження рівня забезпечення управлінців освітньої сфери галузевою науково-аналітичною інформацією. З огляду на це запропоновано створення такого видання на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як засобу популяризації науково-інформаційної діяльності освітянських бібліотек у сфері забезпечення педагогічної освіти, науки й практики України аналітичними, реферативними та бібліографічними ресурсами педагогічно-освітньої тематики, що сприятиме розширенню й удосконаленню активних форм інформаційно-аналітичного обслуговування всіх категорій користувачів, інтеграції ІР із психолого-педагогічних питань у мережі

освітянських бібліотек МОН України та НАПН України й підвищенню якості корпоративних комунікацій.

С. М. Зозуля

5.3. Розвиток професійних компетентностей персоналу

Дослідження українського досвіду щодо розвитку професійних компетентностей бібліотекарів засвідчило зростання вимог до професійної підготовки та культури фахівців бібліотечної галузі. Формування високоосвічених спеціалістів набуває дедалі більшої актуальності.

Розвиток бібліотечної освіти досліджували В. С. Бабич [14], О. І. Білик [15], І. О. Давидова [16], Н. М. Кушнарєнко [17], В. А. Мудроха [18], А. С. Чачко [19] та інші; засади формування професійної компетентності бібліотечних працівників вивчали В. В. Загуменна [20], В. О. Ільганаєва [21]; питання комунікативної культури бібліотекаря аналізували Н. Г. Грабар, Є. А. Медведєва та інші.

Проблемам професійної освіти бібліотечних працівників приділяють значну увагу також російські вчені. Приміром, це праці Н. В. Марьясової, С. Д. Колегаєвої, А. І. Каптерєва, Л. С. Мартинової, А. В. Соколова, Е. Р. Сукіасяна, Ю. М. Столярова та інших. Вони наголошують на проблемі формування в майбутніх фахівців бібліотечної галузі насамперед поваги до власної професії, актуальній вимозі професійної освіти – працювати не за формальними ознаками, а із застосуванням творчого підходу, доводячи суспільству потребу в професійних бібліотекарях, «подавати» себе як гідних, цінних партнерів [22]. Принагідно зауважимо, що існує потреба в розробленні державної програми щодо концептуального розвитку бібліотек та підвищення престижу бібліотечної професії.

Формування особистості бібліотечного працівника, його світогляду та професійних навичок ґрунтується на опануванні основ інформаційної культури, що є обов'язковою передумовою адаптації до професійного середовища. Інформаційна культура передбачає не тільки володіння теоретичними знаннями обраної спеціальності, а й уміння практично застосовувати ці знання в процесі професійної діяльності. У зв'язку з цим важливим є підвищення культури наукової мови бібліотечних фахівців шляхом збагачення їхнього лексичного запасу термінологічною фаховою лексикою, формування практичних навичок ділового усного та писемного спілкування в професійному колі. Знання галузевої наукової лексики на високому професійному рівні (термінологічна компетентність) [23; 24] має важливе значення, оскільки сприяє загальній підготовці фахівців бібліотечної галузі, розвиває їхню професійну культуру.

Науковими співробітниками ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, яка є центром мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України, питання формування інформаційної культури досліджувались усебічно і, як результат здійсненого наукового дослідження, було розроблено науково-методичні рекомендації «Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів» (Київ, 2005) [25]. У виданні висвітлено аспекти науково-практичних підходів до проблем інформаційної культури, ролі та місця шкільної бібліотеки у формуванні інформаційної культури учнів різних вікових категорій, здійснено аналітико-синтетичне опрацювання джерел за тематикою. З огляду на актуальність досліджуваної проблеми щодо формування термінологічної компетентності бібліотечних працівників важливою в цьому виданні є третя частина, що містить термінологічний словник до курсу «Основи інформаційної культури», який охоплює близько 200 термінів і понять цієї галузі.

Теоретичний аналіз проблеми формування професійної компетентності бібліотечних фахівців у контексті інноваційного розвитку галузевої освіти

спрямовує до ключового поняття дослідження – «компетентність», яке на початку XXI ст. увійшло до професійної лексики вітчизняних науковців. На державному рівні визначення цього терміна офіційно зафіксовано в постанові Кабінету Міністрів України № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», де зазначається, що «компетентність/компетентності – це здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості» [26].

У широкому сенсі компетентність розуміється як ступінь соціальної та психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дає змогу індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього. У вузькому сенсі компетентність розглядається як діяльнісна характеристика, ступінь інтегрованості людини в професію, що передбачає певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до власних професійних обов'язків. Отже, компетентність є готовністю та здатністю людини до активної професійної діяльності та передбачає володіння людиною відповідними компетенціями, які включають її особистісне ставлення до предмета діяльності.

Нині, коли в суспільстві відбуваються глобальні зміни, відчутними є зрушення, що стосуються підвищення вимог до професійних компетентностей фахівців бібліотечної галузі. Ця особливість пов'язана насамперед із трансформацією функцій та основних напрямів діяльності сучасних книгозбірень, які з традиційних бібліотек – бібліотек-сховищ еволюціонують у бібліотечно-бібліографічні, науково-інформаційні та культурно-просвітницькі центри. Тож вважаємо за доцільне термін «професійна компетентність» вживати в значенні певної системи, сукупності інтелектуальних якостей і властивостей, інтеграції знань, умінь, навичок і професійно значущого досвіду у сфері діяльності, потрібних фахівцю для ефективного виконання особистих професійних зобов'язань.

Ураховуючи позиції українських науковців щодо розглянутих вище понять, термін «*професійна компетентність*» (від лат. *competens* – відповідний, здібний) визначаємо як сукупність фізичних та інтелектуальних якостей і властивостей, потрібних фахівцю для здійснення професійної діяльності [27].

Отже, професійна компетентність *de facto* передбачає наявність комплексу кваліфікаційних вимог: професійного рівня знань, навичок творчого володіння інтелектуальним інструментарієм, здатності аналітично мислити, кваліфіковано виконувати професійні завдання, успішно освоювати нове й адаптуватися до умов, що швидко змінюються, здатності взаємодіяти з іншими людьми, що передбачає наявність комунікаційних та інтеграційних здібностей, орієнтованість на позитивний результат [28] (рис. 1).

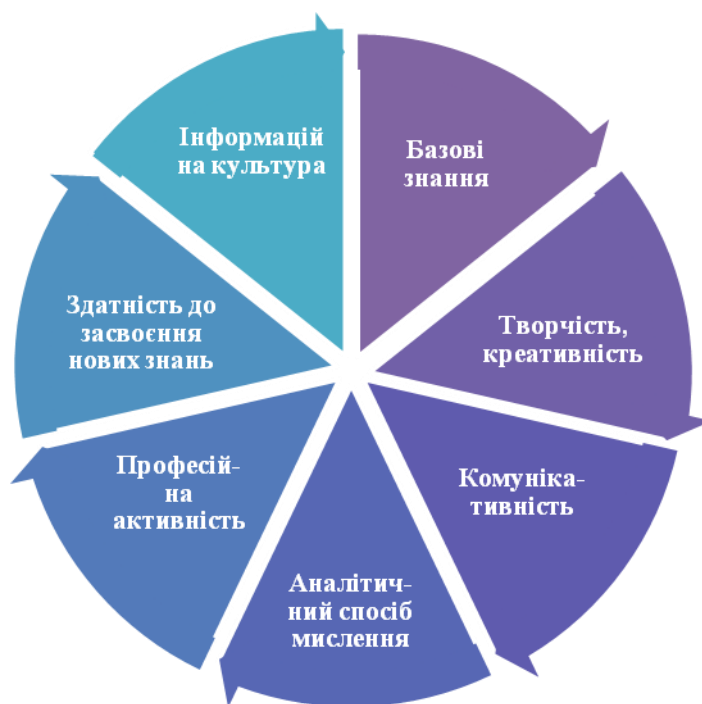

Рис. 1. Базові складові поняття «*професійна компетентність*»

Дослідження проблеми формування професійних компетентностей бібліотекарів засвідчило, що цю тему розкрито здебільшого в контексті набуття бібліотечними працівниками вмінь і навичок використання ІКТ у професійній діяльності та розвитку базових навичок наукової діяльності.

Проте на початку ХХІ ст. – епохи формування інформаційного суспільства, постає потреба у висококваліфікованих, компетентних в усіх аспектах професійної діяльності бібліотечних фахівцях.

Отже, професійна компетентність є пріоритетною ознакою кваліфікаційного рівня сучасного бібліотекаря, що полягає в узагальненні здобутих знань, умінь і досвіду та відображає здатність особистості до ефективної реалізації професійно спрямованих якостей. Зазначене сприятиме актуалізації формування позитивних ціннісних орієнтирів у майбутніх фахівців бібліотечної справи, успішній самореалізації й самоідентифікації бібліотекарів в інформаційному суспільстві, формуванню моделі висококваліфікованих спеціалістів на основі сформованих професійних компетентностей.

С. М. Зозуля

5.4. Перспективні напрями координації та кооперації з установами бібліотечно-інформаційної сфери, психолого-педагогічними та освітянськими закладами

Реферативна інформація – національний ресурс, зберігання, розвиток і раціональне використання якого в процесі задоволення ІІ користувачів є основним завданням інформаційних установ, до яких належать і бібліотеки. Відбувається об'єктивний процес проникнення інформаційних технологій у наукові процеси всіх ланок освітніх інституцій.

Одержуючи обов'язковий примірник книжкових українських видань, НБУВ здійснює аналітико-синтетичне опрацювання більшості друкованих вітчизняних наукових видань. Однак обмеженість ресурсів (фінансових, кадрових), необхідних для створення інформаційних видань, та значне зростання потоку української наукової літератури при впровадженні ІКТ

потребують залучення до процесу реферування галузевих бібліотек, що сприятиме включенню до реферативного банку даних найважливіших регіональних наукових видань.

Як галузевий науково-дослідний і науково-інформаційний центр освітянських бібліотек НАПН України та МОН України ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 2006 р. проводить роботу із забезпечення потреб фахівців освітянської галузі реферативною інформацією про публікації з 20 науково-методичних та науково-практичних журналів.

Реферативний напрям трьох науково-дослідних робіт ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, в яких працює бібліотека протягом 2006–2014 рр., передбачає поглиблення теоретичних, науково-методологічних та організаційних засад системи інформаційно-реферативного забезпечення освітян, збільшення обсягу рефератів на наукові статті з періодичних і продовжуваних видань, оприлюднення галузевої реферативної інформації в загальнодержавній РБД «Україніка наукова», її паперовому варіанті УРЖ «Джерело» та на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського шляхом кооперативної співпраці з бібліотеками освітянської мережі. Адже одна бібліотека, навіть державна, не зможе забезпечити повноцінне формування реферативного сегмента в загальнодержавній РБД «Україніка наукова». Кадрові можливості науково-реферативного відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського обмежені. За таких умов провідним напрямом збільшення обсягу реферативного ресурсу з питань педагогіки, психології та освіти є запровадження кооперації з бібліотеками освітянської мережі МОН України й НАПН України. Розвиток координації та кооперації закладає основи для інтеграції діяльності бібліотек на кооперативному рівні, який передбачає створення нових умов для представлення якісного інформаційного продукту бібліотек із використанням новітніх інформаційних технологій у контексті формування нового інформаційного середовища. Мета мережі освітянських бібліотек – досягнення нового рівня

повноти й оперативності інформування освітян і всього суспільства про наукові напрацювання вітчизняних учених та фахівців-практиків у галузі педагогіки й психології. Отже, найвагоміший внесок у формування галузевого реферативного ІР можна зробити за умов участі в цьому проекті наукових бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, бібліотек НАПН України, бібліотек Інститутів післядипломної педагогічної освіти (ІППО), наукових педагогічних бібліотек Львова та Миколаєва. Розробку проекту створення кооперативної мережі розпочато наприкінці 2008 р. із метою підвищення рівня інформування освітян про наукові напрацювання вітчизняних учених і фахівців-практиків. Насамперед вивчено джерела, що розкривають досвід використання корпоративних технологій у формуванні реферативних ресурсів. Питання створення кооперативних реферативних БД розглянуто в працях О. В. Баркової, В. А. Вергунова, Н. Я. Зайченко, М. Б. Сороки та ін.

Наступним кроком був аналіз періодичних і продовжуваних видань України з питань педагогіки, психології та освіти як джерела формування галузевого реферативного ресурсу.

Підставою для успішного запровадження галузевої кооперації є підтримка з боку керівників освітянських наукових установ, зокрема ректорів, усвідомлення керівним складом, що кожний ВНЗ та ІППО об'єктивно зацікавлений у представленні реферативної інформації про свої фахові періодичні й продовжувані видання в галузевій і загальнодержавній РБД, оскільки це є одним із визначальних чинників зростання рейтингу закладу. Кількісною ознакою зацікавленості науковою публікацією або періодичним чи продовжуваним виданням та їх науковою значущістю є імпаکت-чинник, за допомогою якого оцінюють, скільки разів за певний період цитували статтю науковця або видання інституту.

Не менш важливим фактором є усвідомлення з боку керівного складу освітянських закладів того факту, що тільки спільними зусиллями можна

досягти найбільш повного висвітлення здобутків регіональної педагогічної науки й практики, зробити їх доступними широкому колу споживачів інформації в мінімально стислі строки, оскільки інформацію, яку вчасно надіслано та правильно опрацьовано, буде оперативно внесено до загальнодержавної РБД «Україніка наукова», надруковано в УРЖ «Джерело» та оприлюднено на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в рубриці «Електронні ресурси».

У листопаді 2007 р. до наукових бібліотек освітянської мережі надіслано практичний посібник, підготовлений кандидатом історичних наук В. І. Лутовиноюю «Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації», а в квітні 2009 р. було проведено стажування, організоване для бібліотечних працівників сімнадцяти ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю з різних регіонів України. Під час дводенної роботи учасникам надано допомогу в започаткуванні реферативного напрямку науково-інформаційної діяльності в наукових бібліотеках із подальшим їх приєднанням до надання реферативної інформації, проведено навчання бібліотекарів з основ теорії і практики реферування. Спількування з учасниками стажування засвідчило, що тільки фахівці бібліотеки Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків) мають досвід реферативного опрацювання наукової літератури. Завдяки зусиллям фахівців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського до реферативного опрацювання поступово залучаються бібліотеки ВНЗ III–IV р. а., які з 2009 р. почали надавати реферативну інформацію про публікації з періодичних і продовжуваних видань. Реферативний ресурс формується з реферативних записів із 40 назв періодичних і продовжуваних видань, що надходять із 18 провідних наукових бібліотек, які є учасниками галузевої корпорації з реферування. Це наукові бібліотеки 15 ВНЗ, дві бібліотеки НАПН України та ЛОНПБ. Станом на 01 січня 2015 р. галузева РБД, що розміщена на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, налічувала

35876 рефератів, складених трьома мовами: українською, російською та англійською.

Проаналізуємо динаміку реферування статей із періодичних і продовжуваних видань бібліотеками-учасницями кооперативної співпраці.

Рік	Кількість бібліотек-учасниць	Кількість назв продовжуваних видань	Прореферовано статей	Надіслано рефератів
2009	5	9	412	1160
2010	12	16	891	2382
2011	14	18	1874	3836
2012	18	20	2084	3923
2013	18	20	1890	4810

Спостерігається позитивна динаміка зростання всіх показників: кількості бібліотек-учасниць кооперативної співпраці, оприлюднених продовжуваних видань, прореферованих статей та самих рефератів. Разом із тим слід зазначити, що не всі бібліотеки реферують статті трьома мовами. При внесенні рефератів до БД у новому ПЗ ІРБІС64 сектором наукової реферативної інформації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського готуються переклади надісланих рефератів вже трьома мовами.

Проте за межами реферативного ресурсу залишається велика кількість видань наукових інституцій України, зокрема книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. З огляду на це, формування й підтримка функціонування галузевої РБД є перспективною складовою частиною реферативної роботи як ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, так й освітянських бібліотек України.

У квітні 2012 р. фахівці бібліотеки на базі Науково-педагогічної бібліотеки м. Миколаєва провели регіональний науково-практичний семінар згідно з планом роботи НАПН України на 2012 рік та завданнями НДР «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» (науковий керівник –

кандидат історичних наук О. В. Воскобойнікова-Гузєва), що здійснювалася ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського протягом 2012–2014 рр.

У роботі регіонального науково-практичного семінару взяли участь 28 фахівців із наукових бібліотек міст Дніпропетровська, Херсона, Ялти, Кіровограда, Миколаєва. Учасники семінару активно обговорювали доповіді та рекомендації щодо розширення галузевого сегмента реферативної інформації з питань педагогіки, психології та освіти в загальнодержавній РБД «Україніка наукова» та в УРЖ «Джерело» шляхом залучення до корпоративної співпраці бібліотек ВНЗ й ІППО та продовження співпраці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й бібліотек мережі щодо обміну аналітичними БЗ для створення БД «Періодика» ЕК бібліотеки.

Одним із пріоритетних напрямів роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як координаційного центру є подальше співробітництво з науковими бібліотеками ВНЗ III–IV р. а. та ІППО. Щорічно проводиться аналіз періодичних і продовжуваних видань України з питань педагогіки, психології й освіти як джерела формування галузевого реферативного ресурсу та моніторинг публікування реферативної інформації в чотирьох серіях УРЖ «Джерело».

І. Й. Коваленко

Список використаних джерел

1. Концептуальна модель системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. О. М. Яценко]. – Київ : Ін-т обдар. дитини НАПН України, 2010. – 28 с.
2. *Задорожна, Н. Т.* Менеджмент документообігу в інформаційних системах галузі освіти (для ВНЗ і ППО) : навч.-метод. посіб. / Н. Т. Задорожна, К. М. Лавріщева. – Київ : Пед. думка, 2007. – 186 с.
3. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська]. – Київ : Нілан-ЛТД, 2012. – 283 с.
4. *Задорожна, Н. Т.* Інформаційна система менеджменту наукових досліджень в НАПН України [Електронний ресурс] / Н. Т. Задорожна, С. М. Тукало // Електронна бібліотека НАПН України. – Текст. дані. – Київ, 2014. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/916/1/Zadorozhna-%D0%A2ukalo_Ki%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4.pdf. – Назва з екрана.
5. *Заліток, Л.* Бібліометричне дослідження матеріалів про В. О. Сухомлинського в загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» / Людмила Заліток // Наук. зап. Серія: Пед. науки / МОН України, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – Вип. 123, т. 1. – С. 160–164.
6. *Букшина, Т. Ф.* Бібліометричний аналіз наукових публікацій з питань дошкільної освіти і виховання в загальнодержавній реферативній БД «Україніка наукова» (1998–2012 рр.) [Електронний ресурс] / Т. Ф. Букшина // Інформ. технології і засоби навчання : електрон. фах. вид. – Текст. дані – Київ, 2014. – Т. 40, № 2. – С. 135–150. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/967#.U3CqI1fh3m4>. – Назва з екрана.
7. *Годз, О. В.* Аналіз відображення наукових досліджень з проблем освіти і виховання в початковій школі в загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» / О. В. Годз // Інформ. технології і засоби навчання : електрон. фах. вид. – Текст. дані – Київ, 2014. – Т. 41, № 3. – С. 248–255. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1020/784#.VLfX-y7zTm4>. – Назва з екрана.
8. *Кропочева, Н. М.* Відображення публікацій з питань загальної середньої освіти в реферативній БД «Україніка наукова» [Електронний ресурс] / Н. М. Кропочева // Інформ. технології і засоби навчання : електрон. фах. вид. – Текст. дані. – Київ, 2014. – Т. 44, № 6. – С. 157–170. – Режим доступу:

<http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1144/869#.VLfYhS7zTm4>. – Назва з екрана.

9. *Дубас, Т. П.* Трансформація видавничої діяльності наукової бібліотеки в умовах цифрового середовища / Дубас Т. П. // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2014. – С. 202–205.

10. *Грогуль, О. М.* Інформаційний продукт інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек / О. М. Грогуль // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. / Одес. нац. політехн. ун-т [та ін.]. – Одеса, 2011. – С. 82–84.

11. *Зозуля, С.* Періодичні видання як результат інформаційно-аналітичної діяльності освітянських бібліотек України: сучасний стан та тенденції розвитку / Світлана Зозуля // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 2. – С. 17–21.

12. *Зозуля, С. М.* Інформаційно-аналітична діяльність освітянських бібліотек: стан та перспективи [Електронний ресурс] / С. М. Зозуля // Міжнародна науково-практична конференція «Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу», 14–15 жовтня 2013 р., м. Вінниця / МОН України, НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського [та ін.]. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://www.dnrb.gov.ua/id/2282> (дата звернення: 14.05.14.). – Назва з екрана.

13. *Карпенко, О.* Аналітична діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в системі інформаційного забезпечення освітянської галузі / О. Карпенко // Україна: події, факти, коментарі. – 2010. – Вип. 24. – С. 72–75.

14. *Бабич, В. С.* Еволюція бібліотечно-інформаційної освіти : монографія / В. С. Бабич ; Київ. держ. ін-т культури, Нац. парлам. б-ка України. – Київ : [б. в.], 1997. – 64 с.

15. *Білик, О.* Бібліотеки та питання професіоналізації кадрів / О. Білик // Бібл. планета. – 2011. – № 2. – С. 26–30.

16. *Давидова, І.* Стратегічні орієнтири розвитку бібліотечної професії в сучасних соціально-комунікаційних умовах / І. Давидова // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 9. – С. 17–20.

17. *Кушнарєнко, Н.* Бібліотечно-інформаційна освіта: орієнтир на майбутнє / Н. Кушнарєнко, А. Соляник // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 5. – С. 33–34.

18. *Мудроха, В. О.* Розвиток бібліотечної професії в умовах впровадження новітніх інформаційних технологій / В. О. Мудроха // Від ХІХ до ХХІ ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : до 125-річчя Харків. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка : матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. закл. «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка» ; [уклад. О. П. Куніч ; редкол.: В. Д. Ракитянська та ін.]. – Харків, 2011. – С. 235–239.

19. Чачко, А. С. Бібліотечна професіологія: професіологія бібліотечно-інформаційної діяльності : навч.-метод. посіб. для самопідготовки студентів, магістрів та викладачів / А. С. Чачко, О. О. Грозовська ; Київ. держ. ін-т культури. – Київ : Четверта хвиля, 1997. – 99 с.

20. Загуменна, В. В. Концептуальна модель підготовки сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця / В. В. Загуменна // Вісн. Кн. палати. – 2001. – № 2. – С. 20–21.

21. Ільганаєва, В. О. Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку / В. О. Ільганаєва ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : Ред. журн. «Бібліотечний вісник», 1996. – 256 с.

22. Соколов, А. В. Библиотечный авангард информационного общества / А. В. Соколов // Науч. и техн. б-ки. – 2012. – № 2. – С. 51–60.

23. Зозуля, С. М. Формування термінологічної компетентності бібліотечних фахівців у контексті інноваційного розвитку галузевої освіти / С. М. Зозуля // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 254–262.

24. Зозуля, С. М. Термінологічна компетентність як важливий чинник становлення фахівця в інформаційному середовищі / С. М. Зозуля // Від ХІХ до ХХІ ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : до 125-річчя Харків. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. закл. «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка». – Харків, 2011. – С. 230–235.

25. Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів : наук.-метод. рек. / АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд. А. І. Рубан ; наук. консультант Я. О. Чепуренко ; наук. ред. П. І. Рогова, В. І. Лутовинова. – К., 2005. – 117 с. – Відомості доступні також із Інтернету: <http://www.dnrb.gov.ua/id/374/>. – Назва з екрана.

26. Про затвердження Національної рамки кваліфікації : постанова Каб. Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1341 // Уряд. кур'єр. – 2012. – 18 січ. (№ 9). – С. 9–10.

27. Зозуля, С. М. Професійна компетентність: дослідження сутності поняття в контексті бібліотечної професіології / С. М. Зозуля // Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі : матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (14–15 берез. 2013 р., м. Луганськ) / [редкол.: Ж. В. Марфіна, О. В. Бикова, К. А. Зладюжкіна]. – Луганськ, 2013. – С. 144–153.

28. Компетентність – ключ до оновлення змісту бібліотечної роботи [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей : [офіц. сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ, [2011]. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5290> (дата звернення: 18.09.14). – Назва з екрана.

ПІСЛЯМОВА

Бібліотека як соціальний інститут на початку ХХІ ст. продовжує виконувати соціально важливі завдання організації збирання, зберігання та використання знання в інтересах розвитку суспільства як у документальній, так і в електронній формах. В умовах інтенсивного розвитку ІКТ, розширення меж глобальних інформаційних обмінів інформаційна діяльність сучасної бібліотеки набуває всіх ознак домінуючого напрямку діяльності. Представлені на сторінках монографії ідеї, результати досліджень і висновки на теоретичному та емпіричному рівнях підтверджують цю тезу. Виконуючи різноманітні наукові й практичні завдання, долаючи організаційні та технологічні проблеми, колектив науковців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського наполегливо розвиває інформаційний напрям діяльності власної установи, поширюючи отриманий досвід на бібліотеки освітянської мережі, координуючи цей вид діяльності з іншими провідними бібліотеками країни.

Усі вектори інформаційної діяльності, яку здатна виконувати сучасна бібліотечно-інформаційна установа, знаходять відбиття на сторінках цього видання – науково-інформаційний, освітній, просвітницький тощо. Колективна монографія є теоретичним результатом науково-дослідної роботи «Наукова організація інформаційної діяльності галузевого бібліотечного комплексу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (2012–2014), до її переваг слід віднести аналіз великого емпіричного матеріалу, порівняння результатів реальних досліджень ІІ читачів, презентація досягнень установи в напрямі організації та розвитку електронних ІР. Представлені результати дали змогу створити цілісну картину форм і методів інформаційної діяльності, що здійснюється бібліотекою, та визначити пріоритетні перспективи подальшого розвитку цього напрямку. Масштабність інформаційної діяльності наукових бібліотек, багаторічність досвіду вивчення та забезпечення ІІ користувачів

освітнянських бібліотек, інформаційно-аналітичної роботи, зокрема й реферативної, дистанційного обслуговування та розвитку електронних галузевих ресурсів, наступність і взаємопов'язаність науково-дослідних розвідок зумовили залучення матеріалів попередніх наукових проектів, що здійснювалися бібліотекою як науковою установою.

Головне питання, на яке наполегливо шукали відповідь автори, – якими є перспективи цього виду діяльності як у загальному сенсі розбудови інформаційного суспільства в країні, так і конкретних завдань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головної книгозбірні та науково-дослідного й методичного центру для бібліотек галузі.

Орієнтуючись на виконання завдань Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні до 2020 р., бібліотечно-інформаційні установи країни активно продовжують масштабні роботи з переведення в електронну форму документних фондів (разом із архівами, музеями, іншими закладами культури) та створення електронних інформаційно-пошукових систем з історії, культури, народної творчості, сучасного мистецтва України; беруть участь у накопиченні національних ІР в економічній, науково-технічній, соціальній, національно-культурній сфері тощо (напрямок електронна культура). Особливу роль (наукову та методичну) може відіграти досвід і ресурси ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в питаннях розвитку мережі ЕБ на всіх освітніх рівнях, систем дистанційного навчання та відкритої мережі освітніх ресурсів (напрямок електронна освіта).

Шукаючи відповідь на ключове питання дослідження, ми ще раз акцентуємо увагу на тому, що головна науково-педагогічна бібліотека країни розвиває власну інформаційну діяльність, усвідомлюючи всі особливості шляху європейської інтеграції, обраного Україною, який зумовлює процеси модернізації національної освіти, спрямування їх на досягнення стандартів освіти світового рівня. Національна доктрина розвитку освіти, закладена в ній нова парадигма, передбачає орієнтацію на новий тип навчально-

виховного процесу, виховання покоління молоді, здатного робити особистісний духовно-світоглядний вибір, мати необхідні знання, навички й компетентності для навчання протягом усього життя. Це у свою чергу потребує вироблення та застосування нових засобів і визначення нових пріоритетів у бібліотечно-інформаційному забезпеченні наукових досліджень у педагогіці й освіті, інформаційному супроводі фахівців – педагогів та управлінців. У таких умовах усвідомлення необхідності всілякої підтримки, оновлення матеріально-технічної бази ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головної науково-дослідної установи з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства й книгознавства, національного галузевого книгосховища, всеукраїнського науково-інформаційного, координаційного та науково-методичного центру бібліотек освітянської галузі України стає запорукою ефективного розвитку педагогічної науки та освіти України.

Як вже зазначалося в перших розділах монографії, однією з головних складових частин соціальних завдань наукових бібліотек, а отже, і пріоритетом їх діяльності стає інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів. Завдяки інтеграції користувачі можуть ознайомитися зі станом і напрямками руху сучасної науки, яка характеризується міждисциплінарністю, широким охопленням усебічних знань, активним міжнародним співробітництвом. Отримання інформації про все це забезпечує бібліотека, обслуговуючи інтереси науковців. І для мережі освітянських бібліотек України пріоритетним є питання визначення напрямів, форм та методів організації ІКВ бібліотек мережі, що сприятиме реалізації їх головної мети – повноцінного, динамічного науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку науки й освіти, формування ЄГІР, розвитку партнерства, співробітництва, інтеграції матеріальних, інтелектуальних зусиль у бібліотеках мережі для розв'язання актуальних проблем сьогодення та стратегічних завдань.

Попереду у авторів монографії ще багато відкриттів, пошук нових дослідницьких методик, шляхів інформаційного партнерства та кооперації з іншими бібліотеками, освітянськими закладами, соціального партнерства та проектної діяльності з громадськими організаціями й фондами. Пріоритетом наступного періоду має стати також пошук нових форм та рішень для ефективної інформаційно-комунікаційної діяльності бібліотек освітянської мережі, забезпечення присутності бібліотеки в електронному середовищі та соціальних медіа, відпрацювання нових форм і видів інформаційної діяльності, зокрема кооперативних, проектних. Безсумнівно, це потребує безперервного розвитку професійних компетенцій фахівців, задіяних у процесах інформаційного виробництва та обмінів, кардинальної модернізації матеріально-технічної бази бібліотечно-інформаційних установ.

Створення інституційних, економічних й організаційних передумов продовження тенденцій інноваційного розвитку інформаційно-аналітичної діяльності, а також актуальної реферативної та оглядової фахової інформації, ефективної кооперативної взаємодії залишається ключовим завданням наступного періоду.

П. І. Рогова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Агаджанян, С. А.* Анализ информационных потребностей пользователей научно-технической информации в Армении / С. А. Агаджанян, Л. М. Гарибян, И. С. Техмищан // *Наук.-техн. інформація.* – 2006. – № 1. – С. 5–10.

2. *Алексеева, Ж. В.* Основные направления библиографической деятельности публичных центров правовой информации в России : автореф. дис. ... канд. пед. наук : специальность 05.25.03 «Библиотечное дело, библиографоведение и книговедение» / Жанна Владимировна Алексеева ; Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – Москва : [б. и.], 2005. – 24 с.

3. *Андреева, Н. Е.* Виртуальные справочные службы в библиотеках: тенденции развития / Н. Е. Андреева, С. С. Смиреннова // *Библиография.* – 2012. – № 2. – С. 47–49.

4. Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2014 рік / НАПН України, Ін-т педагогіки. – Київ : Пед. думка, 2013. – 319 с.

5. *Антопольский, А. Б.* Электронные библиотеки: принципы создания : науч.-метод. пособие / А. Б. Антопольский, Т. В. Майстрович. – Москва : Либерия-Бибинформ, 2007. – 288 с. – (Библиотекарь и время. XXI век ; вып. 56).

6. *Артемюк, Ю. І.* Концепція веб-порталу Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського як єдиної точки доступу до галузевих інтегрованих ресурсів / Ю. І. Артемюк ; [наук. ред. Рогова П. І.]. – Київ : [б. в.], 2013. – 36 с.

7. *Бабич, В. С.* Еволюція бібліотечно-інформаційної освіти : монографія / В. С. Бабич ; Київ. держ. ін-т культури, Нац. парлам. б-ка України. – Київ : [б. в.], 1997. – 64 с.

8. *Баркова, О. В.* Технологія інтеграції і використання електронних ресурсів у рамках міжгалузевої кооперації (досвід взаємодії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і Державної наукової медичної бібліотеки України) / О. Баркова // *Наукові медичні бібліотеки – пріоритети розвитку і перспективи : матеріали наук.-практ. конф. / Держ. наук. мед. б-ка.* – Київ, 2006. – С. 31–38.

9. *Бездрабко, В. В.* Перший термінологічний семінар із документознавства та суміжних галузей знань / В. В. Бездрабко // *Вісн. Кн. палати.* – 2007. – № 6. – С. 45–47.

10. Бібліотечна справа і бібліотечознавство України (2006–2010) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Нац. парлам. б-ка України ; [уклад. О. А. Політова ; наук. ред. І. О. Негрейчук]. – Київ : [б. в.], 2014. – 272 с.

11. *Білик, О.* Бібліотеки та питання професіоналізації кадрів / О. Білик // *Бібл. планета.* – 2011. – № 2. – С. 26–30.

12. *Блюменау, Д. И.* По поводу сущности коммуникационной потребности / Д. И. Блюменау // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1997. – № 5. – С. 38–43.

13. *Бондаренко, В.* Бібліотечне дистантне обслуговування: розвиток термінологічно-понятійного апарату в умовах поширення інтернет-технологій / В. Бондаренко // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 10. – С. 63–73.

14. *Бондаренко, В.* Технологія створення і специфіка використання інформаційно-аналітичного продукту в контексті запитів сучасних замовників / В. Бондаренко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2009. – Вип. 25. – С. 305–314.

15. *Бородыня, В. И.* Информационные потребности, их виды и основные свойства / В. И. Бородыня. – Киев : [б. и.], 1970. – 25 с.

16. *Букшина, Т. Ф.* Бібліометричний аналіз наукових публікацій з питань дошкільної освіти і виховання в загальнодержавній реферативній БД «Україніка наукова» (1998–2012 рр.) [Електронний ресурс] / Т. Ф. Букшина // Інформ. технології і засоби навчання : електрон. фах. вид. – Текст. дані – Київ, 2014. – Т. 40, № 2. – С. 135–150. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/967#.U3CqI1fh3m4>. – Назва з екрана.

17. *Букшина, Т. Ф.* Відображення галузевої науково-реферативної інформації в УРЖ «Джерело» – важливий аспект кооперативної взаємодії освітянських бібліотек України / Тамара Букшина // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 12. – С. 12–14. – Бібліогр.: 10 назв.

18. *Букшина, Т. Ф.* Періодичні й продовжувані видання з питань педагогіки, психології та освіти педагогічних і класичних університетів України: стан кооперативного реферування / Тамара Букшина // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 11. – С. 7–10.

19. *Вараксіна, Н. В.* Концепція науково-педагогічної електронної бібліотеки Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського / Н. В. Вараксіна; [наук. ред. Рогова П. І.]; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 24 с.

20. *Вербова, В. В.* Система вибіркового розповсюдження інформації: теоретичні підходи та досвід її упровадження в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 2 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 289–298.

21. *Вергунов, В. А.* Сучасний стан та перспективи наукового реферування / В. А. Вергунов // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2009. – № 2. – С. 80–83.

22. *Вишневська, І.* Електронні інформаційно-аналітичні продукти бібліотек як засіб удосконалення обслуговування користувачів / І. Вишневська // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України.* – Київ, 2007. – Вип. 18. – С. 5–12.

23. *Воскобойнікова-Гузєва, О. В.* Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : Академперіодика, 2014. – 362 с.

24. *Галах, В. В.* Аналітичний огляд реформ середньої освіти в Україні у 1991–2014 рр. / В. Галах // *Україна: події, факти, коментарі.* – 2014. – № 23. – С. 66–74.

25. *Галах, В.* Інформаційно-аналітичний огляд головних подій у сфері освіти (жовтень 2014 р.) / В. Галах // *Україна: події, факти, коментарі.* – 2014. – № 20. – С. 55–62.

26. *Галах, В.* Тенденції розвитку системи вищої освіти України (1991–2014) / В. Галах // *Україна: події, факти, коментарі.* – 2014. – № 12. – С. 67–78.

27. *Годз, О. В.* Аналіз відображення наукових досліджень з проблем освіти і виховання в початковій школі в загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» / О. В. Годз // *Інформ. технології і засоби навчання : електрон. фах. вид.* – Текст. дані – Київ, 2014. – Т. 41, № 3. – С. 248–255.

– Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1020/784#.VLfX-y7zTm4>. – Назва з екрана.

28. *Голованов, А. В.* К методике изучения информационных потребностей / А. В. Голованов, А. Е. Викторов // *Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы.* – 1975. – № 6. – С. 3–10.

29. *Горова, С. В.* Інтернет-ЗМІ як об'єкт бібліотечної інформаційної діяльності / С. В. Горова ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2013. – 208 с.

30. *Горовий, В.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія / В. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2010. – 360 с.

31. *Горькова, В. И.* Анализ документальных информационных потоков и изучение запросов потребителей информации : (лекции) / В. И. Горькова, Т. И. Гусева ; Ин-т повышения квалификации информ. работников. – Москва, 1974. – 58, [2] с.

32. *Гранчак, Т.* Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект : монографія

/ Тетяна Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2014. – 184 с.

33. *Гранчак, Т.* Бібліотека і політична комунікація : монографія / Т. Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2012. – 481 с.

34. *Гранчак, Т.* Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек: напрями, структури, продукти / Т. Гранчак // Бібл. вісн. – 2004. – № 6. – С. 13–17.

35. *Грогуль, О. М.* Інформаційний продукт інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек / О. М. Грогуль // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. / Одес. нац. політехн. ун-т [та ін.]. – Одеса, 2011. – С. 82–84.

36. *Грогуль, О.* Інформаційні продукти та послуги наукової бібліотеки / Олена Грогуль // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2012. – Вип. 6. – С. 130–139.

37. *Давидова, І. О.* Бібліотека як складова інформаційної культури держави / Ірина Давидова // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 6. – С. 19–22.

38. *Давидова, І. О.* Бібліотечно-інформаційне виробництво: технології інтелектуалізації та гуманізації / І. О. Давидова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 2. – С. 38–45.

39. *Давидова, І. О.* Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра наук з соц. комунікацій : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Давидова Ірина Олександрівна ; Харків. держ. акад. культури. – Харків : [б. в.], 2008. – 51 с.

40. *Давидова, І. О.* Інституційний зміст інноваційної політики розвитку бібліотек України / І. О. Давидова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / МОН України, М-во культури і туризму України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтва, Ін-т держ. упр. та інформ. діяльності. – Київ, 2007. – С. 66–68.

41. *Давидова, І.* Інформаційні продукти та послуги в структурі інформаційного ринку / І. Давидова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2001. – Вип. 6. – С. 404–414.

42. *Давидова, І.* Стратегічні орієнтири розвитку бібліотечної професії в сучасних соціально-комунікаційних умовах / І. Давидова // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 9. – С. 17–20.

43. *Добко, Т.* Довідково-бібліографічне обслуговування в електронному середовищі: віртуальне чи реальне / Тетяна Добко // Бібл. вісн. – 2011. – № 4. – С. 11–23.
44. *Добров, Г. М.* Наука: информация и управление : (информационные проблемы управления наукой) / Г. М. Добров, А. А. Коренной. – Москва : Совет. радио, 1977. – 256 с.
45. Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти: ретроспектива і перспектива : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 21 листоп. 2013 р. / МОН України, Ін-т обдар. дитини НАПН України. – Київ : [б. в.], 2013. – 291 с.
46. *Дрешер, Ю. Н.* Изучение информационных потребностей и информационного поведения специалистов в структуре деятельности по обеспечению комфортной информационной среды / Ю. Н. Дрешер, Т. А. Атланова // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 11. – С. 5–14.
47. *Дригайло, С. В.* Бібліотечно-інформаційні продукти і послуги для користувачів наукових бібліотек / С. В. Дригайло // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 4. – С. 79–86.
48. ДСТУ 7157:2010 Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості / Держспоживстандарт України. – Вид. офіц. – Чинний від 2010.07.01. – Київ, 2010. – 17 с.
49. *Дубас, Т. П.* Трансформація видавничої діяльності наукової бібліотеки в умовах цифрового середовища / Дубас Т. П. // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2014. – С. 202–205.
50. *Дятлов, С. А.* Принципы информационного общества [Электронный ресурс] / С. А. Дятлов // Информ. общество. – Текст. дан. – Москва, 2000. – № 2. – С. 77–85. – Режим доступа: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/ВРА/34a0170934d95e29c32569e5004d6643> (дата обращения: 12.12.13). – Загл. с экрана.
51. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2011. – 248 с.
52. *Євтух, М. Б.* Педагогічна діяльність / М. Б. Євтух // Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – Київ, 2008. – С. 640.
53. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. / Ін-т педагогіки АПН України, Наук.-метод. центр серед. освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін. ; наук. ред. І. Г. Єрмаков]. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с.
54. *Задорожна, Н. Т.* Інформаційна система менеджменту наукових досліджень в НАПН України [Електронний ресурс] / Н. Т. Задорожна, С. М. Тукало // Електронна бібліотека НАПН України. – Текст. дані. – Київ,

2014. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/916/1/Zadorozhna-%D0%A2ukalo_Ki%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4.pdf. – Назва з екрана.

55. *Задорожна, Н. Т.* Менеджмент документообігу в інформаційних системах галузі освіти (для ВНЗ і ППО) : навч.-метод. посіб. / Н. Т. Задорожна, К. М. Лавріщева. – Київ : Пед. думка, 2007. – 186 с.

56. *Загуменна, В. В.* Концептуальна модель підготовки сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця / В. В. Загуменна // Вісн. Кн. палати. – 2001. – № 2. – С. 20–21.

57. *Зайченко, Н. Я.* Стан та перспективи розвитку системи кооперативного реферування в Україні / Н. Я. Зайченко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2001. – Вип. 6. – С. 255–262.

58. *Заліток, Л.* Бібліометричне дослідження матеріалів про В. О. Сухомлинського в загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» / Людмила Заліток // Наук. зап. Серія: Пед. науки / МОН України, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – Вип. 123, т. 1. – С. 160–164.

59. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2002 рік / АПН України ; [упоряд.: О. І. Ляшенко, Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2003. – 275 с.

60. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2003 рік / АПН України ; [упоряд.: О. І. Ляшенко, Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2004. – 357 с.

61. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2004 рік / АПН України ; [упоряд. Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2005. – 245 с.

62. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2005 рік / АПН України ; [упоряд. Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2006. – 292 с.

63. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2006 рік / АПН України ; [упоряд. Т. К. Полонська]. – Київ : [б. в.], 2007. – 259 с.

64. *Земсков, А. И.* Электронные библиотеки : учебник для студентов вузов культуры и искусств и др. высш. учеб. заведений / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – Москва : Либерия, 2003. – 352 с.

65. *Злочевский, С. Е.* Факторы, формирующие логическую структуру и динамику информационных потребностей специалистов / С. Е. Злочевский // Информационные потребности специалистов. – Киев : О-во «Знание» УССР, 1972. – С. 3–13.

66. *Зозуля, С.* Актуальні події в освіті, науці, культурі : аналіт. огляд інформації (лют. 2014 р.) / С. Зозуля // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 5. – С. 75–79.

67. *Зозуля, С. М.* Аналіз відвідуваності інформаційно-аналітичних рубрик веб-порталу Державної науково-педагогічної бібліотеки України

імені В. О. Сухомлинського / Світлана Зозуля // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 9. – С. 28–31.

68. Зозуля, С. М. Вихід у світ термінологічного словника / С. М. Зозуля // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2013. – № 4. – С. 97–100.

69. Зозуля, С. М. До проблеми формування термінологічної компетентності бібліотечних фахівців / С. М. Зозуля // Шк. б-ка плюс. – 2013. – Січ. (№ 1/2). – С. 7–11.

70. Зозуля, С. Електронні інформаційно-аналітичні ресурси Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України з актуальних питань педагогіки, психології й освіти / С. М. Зозуля // Порівнял.-пед. студії. – 2014. – № 2/3. – С. 169–184.

71. Зозуля, С. Законотворчі новації у сфері освіти та науки : аналітичний огляд нормативно-правових актів та інформації / С. Зозуля // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 2. – С. 51–54.

72. Зозуля, С. М. Інформаційно-аналітична діяльність освітянських бібліотек: стан та перспективи [Електронний ресурс] / С. М. Зозуля // Міжнародна науково-практична конференція «Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: стан, проблеми, перспективи створення та забезпечення доступу», 14–15 жовтня 2013 р., м. Вінниця / МОН України, НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського [та ін.]. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://www.dnrb.gov.ua/id/2282> (дата звернення: 14.05.14.). – Назва з екрана.

73. Зозуля, С. М. Моніторинг відвідуваності віддаленими користувачами інформаційно-аналітичних рубрик веб-порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / С. М. Зозуля // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2014. – № 1/4. – С. 114–120.

74. Зозуля, С. Новації у сфері освіти й науки : аналіт. огляд норм.-прав. актів та інформації (квіт. – трав. 2014 р.) / С. М. Зозуля // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 11. – С. 59–65.

75. Зозуля, С. Освітні новації : інформ.-аналіт. огляд (берез. 2014 р.) / С. Зозуля // Україна: події, факти, коментарі. – 2014. – № 7. – С. 74–79.

76. Зозуля, С. Періодичні видання як результат інформаційно-аналітичної діяльності освітянських бібліотек України: сучасний стан та тенденції розвитку / Світлана Зозуля // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 2. – С. 17–21.

77. Зозуля, С. М. Професійна компетентність: дослідження сутності поняття в контексті бібліотечної професіології / С. М. Зозуля // Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (14–15 берез. 2013 р., м. Луганськ) / [редкол.: Ж. В. Марфіна, О. В. Бикова, К. А. Зладюжкіна]. – Луганськ, 2013. – С. 144–153.

78. Зозуля, С. М. Професійна компетентність працівників бібліотечно-інформаційної сфери: до проблеми визначення поняття / С. М. Зозуля // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв ; [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2014. – Вип. 8. – С. 218–230.

79. Зозуля, С. М. Специфіка інформаційно-аналітичної діяльності як інноваційного напрямку бібліотечної роботи (досвід відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації у сфері освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського) / Зозуля С. М. // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф., (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.) / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2014. – С. 192–194.

80. Зозуля, С. М. Термінологічна компетентність як важливий чинник становлення фахівця в інформаційному середовищі / С. М. Зозуля // Від ХІХ до ХХІ ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : до 125-річчя Харків. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. закл. «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка». – Харків, 2011. – С. 230–235.

81. Зозуля, С. Термінологічний словник з інформаційних ресурсів: розроблення та шляхи впровадження [Електронний ресурс] / С. Зозуля // Формування єдиного галузевого інформаційного ресурсу шляхом кооперативного аналітико-синтетичного опрацювання документів галузевої тематики : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару, 3 берез. 2011 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Текст. дані. – Київ, 2011. – С. 49–53. – Режим доступу. – http://www.dnrb.gov.ua/research_activity/personal_lib_products/ (дата звернення: 18.02.14). – Назва з екрана.

82. Зозуля, С. Термінологічний словник «Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології» / С. Зозуля // Бібл. планета. – 2014. – № 2. – С. 38–40.

83. Зозуля, С. Українське словникарство: лексикографічний досвід у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / Світлана Зозуля // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 81–88.

84. Зозуля, С. М. Формування термінологічної компетентності бібліотечних фахівців у контексті інноваційного розвитку галузевої освіти / С. М. Зозуля // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та

організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 254–262.

85. Информационные потребности в области педагогики и народного образования на современном этапе и пути их оптимального обеспечения : сб. науч. тр. / НИИ теории и истории педагогики ; [редкол.: Л. Н. Склянина (отв. ред.) и др.]. – Москва : Рос. акад. образования, 1992. – 120 с. – Библиогр. в конце ст.

86. Информационные потребности педагога : информ.-метод. материалы / РАО, Гос. науч. пед. б-ка им. К. Д. Ушинского ; [сост. Л. Е. Коршунова ; гл. ред. Б. Н. Сизов]. – Москва : [б. и.], 1999. – 44 с.

87. Информация в научных исследованиях / С. Е. Злочевский [и др.]. – Киев : Наук. думка, 1969. – 288 с.

88. *Іващенко, О. В.* Теоретичні принципи моделювання журналів / О. В. Іващенко // Вісн. Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. – Харків, 2003. – Вип. 3. – С. 39–46.

89. *Ільганаєва, В. О.* Аналітика в структурі бібліотечної діяльності // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2007. – Вип. 23. – С. 109–117.

90. *Ільганаєва, В. О.* Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку / В. О. Ільганаєва ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : Ред. журн. «Бібліотечний вісник», 1996. – 256 с.

91. Інновації в сучасній школі в контексті діалогу педагогічних культур : практико зорієнт. посіб. / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]. – Київ : [б. в.], 2012. – 351 с.

92. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2011. – 224 с.

93. Інформаційна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського як засіб удосконалення навчально-виховних процесів у закладах освіти / О. В. Карпенко, І. Й. Коваленко, Л. І. Самчук, Н. А. Стельмах // Стратегія інноваційного розвитку обдарованості в системі проектування виховного процесу : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 17–18 лют. 2010 р., м. Київ / АПН України, Ін-т обдар. дитини, Ін-т проблем виховання [та ін.]. – Київ, 2010. – С. 123–133.

94. Інформаційна культура [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [укр. версія]. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 16.05.14). – Назва з екрана.

95. Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та

ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2012. – 254 с.

96. Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська]. – Київ : Нілан-ЛТД, 2012. – 283 с.

97. *Ісаєнко, О.* Комплексне інформаційне обслуговування віддалених користувачів НБУВ: концепція, регламентувальна документація / О. Ісаєнко, Н. Каліберда // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 11. – С. 16–21.

98. *Карамішева, К. Л.* Онлайн-ові послуги у діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: сучасні підходи та перспективи / Ксенія Карамішева // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 6. – С. 14–18.

99. *Карпенко, О.* Аналітична діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в системі інформаційного забезпечення освітянської галузі / О. Карпенко // Україна: події, факти, коментарі. – 2010. – Вип. 24. – С. 72–75.

100. *Карпенко, О. В.* Децентралізація надання освітніх послуг школами Фінляндії / О. В. Карпенко, Є. Ф. Демида // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2014. – № 2. – С. 91–98.

101. *Карпенко, О.* Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку державного управління, педагогічної науки і практики в контексті європейської інтеграції України / Олександр Карпенко // Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали VII регіон. наук.-практ. конф., 14 трав. 2010 р., м. Дніпропетровськ / [за заг. ред. Л. Л. Прокопенка]. – Дніпропетровськ, 2010. – С. 156–158. – Відомості доступні також з Інтернету: <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/178053681.pdf?PHPSESSID=b7bffd028b7f6a36762c472ca62d2181>.

102. *Карпенко, О. В.* Реформування системи надання освітніх послуг: досвід Фінляндії / О. В. Карпенко, Є. Ф. Демида // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2014. – № 1. – С. 88–98.

103. *Карпенко, О. В.* Тенденції надання освітніх послуг в контексті реформування вищої школи Республіки Білорусь поза межами Болонського процесу / О. В. Карпенко, Л. І. Самчук, Е. Є. Бжеська // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2014. – № 4. – С. 88–100.

104. *Карташов, Н. С.* Факторный анализ потребностей специалистов в библиотечных ресурсах / Н. Карташов // Науч. б-ки Сибири и Дальнего Востока. – 1972. – Вып. 12. – С. 5–59.

105. *Кирпичева, И. К.* Информационные потребности : (проблемы и результаты науч. исслед.) / И. К. Кирпичева // Информационные потребности (изучение – удовлетворение) : сб. науч. тр. / М-во культуры РСФСР, Гос. публ. б-ка им. М. Е. Салтыкова-Щедрина ; ред. Н. А. Ефимова. – Ленинград, 1982. – С. 8–26.

106. *Кобелев, О. М.* Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні : монографія / О. М. Кобелев ; Харків. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2012. – 245 с.

107. *Кобелев О. М.* Інформаційно-аналітична діяльність: джерела становлення та розвитку в 1970–1980 роки / О. М. Кобелев // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 4. – С. 51–58.

108. *Кобелев, О. М.* Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек України: теоретико-методологічні засади розвитку : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Кобелев Олексій Миколайович ; Харків. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2013. – 34 с.

109. *Кобелев, О.* Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек як соціокомунікаційний феномен / О. Кобелев // Вісн. Кн. палати. – 2009. – № 10. – С. 22–25.

110. *Коваленко, І.* Перспективи розвитку галузевого реферативного ресурсу / І. Коваленко, Т. Судіна // Сучасний стан та перспективи наукового реферування : матеріали Міжнар. семінару-практикуму, 29 трав. 2009 р., присвяч. 10-річчю вид. РЖ «Агропромисловий комплекс України» / Укр. акад. аграр. наук, Держ. наук. с.-г. б-ка УААН. – Київ, 2009. – С. 66–71.

111. *Коваленко, І.* Реферативна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського / І. Коваленко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2008. – Вип. 22. – С. 46–54.

112. *Коваленко, І. Й.* Формування галузевої реферативної бази даних провідними освітянськими бібліотеками: стан та перспективи [Електронний ресурс] / І. Й. Коваленко // Перспективи, проблеми та інновації корпоративного співробітництва бібліотек : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 16 листоп. 2012 р., м. Чернігів / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Наук. б-ка. – Текст. дані. – Чернігів, 2012. – Режим доступу: http://www.chnpu.edu.ua/lib/_files/expert/report2012/kovalenko.pdf (дата звернення: 20.11.12). – Назва з екрана.

113. *Коваль, Т. М.* Маркетингові дослідження – головний чинник оптимізації бібліотечно-інформаційного обслуговування / Т. М. Коваль // Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформ. технології / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2012. – Вип. 7. – С. 182–188.

114. *Коваль, Т.* Удосконалення системи обслуговування користувачів: сучасні підходи та їх реалізація / Тетяна Коваль // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали четвертої міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 25 жовт. 2012 р. / Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Львів, 2012. – С. 428–436.

115. *Ковальчук, Г. І.* Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах : монографія / Г. І. Ковальчук. – Київ : НБУВ, 2004. – 643 с.

116. *Когаловский, М. Р.* Научные коллекции информационных ресурсов в электронных библиотеках [Электронный ресурс] / М. Р. Когаловский // Электронные библиотеки: перспективные методы и технологии, коллекции электронных ресурсов : сб. тр. Первой Всерос. науч. конф., Санкт-Петербург, окт. 1999. – Текст. дан. – Санкт-Петербург, 1999. – Режим доступа: <http://rcdl.ru/doc/1999/02.pdf> (дата обращения: 24.09.11). – Загл. с экрана.

117. *Коготков, Д. Я.* Библиографическая деятельность библиотеки: организация, технология, управление : учебник / Д. Я. Коготков. – Санкт-Петербург : Профессия, 2003. – 304 с.

118. *Колегаева, С. Д.* Профессиональная компетентность библиотечных кадров в контексте модернизации библиотек / С. Д. Колегаева // Информ. бюл. РБА. – 2004. – № 32. – С. 66–69.

119. Компетентісно спрямована освіта: перший досвід, порівняльні підходи, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 28 квіт. 2011 р. / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, Ін-т педагогіки НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Федоренко О. А. та ін. ; заг. ред.: Єрмаков І. Г. та ін.]. – Київ, 2011. – 643 с.

120. Компетентність – ключ до оновлення змісту бібліотечної роботи [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей : [офіц. сайт]. – Текст. і граф. дані. – Київ, [2011]. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5290> (дата звернення: 18.09.14). – Назва з екрана.

121. *Кононученко, Л.* Становлення та розвиток теорії інформаційних потреб користувачів документо-інформаційних установ / Людмила Кононученко // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 7. – С. 42–43.

122. Концептуальна модель системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад. О. М. Яценко]. – Київ : Ін-т обдар. дитини НАПН України, 2010. – 28 с. – Відомості доступні також з Інтернету: http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/konceptualnaya_model.pdf.

123. Концепція створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / [Рогова П. І., Артемов Ю. І., Вараксіна Н. В., Лобановська І. Г. ; наук. ред. Рогова П. І.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2013. – 20 с.

124. Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / [упоряд.: Г. М. Швецова-Водка та ін.]. – Київ : Кн. палата України, 1999. – 115 с.

125. *Кропочева, Н. М.* Відображення публікацій з питань загальної середньої освіти в реферативній БД «Україніка наукова» [Електронний ресурс] / Н. М. Кропочева // Інформ. технології і засоби навчання : електрон. фах. вид. – Текст. дані. – Київ, 2014. – Т. 44, № 6. – С. 157–170. – Режим доступу:

<http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1144/869#.VLfYhS7zTm4>. – Назва з екрана.

126. Культурна компетентність [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [укр. версія]. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 19.10.13). – Назва з екрана.

127. *Кушнарченко, Н.* Бібліотечно-інформаційна освіта: орієнтир на майбутнє / Н. Кушнарченко, А. Соляник // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 5. – С. 33–34.

128. *Лобузина, Е. В.* Интернет-комплекс научной библиотеки как средство интеграции информационных ресурсов / Е. В. Лобузина // Науч. и техн. б-ки. – 2012. – № 12. – С. 20–27. – Библиогр.: 14 назв.

129. *Лобузина, К.* Шляхи інтеграції бібліотечної діяльності до онлайнового середовища / Катерина Лобузина // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 7. – С. 30–34. – Библиогр.: 21 назва.

130. *Лутовинова, В. І.* Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практич. посіб. / В. І. Лутовинова ; [наук. ред. Г. М. Швецова-Водка] ; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ : Четверта хвиля, 2007. – 72 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 4).

131. *Малько, А. О.* Концепція розбудови шкільної бібліотеки в контексті інформатизації суспільства : дис... канд. пед. наук : 05.25.03 / Малько Алла Олександрівна ; Київ. ін-т культури. – Київ, 1995. – 214 с.

132. *Мар'їна, О. Ю.* Інформатизація бібліотек України: стратегії опанування медіапростору / О. Ю. Мар'їна // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2012. – Вип. 37. – С. 105–113.

133. *Мар'їна, О.* Розвиток корпоративних бібліотечних проєктів в Україні / Олена Мар'їна // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 1. – С. 22–25.

134. *Медведєва, В.* Становлення інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності інформаційно-аналітичних служб бібліотек (на прикладі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади НБУВ) : монографія / Валентина Медведєва ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2013. – 180 с.

135. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати : практико зорієнт. зб. / АПН України, Ін-т педагогіки, ДНПБ України [та ін. ;

ред. рада: С. М. Шевцова (голова), І. Г. Єрмаков, О. В. Углова, О. В. Яковлева та ін.]. – Київ : [б. в.], 2003. – 504 с.

136. Михайлов, А. И. О будущем научной информации / А. И. Михайлов // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1985. – № 1. – С. 1–3.

137. Мозгова, В. П. Бібліотеки ліцеїв України: становлення та розвиток (XIX–XX ст.) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.08 / Мозгова Валентина Петрівна ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2000. – 20 с.

138. Моніторинг ЗМІ з питань освіти і науки [Електронний ресурс] : [ресурс містить аналіт. огляд висвітлення ЗМІ головних подій у сфері пед. науки, освіти та практики України ; 2009–2014] / [матеріали підгот.: В. В. Галах, С. М. Зозуля та ін.] // Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. сайт]. – Київ, 2014. – Режим доступу: http://www.dnrb.gov.ua/monitor_cmi/ (дата звернення: 14.02.14). – Назва з екрана.

139. Мотульский, Р. С. Информационные потребности и сущность возникновения, развития и существования библиотек / Р. С. Мотульский // Библиотечный вестник. – 2001. – № 3. – С. 27–30.

140. Мудроха, В. О. Розвиток бібліотечної професії в умовах впровадження новітніх інформаційних технологій / В. О. Мудроха // Від XIX до XXI ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства : до 125-річчя Харків. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. закл. «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка» ; [уклад. О. П. Куніч ; редкол.: В. Д. Ракитянська та ін.]. – Харків, 2011. – С. 235–239.

141. Найдина, Е. Л. Библиографическое обслуживание в виртуальной среде: современное состояние и перспективы / Е. Л. Найдина // Науч. и техн. б-ки. – 2011. – № 3. – С. 15–22.

142. Остапов, А. И. Методы выявления информационных потребностей и их эффективность / А. И. Остапов // Науч. и техн. б-ки СССР. – 1976. – Вып. 3. – С. 27–31.

143. Павленко, А. Розвиток аналітичної діяльності бібліотек у контексті запитів постіндустріального суспільства / Андрій Павленко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2009. – Вип. 25. – С. 173–177.

144. Пальчук, В. Бібліотеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні органів державної влади : монографія / В. Пальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2014. – 314 с.

145. Пальчук, В. Інформаційно-аналітична структура сучасної бібліотеки / В. Пальчук // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2009. – Вип. 25. – С. 116–124.

146. *Пальчук, В. Е.* Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек у забезпеченні владних структур України (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : [спец.] 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Пальчук Валентина Едуардівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2011. – 19 с.

147. *Петренко, Л. М.* Експлікація поняття «інформаційно-аналітична компетентність» / Л. М. Петренко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 70–79.

148. *Пономаренко, Л. О.* Інновації та досвід Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського у створенні електронних бібліографічних ресурсів / Пономаренко Л. О. // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2014. – С. 485–489.

149. *Пономаренко, Л. О.* Науково-бібліографічна система видань з психолого-педагогічної тематики у контексті реформування освіти України / Лариса Пономаренко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2008. – Вип. 22. – С. 55–62. – Бібліогр.: 13 назв.

150. *Пономаренко, Л. О.* Потреби освітян у інформаційних документах психолого-педагогічної тематики / Л. О. Пономаренко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / М-во культури і туризму України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв України [та ін.]. – Київ, 2007. – С. 116–119.

151. *Пономаренко, Л. О.* Становлення та розвиток інформаційно-аналітичної діяльності в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / Л. О. Пономаренко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 2 : Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки і освіти: сучасний стан та шляхи розвитку. – С. 241–250. – Відомості доступні також з Інтернету: <http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/731229106.pdf>.

152. *Пономаренко, Л. О.* Стратегічні напрями оглядово-аналітичної діяльності в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / Лариса Пономаренко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2009. – Вип. 25. – С. 36–46.

153. *Пономаренко, Л. О.* Теоретичні та практичні засади створення системи науково-бібліографічних документів із психолого-педагогічних питань у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського / Л. О. Пономаренко // *Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.* – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 160–172. – Бібліогр.: 21 назва.

154. *Пономаренко, Л. О.* Формування системи бібліографічних посібників у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського / Лариса Пономаренко // *Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.* – Київ, 2006. – С. 75–83. – Бібліогр.: 12 назв.

155. *Попилова, Л. Л.* К вопросу о классификации потребителей информации / Л. Л. Попилова // *Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы.* – 1967. – № 2. – С. 16–17.

156. *Постельжук, О.* Жанри аналітичних документів наукової бібліотеки / Олена Постельжук // *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко].* – Київ, 2014. – Вип. 8. – С. 263–269.

157. *Постельжук, О. М.* Інформаційно-аналітична діяльність обласних універсальних наукових бібліотек України: основні напрями діяльності і види інформаційної продукції : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Постельжук Олена Миколаївна ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2013. – 16 с.

158. *Постельжук, О.* Інформаційно-аналітична продукція як результат дослідної роботи обласних універсальних наукових бібліотек України / О. Постельжук // *Вісн. Кн. палати.* – 2013. – № 2. – С. 14–18.

159. *Постельжук, О.* Новітні види інформаційно-аналітичної продукції обласних універсальних наукових бібліотек України / О. Постельжук // *Бібл. вісн.* – 2013. – № 1. – С. 3–8.

160. *Постельжук, О.* Термінологічні аспекти новітніх видів інформаційно-аналітичної продукції бібліотек / О. Постельжук // *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко].* – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 158–164.

161. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України від 12.12.1993 р. № 3792-12 : [станом на 16.10.2012 р.] // *Законодавство України / Верхов. Рада України.* – Текст. дані. – Київ, 2014. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>. – (дата звернення: 04.11.14). – Назва з екрана.

162. Про державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації, інформаційних агентств та розміри реєстраційних зборів [Електронний

ресурс] : постанова Каб. Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1287 : [станом на 15.06.2011 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2011. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1287-97> (дата звернення: 04.11.13). – Назва з екрана.

163. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16 листоп. 1992 р. № 2782 : [станом на 27.03.2014 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2014. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2782-12> (дата звернення: 04.11.14). – Назва з екрана.

164. Про затвердження Національної рамки кваліфікації : постанова Каб. Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1341 // Уряд. кур'єр. – 2012. – 18 січ. (№ 9). – С. 9–10.

165. Про затвердження Положення про мережу освітянських бібліотек МОН України та АПН України [Електронний ресурс] : наказ МОН України та АПН України від 30.05.2003 р. № 334/31 // Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. О. Сухомлинського : [офіц. сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://www.dnrb.gov.ua/datas/upload/files/866909264.pdf?PHPSESSID=c04bdcdf58f97354f79ec97402b803e9> (дата звернення: 04.11.13). – Назва з екрана.

166. Про створення Державної науково-педагогічної бібліотеки України [Електронний ресурс] : постанова Каб. Міністрів України від 30 жовт. 1999 р. № 2018-99-п // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2018-99-%D0%BF> (дата звернення: 04.11.13). – Назва з екрана.

167. *Промська, О.* Метаінформація, метадані, метабібліографія: співвідношення понять / Олександра Промська // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 184–188.

168. Професійна компетентність бібліотекаря – запорука ефективного функціонування бібліотеки [Електронний ресурс] : метод. поради / підгот. Л. С. Шумко ; Упр. культури і туризму Черкас. облдержадмін. ; Обл. універс. наук. б-ка ім. Т. Шевченка. – Текст. дані. – Черкаси, 2009. – 16 с. – Режим доступу: <http://library.ck.ua/files/prod/prod0004.pdf> (дата звернення: 16.05.14). – Назва з екрана.

169. Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 1 / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Пономаренко Л. О., Ніколюк Л. І., Самчук Л. І. та ін. ; наук. консультант Кизенко В. І. ; наук. ред. Т. Ф. Букшина ; відп. за вип. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Бабич Є. К. ;

рецензент Бібік Н. М.] // Освіта України. – 2004. – 6–9 груд. (№ 90/91). – С. 1–63.

170. *Рогова, П. І.* Інтеграційні процеси у діяльності освітянських бібліотек МОН України і НАПН України в умовах інформатизації [Електронний ресурс] / Рогова Павла Іванівна // Інформ. технології і засоби навчання : електрон. наук. фах. вид. – Текст. дані. – Київ, 2013. – Т. 38, № 6. – С. 217–233. – Бібліогр.: 24 назви. – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/937#.VLUwJsm6-1s> (дата звернення: 20.12.13). – Назва з екрана.

171. *Рогова, П. І.* Інформаційна діяльність бібліотек України – важливий напрям у розвитку суспільства знань / Рогова П. І. // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 9–13.

172. *Рогова, П. І.* Роль Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського у формуванні та розвитку системи інформаційних ресурсів для забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики / П. І. Рогова, В. І. Лутовина, Т. В. Добко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 16–36.

173. *Рогова, П. І.* Система науково-інформаційного забезпечення освітянської галузі України: стан та перспективи / П. І. Рогова // Педагогічна і психологічна науки в Україні : [зб. наук. пр.] до 15-річчя АПН України / АПН України ; [ред. рада: В. Г. Кремень (голова) та ін.]. – Київ, 2007. – Т. 1 : Теорія та історія педагогіки. – С. 195–208.

174. *Рогова, П. І.* Стан і перспективи розвитку бібліотечно-інформаційного забезпечення педагогічної науки та освіти в Україні в контексті інформатизації / П. І. Рогова, Ю. І. Артемов // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 30–42.

175. *Романуха, З.* Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування у провідних університетських бібліотеках західного регіону України / Зоя Романуха // Вісн. Кн. палати. – 2013. – № 7. – С. 30–33. – Бібліогр.: 14 назв.

176. *Романуха, З.* Довідково-бібліографічне обслуговування: термінологічний підхід / Зоя Романуха // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2012. – Вип. 6. – С. 158–170.

177. *Романуха, З.* «Інформаційна робота бібліотеки» та «інформаційне обслуговування»: термінологічний підхід / Зоя Романуха // Термінологія

документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 95–101.

178. *Самчук, Л. І.* Кооперативна діяльність освітянських бібліотек України з формування електронних каталогів [Електронний ресурс] / Л. І. Самчук // Формування єдиного галузевого інформаційного ресурсу шляхом кооперативного аналітико-синтетичного опрацювання документів галузевої тематики : матеріали всеукр. наук.-практ. семінару, 3 берез. 2011 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.]. – Текст. дані. – Київ, 2011. – С. 66–73. – Режим доступу: www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/316310512.doc. – Назва з екрана.

179. Система автоматизації бібліотек ИРБИС64: общее описание системы / Гос. публич. науч.-техн. б-ка России. – Москва : ГПНТБ России, 2004. – 259 с.

180. *Сілкова, Г. В.* До питання формування терміносистеми інформаційно-аналітичної діяльності / Г. В. Сілкова // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2010. – Вип. 4. – С. 63–66.

181. *Сілкова, Г. В.* Інформаційно-аналітична діяльність у структурі інформаційної діяльності / Г. В. Сілкова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 4. – С. 37–44.

182. *Сілкова, Г.* Інформаційно-аналітична діяльність як напрям інформаційної діяльності / Г. Сілкова // Вісн. Кн. палати. – 1999. – № 3. – С. 15–16.

183. *Сілкова, Г.* Інформаційно-аналітичні дослідження в структурі інформаційних ресурсів / Г. Сілкова // Вісн. Кн. палати. – 2001. – № 2. – С. 14–15.

184. *Слободяник, М.* Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / НАН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського. – Київ : Ред. журн. «Бібліотечний вісник», 1995. – 267 с.

185. Словник книгознавчих термінів / В. Я. Буран, В. М. Медведєва, Г. І. Ковальчук, М. І. Сенченко. – Київ : ТОВ «Видавництво Аратта», 2003. – 160 с.

186. *Соколинский, К. Е.* Новые подходы к каталогизации заимствованием в ИРБИС-корпорации / К. Е. Соколинский // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 1. – С. 96–102.

187. *Соколов, А. В.* Библиотечный авангард информационного общества / А. В. Соколов // Науч. и техн. б-ки. – 2012. – № 2. – С. 51–60.

188. *Солоіденко, Г.* Бібліотечна термінологія: проблеми упорядкування / Г. Солоіденко // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2007. – С. 87–97.

189. *Солоіденко, Г. І.* Бібліотечна термінологія як наукова проблема і виклик часу / Г. І. Солоіденко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / [редкол.: Г. В. Боряк та ін.]. – Київ, 2007. – С. 87–89.

190. *Солоіденко, Г. І.* Деякі аспекти дослідження бібліотечної термінології / Г. І. Солоіденко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 4. – С. 13–27.

191. *Солоіденко, Г.* Ефективний засіб упорядкування бібліотечної термінології / Г. Солоіденко // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 2. – С. 30–36.

192. *Солоіденко, Г.* Міжнародна термінологічна діяльність у галузі бібліотечної справи: словникові проекти та довідково-енциклопедичні видання бібліотек / Г. Солоіденко // Бібл. вісн. – 2005. – № 2. – С. 23–31.

193. *Солоіденко Г. І.* Розвиток бібліотечної термінології в Україні у другій половині ХХ століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Солоіденко Галина Іванівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2006. – 20 с.

194. *Солоіденко, Г. І.* Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку : монографія / Г. І. Солоіденко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2010. – 204 с.

195. *Соляник А.* Підготовка наукових кадрів у галузі книгознавства, бібліотекознавства та бібліографознавства в Україні / А. Соляник, Н. Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 7. – С. 33–35.

196. *Соляник А. А.* Формирование научно-исследовательской компетентности библиотечных специалистов / А. А. Соляник // Короленківські читання 2010 р. : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / Держ. закл. «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка» ; [уклад. Н. І. Капустіна]. – Харків, 2011. – С. 149–153.

197. *Сорока, М.* Інформаційні продукти бібліотек: проблеми кооперативного формування та суспільного використання / М. Сорока // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 27–30.

198. Соціальна і життєва практика учнів 12-річної школи : практико зорієнт. зб. / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Хортиц. навч.-реабілітац. багатопроф. центр ; [за наук. ред. І. Г. Єрмакова, Г. Г. Ковганич]. – Запоріжжя : [б. в.], 2006. – 268 с. – Бібліогр.: с. 251–257.

199. Соціологічні дослідження в бібліотеках : інформ.-аналіт. бюл. Вип. 36 / М-во культури України, Держ. закл. «Національна парламентська бібліотека України». – Київ : [б. в.], 2010. – 35 с.

200. *Сташко, М. В.* До історії формування української бібліотечно-бібліографічної термінології / М. В. Сташко // Українська термінологія і сучасність : тези доп. Всеукр. наук. конф. / НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ, 1996. – С. 48–52.

201. *Сташко, М. В.* Російсько-український словник бібліотечно-бібліографічних термінів : близько 67 000 термінів / М. Сташко. – 2-ге вид. перероб. і допов. – Львів : [б. в.], 1996. – 197 с.

202. *Сташко, М. В.* Формування української бібліотечно-бібліографічної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Сташко Марія Василівна ; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ : [б. в.], 1999. – 19 с.

203. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні : схвалено розпорядженням Каб. Міністрів України від 15 трав. 2013 р. № 386-р // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 44. – Ст. 1581.

204. *Стрішенець, Н.* Американська бібліотечно-інформаційна термінологія (огляд публікацій) / Н. Стрішенець // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2007. – С. 97–100.

205. *Стрішенець, Н. В.* Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології / Н. В. Стрішенець ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2004. – 329 с.

206. *Стрішенець, Н.* Особливості термінології нового стандарту каталогізації «опис та доступ до ресурсу» («Resource Description and Access») / Надія Стрішенець // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 102–105.

207. *Стрішенець, Н. В.* Полісемія бібліотечних термінів / Н. В. Стрішенець // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–23 трав. 2007 р. / [редкол.: Г. В. Боряк та ін.] – Київ, 2007. – С. 89–92.

208. *Стрішенець, Н. В.* Розвиток бібліотечно-інформаційної терміносистеми США (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Стрішенець Надія Володимирівна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2012. – 39 с.

209. *Стрішенець, Н. В.* Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект : монографія / Н. В. Стрішенець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2011. – 502 с.

210. *Судіна, Т. О.* Галузевий інформаційно-реферативний ресурс: шляхи створення і використання [Електронний ресурс] / Т. Судіна // Освітнянські бібліотеки України в реалізації програми рівного доступу до якісної освіти : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. семінару, Черкаси, 20–22 жовт. 2008 р. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Черкас. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. – Текст. дані. –

Київ, 2008. – С. 131–145. – Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua/datas/upload/files/cherkacy08.pdf>. – Назва з екрана.

211. Судіна, Т. О. Важливий напрям забезпечення інформаційних потреб освітян / Т. О. Судіна // Пед. пошук. – 2009. – № 2. – С. 56–59.

212. Сукиасян, Э. Р. Общая и профессиональная культура библиотекаря и динамика развивающегося общества / Э. Р. Сукиасян // Науч.-техн. б-ки. – 2005. – № 2. – С. 40–43.

213. Глумачний словник з інформатики = Computerscienceglossary / [Г. Г. Півняк, Б. С. Бусигін, М. М. Дівізінюк та ін.]; за заг. ред. Г. Г. Півняк; Нац. гірн. ун-т. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – Донецьк: Нац. гірн. ун-т, 2010. – 600 с.

214. Трачук, Л. Вебліографічні посібники у структурі електронного довідково-бібліографічного апарату бібліотеки / Людмила Трачук // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін.]; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 199–204.

215. Углова, О. Тиждень інформації в Інституті педагогіки / Ольга Углова // Пед. газета. – 2009. – Трав. (№ 5). – С. 8.

216. Федорова, Т. С. Теория информационных потребностей и практика их удовлетворения в сфере исследований культуры / Т. С. Федорова // Информация и научные исследования культуры: сб. науч. тр. / АН СССР, НИИ культуры. – Москва, 1988. – С. 52–65.

217. Філіпова, Л. Я. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак, процесів / Л. Я. Філіпова, І. В. Захарова // Вісн. Харків. держ. акад. культури / Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2009. – Вип. 28. – С. 44–46.

218. Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів: наук.-метод. рек. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд. А. І. Рубан; наук. ред.: П. І. Рогова, В. І. Лутовинова; відп. за вип. І. І. Хемчян]. – Київ: [б. в.], 2005. – 125 с.

219. Чачко, А. С. Бібліотечна професіологія: професіологія бібліотечно-інформаційної діяльності: навч.-метод. посіб. для самопідготовки студентів, магістрів та викладачів / А. С. Чачко, О. О. Грозовська; Київ. держ. ін-т культури. – Київ: Четверта хвиля, 1997. – 99 с.

220. Чачко, А. До сучасного термінологічного словника з українського бібліотекознавства 2002 рік / А. Чачко // Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2002. – Вип. 4. – С. 13–26.

221. Чачко, А. Своєчасність підтримки гуманістичного напрямку в українському бібліотекознавстві: термінологічний конспект / А. Чачко // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 3. – С. 12–14.

222. Черкашина, В. І. Корпоративна віртуальна довідкова служба: модель об'єднання бібліотек регіону / В. І. Черкашина // Короленківські

читання 2012. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі: матеріали XV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 11 жовт. 2012 р.) / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Харків, 2013. – С. 140–148.

223. *Чорна, О. М.* Інформаційно-бібліографічне забезпечення вчителів загальноосвітніх шкіл в Україні : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Чорна Ольга Миколаївна ; Київ. держ. ін-т культури. – Київ : [б. в.], 1996. – 26 с.

224. *Чуканова, С.* Довідкова служба: шлях від традиційного до віртуального / Світлана Чуканова // Бібл. форум України. – 2012. – № 4. – С. 8–11.

225. *Чуприна, Л.* Інформаційні ресурси НБУВ як джерело для підготовки інформаційно-аналітичної продукції / Л. Чуприна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2007. – Вип. 18. – С. 188–197.

226. *Чуприна, Л.* Оперативна інтернет-інформація в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек України : монографія / Л. Чуприна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : [б. в.], 2014. – 208 с.

227. *Швецова-Водка, Г. М.* Комп'ютерна бібліографія: термінологічні роздуми / Г. М. Швецова-Водка // Вісн. Кн. палати. – 1996. – № 5. – С. 8–10.

228. *Швецова-Водка, Г.* Наукова термінологія під загрозою бюрократичної і псевдоінноваційної термінотворчості / Галина Швецова-Водка // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2011. – Вип. 5. – С. 90–94.

229. *Швецова-Водка, Г.* Співвідношення понять «документ» та «історичне джерело» / Г. Швецова-Водка // Архіви України. – 2001. – № 4/5. – С. 33–56.

230. *Швецова-Водка, Г.* Теорія документування як особливий напрям науки про документ / Галина Швецова-Водка // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2012. – Вип. 6. – С. 97–103.

231. *Швецова-Водка, Г.* Термінологічні проблеми бібліології / Галина Швецова-Водка // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв [та ін. ; за заг. ред. В. В. Бездрабко]. – Київ, 2013. – Вип. 7. – С. 106–112.

232. *Швецова-Водка, Г. М.* Типологія документа : навч. посіб. для студентів ін-тів культури / Г. М. Швецова-Водка / Рівнен. держ. ін-т культури. – Київ : Кн. палата України, 1999. – 68 с.

233. *Швецова-Водка, Г. Н.* К определению понятия «технотронные документы» / Г. Н. Швецова-Водка // Библиотечное дело – 2001: рос. б-ки в мировом информ. и интеллектуал. пространстве : тез. докл. VI Междунар. науч. конф. (Москва, 26–27 апр. 2001 г.) / Моск. гос. ун-т культуры и искусств [и др.]. – Москва, 2001. – Ч. 1. – С. 51–52.

234. *Шейко, В.* Підготовка нової генерації бібліотечних фахівців: стан та перспективи / В. Шейко, Н. Кушнарєнко // Вісн. Кн. палати. – 1999. – № 4. – С. 19–21.

235. *Шехурин, Д. Е.* Природа и сущность информационных потребностей // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1970. – № 6. – С. 3–9.

236. *Шехурин, Д. Е.* Функциональный анализ информационных потребностей НИИ // Науч.-техн. информация. Сер. 1, Организация и методика информ. работы. – 1974. – № 1. – С. 5–12.

237. *Яценко, О. М.* Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського у становленні системи інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України / О. М. Яценко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2012. – Вип. 3 : Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – С. 21–41.

238. *Яценко, О. М.* Роль Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в інформаційно-аналітичному забезпеченні фахових потреб учених і практиків освітянської галузі держави / О. М. Яценко // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2008. – Вип. 1 : Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України. – С. 149–159.

239. *Яценко, О. М.* Система інформаційно-аналітичного забезпечення педагогіки, освіти та практики України / О. М. Яценко // Формування єдиного галузевого інформаційного ресурсу шляхом кооперативного аналітико-синтетичного опрацювання документів галузевої тематики : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару, 3 берез. 2011 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2011. – С. 17–29.

240. *Macevičiūtė, E.* Information needs research in Russia and Lithuania, 1965–2003 [Electronic resource] / Elena Macevičiūtė // Information research : an international electronic journal. – 2006. – Vol. 11, № 3. – Mode of access: <http://informationr.net/ir/11-3/paper256.html>. – Title from the screen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРМ	–	автоматизоване робоче місце
АСК «ВНЗ»	–	автоматизована система керування вищим навчальним закладом
БЗ	–	бібліографічні записи
БД	–	база даних
ВАК України	–	Вища атестаційна комісія України
ВГІР	–	всеукраїнський галузевий інформаційний ресурс
ВІНІТІ	–	Всесоюзний інститут наукової і технічної інформації
ВНЗ	–	вищий навчальний заклад
ВРІ	–	вибіркове розповсюдження інформації
ДБА	–	довідково-бібліографічний апарат
ДБД	–	довідково-бібліографічна діяльність
ДБО	–	довідково-бібліографічне обслуговування
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського	–	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
ДПА	–	довідково-пошуковий апарат
ЕБ	–	електронна бібліотека
ЕД	–	електронний документ
ЕДД	–	електронна доставка документів
ЕЗ	–	електронний запис
ЕК	–	електронний каталог
ЄГІР	–	єдиний галузевий інформаційний ресурс
ІГІР	–	інтегрований галузевий інформаційний ресурс
ІКВ	–	інформаційно-комунікаційна взаємодія
ІКМ	–	інформаційна комп'ютерна мережа
ІКТ	–	інформаційно-комунікаційні технології
ІП	–	інформаційні потреби
ІШПО	–	Інститут післядипломної педагогічної освіти

ІПРІ	–	Інститут проблем реєстрації інформації
ІР	–	інформаційний ресурс
КНУ ім. Т. Г. Шевченка	–	Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка
КНУКіМ	–	Київський національний університет культури і мистецтв
ЛОНПБ	–	Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека
МБА	–	міжбібліотечний абонемент
МОН України	–	Міністерство освіти і науки України
НАКККіМ	–	Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
НАН України	–	Національна академія наук України
НАПН України	–	Національна академія педагогічних наук України
НБУВ	–	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
НДР	–	науково-дослідна робота
НПБУ	–	Національна парламентська бібліотека України
НПЕБ	–	науково-педагогічна електронна бібліотека
НПУ ім. М. П. Драгоманова	–	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
ОС	–	операційна система
ПЗ	–	програмне забезпечення
ПК	–	персональний комп'ютер
ПТК	–	программно-технологічний комплекс
РБД	–	реферативна база даних
САБ	–	Система автоматизації бібліотек
СБС	–	структуровані бібліографічні списки
СЕД	–	системи електронного документообігу
СІАЗ	–	Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади
СКС	–	систематична картотека статей

ТТПК	– Тематико-типологічний план комплектування
УДК	– універсальна десяткова класифікація
УРЖ	– український реферативний журнал
ФДНУ «НПБ ім. К. Д. Ушинського»	– Федеральна державна наукова установа «Наукова педагогічна бібліотека імені К. Д. Ушинського»
ФЕД	– фонд електронних документів
DC-Visu	– Digitized Content Visualizator

ГЛОСАРІЙ

Аналітико-синтетична обробка науково-технічної інформації (також використовується термін «наукова обробка інформації») – це процес обробки інформації шляхом аналізу й синтезу змісту документів із метою одержання необхідних відомостей, а також шляхом їх класифікації, оцінки, співставлення й узагальнення.

Аналітичний метод – збирання значеннєвих термінів природної мови в певній предметній галузі за допомогою аналізу змісту документів.

Апаратно-технічне забезпечення – це розподілена мережа серверів, сховищ інформації і робочих місць для адміністраторів, співробітників і користувачів НПЕБ.

Бібліографічна евристика – бібліографознавча дисципліна, яка розробляє історію, теорію і методику інформаційного пошуку.

Бібліографічне інформування – систематичне забезпечення бібліографічною інформацією абонента відповідно до його довготривалого діючого запиту.

Бібліотечно-інформаційний ресурс – це сукупність упорядкованої документованої інформації, що зберігається в бібліотеках і призначена для задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх і культурних потреб користувачів, включаючи бібліотечні фонди та засоби інформаційно-комунікаційних технологій для їх опрацювання, зберігання та користування.

Бібліотечна інноватика – процес ефективних змін у бібліотечній діяльності, починаючи від розробки ідей і до кінцевого результату, який сприяє продуктивному розвитку бібліотечної справи в нових умовах суспільного розвитку.

Всеукраїнський галузевий (освітній) інформаційний ресурс – сукупність максимально повної вітчизняної упорядкованої документованої галузевої (освітньої) інформації в традиційній та електронній формі з питань педагогічної науки та освіти й науково обґрунтованих іноземних вибіркового документів цієї ж тематики, що надаються у користування в Україні та за її межами.

Дистантні користувачі (від лат. *distantia* – відстань) – це користувачі бібліотечних ресурсів і послуг, які комунікують із бібліотекою дистанційно.

Довідково-пошуковий апарат НПЕБ – це сукупність інформаційно-пошукових систем і програмних засобів, призначених для пошуку документів та інформації, що міститься в них.

Електронна бібліотека – розподілена інформаційна система, що дає змогу надійно зберігати й ефективно використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіку, аудіо, відео та ін.), поданих у

вигляді цифрових наборів даних, через глобальні мережі передачі даних у зручному для кінцевого користувача вигляді.

Електронна колекція – систематизована сукупність інформаційних ресурсів в електронних бібліотеках, що об'єднані стосовно певного формального критерію належності, наприклад, спільності змісту, джерел, призначення, кола користувачів, способу доступу.

Електронний документ – документ, інформацію в якому подано у формі електронних даних і для використання якого потрібні технічні засоби.

Єдиний галузевий інформаційний ресурс – це система взаємопов'язаних інформаційних ресурсів (бібліотечних фондів та засобів ІКТ), яка формується на основі обов'язкової координації за відомчим і галузевим принципом із метою спільного використання установами та закладами освіти різних рівнів відповідної галузі.

Інтегрований галузевий інформаційний ресурс – це акумульовані вітчизняні та зарубіжні електронні ресурси з питань педагогіки, психології й освіти, спеціалізовані, персоніфіковані БД наукової інформації, до яких буде надано доступ користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню.

Інформаційні ресурси – сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, базах даних тощо).

Класифікація; класифікування – спосіб розподілу множини об'єктів на підмножини на підставі їхньої схожості чи несхожості об'єктів, на угруповання за певними ознаками.

Кластерний аналіз (англ. *Data clustering*) – це багатовимірна статистична процедура, завдання якої упорядкувати об'єкти в порівняно однорідні групи – кластери.

Професійна компетентність – сукупність фізичних та інтелектуальних якостей і властивостей, потрібних фахівцю для здійснення професійної діяльності.

Фонд НПЕБ – це інтегрований інформаційний ресурс галузевого спрямування, який є сукупністю електронних документів багатьма мовами світу і призначається для он-лайн використання.

Функція – це вид діяльності, спрямованої на вирішення певного завдання, досягнення результату, який визначається статутом, роллю і призначенням конкретного суб'єкта діяльності.

АНКЕТА

щодо дослідження інформаційних потреб освітян та їх забезпечення бібліографічною, реферативною та аналітичною інформацією

1. Найбільш актуальною для Вас є інформація за темою (зазначайте, будь ласка, теми Ваших запитів якомога повніше)

2. З якою метою звертаєтесь за інформацією?

- наукова робота
- навчальна діяльність
- виробнича діяльність
- самоосвіта

Ваш варіант відповіді _____

3. Як часто Ви звертаєтесь за інформацією?

- щоденно
- 1 раз на тиждень
- 1 раз на місяць
- епізодично
- не звертаюся – вистачає накопиченого досвіду

Ваш варіант відповіді _____

4. З яких джерел Ви отримувате інформацію про необхідні Вам документи?

- з карткових каталогів та картотек
- з електронних каталогів
- з реферативних баз даних
- з аналітичних матеріалів
- через перегляд книг на виставках нових надходжень
- за порадою викладачів, знайомих, друзів
- за порадою бібліотекаря
- з бібліографічних посібників
- з персональних сторінок науковців
- з сайтів навчальних закладів, бібліотек, установ тощо

Ваш варіант відповіді _____

5. Якому типу ресурсів Ви надасте перевагу?

- електронним
- друкованим

Ваш варіант відповіді _____

єтесья?

- EBSCO
- Elsevier
- HINARI
- Springer Link
- загальнодержавна реферативна база даних «Україніка наукова»
- галузева реферативна база на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Ваш варіант відповіді _____

7. Які видання за цільовим призначенням Ви використовуєте найчастіше для отримання потрібної інформації?

- наукові
- науково-популярні
- навчальні
- довідкові

Ваш варіант відповіді _____

8. Які видання за аналітико-синтетичним переробленням інформації Ви використовуєте найчастіше для отримання потрібної інформації?

- бібліографічні
- реферативні
- аналітичні
- дайджести

Ваш варіант відповіді _____

9. Які форми інформаційно-бібліографічного обслуговування, на Ваш погляд, найбільш ефективні? (Ви можете вибрати кілька варіантів відповіді)

- довідково-бібліографічне обслуговування
- День інформації
- День фахівця
- інформаційний бюлетень «Нові надходження»
- бібліографічне інформування в режимі вибіркового розповсюдження інформації
- бібліографічні покажчики
- рекомендаційні списки літератури
- традиційні книжкові виставки
- віртуальні книжкові виставки
- бібліографічні огляди
- реферативні огляди
- аналітичні огляди
- повнотекстові бази даних
- електронна доставка документів
- віртуальна бібліографічна довідка

Ваш варіант відповіді _____

10. Чи використовуєте Ви в своїй роботі матеріали, розміщені на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського:

- бібліографічні
- реферативні
- аналітичні

11. Чи потрібна Вам допомога в пошуку та виборі інформації?

- так
- іноді

12. Які труднощі Ви відчуваєте при отриманні інформації?

не знаходжу потрібної літератури через її відсутність у моему місті багато часу витрачаю на пошук, оскільки:

- не вмію користуватися пошуковими системами
- потрібні видання є в обмеженій кількості

- не можу отримати електронну копію документа
Ваш варіант відповіді _____
-

13. Який ступінь задоволення запитів?

- 100%
 75%
 50%
 25%
 0%

Відомості про респондента

1. Місце роботи (навчання)

2. Освіта:

- середня
 вища
 аспірантура
 докторантура
 післядипломна освіта

3. Науковий ступінь:

- кандидат наук
 доктор наук

4. Характер діяльності:

- наукова діяльність
 викладацька діяльність
 управлінська діяльність
 навчальна діяльність
 інше

5. Вік:

- 18–25 років
 25–30 років
 30–40 років
 40–50 років
 більше 50 років

6. Стаж роботи:

- до 5 років
 5–10 років
 10–20 років
 20–30 років
 більше 30 років

АНКЕТА
індивідуального (групового) інформаційного забезпечення

Чи бажаєте Ви отримувати бібліографічні списки за системою ВРІ у ____ році?
ТАК, НІ (потрібне підкресліть)

Якщо Ви дали стверджувальну відповідь, заповніть анкету далі

1. Прізвище, ім'я та по-батькові

2. Посада, науковий ступінь, місце роботи, назва Відділення НАПН України

3. Телефон, факс, **e-mail**

4. Наукова тема, за якою проводиться дослідження (або за якою потрібна інформація)

5. Ключові слова до теми (уточнюючі терміни, поняття)

6. Види документів, за якими йтиме інформування (потрібне підкреслити):

✓ офіційні документи, дисертації, автореферати дисертацій, книги, наукові збірники, статті із журналів, газет, інше

7. Чи потрібна Вам інформація про документи, опубліковані (видані) в Україні, але відсутні у фонді ДНПБ? (за матеріалами УРЖ «Джерело», «Літописів» Книжкової палати України)
ТАК, НІ (потрібне підкресліть)

8. Періодичність отримання інформаційних повідомлень (підкреслити):

1 раз на місяць * 1 раз на 2 місяці * 1 раз на квартал

9. Чи маєте Ви персональний абонемент в ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського?

ТАК, НІ (потрібне підкресліть)

10. Чи користуєтесь Ви фондами інших бібліотек і яких саме?

ТАК, НІ (потрібне підкресліть)

11. Ваші побажання та пропозиції щодо системи ВРІ та нашої співпраці

Дата заповнення анкети _____

Підпис абонента _____

Бібліотеки, які входять до Об'єднаної довідкової служби бібліотек України

«Віртуальна бібліографічна довідка»:

1. Національна бібліотека України для дітей;
2. Миколаївська центральна бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка;
3. Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського
4. Херсонська обласна бібліотека для дітей;
5. Донецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. Н. К. Крупської;
6. Львівська обласна бібліотека для дітей;
7. Дніпропетровська централізована система бібліотек для дітей;
8. Центральна бібліотека ім. М. Л. Кропивницького ЦБС для дорослих м. Миколаєва;
9. Севастопольська центральна бібліотека ім. Л. М. Толстого;
10. Центральна дитяча бібліотека ім. А. П. Гайдара м. Севастополь;
11. Науково-технічна бібліотека Національного авіаційного університету;
12. Краматорська центральна міська публічна бібліотека ім. М. Горького;
13. Кримська республіканська дитяча бібліотека ім. В. Н. Орлова;
14. Черкаська обласна бібліотека для дітей;
15. Каховська районна об'єднана бібліотека;
16. Донецька обласна бібліотека для дітей;
17. Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка;
18. Бібліотека Полтавського університету економіки і торгівлі;
19. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Монографія

Наукова редакція – *О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Л. М. Заліток*
Літературне редагування – *Т. М. Дерев'янка, Л. В. Редько-Шпак*

Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського
м. Київ, вул. М. Берлінського, 9
Тел.: (044)440-35-48
e-mail: dnpb@i.ua